Lei 20

EDITURA ALBATROS

EUGEN BARBU • SĂPTĂMÎNA NEBUNILOR

EUGEN BARBU

SĂPTĂMÎNA NEBUNILOR

EUGEN BARBU

SĂPTĂMÎNA NEBUNILOR

Coperta de GH. MARINESCU ; după lucrări ale pictorului italian LUDOVICO DE LUIGI

EUGEN BARBU

SĂPTĂMÎNA NEBUNILOR

ROMAN

EDITURA ALBATROS

BUCUREȘTI • 1981

„...Vin turcii, turcii sunt aici, suntem împresuraţi de Karamanit, de pustiitorul lumii, de cel ce risipeşte popoarele, de învingătorul Asiei. Şi acriţii sunt bătaia de joc a histrionilor. Sunt ruginite lăncile argintate, caii de luptă înşăuaţi cu aur sunt roşi de păduchi... şi Nichiforii singuri, stăpînitori şi impetuoşii Tzimisces şi centaurii Bulgaroctoni nu mai sunt decît fum, nour şi cenuşă, marele Dighenis Acritas a fost sorbit de Caron în adîncimi şi în întunecimi ; a pierit inima elenismului“...

(Palamas : *„Moartea Bizanţului“*)

Venezia rămăsese de mult în urmă. Prin cristalul verde abu-
rit al carozzei nu se zăreau decît palele ploii, biciuind pomii fără
frunze din marginea drumului. Fanalele trăsurii aruncau o lu-
mină tremurătoare în noroiul alunecos. La cîte o cotitură, Hri-
sant Hrisoscelu zărea trupurile umede ale cailor, patru armăsari
ungureşti, bine hrăniţi, biciuiţi cu sîrg de către surugiu. Alături,
silueta secretarului său livonian, trăit în Bucuresci şi la Peterzbuc
multă vreme, pe urmă în cancelariile contelui Capodistria, fiul na-
tural al contelui Goncearov, cum mintea cu seninătate, făcut cu o
curvană regală de la curţile împărăteşti, pe nume Militrisa, moartă
de ani vreo doisprezece, în mizerie la Paris, de unde îl culesese
Christo, nici el nu mai ştia cum, pentru că astfel de persoane sus-
pecte, plutind în mocirla viciilor unui oraş cum era Luteţia, mai
curînd te vînează ei pe tine decît tu pe ei. Ei sunt trimişi de cine ştie
cine şi nu afli nici pînă la moarte ce anume urmăresc. Semăna mai
mult a grec decît a livonian, era un bărbat şters, îmbrăcat corect,
răbdînd orice observaţie, fără nici o tresărire, ascultînd şi memo-
rînd totul cu precizie, neuitînd nimic, ştiind că orice greşeală se
poate termina cu o concediere în asemenea vremi de nepace. Purta
fracul voltairienilor, joben de mătase, mănuşi albe, pantofi fără
fluturi, baston, iar la asemenea vreme îşi arunca peste vestmin-
tele scumpe de postav veneţian, o pelerină neagră, uşoară. Îl pof-
tise să ia loc lîngă el pe bancheta trăsurii, acela nu-l refuzase,
primise greu pentru a-i arăta că încă îl respectă ca pe un stăpîn
deşi nu ştia dacă avea să mai capete vreun taler de la un om ca
el, încăput la mari datorii. Vremile ospeţelor săvîrşite între pa-
hare şi sănătăţi lăsau loc răbdării. Nu vor mai fi desfătări cu lău-
tari, nu se vor mai juca cărţile, neprietenii se vor arăta nemiloşi
şi-l vor părăsi pentru că în casa lui din Bucuresci către care se
îndrepta cu o inimă posacă nu se vor mai omorî asupra mesii la

feluri și bucate plătite de el și juruințele de dragoste ale femeilor se terminaseră. Nu era nici bătrîn măcar, la asta se gîndea Hrisant Hrisoscelu. Fusese bogat, cereștii lui patroni îl părăsiseră, trebuia să invente ceva, să-l mintă întîi pe acest secretar care va duce iute vorba în tîrgul Bukurli că urmașul bogatului Hrisoscelu, bătrînul, se ruinase pe unde fusese. Cu o noapte înainte dormise la Pesta, în casa baronului Burckhardt. Nu fusese o primire rece, dimpotrivă, masa îmbelșugată, tutunul bun și conversația agreabilă îi dăduseră pînă la un punct speranțe, dar cînd adusese vorba de un credit mai mare, gazda se prefăcuse a nu înțelege, lăsîndu-l să creadă că nu știe nimic din ce i se întîmplase și că-l tratează cum îl tratase pînă atunci : ca pe un om care nu are nevoie de nimic. Îi schimbase caii, dăruindu-i acești armăsari focoși și rugîndu-l să-și păstreze carozza în care călătorea de două zile, o trăsură lucrată cu grijă la Viana, numai atlazuri moi și oglinzi în care nisipul timpului încă nu intrase, trăsură ce cu siguranță că-l va scoate din sărite pe Princepe cînd va ieși cu ea la plimbare pînă la Heleșteu, la Băneasa, unde se plimbau elciii și boernașii Bucurescilor. În curtea palatului său cu pietrișul bine greblat, udat din belșug de ploaia interminabilă a acelui noemvrie, baronul Burckhardt îl îmbrățișase și-l bătuse pe umeri, urîndu-i sănătate și invitîndu-l ca la viitoarea călătorie la Paris sau la Venezia să-i facă cinstea de a înnopta tot la el... Vorbe, totul se terminase, îl aștepta coltucul lui Babic, Cutia milelor, azilul și tot restul de umilințe, avea să termine la troaca lui Moruzi, să primească pomană ca boer Dudescu, dacă nu și-o face cumva seama într-o astfel de noapte, cum era aceasta în care intra în Bucuresci după atîta risipă și nebunie, ca să-și ia locul între boerii ruginiți ce pîndeau la cahvenelele de lîngă Curtea Veche svonurile din Divan sau în grădina Mavrului unde se mai plimbau încă urmașii sărăciți de tot ai mazililor ce muriseră în închisoarea Bostangi, sau așteptaseră cîte o jumătate de secol în mahalaua de la Ceșmé-Bosfor, bîzîiți de muștele ce erau zeițele acelor locuri și care desfătaseră pe filosofii greci... Pentru el, ca și pentru pegra aristocratică, umplînd Pera ca niște păduchi, ușile Altarului Puterii se închiseseră de mult și pentru totdeauna. Ar fi fost mai bine să i se întîmple moarte decît să mai ajungă acolo unde îl ducea luxosul echipaj dăruit de baron. Un an ar fi reușit să mintă pe cei din jur, mai avea cîte ceva de vîndut, caii lui vestiți de la Herăstrău, cîteva pîlcuri de păduri, balta de la Chiselet, niscaiva scule ui-

tate pe cine ştie unde, tocmai pentru astfel de împrejurări, cum învăţase, ca orice fiu de neam mare, vreo două mine de sare, cam stoarse şi braniştele de vînătoare la care toţi rîvneau, dar cînd începi să vinzi toată lumea ştie că scapeţi şi atunci nimeni nu te mai bagă în seamă. Trebuia să se prefacă, cum o putea, cheltuind nebuneşte, ca şi cînd averea lui ar fi sporit în lipsă şi pe acolo, pe unde fusese îi mersese numai bine. Era cunoscut ca risipitor, se gîndise în săptămîna dinaintea plecării de la Venezia să cumpere pe cîteva mii de taleri nişte pietre false de la un bijutier maran care locuia în vechiul ghetto, coliere şi inele cu ametiste de răşini lustruite şi brăţări, atît de bine imitate că numai un bun cunoscător l-ar fi dibăcit, şi asta după multe cercetări, că marfa lui bine încuiată într-o ladă de lemn scump nu făcea prea mult. Acum îi părea rău că înnoptase la baronul Burckhardt, pentru că acesta, oricum, în afară că nu era un om care nu bîrfea, totuşi va spune cuiva că urmaşul Hrisoscelului scăpătase. Preţul era bun : o trăsură de 20 000 de taleri pe puţin care va orbi Bucurescii, dar o casă mare se ţine cu sume nebuneşti şi el trebuia să risipească, să dea serbări, să cheme lumea acasă, să tragă artifiţii de Sfîntul Gheorghe, cînd se trimiteau caii în Ceair, să îmbrace de Paşti o icoană făcătoare de minuni în argint, să dea de pomană în fiecare sîmbătă, să înalţe slujbe la Mitropolie şi să trimită cucoanelor pietre cum nu se vedeau pe aici. Avea să scrie prietenilor lui, contelui Lagarde, verişoarei sale, Elenco ce sta la Smirna şi clocea pe parale bune rămase după bărbatul mort, contelui Luca de Gasperi Belleval şi marchizului de Saint Aulaire pe care-i ţinuse pe moşiile lui ; mai erau, alde Meitani, şi el baron, cu titlul cumpărat la Viana, cavaler de Malta, alde Polizu Cendo, negustorii ca Hagi Moscu, Iancu Scuffa şi chiar Manuk Bey dacă s-ar mai întoarce de pe la misterioasele lui treburi atît de amestecate. Mai erau zarafii care dădeau cu dobînzi grele sume mari, o să mai scrie lui Gianachi Dimitrie Caribolu ce nu era nici el un fitecine, cu care familia lui făcuse afaceri din timpurile cele mai îndepărtate...

— Nu oprim, jupîne ? se auzi de pe capra trăsurii glasul umezit de frig al servitorului său pe care-l ştia la spatele carozzei, ca să-i păzească cuferele grele, legate cu curele.

— Ajungem într-o jumătate de ceas, de ce să mai oprim ? se mirase vizitiul care vorbea românește. Caii au mîncat la Sibii. Nouă o să ne dea boer Hrisoscelu ceva rachiu să ne încălzim şi la noapte să te ţii...

Se auziră cîteva glume grosolane pe seama unor celetnice cunoscute de ei doi pe podul Beilicului unde așteptau în crîșme sordide curvele podărese ce nu făceau nazuri. Livonianul nu spunea nimic, nu scotea un cuvînt. Rafalele de apă tot mai loveau piezîș în lanternele de cristal ale trăsurii și în zare nu se deslușea nici o lumină, de parcă Bucurescii ar fi fost înghițiți de noaptea profundă de noemvrie.

— Vine bălana, zisese cu glas mare servitorul Iusufache ce-l așteptase la Sibii, gură bogată abia așteptînd să ajungă acasă unde-i plăcea atît de mult.

Hrisant Hrisoscelu ura orașul pe care l-ar fi părăsit pentru totdeauna dacă ar fi putut, iar să te întorci acolo pe o asemenea vreme era ca și cînd te-ar fi aruncat cineva într-o latrină de mavrofori. La vremea asta pe uliție se stingeau fanalele și umblau ucigașii, noroiul avea să îngroape roțile trăsurii pe care numai caii bine hrăniți ai baronului Burckhardt erau în stare s-o mai scoată la drum bun. Se zăreau, ici și colo, mici luminițe, opaițe de seu care tremurau dincolo de pieile de porc ce țineau loc de geam deasupra ușilor închizînd bordeiele ca niște morminte. Grădinarii din marginea orașului intrau în iarnă cu familiile lor și nu aveau să mai iasă pînă la primăvară, stînd claie peste grămadă cu muieri și copii, mai rău ca animalele. O sărăcie cumplită îi adunase laolaltă pe lîngă niște cărămidării de unde un strămoș de-al său scosese averea pe care stătuse el cu cei dinainte pînă în acel păgubos an al întoarcerii la Bucuresci. Ca să uite de toată mizeria își aminti de Rhodosul cel cu mori de vînt, de apa lui verde ca un smaragd în care rarile furtuni ale Asiei aruncau pescărușii uciși de oboseală, ori rîndunicile venite de cine știe unde. Ce loc de pace ! Dar chioșcul de la Therapia cu florile lui violete de bouganvilleea, căzînd ca niște cascade, ori insulele Prinkipo-Haliki, anticamera domnitorilor fanarioți ce uitau cum sfîrșește fericirea vieții lor în așteptarea firmanelor cumpărate cu sute de pungi de aur, toată acea lume orientală, amestecată, plină de intrigi, cu micile ei tabieturi și pe urmă cu jalea veștilor sosite de departe și cu înmormîntările descăpățînaților și cu slujbele preoților. U topos ! Nu există un asemenea loc, zisese careva. Ba exista, el trăise acolo ani buni, văzuse mărirea și decăderea Vizanțului prin amintirile altora, prin cele cetite și mai ales privind alaiurile fericiților ce se duceau spre bucuria încoronărilor între steagurile lor putrede de sîngele altora, în aplausurile mulțimii

căreia i se aruncau bani la răspîntii pentru a meni noroc și cum nu semănau aceste plecări fericite cu întoarcerile lipsite de semeție, cu ceremoniile deșuchiate ale luării puterii la care atît visase, și el, și-ai lui, și la care n-ajunsese, la ziua luminoasă cînd un cal arăbesc cu tacîm de aur trebuia să-l ducă pînă la locul petrecerilor fastuoase unde Serenissimul ar fi trebuit să-i dea buzduganul cel bătut cu briliante. Ai lui țînuseră numai poalele caftanului domnesc al altora, în urechile lor nu sunaseră niciodată miraculoasele cuvinte : Mugibengè amel oluna, cuvintele investiturii, mereu alții urcau în scările cailor domnești, urmați de hageghianii de la Divan, și ei călări, umbrind zidurile Hàs Farunului de o umblătoare coloană fericită în soarele Marmaralei ce mirosea vara a hoit și scotea pe decapitați la maluri printre cipreși, devorați pe jumătate, niște biete trupuri lepădate, ceea ce mai rămăsese din strălucirea lumii. O, cum se înfiorau erodiile de stîrc alb în primăverile Stambulului, spre seară cînd mulțimea beată de slava Sultanilor ieșea în priveală să mai vadă un viitor mort, dus cu alai spre curțile cele mari. Cai, sudoare, cerșitori, șandalii bătîndu-se pentru un galbin în praf și pe urmă coroane plutind pe apa mării, putrezite și ele de atîta vînturat și ciudatele sunete ale rugăciunilor muftiului și teroarea aceea nădușită din acest oraș al morții și al spectacolelor încoronărilor, fericirea și sfîrșitul crunt, laolaltă, la distanțe mici de timp. Ritualul Amedenului, privegheat de curioși, bogate vestminte, porțile Saraiului, pline de umbra verde a chiparoșilor funebri ce vesteau cumplite sfîrșituri, tarafurile cîntînd în alaiuri și strigăte dulci de femeie, ceaușii cu turbane uriașe, roșii, paicii în haine de ceremonie, cabanițe de jder proaspăt în care mai trăia parcă sîngele animalelor jertfite, mereu moartea și viața, amestecîndu-se ca într-un perete pictat de o mînă nebună ce vedea cu un ochi metafizic învălmășala fără rațiune, gîndită strîmb, ironic, viața dînd naștere morții în chiar clipa ieșirii la lumină. Steaguri și dumbarale, tuiuri și vestminte în culori otrăvite, postavuri și leneșe mătăsării, strimfi și văluri de gaz sub care zăceau ochi orbi, fără dragoste sau invidiind cu ură aceste ceremonii nemeritate. Pe acele ulițe trăise, sărac ca un șoarece Nicolo Mavrocordat care vindea stambă pînă s-ajungă domn, după ce se prostituase luînd-o pe Ruxandra cea ciupită de vărsat, văduva lui Alexandru Coconul și care avea să-l nască mai tîrziu pe Alexandru Exaporitul Mavrocordat ; pe aceleași ulițe trecuse cu vise turbate în cap, Alois Gritti, bogatul

aventurier lombard ce rîvnea la tronul Ardealului şi aproape îl şi dobîndise, dar sfîrşise la galere ca şi doctorul Rossi, cel ce trăgea spre tronul Munteniei. Dar Rudolf Cantacuzen, ce vînduse Ordinul Sfîntul Gheorghe, moştenit de la Stolnicul Constantin Cantacuzen unui evreu şi i se luase un regiment pentru desonoare, fiind spînzurat tot aici, nu copilărise pe aceleaşi uliţe blestemate ? Mavrocordaţii nu vînduseră întîi cărbuni şi oi în Fenal ? Dar fostul domnitor Alexandru Callimachi nu cerşise cu femeia lui bătrînă, mulţumit că a scăpat cu viaţă la poarta Iccapu şi la chioşcul Bagdad, în locul numit Haz-Ordaua pe unde altă dată trecuse călare, dar purtat spre glorii, în fruntea unui strălucit cortegiu ? Unde erau briliantele şi blăniţele de vulpi negre din visele lui copilăreşti şi mantia roşie ca sîngele a Marelui Vizir, unde Miralemul, îmbrăcămînţile ienicerilor şi hanilor de Crimeia pe care-i văzuse, stînd în şeile cailor sălbatici ce mergeau rotindu-se ca saltimbancii la circ ? Unde dispăruseră parfumurile de demult, harnaşamentele şi pintenii de aur pierduţi cu intenţie în praful curţilor de către domnitorii făloşi, unde mai stăteau ca într-o stranã, hazinelii împărăteşti, chilarlîi cu tingirile lor ce orbeau mulţimea în soarele mereu primăveratic de la Vosfor înaintea acestui pierde-vară de la Răsărit, cum îi spunea în nopţile lor de nebunie amoroasă de la palatul Caragua de lîngă arcadele Loggettei, Herula Lucrezia Vimercatti, verişoara acelui straniu Hrisoverghi, omul care-l sărăcise şi-l făcuse să-şi piardă onoarea, împingîndu-l diabolic spre un mormînt mic şi fără glorie...

Venezia, oraşul ce dispăruse undeva în memoria lui ce trebuia să şteargă dragostea pentru femeia venită de cine ştie unde, din bordelurile cairote, ori de la Levantul puturos, spioană, ori o neruşinată femeie de lume ce-şi rîsese de el ca de un copil, în luxura Cetăţii Dogilor, rănindu-i sufletul pentru totdeauna. Suferise ca un cîine umblînd pe uliţele aurarilor, ori pe la Arsenal, căutînd-o, aşteptînd să găsească vreun bilet sub uşă cînd se întorcea în palatul închiriat pe o sumă colosală numai pentru ei amîndoi şi parcă pentru o veşnicie, deşi ştia că nu o să reziste, că într-o zi tot ce mai avea în ţară trebuia să fie vîndut şi scos la mezat în Cochivechi, puţin păsîndu-i, pentru că o iubea ca un nebun şi nu mai ştia ce să-i mai cumpere, cărînd trandafiri galbeni de Isfahan cu gondola din piaţa San Marco, atunci aduşi pe ape din ţinutul celor opt raiuri, trandafiri proaspeţi, cu rouă

încă pe ei, anume ţinuţi la întuneric, în cale, pe tăvi de argint sub care se punea ghiaţă şi stropiţi de mîini dibace să nu se treacă, să mai păstreze aromele persieneşti, şi-atunci înaltele odăi ale palatului Caragua răsunau de strigăte mici de durere şi trandafirii striviţi sub trupul ei mare şi pietros expiau într-un nemaipomenit parfum şi femeii i se făcea frică şi se ridica şi se privea nebună în oglinzile leproase, coclite şi plîngea, şi i se părea că aude pe scări paşii contelui Attilio Vimercatti venind să-i ucidă pe amîndoi ; dar nu sosea nimeni, dinspre lagună se strecura numai un miros putred de mare ce descompunea sarea şi-o lepăda pe sub zidurile vechi ale Veneziei, şi la şase seara, cînd mai aveau un ceas pînă cînd ea trebuia să fugă, dusă de o gondolă neagră pe sub ziduri, asta numai spre iarnă, ca acum, răsunau clopotele celor 60 de biserici ale oraşului, un oraş orgolios, tainic, al otrăvitelor întîlniri între îndrăgostiţii bogaţi, gata să se lase ucişi numai pentru a se găsi cîte două ceasuri pe zi. Cîte seri disperate cînd asculta pustiu, golit, ploaia pe lagună şi deslușea sub streşinile palatelor rumoarea porumbeilor ce-şi căutau culcuşuriile, şi pe sub balcoane treceau alte gondole cu alţi îndrăgostiţi, la fel de nesăbuiţi ca şi ei, şi o ştia pe Herula Lucrezia în braţele acelui bărbat brutal ce nu mai termina cu jocurile lui de cărţi şi o teroriza cu gelozia lui nebună ! A doua zi sosea muşcată, cu răni rotunde pe spate şi pe el îl apucau furiile, promitea că o să-l caute şi-o să-l omoare fără îndoială pentru că astfel nu se mai putea, şi ea, tîrfa, rîdea cu gura-i sălbatică, muşcată de un alt amant, nu de soţ, minţindu-l cu nerușinare, şi inventa o mie de chinuri pe care le răbdase. Venezia, la amurg, cînd nu venea la întîlnirile promise, spunînd după ce îi trimetea medalioane lobate, cumpărate de la bijutierii de lîngă podul Rialto la preţuri fabuloase, ori amulete cu Roata Norocului, sarazine sau lădiţe arăbeşti aduse din Spania, cercei de Orient, cu cîte o lacrimă de briliant ce-ţi lua privirile la luminile lumînărilor, damascuri străvezii prin care Herula Lucrezia privea luna cînd contele Attilio Vimercatti pleca în Toscana, la moşie, să vîneze şi ea spunea că nu-l urmează pentru că suferă de stenahorie şi cerea să fie lăsată cu cîteva prietene care jurau s-o distreze cît va lipsi el şi s-o apere de curtea bărbaţilor ; dar taftalele de Persia şi China, maramuturile de Famagusta şi voalurile alexandrine, aduse din spurcatul oraş unde fetele erau disvirginate la şase ani, cîte antrepozite golise cu banii lui, pe cîţi îi

îmbogăţise acest nabab venit de la Orient cine ştie pentru ce încurcate trebi, că încurcate erau cu adevărat şi nimeni nu le dădea de capăt. Odată, de gelozie, văzîndu-i un umăr muşcat şi abia acoperit cu pudră şi cu dresuri era să-i dea foc rochiei de argint de Murcia în care era îmbrăcată, atunci adusă pe lagună. În altă seară, cînd se certaseră pentru că voise să plece mai devreme aruncase pe fereastră după ea cu tot ce-i venise la îndemînă, de la covoarele maure, pînă la sfeşnicele aurite lucrate cu dăltiţa. Atunci se pierduse şi o Psaltire regală din secolul al XIII-lea, trimisă după înşelătoarea ce se îndepărta pe sub ferestrele deschise ale palatului Caragua. Venezia bizantină ; Venezia dragostelor fără noroc, Venezia plină de cupole de aramă peste care ploua cu sunete de bronz la fiecare oră, din campanile pentru ca oamenii să ia aminte că timpul e iute trecător ; Venezia piazzetelor răsunînd de copite de cai ; Venezia cu loggiile ei strălucind cu toate chipurile palide ale femeilor şi bărbaţilor căzuţi parcă din afrescuri sub lumina faclelor... Unde erau acele săli pline de hermeline, de perdele, de tapiserii şterse de vreme, mîncate de rugina timpului, gemînd de rumoarea şoptită a curtezanelor între care el nu o vedea decît pe una, pe această Herula Lucrezia Vimercatti, sosită din ostrovul de la Paros, rătăcind în acest oraş al fildeşului şi jaspului ; în Venezia plină de intrigi ca de o rîie spirituală fără moarte ; Venezia onixului şi a vaselor grele din care sburau păunişte coapte în uleiuri, scoţînd flăcări din pliscuri la marile banchete din palatul baronului Philibert de Noailles, marele Maestru al Johaniţilor, rudă cu un Noailles ce luptase la Nicopole ; Venezia ambasadorilor plini de intrigi ca împăraţii chinezi de ceasornice ; Venezia ce dădea cu o mînă plină de mir şi lua cu două, pline de sînge ; Venezia tratatelor de voluptate, a desfrînărilor afrodite trăite dincolo de zidurile garanza din care seara, la amurg cădeau bucăţi de tencuială într-o descompunere care cine ştie cînd trebuia să ia sfîrşit ; Venezia ducilor roşi de păduchi sub zale ; Venezia vanitoasă a arhiducilor, senzualul oraş în care se murea de sfîrşeală cînd începea să bată vîntul de iarnă, Bora, care lua locul leşiosului scirocco, vîntul dinspre Sahara ce golea urbea de lume, vara, alungînd-o cine ştie unde ; dar ce oraş părăsit, frumos, lăsat de capul lui să pută, să adăpostească pe cei ce fugeau de adevăr ; Venezia aventurierilor, a femeilor ruinătoare ; Venezia steagurilor bisericeşti pictate de cei mai mari artişti ai lumii, şi ei

sfîrșindu-se de lihtis în această pușcărie rău mirositoare, împodobită cu guri de tun, desenate de Cellini sau Michelangiolo, locul unde se parfumau banii și hamurile cailor, orașul debordînd de rugi, cortegii și lepră. Surîsuri și evantalii, cupe lucrate de bijutieri geniali în care spumega otrava subtilă cu gust de vin, oarbe oglinzi ce-l mistuiseră și pe el îmbrățișat, strivit în brațele acelei femei cu nume straniu : Herula Lucrezia. Jumalțuri și broderii, cearșafuri din care puteai să nu te mai ridici și chipurile strivite de fum la partidele de tarocchi, orașul ochilor divini, al mărgăritarelor jertfite mării, al baldachinelor păzite de halebardieri plătiți cu ora, sărmani actori de pantomimă ce locuiau undeva lîngă leii de piatră ai Arsenalului, arătînd ca niște cîini.

Unde mergea el acum ? Spre ce întunecat oraș apăsat de prima ninsoare, de bătaia acelor fulgi rătăciți de vînt în cîmpia Sciției minor ce se prefăceau iute în lacrimi și se striveau de cristalul verde al carozzei. Cîteva flăcărui palide abia pîlpîiau în zare, ocrotite de lămpile neamțului ce se ocupa de iluminatul Bucureștilor. Unde erau brocarturile bogate și caii de paradă cu prapuri grei pe șoldurile bine hrănite, unde larma mulțimii sau lumina reflectată de pieile de Cordova, sau acele cuori d'oro, piatra de culoarea lămîii a palatelor la amurg pe care jucau umbrele subtile ale grădinilor, ori convoaiele Bucintorelui, convoaiele de balestieri cu penaje și livrelele albe ale valeților de taină, bufonii de la Sevilla, nobilimea vorace, îmbrăcată în camora de damasc roșu și sberniile gulerelor scumpe ? Toți mureau undeva în amintirea lui. și gicolierii veseli, aruncînd cu cercuri de metal în văzduh și înghițind flăcări, și servitorii plini de cuvinte, și zilele mari ale Carnavalului, la falsele mascherate cînd dincolo de veselia măștilor, ochii unor femei plîngeau ; orașul fusese mistuit undeva în lacomul timp, numit trecut.

*

Iusufache și cu vizitiul de pe capră probabil că înlemniseră, își spunea Hrisant Hrisoscelu privind cele două siluete aflate afară între măciuliile poleite ale carozzei. Livonianul ațipise lîngă el, toropit de oboseală. Nu se mai auzeau nici îndemnurile ungureanului, nici pocnete de bici, începuse să ningă mărunt și își dăduse

seama că frigul scăzuse, nu mai bătea vîntul, un roi de fulgi amețiți înconjurau fanalele în vîrtejuri ca niște fluturi, iute pierind în besna acelui noemvrie. Trase de lănțugul care lăsa să intre aerul de afară prin ferestruica de cristal ce reflecta luminile Bucurescilor, ivite cu chioșcurile de priveală, ițindu-se peste grădinile despuiate de frunziș, cu morile de la Radu Vodă, amenințătoare, scîrțiind funebru din aripele uriașe. Un miros de postav ud și de fum de balegă pătrundea din afară. Se auzea vag clipoceala Dîmboviței, alăturea, desghiocîndu-se la ușoara încălzire a vremii. Departe licăreau geamurile de hîrtie ale logofeției și sub copitele armăsarilor duruiră blănile podului Calicilor. Îi fu frică să nu-și rupă vreunul dintre ei glesnele, că bani să cumpere altul nu avea de unde lua. În curțile țigănești, din margine, mai ardeau focuri și se auzeau pusci rare. Pe urmă începură să bată clopotele din cele cinci sau șase turnurele de la Biserica cu Brad. Spre Grădina cu cai, acolo unde se făceau călușeii la Sfîntul Dumitru, ninsoarea alerga peste maidanul gol acum și o coadă albă umbla nebună, aruncîndu-se spre Caimata. „Ce sfînt o mai fi și azi în acest oraș care ține 210 sărbători pe an și Paștele, două săptămîni ?“ se miră în sinea sa Hrisant Hrisoscelu. Or fi sfinții apostoli Orest, Olimb și Sosipatru, ziua sfîntului Grigorie Taumaturgul ?“ Cine mai știa ? Unde era, el, Riga Velestinul, descăpățînatul să-i spuie pe dinafară ce sărbătorea nebunul de oraș în noaptea abia începută, cînd toți fugeau în așternuturi sau în crîșme să uite urîtul ? Unde era Dumitrache Turnavitul, cel ce umbla cu Perdicarul după el, ca să-i citească în stele, împlîndu-l cu minciuni de minune, visînd la restaurarea Imperiului bizantin, ce și el își pierduse capul în Șapte Gulade, într-o zi pe la prînzucior cînd Pașii beau cahvele și se uitau pe apele dulci al Bosforionului, trăgînd din narghilele și punînd la cale alte intrigi de pe urma cărora aveau să mai moară cine știe cîte beizadele și ipsilotați...

Se zăreau acoperișuri șindrilate, iscînd pizme vechi prin domneasca pompă ce arătau. Din grajdurile altor curți se auzeau nechezături întărîtate de cai. Se vede treaba că se întîmplau veniri de musafiri și armăsarii amușinau, mirosindu-le a pizdă de iapă striină într-acea ninsoare feerică și nesinceră ce vestea mai curînd pierirea iernii decît începutul ei. Dar de ce băteau clopotele turburînd tihnele Curții ? Să fi venit imbrohorul pe neașteptate și să se audă mîine cine știe ce vorbe proaste prin tîrg, ori luase

foc vreun han, ori isbucnise ciuma, dar ciuma nu venea iarna, ea sosea prin mai sau în căldurile lui Cuptor cînd se împuţeau hainele în Tîrgul de păduchi ori prin bezestemuri, ori se ivea vreun corăbier plin de bube din Corfu.

— Acuş ajungem, boerule, strigă de pe capră vizitiul mîndru că-l adusese repede pe stăpîn pînă la Bucuresci.

Trecuseră de mahalaua Scorţarului şi se auzeau trosnind nişte stejari în acel joc al fulgilor ce păreau o cometă despletită, umblînd prin oraş de capul ei. Lămpile neamţului clipeau pe omăt şi caii ungureşti auzind nechezatul din grădina lui Meitani începură să dea semne de nelinişte, nu mai ţineau trapul, trăgeau care încotro, şi vizitiul începu să-i înjure şi să-i biciuiască. „Taman acuş o să ne răsturnăm“, gîndi Hrisoscelu şi strigă la cei de pe capră : „Uşor că nu dau turcii, lăsaţi caii în voia lor“, dar cine-l asculta ? Se vede treaba că băuseră vreo damigenuţă de rachiu tot stînd ei în frigul de afară şi după ce amorţiseră niţel, acuş se trezeau şi aveau chef să bată animalele. Trecuseră şi de casele bi-vel comisului Velea, de gura Păscăriei şi prăvăliile Vladului. Prin ferestruica de cristal intră un roiu mic de zăpadă pe care Hrisant îl culese, bîndu-l cu gura fierbinte. Aerul părea dulce cum numai în luna lui Făurar mai era, de undeva, din cer, dacă ar fi stat să asculte, coborau pe scări de mătase cohorte de îngeri, îmbunaţi şi ei, gata să intre pren cîrciumi şi să se încurce cu tălăniţele de la Cafineonul Altîntop, ţinut de un armean, de unde slugile sale aduceau smochine şi strafide, umplînd odăile cu un miros indicibil ce-l făcea fericit. Uite şi biserica Sfîntului Ion cu nava ei prelungă şi turlişoare vărsate, uite şi Bărăţia ce nu amorţise pentru că aici era un loc aglomerat unde mai mişunau muşteriii şi muierile, şandaliii şi pezevenghii, vînînd vreun prost cu punga plină. În faţă, la Hanul lui Piper, două mîrţoage se bălegau în zăpada proaspătă. Vizitiul chemă masalagiii sgribuliţi de frig sub un şopron, aruncîndu-le un pumn de parale şi aceştia, cu grătarele în spate ca nişte cocoaşe, aprinseră faclele şi cîrpele nămolite în păcură, alergînd în faţa carozzei. Apucară pe uliţa marchitanilor, după ce trecură de casa consulului nemţesc de la Ghiulolo. Cişmelele şi urloaiele Bucurescilor năpădite de omătul afînat susurau tainic pe ulucele lor de pămînt. Se vedea, sus, pe deal prin roiul de fulgi clădirea întunecată a Băii Mitropolitului. Nebunul de o păzea, tot mai bătea un ţucal de tablă ca să vestească arhimandriţilor că se află sus, pe meterezele roase de vreme, păzind

averea bisericească. La casele locuite altădată de Panaiot Codrika, se zăreau prin grelele perdele policandelele și girandolele puind lumini sub tavane. Ce aveau să-i mai audă urechile mîine de dimineață cînd o să-și trimită sluga în tîrg, pe Iusufache, să-i culeagă ultimele svonuri și știri ticăloase despre oamenii pe care de atîta vreme îi părăsise ? Și deodată sentimentul acela că pierduse feerica Venezie se mai îndulci. „Ah, să facem focurile cele mari, împărătești, de iarnă, să tăiem porcii, dac-or mai fi, de nu i-or fi mîncat vehilii cu slugile și să plec cu saxonii de vînătoare la locurile scumpe ce mai mi-au rămas ! Un joc bun de pharaon și poate îmi dreg buzunarele, că doar nu am păzit puricii pe unde-am fost, acel ticălos Hrisoverghi ce mi-au vîndut-o pe Herula Lucrezia, verișoara lui, ca pe o marfă, m-a învățat destule“. Și încet, încet, o mulțumire lentă începu să-l cuprindă. Veneau sărbătorile de Crăciun, trebuia să facă heretisirea de bună sosire către Domn, o să-i mai sufle în urechi vorbe dulci, cum știa a spune și pe urmă să te ții ! Numai de i-ar putea minți pe toți, măcar o jumătate de an, cu ce păstrase pentru a arăta că se întorsese, nu sărac cum era, ci plin de daruri pentru cucoane tîrguite din vreme : două cufere pline cu inele și lănțuguri, pietre false pe care ele, oricum le vor pune pe degete sau în urechile delicate prin baluri, macaturi și strimfi de mătase, șaluri ghiuveze și evantalii de Sevilla, pictate.

Sosiseră.

Porțile erau date de perete, Afenduli, un bărbat gros și mut ca mormîntul aștepta cu căciula în mînă, salutîndu-și stăpînul. Primiseră răvașul lui și Hrisant Hrisoscelu văzu din goana carozzei remizele spoite, rădvanele vechi cu care mergea la moșii și săniile pregătite pentru anotimpul ce sosise mai devreme decît credeau cu toții. Țiganii fierari băteau nicovalele cu barosurile și potcoavele de schimb scoteau scîntei roșii. Printr-o ușă își zări caii bătrîni pe care avea să-i dăruiască vreunui boer scăpătat ca să se ducă vorba și hamurile roase de nădușala animalelor de-a lungul anilor. Vizitiii și rîndașii, bucătarii, croitorii și cismarii stăteau pe un rînd, toți cu capul descoperit în ninsoarea veselă. Din fundul curții își auzi saxonii întărîtați, lătrînd puternic. Era o hămăială unanimă și cînd coborî, desmorțindu-și iute picioarele înțepenite în urările de bun sosit ale domesticilor, din Turnul meridian se auzi o detunătură și apoi se strigă o oră oarecare a serii sau a nopții. Lui Hrisant Hrisoscelu îi fu lene să-și

privească ceasornicul englezesc cu perle de la brîu pe care neapărat trebuia să i-l dăruiască lui Iusufache, care se va făli cu el prin cahvenelele de la Curtea Arsă, spuind cîte în lună și-n stele despre stăpînul său, ținîndu-i astfel faima, și așa mare. Grădina, tunsă vara cu grijă, era acoperită de un strat subțire de zăpadă. Lumina fanalelor în care sfîrîiau încă lumînările de seu și nu gazofenul de mai tîrziu al lui Steege, nici măcar petrolul lampant, arunca dîre mișcătoare pe covorul pur. Bucătăriile miroseau de departe a pîine pusă în țest și undeva se frigea o vită.

— Bine v-am găsit, le ură boerul și întrebă pe logofetul Caliarh ce se afla mai aproape :

— De ce bat atît de aprig clopotele, a dat iar boala Halepului peste noi, ori ce e ?

— Nimic, Măria ta, zisese acela, au născut Doamna pe la chindie și se dă de știre pentru a fi bucurie mare în tîrg...

— Așa, făcuse absent Hrisant Hrisoscelu și mersese spre țarcul cîinilor de vînătoare prin omătul afînat, în timp ce mulțimea slugilor privea beată de uimire la cocia de Viana, atît de minunată, cum nu se mai afla alta în Bucuresci, cu arcurile ei de oțel și cu stîlpii poleiți cu aur, bronzuri și cristale verzui ce sticleau diavolește în luminile șovăitoare, ori în parada nebună a ninsorii ce se înteția. Și caii ? Astfel de armăsari nu se pomeniseră pe aici. Țigăncile roabe se uitau la fuduliile lor și la mădularele ce li se ivise după acele nechezături la trecerea pe lîngă zidurile lui Meitani. Turbaseră și sforăiau ca alte alea, grăjdarii îi apucaseră de zăbalele de argint și priveau hamurile bătute în ținte frumoase, stelate și nu le venea să-și creadă ochilor. Muierile stătură încremenite pe urmă în fața scării ce se lăsa cum ai desface un plic pînă pe pavelația curții și cînd zăriră interiorul ce aducea cu un iatac muieresc de cucoană, profumat, cu oglinzi și cu rame bătute în cuie de argint, amuțiră. Dar parcă felinarele ce cusur aveau, că erau numai ape, Maica lui Dumnezeu, cum luceau, toată această trăsură în care puteai să te culci cît ținea drumul, părea o lebădă neagră, uriașă, numai oglinzi și perne de catifea, iar cînd se mișcau roțile, amețeai. Doamne, apără-ne, c-o s-audă Princepele și o să pățim ce-a pățit Vorniceasa Tarsița Filipescu cu dumnealui Vodă Caragea, cînd a ieșit pe podul Mogoșoaiei în fiacrul ei de speriase lumea, numai că această trăsură era și mai și, cum nu mai văzuseră Bucurescii alta !

Hrisant fu primit cu un hămăit vesel de saxonii lui ce se rupeau să iasă din țarc. În spate se afla logofetul Caliarh care, știind damblaua stăpînului, ivea dintr-un coș bucăți proaspete de carne de viței pe care Hrisoscelu le aruncă pe rînd în patru colțuri ca să nu-i încaere. Erau vreo doisprezece sau treisprezece și mîrîiau dușmănos unul la altul de îndată ce-și înșfăcau porția. Un masalagiu ținea o faclă deasupra curții mici pentru ca boerul să-i vadă. Erau hrăniți bine, supli, aveau ceva crud și prietenos în priviri, cu ei mersese de multe ori la prepelițe, ori la iepuri, știau să se ferească de focuri, să evite alicele, să înoate, să muște mistreții cînd trebuia, iar cu urechiații să se joace, să-i aducă în bătaia puscilor celor vrednice ale bărbaților ce petreceau la moartea animalelor.

Pe lîngă el trecu perechea cailor înaintași, atunci deshămați de grăjdar, peste care cineva pusese valtrapuri groase cu ciucuri. Aburii ieșiți din trupurile lor zeești lăsau în urmă un miros familiar și Hrisant Hrisoscelu simți cu adevărat că se întorsese acasă. Cîinii se potoliseră hăcuind carnea proaspătă ce le fusese aruncată. Era vremea să intre înăuntru, să se spele în vasele de Bosnia, încălzite pe cuptoare, să se îmbrace în haina de casă și să tragă din ciubuc un tutun bun de Smirna, cum îi era obiceiul. I se făcuse foame, dădu poruncile din mers, să se cinstească vizitiul și secretarul livonian cu ce le dorea inima și dacă aveau chef, să se îmbete cu toții, mai puțin arnăuții de pază ai lui Afenduli, pentru care abia a doua zi era sărbătoare. Dinspre fabricile de postav soseau izuri umede și focurile caselor boerești întărîtate de ninsoarea molcomă topeau rășinile și aerul era iute și dulce. Stăpînul casei își scutură cismele galbine pe care le încălțase pentru acest drum și intră puindu-și papucii. Ca orice boer mai tînăr și umblat prin cele streinătăți, lepădase işlicul și ceacșirii, își răsese barba și umbla la vreme de iarnă într-o malotea pusă peste frac.

Se simțea că de mult nu se făcuseră focurile, un aer de casă nelocuită multă vreme îl isbi. Mirosea a prav intrat în lucruri, a lînă de Anadolia ce se încălzește la primul foc de iarnă, iscînd un iz greu de cîmp, ori de lînă nespălată, dar un miros familiar, oricum. Lumînările lăsau o lumină verzuie, spectrală pe Buharalele roase ușor de atîta călcat, pe sofalele joase, încărcate de perne și ghermesituri, pe grelele dulapuri veneziene și, cînd văzu masa greoaie, mînăstirească de Hurezu încărcată cu poligale, brînză,

pilafuri, baclavale și sarailii, cu zacuscă și salam, prezantină și ananas, uită Venezia care-l rănise atît, cu toată lumea aceea nebună, cu intrigile și risipa făcută. Porcelanurile străluceau, tacîmurile de argint vechi ascunse de șervetele de Damasc, luceau stins sub roiul vesel al lumînărilor agitate de un curent secret. Vutca franțuzească și vinurile spaniole, caperele, andivele și melcii, totul vorbea despre o bună stare ce trebuia apărată, dar cum ? „Să-mi odihnească și mie și să mi se facă orînduială de mîncare", gîndi, dar era singur, prietenii lui muriseră pe rînd, trădați, care sugrumați în celulele întunecate, care scurtați de cap, lăsînd numai urma faptelor lor.

Logofetul Caliarh, drept, mut, nemișcînd, aștepta ordinele. Își cunoștea stăpînul și știa ce-i trebuia acum, în această noapte măreață de iarnă cînd, deasupra Bucurescilor se așternuse nuntirea zăpezii. Îl lăsă să se desbrace, ajutîndu-l cît era nevoie, țigăncile roabe aduceau de pe cuptoare vasele de bronz, din care ieșeau aburii. Secretarul livonian desfăcuse cufărul cu lucrurile de trebuință și pusese la îndemînă săpunurile franțuzești tîrguite din vreme care făceau o spumă trandafirie, și-l ajuta pe servitor să-i toarne pe spate boerului apă încălzită cît trebuia, să nu-l ardă, dar nici să nu-l înfrigureze. Hrisant stătea gol în fața lor, fără sfială, avea un trup cu bună mireasmă, subțire, bine proporționat, cu picioare lungi de atlet și umeri lăsați. Capul blond și cîrlionțat arăta ca al unui efeb. Un ușor strabism al ochilor îndepărtați puțin de rădăcina nasului făcea din acest boer tînăr și de rang un vînat al pohtitorilor ce nu se sfiau să-l înghesuie pe unde apucau deși lui nu-i plăceau moravurile turcești. Îl unseră după aceea cu uleiuri și cu camfor, îl lăsară să se usuce în fața sobei de cărămidă în care ardeau butucii retezați cu dichis ca să lase un jar ca rubinul ce scădea în trepte, cum s-ar topi un fagure la lumina prea puternică a soarelui de vară, iradiind egal o căldură dulce ce te îndemna la somn. Cît timp se ocupară amîndoi de el, beizadeaua cercetă pe credinciosul său Caliarh, vorbindu-i cînd grecește, cînd românește :

— Cine cu cine s-a mai măritat în tîrgul ăsta puturos cît am lipsit noi ?

— Păi Bella Cantacuzen l-a luat pe primul Rosetesc, cel care era mare scarofilax la Stambul și au fugit în Englitera la nește rude...

— Păcat, bună bucățică, zisese Hrisant Hrisoscelu. Tot așa scîrnavă a rămas de-și lăsa amanții să i se cace pe piept ?

— Tot, răspunsese logofetul, frecîndu-i bine spinarea cu un ulei de Hios, ca să-l scoată din oboseală.

— Frumoasă femeie, dar de tot ticăloşită... Dar Elisafta Cupărescu ce mai face ?

— S-au dus la mînăstire, la Piciorul maicilor din pricina unui conte rusesc ce au lăsat-o cu buzele umflate anul trecut la vremea asta şi a primit tunderea monahală. Au urlat Bucureştii o lună şi mai bine că s-a nevoit în singurătate.

— Dar Catrina Ruset ?

— Asta e o smeoaică şi jumătate. După ce l-a făcut pulbere pe generalul baron, Tige, că numai nu lătra, de l-au şi dat afară, zice lumea, din armată, s-a încurcat cu comisul Racoviţă care a tocat patru moşii pînă a prins-o cu cîinii lui în pat...

— Ce spui ? Viciul n-are graniţă, nu-i aşa, iubite secretar ? îl întrebă în franceză pe livonian.

Fiul natural al Militrisei şi-al contelui Goncearov nu-şi îngădui decît o remarcă neutră :

— Lumea e plină de curiozităţi...

Nu se angaja niciodată în astfel de discuţii, mai ales cu martori, ca să nu se audă că ar fi bîrfit pe cineva, mai ales într-un oraş ca ăsta în care nu puteai să tragi o băşină că se şi auzea. Era mîncat de toate cele, aşa încît îşi văzu de-ale lui, strînse hainele boerului căruia slugile îi aduseră un ceai de Rusia, dres cu lămîie, pregătit de bucătărese, refuză vutca la care-l îndemna Hrisant şi îşi făcu de treabă ca orice slugă de casă mare care ştie că trebuie tot timpul să te faci util pentru ca stăpînul tău să nu se întrebe de ce-i bei aerul.

Hrisoscelu îşi îmbrăcă anteriul de mătase cu mîneci largi, pe deasupra cu un beniş, îmblănit, lăsînd să se vadă dedesubt postavul fistichiu şi şalul cu care-şi încinsese mijlocul. La brîu îşi puse brelocul cu ceasornicul englezesc pe care avea să-l dea mîine cadou lui Iusufache şi-şi aşeză pe cap işlicul de samur, cu colţul pe frunte. În degete îşi vîrî inelele numeroase cu pietre nebune ce scînteiau în lumina veselă a lumînărilor, unul cîte unul. Mîngîietor şi rugător al lui Dumnezeu, se reîntorsese la vestmintele orientale, totuşi, în acest loc unde trebuia să stea cine ştie cît timp, supus vechilor obiceiuri de care ar fi vrut să se lepede, dar nu reuşise. Tot nu aflase ce muiere o să-i încălzească aşternutul în noaptea aceea, deşi pe femei le ura din toată inima şi ştia că niciuna, cît va fi de proaspătă, nu va reuşi să-l facă s-o uite pe Herula Lucrezia Vimercatti, ce-l nebunise de cap. Careva îi adusese o dul-

ceaţă de rodozahar ca să-i cadă bine. Nu era ceasul ţeremoniei de cahvea, era prea tîrziu, s-ar fi potrivit mai curînd să cadă în caifetul mesei, să lucreze asupra mîncării. Dinspre cămări soseau izuri amestecate, de oţet şi de varză murată, ştia castraveţii puşi în borcane la vremea asta şi gogoşarii ce arătau ca nişte bube roşii şi gogonelele după care se omora beţivanul de Iusufache cel ce bea ţuică fiartă cu piper, ori pelin, ca mitocanii.

— Nu mi-ai spus, Caliarh, cu cine înnoptez eu, că afară e pustiu şi mi se face urît...

— Ar fi ceva, o luă acela cu meşteşug...

— Să nu-mi cari vreo slugă în iatac că nu am gusturi ancillare.

— Neranţula Mavrodin, ştia că sosiţi, mi-a zis să-i trimit vorbă dacă ajungeţi la vreme că tot se plictiseşte. Ai ei sunt astăseară la ghiordum, bat cărţile.

— Apropos, ce se mai joacă în Bucuresci ?

— Concina, Calul alb, Wist, Preferance, Pichet, ce vă doreşte inima. Prietenii măriei tale de abia vă aşteaptă.

— Sunt toţi ? Nu au plecat nicăieri ?

— Unde să se ducă ?

— Şi alde Ionică Greceanu, şi Vasilică Ghica, şi Neculai Negruzzi ?

— Toţi, în păr ! Săptămîna trecută erau să dea foc la Hanul Gherman că au adormit cu lămpile aprinse la masă şi s-au îmbătat, mai mare ocaua decît daraua...

— Bat politichia, tot aşa ?

— Dar cum ? Au vrut Măria Sa să-i strîngă şi să-i trimită la ocnă, la Telega, dar le-a luat juruinţă că nu mai umblă cu mozavirii şi marghiolii... Se ţin acum de marşande şi o fac pe galanţii cu damele ca să fie crezuţi că au lăsat intrigile...

— Dar alde Kostaki Kiriazi, tot boer halèa ?

— Tot.

— Şi Calimah Pantazoglu ?

— O ţine într-un zamparalîc, cum îl ştiţi...

— Nu mi-ai spus cum arată Neranţula Mavrodin, că n-am mai văzut-o demult ? S-a mai îngrăşat ? Că era ca o scoabă şi mie nu-mi plac astea puţine, nemîncatele...

— După gustul meu, cum aud şi eu pren tîrg, ar fi ceva de capul ei, că se dau în vînt ai lui Rhigas...

— De cînd se întind la caşcaval parveniţii ăştia, la os mavrodinesc ?

— Cumpără tot...

— O să vorbesc cu Princepele să le taie barbele, să-i sluțească, să știe și ei că dacă nu ai ghenealoghion, poți să te-arunci în Dîmbovița...

— Atunci ? mai întrebă logofetul.

— Trimite sania după ea...

— Bine, zise acela și se făcu nevăzut.

— Pot să mă retrag ? întrebase cu un glas imparțial secretarul livonian. Mîine la cîte ceasuri să vă scol ?

Hrisant Hrisoscelu se gîndi puțin.

— Om vedea, o să te chem eu, aș vrea să dorm pînă la prînz. E și-o vreme bună de somn...

Fiul natural al contelui Goncearov se înclină și se retrase spre odăile personalului, aflate undeva în fundul uriașei curți în care se mai auzeau lătrăturile saxonilor.

Rămas singur, Hrisant Hrisoscelu privi tablourile afumate, agățate în perete. Bunicul său, Theodosis, cu soața, în vestminte grele, priveau cu ochi indiferenți veșnicia. El, cu cucă spahier agasî peste cabaniță, ea, cu o rochie de citarie cu flori de fir, cu șireturi de dram, blană de sîngeap, neagră, cercei de aur cu picere de mărgăritar, cu robinuri, inele de aur în degete încărcate cu pietre de balaș, pafta de argint și lefți, cu zmaranduri și cu pajori, ca și mătușa Calista, o femeie cu privirea severă, îmbrăcată într-o tătarcă de cacom, plină de zamfire și nasturi de aur pe sub decolteul adînc. Ce vremuri nebune, gîndi, dar, iată, toate s-au dus și țărîna le acoperă trupurile lor vechi și acele capete de sidef lustruit din ramele aurite și afumate ce nu mai erau decît niște țeste fără identitate, uitate în cine știe ce groapă sau sarcofag de piatră...

Deschise ferestrele. Ninsoarea stătuse. De afară venea un aer frumos, nu mai băteau clopotele, dinspre cîmpia nesfîrșită din jur nu răsbătea nici un sunet. Fu o clipă de liniște nefirească, nu se auzea decît zăpada dospind. Cerul se limpezise și o stea verde înțepa cu lumina ei puțină acel întuneric de catifea al orașului. Se auzi sania cu care sosea Neranțula Mavrodin. Cînd trecură, cal și echipaj, pe sub fanale, Hrisant Hrisoscelu îi văzu chipul infrumos pe care i-l cunoștea. Se auziră ușile și pe urmă femeia intră. Avea 30 de ani sau mai puțin, călca precum o fiară, învăluită într-o hermelină ca zăpada de afară, ținînd în brațe un

cățel milort, și el alb, cilibiu, cu un cap de furnică și doi ochi negri, inteligenți în care plutea stenahoria. Înaintă spre el cu acel mers pînditor ca al călăilor sau al vînătorilor, așează animalul pe o sofa ca și cînd ar fi avut o urnă în brațe și cînd desfăcu blana, Hrisant Hrisoscelu își dădu seama că sub ea se afla o femeie așa cum o născuse maică-sa...

❦

Clopotele de madem îl treziră către prînz pe Hrisant Hrisoscelu. Avea capul greu, vinul de Tokai pus în lăzi la plecarea din Pești de către baronul Burckhardt se lăsase băut, dar fusese nepotrivit pentru o astfel de noapte. „Cîte ceasuri să fie ?“ se întrebă. Prin perdelele moi și dese nu se deslușea decît jocul tăcut al fulgilor de afară. Iar ningea. Orașul fără acele clopote ar fi părut pustiu. Se apropiau sărbătorile cele mari cînd boerii trimeteau cu cîteva zile înaintea Anului Nou cîrjele la Curte pentru a fi reconfirmați în slujbe ; dați mai jos, ori înălțați de fantasiile Principelui ; vremea intrigilor cînd, în saloanele Bucurescilor foia o lume febrilă, purtînd vorbe de colo-colo, trimeținând cadouri cocoanelor, surorilor sus puse, ori cumnatelor cu trecere pe la dregătorii cei mari. „Azi ar trebui să fac heretisirea de bună venire la Domnitor, dar cum să merg cu capul ăsta mare și înfundat, să-i spun acele dulci cuvinte pe care le așteaptă de la mine, ca să nu mai vorbim că ar fi bine să scotocesc prin bagaje și să trimit femeilor apropiate lui niscai scatulce cu odoare adevărate, niscai diamanturi din cele veritabile, cîte mai scăpaseră de lăcomia Herulei Lucrezia Vimercatti, pentru că Sophiei, sorei mai mici a Principelui nu mergea să-i oferi niscai imitațiuni pentru că avea bancherii ei, maranii ei, ce odată se uitau la o piatră și știau a cui a fost, pe unde a trecut ca gaj pentru niscai sume de pomină. „Las, mă duc mîine“, hotărî și bătu din palme. Intră o roabă țigană cu ochi ca lătura, Rafira sau Sultana, nu mai ținea minte cum îi zice. Sta la ei în casă de 45 de ani, îmbătrînise, îi căzuseră dinții și nu se mișca. Îngropase vreo opt copii din cei vreo 26 cîți făcuse, dar nu se cunoștea, avea aerul căzut al altor slugi.

„Cahveaua“, poronci, „și papucii“.

Papucii erau la picioarele lui, în casă mai ardea un jăratec molcom. Toată noaptea Neranțula Mavrodin vîrîse bușteni în sobă.

Avea un spate frumos arcuit ca un cembal, roșcat în lumina rubinie a flăcărilor și părul grecesc răsturnat peste umeri îi acoperea coapsele. Sînii mici și ascuțiți ca nește ghiulele turcești îi loveau genunchii și ea se întorcea rîzînd cu dinți albi de iapă și-l privea.

„Psihi-mu, nu-ți este somn încă ?“

Și dacă i-ar fi fost ce-ar fi putut să facă ? Era gureșe, veselă, al ei bătea cărțile la pharaon, avea să vie acasă abia peste trei zile și dacă se întorsese, cum se va întoarce ea în această dimineață cu un diamant încastrat într-un inel cu pecete despre care o să spună că l-a găsit prin fundul vreunei lădițe de taină, el, Lazu Mavrodin, avea să o crează, visînd la clipa cînd o să i-l ceară pentru a-l juca la cărți pe cine știe ce sumă. Putea s-o înșele, să-i dea una din pietrele acelea false, dar pentru ceea ce-și pusese în cap nu se potrivea. Unei astfel de muieri care arăta tot ce dobîndise, oricui, trebuia să-i oferi lucruri scumpe și prețioase pentru ca vorbind în urechea confidentelor să spuie de unde le căpătase, ducîndu-i lui faima, ce pe asta se baza tot viitorul. Cît privește pe Princepe, el avea să-l cumpere cu o pușcă englezească cu glonț special care fărîma vînatul în bucăți, vînatul greu, cum ar fi fost mistrețul și cu asta se achita de toate păcatele în fața înaltei fețe. Iar despre doamna, cu o pereche de canari de patru note, și ei aduși de la Venezia, de nu vor fi răcit, cît îi ținuse el în trăsura minunată a baronului tot timpul călătoriei, în coliviile lor acoperite cu un șal de mătase de Hindea, se numea că a cinstit-o cu gîndurile cele mai bune.

Neranțula Mavrodin îl pusese în curent cu toate evenimentele mai mari sau mai mici de la Curte. Nu trebuise s-o roage prea mult. Avea o minte sistematică, nu uita nimic, de la modă pînă la amantele consulilor, care cu cine se ținea și unde, ce mai era la slujbele mari, cine îl mîniase pe Princepe și cum, ce scrisori se primeau și de la cine, ce se spunea despre ciuma diplomatică după care nu murea nimeni, ascunzînd de fapt gînduri de fugă ale Domnitorului, dar cîte nu aflase în cele cîteva ceasuri trecute în nebunii trupești pînă la venirea zorilor cînd femeia își îmbrăcase hermelina, își luase cățelul acela cu cap de furnică și dusă fusese, să n-o apuce lumina zilei și s-o zărească vreun suflet că ieșise pe poarta din dos a casei lui care dădea spre maidanul Dulapului de unde, cu sania pregătită, un om de încredere avea s-o aducă pe neștiute în așternutul soțului.

Roaba venise cu cahveaua și cu ciubucul din lemn de Alep. Alături, pe tava de Dantca, stătea punga de căprioară cu tiutunul în ea, un tiutun dulce de Stambul fumat de mazili la Vosfor, privind spre dulcele arhipel pe care visau să-l străbată cu cabaniţa pe umeri, pe corăbiile ce avea să-i ducă în paşale. Mirosul amărui umplu odaia. Muierea desfăcuse perdelele și o lumină pufoasă pătrunse în odaia afumată, încărcată de blănuri și miţe albe pe care stăteau aruncate în desordine perne mari, îmbrăcate în mătase. În acel aer stătut de dimineaţă mai pluteau parfumurile muierii abia plecate, un amestec de apă de obraz și sulimanuri, de mosc și lavandă, ceva greoi, și dulce în același timp. Neranţula Mavrodin avea unghiile de la mîini și de la picioare văpsite și în jurul pîntecului purta un lănţișor de aur subţire ca un fir de păianjen ce se rupsese și sta rătăcit în mijlocul unui covor de Smirna, roșu ca para focului, un Ghom cu desene cunoscute sub numele de Zil-i-Sultan, adică Umbra Sultanului, cu un Arbore de viaţă așezat între motivele florale. Roaba adună podoaba cu grijă și-o așează la capul sofalei celei joase într-un bulb de argint cules de un anticar din bazare și cumpărat de către Hrisant Hrisoscelu la Rhodos. Nu spusese nimic, nu se mirase, era la a cincia sau a șasea generaţie de robi și știa că nu trebuie să vorbească decît dacă e întrebată.

— Deschide ferestrele, zisese Hrisant Hrisoscelu, să intre puţin aer. Că n-o fi atît de frig afară, nu ?

Ţiganca se dusese și făcuse ceea ce i se ceruse. Era o dimineaţă turbure, ningea molcom. se auzea zăpada căzînd peste zăpadă ca într-o frunză de dud cînd rod viermii de mătase. Din Turnul meridian se auzi glasul ceaușbașalei care anunţa orele cu glas mare, iarna și noaptea, cînd praful de pușcă nu prea lua foc, ca vara, în văpaia zilei. Nu era tîrziu, nici prea devreme. Nu-i era foame, bău cahveaua privind melancolic la lănţugul subţire pe care trebuia să-l trimită repede Neranţulei Mavrodin. Noaptea aceasta fierbinte nu-l făcuse mai fericit. Un gol îl pustia, senzaţia ultimelor două luni de la Venezia revenise, nici călătoria grea pe care o făcuse, nici acea femeie frumoasă nu reușiseră să-l facă să uite pe Herula Lucrezia Vimercatti, așa cum bănuise. Va trebui să treacă încă vreme și nu se știa cîtă, își spusese. Ar fi trebuit să vadă dacă cumva sosise ceva cu poșta de la prieteni. Luă clopoţelul de pe măsuţa turcească, plumbuită pe margini și încastrată cu fildeș. Asta era pentru secretar care aștepta dincolo, în cance-

larie. Livonianul se arăta numaidecît, bărbierit la sînge, cu hainele evropeneşti călcate, cu aceeaşi faţă impenetrabilă, cu un surîs care nu spunea nimic, ci voia să arate numai o atenţie neexagerată la cele ce trebuia să afle.

— Au sosit ceva fogliete în lipsă ? N-am mai citit un jurnal de o lună şi mai bine.

— Cum nu ? Şi corespondenţa, zise acela şi se şi prezentă cu un teanc de hîrtii pe care le lăsă pe măsuţă. Sunt multe acturi de la moşii, rapoarte ale vehililor şi socoteli pe care o să le descurce dumnealui, logofetul Caliarh...

— Bine, să nu mă turbure nimeni.

Şi după plecarea secretarului începu să scormone în grămada de plicuri aruncate la întîmplare, cu o furie curioasă. Ştia cum ar fi arătat un răvaş din partea Herulei Lucrezia, pentru că mai primise de la ea cîteva scurte comunicări ascunse în plicuri franceze, parfumate, de culoarea muştarului, dar din vălmăşala aceea de mesagii nu se ivea semnul pe care l-ar fi dorit din toată inima. Dealtfel nici nu avea cînd să sosească o astfel de leteră. Recunoscu scrisul lătăreţ al generalului Milaradovici, inamicul lui Ipsilanti, despre care Langeron spusese odată că nu e „le sauveur de Bucarest“, ci „le sauteur de Bucarest“, glumă rămasă celebră în otrăvitul lor de oraş. Nu-l deschise, nu-l interesa. Iată şi caligrafia grecească a lui Elenco, cine ştie ce cerere de bani mai ascundea. Îmbătrînise şi ea, probabil că se ţinea cu tineri vicioşi sosiţi la Smirna şi care se lăsau plătiţi pentru serviciile lor amoroase ; Theodosie Zygomalas îi trimesese Threnosul lui Duca într-o nouă ediţie, frumosul cîntec despre Căderea Constantinopolului, poate mai măreţ, decît acela al lui Critobul din Imbros, dar acum numai de asta nu-i ardea. Cum spunea bătrînul Caton, la melanholie e bună varza crudă... Aruncă hîrţoaga cît colo, fără măcar să citească de unde trimetea acela preţioasa carte. Cu o mînă distrată răsfoi foglietele aduse prin Casa de Comerţ a lui Constantin Hagi Popp din Sibii de la Viana ; Mercure de France, Journal de l'Empire, Morning Chronicle, Moniteur, ziarul Curţii din Paris, Morgenblatt, un ziar din Tübingen şi bătrînul Telegraf grecesc. Ştiri de la Paris, Londra şi Viana, lucrări diplomaticeşti, nu mai ardea praful de puşcă în aer ca altă dată, Evropa se pusese pe petreceri şi aici şedeau în oala dracului. Neşte Cantacuzeni se certau cu urmaşii Ipsilanţilor pentru ţiitoarele comune ce le trecuseră prin paturi, luase foc un ospel la Basel, mai nimic. Paşa din Belgrad

mai ucisese cinci simpatrioți. ba, nu, iată că se mai afla cîte ceva și din foile astea. Corespondenții de la Bucuresci transmiteau că primul favorit al Principelui, Philippe Linchoux, de fapt Filip Lenș era în disgrație, asta i-o spusese și Neranțula Mavrodin astă noapte. Gurile rele cîrteau că prințul strigase la el timp de un ceas, dar nimeni nu putuse penetra causa cîteva zile. Cu mari străduințe însă corespondentul aflase : se descoperise că totuși acest om de încredere al Domnitorului coresponda cu Reis Effendi în vederea dobîndirii tronului în casul în care Principele ar fi fost răsturnat și domnia ar fi luat-o cămărașul ambițios, care avusese neobrăzarea, între altele, să facă daruri Pașei din Vidin, trecînd pe numele lui ceea ce Înalta față trimetea cu regularitate acolo pentru sprijin la domnie. Necugetata faptă îl hotărîse pe excelența sa să-l expedieze pe Lenș în exil la Castoria, dar din indiscrețiile surprinse de cel ce scria aceste lucruri, reieșea că consulul austriac Kreuchely îl sfătuise pe un confident al Domnului să nu-l trimită acolo, unde Lenș ar mai fi putut cabala împotriva Înaltei sale persoane. Von Miltitz, excelența nemțească, era de aceeași părere, dar numai viitorul avea să decidă asupra acestor încurcate trebi. Într-un alt număr, Telegraful grecesc mai scria că se vorbea despre bancruta unor bănci ce abuzaseră de svonul ciumei pentru a-și lichida fraudulos creditele, profitînd de boala diplomaticească. Se amintea de aerul rău de Snagov care producea toate nenorocirile în acest oraș, aer de mlaștină ce nu făcea bine sănătății. Indiscretul corespondent mai aducea la cunoștință publicului cetitor că Principele se arăta misterios și că luminile lumînărilor se vedeau pînă în zori în ferestile palatului deși se știa că petrece la Casa Arnăutului cu țiitoarea sa. Marula Korban, ce se ținuse și cu Finansul Basarabiei, spioană, ori ce, prepusă de turci să afle ce gîndea Mărita Față și ce secreturi se ascundeau în capul domniei sale. Într-alt număr al jurnalului se mai da știre că după toate probabilitățile baronul Meitani ce fusese mai întîi băiat de prăvălie la Adrianopole și-și cumpărase o dugheană făcînd ceva avere, după care devenise comis al bancherului grec Sachelarie, și el baron austriac, ca și actualul baron Meitani, ar fi mijlocitorul afacerilor Principelui în materie bancară întrucît era singurul lui creditor și lua dobînzi usucătoare pe care nenorocitul de popor le plătea cu multă sudoare. „Știrea n-o să cadă bine“, gîndise Hrisant Hrisoscelu, uitînd de durerile lui de cap din acea dimineață și mai citi cu sete că același baron fusese

prins de către domnitor că a pus ducaţi falşi în circulaţie ; făcuse cercetare mare din care reieşea că de fapt sumele fuseseră încasate de oamenii lui de la neşte negustori de oi de la Stambul. Aceştia plătiseră aici cu monede calpe, afacerea era încurcată întrucît negustorii tăgăduiau vina şi se aflau sub cercetare. Acelaşi corespondent mai dădea şi ultima ştire neliniştitoare despre Princepe. Din relatările verbale ale celor din jurul Curţii rezulta că Domnul este cam îngrijorat din pricina svonurilor ce circulau în oraş şi anume că turcii nu văzuseră cu ochi buni întrevederea secretă din pădurea Pantelimon dintre Măria Sa şi un agent secret austriac ce participase numai de ochii lumii la acea vînătoare organizată tocmai pentru a ascunde convorbirea ce durase mai bine de trei ceasuri. Cum Ahmed Aga avea spioni în toate casele din Bucuresci, Princepelui nu avea să-i fie moale, pentru că de multă vreme era bănuit că trage cu ochii spre austrieci, tratînd transmiterea averii peste graniţă printr-un bancher din Hermanstadt, ştire ce-l putea costa şi capul. Toate se conjugau, deşi erau ştiri mai vechi decît ceea ce aflase de la Neranţula Mavrodin : oraşul fierbea, domnia Măritei Feţe nu mai era atît de sigură : arnăuţii neplătiţi intraseră peste călugării de la mînăstirea Căldăruşani sub pretextul că aduc un boer în surghiun, trimişi fiind de Domnitor şi după ce-i schingiuiseră pe aceştia, le furaseră argintăria şi vasele scumpe, bisericeşti, fugind în munte. Mumbaşirul domnesc cu albanezii nu mai fuseseră prinşi pentru că Princepele nu trimesese potera după ei pentru a nu-i molipsi şi pe ceilalţi, şi ei neplătiţi în lefi cu lunile. Toate, puse cap la cap, vorbeau despre întunecarea puterii domnitorului care arăta verde de supărare şi nu mai voia a ştire de nimeni. Căminarul Dresna în timpul acesta fusese făcut mare clucer, după ce nevastă-sa stătuse zi şi noapte cîteva săptămîni cu Pulcheriţa Mavro, sora cea mare a Prinţului care, în absenţa Doamnei, făcea onorurile curţii. Pe Elena Ciucurluc pe care Hrisant Hrisoscelu nu avea cum s-o uite de la o datorie, Princepele era cît p-aci s-o piardă. Aceea, gură de Tîrgovişte, apucase să spună la o soarea, între ele, mimuierile, că Domnitorul o luase pe urma altuia, care fugise cu milioanele la Italia, lăsînd ţara de rîpă şi că va fi vai de cei ce-or sta cînd or da turcii în ţară şi-o să-i facă bucăţi pre ei, cei rămaşi. La care, aflînd Măria Sa astfel de vorbe spurcate, se arătase milos şi spusese că auzind ce fricoasă e Slătineanca, o s-o ajute să scape de o asemenea primejdie şi o s-o trimită în surgun la

mînăstirea Măxineni, unde era multă pace și liniște. Abia după ce prieteni de-ai gureșei femei așteptară îmblînzirea mîniei domnești și vorbiră, i se îngădui acesteia să se retragă pe la moșiile ei, ca să nu sufere.

Pe Hrisant Hrisoscelu aerul dulce de afară îl înviorase. Nu se schimbase nimic cît lipsise de aici. Trebuia să tragă un pac de otravă cît nu se ducea jarul rămas în cămin. Fumul dulce al tutunului de Macedonia umplu odaia de un damf subțire, verzui care se ducea spre ninsoarea de afară. Ce tihnă ! Nu bătea vîntul, se auzea de departe scîrțiitul morilor de la Radu Vodă și cîte un clopoțel de sanie. Neranțula dormea, probabil, în patul său sau își chemase bijutierul să-i prețăluiască piatra dobîndită. Pînă seara avea să umple Bucurescii de svonuri. Avusese grijă să-i spuie că se întorsese mai bogat decît plecase și că o să trimită tuturor cocoanelor mărgăritare și inele de la Venezia, unde aurul era de pomană. Asta pînă în Săptămîna nebunilor.

— Ce mai e și asta ? întrebase femeia.

— Cum, voi ați uitat obiceiurile cele bune, ori n-au ajuns pînă aici știrile evropenești ?

Neranțula nu știa nimic.

— N-ai auzit de pasquinate, cînd hierodulele cele frumoase și scîrnave se travestesc și petrec pentru a scoate din smîrcurile plictisului înaltele fețe ale orașului ce țin ginta și obiceiurile mai vechi ?

— Trăim într-o țară creștinească, Hrisant, ori te-ai nebunit pe unde ai fost ? zisese frumoasa femeie, ștergîndu-și obrazul dat cu chinoroz. Lungile-i plete negre îi băteau curii cînd se mișca în fața focului.

— Pe vremea cea bună a altora se făceau, după cîte știu eu, și travestiri la Mogoșoaia...

— Pe acela, pe Hangerly l-au mîncat cîinii, a rămas numai numele de el, moartea l-au cerșut de la viață și l-au dus unde nu e nici bucurie, nici întristare.

Hrisant Hrisoscelu se posomorîse. Pe ce istm ajunsese ! Aici moartea face ca o nebună, cum spunea Foletul.

— Adică nu ați auzit de acele giostri strălucitoare, de turniruri, de intermezzi și moresche ?

— Dar ce, te crezi la Italia ? îl certase Neranțula și i se așezase cu țîțele pe piept. Lumea a căzut la daruri și se roagă pentru scăparea vieții, s-au dus petrecerile și timpul burlelor. Ce-ți pasă ție care ai călătorit și nu vrei a știre ce se întîmplă sub acest soare

plin de nenorociri ? Ai noştri se gîndesc zi şi noapte la piaţa Ghel-Mumia unde se scurtează capetele şi des se mai scurtează...

Luase un guadalup pus la murat în oţet şi muşcase ca să-i mai stingă lichiorurile băute. Femeia, deşi de neam mare, avea nişte buze ţigăneşti, probabil că vreo bunică se înghesuise cu vreun făurar prin vreun grajd şi le spurcase sîngele. O ţinea o foame de lup, muşca cu dinţii aceia de iapă din pepenele acrit, şi-l stropea pe trupul gol, lingîndu-l.

— Mai spune ce-i cu Săptămîna nebunilor ?

Şi-i spusese :

— O să chem croitori de la Viana să-mi facă costume de bal, că voi da un bal cum am dat la Italia, în oraşul Venezia, cel mai otrăvit oraş din lume, unde tare am mai risipit...

— Spune, spune, se bucura ea, şi-l apăsa cu ţîţele pe piept şi el îi simţea tufa aspră de păr dintre picioare, frecîndu-l pe piele şi iar se urca pe ea şi cînd se sătura povestea cu glas scăzut cum va pune fîntîni artizicești prin grădina acestei case ce nu avea jocuri de ape ca ale lui Meitani sau ca ale lui Scuffa şi cum va pietrui aleile cu pietriş alb şi va aduce apoi de la moşiile lui şi va risipi efebi de marmoră sub copaci, ca în grădinile italiene şi cum vor cînta musicile pretutindeni şi bărbaţii se vor îmbrăca în frunze şi vor fugări fetele prin tufişuri şi, Doamne, ce va mai fi, şapte zile şi şapte nopţi, dacă nu patruzeci, cît stătea Vodă în Ceair de Sfintele Paşti şi mai apoi o să se ducă vestea că s-a întors beizadea Hrisant Hrisoscelu plin de ducaţi, de taleri şi de funduclii turceşti. Şi-n mijlocul acelei grădini peste care ningea în noaptea ce trecuse, o să sape un lac mare pe care o să plutească feluci şi caice şi un galion încărcat cu flori, atunci aduse de la sere, taman de la Braşov unde lăsase el vorbă la neşte florari saşi. Şi toate crengile copacilor vor fi împodobite cu mascaroni şi va începe carnavalul, cel mai mare carnaval pe care l-au ştiut vreodată Bucurescii, un carnaval mai dihai ca acela de la Urbino, despre care se dusese vorba în toată lumea. Numai ţiitoarele domneşti şi boeroaicele să aibe cu ce se îmbrăca pentru că el, asta visa, să le dea peste gurile lor puturoase ce mult îl bîrfiseră, şi-l făcuseră de nimicătură, cît lipsise. Mîine, zisese Hrisant Hrisoscelu, va trimite pe secretarul lui livonian la moara de hîrtie de la Mogoşoaia, să-i facă aceia confetti şi serpentine, cum văzuse la Italia, iar la Arsenal să comande pocnitorile şi artifiţiile cu care o să dea foc Bucurescilor ca să se înveţe minte fitecare.

Neranţula Mavrodin rămăsese cu gura căscată.

— Pentru asta, iată ce-am pregătit, mai adăugase Hrisant şi cărase din dulapul în care adăpostise sacul cu pietre false, preţioasa grămadă, arătîndu-i-o în fugă, prefirînd minunile printre degetele lui ca pe o ploaie cu diamanturi nemaivăzute.

— Ei nu, că mor ! făcuse femeia, dînd să pipăie acele sticle ce-i luaseră ochii : galbine, albastre, roşii, verzui lucind în lumina luminărilor. Dar el strînsese gura sacului, încuiase dulapul florentin cu o cheie grea ca şi cînd s-ar fi temut să nu i se fure ceva.

— Pot să spun ce-am văzut ? întrebase femeia îndurerată că nu poate să-l răpună în acel pat şi să-i ia tot ce-i arătase.

Asta şi dorea Hrisoscelu, dar nu grăi nimic. Oricum, ea tot avea să umple tîrgul pentru că nu era de închipuit că-şi va ţine gura.

— Cum doreşti, la sfîrşit, am să dau un banchet de încheiere pentru că după asta plec, mă duc la Muntele Athos şi mă călugăresc şi voi împărţi tot ce-am strîns celor mai frumoase femei din oraş. Numai că trebue să le spui, dacă tot ai de gînd s-o faci, să-şi cumpere trăsuri ca lumea, să vîndă boierilor de rangul doi butcile lor răpciugoase, cociile şi trăsurile mai vechi, pentru că în curtea mea nu va intra fitecine şi-o să pun arnăuţi la poartă, şi care nu are un echipaj cum trebue, îl întorc înapoi şi care nu se îmbracă după rangul său, n-are ce căuta în curtea şi în casa mea, pentru că o dată e Săptămîna nebunilor şi să te ţii cîte case se vor strica în oraş şi cîte mueri se vor arunca în fîntîni, ori o să le găseşti pe la stăvilare, umflate de ape...

— Bine, bine, mai făcuse Neranţula, tîrîndu-se la picioarele lui, mai mîngîindu-l ca să-l scurgă bine, dar ce te faci cu Principele că a dat neşte legi somptuare, nice birjele nu se mai fac decît după rang, ferească Dumnezeu să nu ai dreptul la o trăsură cu stîlpi poleiţi şi să te prindă.

Puţin îi păsa lui de legile Principelui. Mai bine să-i zică ce se întîmplase în lipsa-i, şi ea le povestise pe toate, dintr-o răsuflare : Fata lui Ilieş, cupărelul, fugise după un mavrofor şi acela fusese găsit mort sterp în patul lui, o ştia Hrisant pe aceea ? O ştia. Dar despre jupînişele lui Carifolu, negustorul de cherestea de la Brăila de avea casele mari ale Mavrului, aflase ? Le luaseră hoţii arginţii de zestre, le batjocoriseră şi ele ce să mai facă, îşi dăduseră foc în grajduri cu gaz. Scelerаţii fuseseră prinşi şi bătuţi mai rău decît vinovaţii Giurgiului, li se întîmplă moarte după ce jupînesele jurătoare ce fuseseră de faţă la amarnicele fapte îi recunoscuseră.

De durere, tatăl fetelor se închisese la schitul Strîmba, să-i fie pomană în veac năpasta și după doi ani îi îngropaseră trupul înlăuntrul bisericii de-acolo. Marele postelnic Sandu Stamati se desmîniase de necazurile ce le avusese și el cu un fiu ce nu-l ascultase și luase o schioambă cu care făcuse un copil, dar de vreme ce lui îi plăcuse, de ce să nu consimtă la cununie ? Alde Neculai Comnen tot se mai bucura de voia vegheată a Domnului și-și făcuse de cap într-o zi, furînd banii orfanicești, dar cîte nu se întîmplaseră în anii cît lipsise el din Bucuresci ?

— Mai spune, mai spune, o îndemna Hrisant, ca să se odihnească, pentru că Neranțula nu-l slăbea, îl lăsa ce-l mai lăsa, pe urmă turna vinul unguresc în cupe și și-l scurgea printre țîțe, rugîndu-l să-l bea de pe unde ajunsese, că era bun, amărui, mischet de pustă...

Așa, ar mai fi fost de povestit cum arsese casa de la Barboși a lui Safta Ruset, cînd plecase aceea acolo cu un ibovnic și tot stînd ei în plăceri s-a ivit soțul și i-au prins nu cum le ședea lor bine, pe sofale, între perini și cearșafuri, ci înghesuindu-se pe dușamele ca grăjdarii, că pe tare voia carnea pietroasă a muierii să fie strivită : s-o bată la blană apăsarea bărbatului îndîrjit ce fusese vîrît în grosuri de către legitimul aflător, prin hotărîrea Divanului ce nu se amesteca decît dacă te dovedea. La Curte soseau mereu scrisori deșarte și de pizmă după cîte știa ea, pline de amenințări și de mozavirii, ce nu trecea prin mintea lumească ; murdăria sufletului omenesc e grea și plină de lături ! Arătatele întîmplări erau numeroase, dar lui de asta-i ardea, ori nu era sosit de la drum și dornic de muiere ? Ce ședeau ei la farmute, cînd afară ningea de topea pămîntul și nimeni nu știa taina ce-i lega ?

— Mai zi-i ! o ruga Hrisant ca să mai scape.

Nu erau multe : se săvîrșise, așa, sfînta cununie a Catrinei Moruzzi în Duminica dinaintea Sfintei Troițe și fugise mirele, nu se știe nici acum de ce. Era un grec de la Pireu care, ori nu primise acturile ce le întocmise cu socrii, ori găsise pe o alta, nimeni nu aflase încă de ce rămăsese mireasa cu buza umflată pe treptele bisericii Sfîntului Nicolae Șelari. Ei, așa se mai svoneau lucruri grele, de facerea vreunei năvale a rămășițelor pasvangiilor de la Vidin, dar ei trecuseră, furaseră și nește fete, își dăduseră foc, primejdia se dusese, acum erau alte griji. Păuna Filipescu suferea o cuvioasă văduvie la mînăstirea Mărcuța, unde îngrijea de nebuni, dar fapta ei nu făcea gaură în cer după cîte petrecuse. Elisaftei

Balș aveau să-i dea părinții zestre 22 de sate, 20 de iepi cu mînjii lor, vreo șapte țigănci ertate și slobode, bașca șiragurile de mărgăritare moștenite de bătrîna ei și heleșteele și blănile și casele din Dealul Spirii, și morile, ba era vorba de o mină de aur de n-o știa nimeni, toate pentru un scelerat de prinț austriac pe care îl tot aștepta și el nu mai sosea de la drumurile pe unde umbla că era militar și dacă scăpa cu viață avea de gînd să stea la locul lui cu fata aceea ce nu împlinise 19 ani. Numai că și cu ea era o poveste , de n-ar apuca s-o afle striinul : cînd avea 16 ani și sta la Cîrligătura, la locurile lor au venit nește pehlivani de mirare cu circul lor, cu focuri în beregăți și cu cercuri și cu mers pe sîrmă și s-a uitat copila la unul, nu zici că o deochease, vrusese să plece după el și nu se știe dacă nu au cusut-o doctorii la Pești, că nimeni nu suflase un cuvînt, dar ceva tot nu era cum trebuie că fata și-acum ofta și cum vedea țigani o apuca un dor de ducă, de abia o țineau. Mai an, de Sfintele Paști, că tot vorbiseră ei de asta, de la Mitropolie se furase icoana făcătoare de minuni a Sfîntului Andrei, patronul breslei bumbăcarilor și aceia și-acum strîngeau bani ca să facă alta la un zugrav de subțire care ceruse luna de pe cer, că nice el nu se apuca de treabă pînă nu-i dădea Ăl de sus duhul său și asta costa. În ce privește lumea din Bucuresci, cocoanele făceau echitație la Herăstrău vara și venea lumea buluc să privească armăsarii arăbești dansînd ca la Viana, la manej, ori să sară porțile și tufișele cum ai trece peste un pai. Unde mai pui valtrapurile galbene și verzi, cu ciucuri, cismele și oamenii care-i bușumau cînd stăteau să se odihnească, și cravașele de piele englezească, fină, rafturile și tacîmurile aurite după moda turcească ; adică de ce îi spunea ea, Neranțula, toate astea, că nice nu trecuse un ceas de la intrarea lui în Bucuresci că se și dusese svonul că-l văzuse careva sosind cu ditamai trăsură de Beci, ca o gondolă, neagră și cu stîlpi împărătești, cu oglinzi și atlazuri, trasă de 6 cai ungurești, cu care, ea, una, i-ar fi fost frică să iasă la șosea în astfel de vremi ca să nu-l supere pe Princepe, dar, mă rog, dacă o să trimită și înaltelor doamne de la curte cîte o piatră, desigur mai scumpă decît cea dobîndită de ea în acea noapte mică, atunci nu se mai speria. Asta îl mai costase o blană de caracul, scoasă din dulap, pentru a stinge orice invidie față de ele și mai ales pentru a deschide și mai bine gura lăudătoarei care avea să-i zăbunească de cap pe toți locuitorii acestui sat mai mare, sîrguincios la svonuri, ducînd și mai departe vorbele și sporind

ceea ce auzea. Ca persoană cu meriton ce era, n-avea decît să le aprindă minţile lacomilor de plăceri locuitori ai Bucurescilor în aşteptarea acelei Săptămîni a nebunilor cînd, el, Hrisant Hrisoscelu, scăpătatul, lipsitul de avere sau cu numai o rămăşiţă din ea, o să le arate faţa unei vechi răsbunări pe care o clocea de ani de zile cu o răbdare cum numai cei ce ştiu gustul ei otrăvit o au...

— Cînd te mai văd ? îl întrebase în uşă Neranţula Mavrodin, ţinînd în braţe căţelul acela mic cu ochi încărcaţi de neurastenie.

— Cine ştie ? făcuse el dînd din umeri, poate la Săptămîna nebunilor...

*

În aceeaşi zi, spre seară, după prostul obicei al Ţării Româneşti, fără să se anunţe, la poarta curţii beizadelei îşi făcură apariţia într-o sanie trasă de doi telegari îmbrăcaţi în valtrapuri, Ionică Greceanu şi Vasilică Ghica, afumaţi bine că soseau de la o nuntă ce ţinuse o săptămînă şi aflaseră din tîrg că boer Hrisant Hrisoscelu se afla în odăile lui, zăcînd de oboseală. Nimeni încă nu-l văzuse la faţă, nu se arătase, cei ce-l ştiau erau, muşteriii de la cahveneaua grecului Emandi, cel ce şi umpluse Bucurescii de vorbe : cum arătau caii ungureşti ai noului sosit, şi, mai ales, carozza aceea care turbase lumea.

Hrisant Hrisoscelu îşi făcuse morticica de după masă, aţipise adică preţ de un ceas, un ceas jumătate după o masă belşugată, cu ananas de la cămări şi struguri uscaţi, cu friptură de curcan şi sosuri îndrăcite englezeşti, aduse pe la vămi de negustori cinstiţi. Visase că-l strînge careva de gît ; era contele Vimercatti şi se trezise cu capul turbure, privind năuc prin perdelele geamurilor. Cerul era verde ca ceaiul, stătuse ninsoarea, se punea gerul, ştia cum arată o astfel de după-amiază pustie în acest oraş cînd puteai să auzi cum cad ultimele frunze în pădurile Cotrocenilor pe o pojghiţă de ghiaţă şi trece un stol de ciori spre stăvilarul de la Grozăveşti şi aripele lor parcă ar tăia hîrtie. La poartă era svon mare, Afenduli cu arnăuţii se răsteau la careva, se făcu năvală şi se auziră strigăte. La uşă bătu logofetul Caliarh care-l aştepta cu toate anatefterele şi catastifele, să-i dea socoteală pînă la ultima para de ce făcuse în lipsă.

— Ce-i ? întrebase Hrisant, intrînd în papucii de mătase şi căutînd cahveaua ce ar fi trebuit să fiarbă undeva prin apropiere.

— Au năvălit alde Ionică Greceanu, cu Vasilică Ghica, sunt băuți ; nu, că trebue a vă spune lucruri mari...

Nu-i plăcea, dar nu mai avea ce le face.

— Lasă-i, făcuse cu lehamite.

Totdeauna așa pățea cînd se întorcea de la drum lung. Aceștia se înfățoșau, voiai nu voiai, cu sacul plin. Altădată vederea lor i-ar fi făcut plăcere, dar acum avea o somnolență și o lene ce nu-i mai priau. El nu la vorbele din tîrgul Bucuresci se gîndea, ci unde-o fi acum Herula Lucrezia și cu cine...

Se auziră sunete mari pe podele și după cîteva clipe în odaia în care mai ardeau bucăți de mangal în căldări de metal, puse sub ferești ca să îndulcească aerul cît se mai răceau sobele cele mari, pătrunseră cei doi : unul mic, negricios, cu o față șireată, cu ochii codați, Ionică Greceanu și Vasilică Ghica, zis și Rît de porc, că avea o gură aridicată spre obraji și aruncată înainte ca și cînd mereu ar fi amușinat ceva.

Îi urară pe grecește de bună venire, „Ghiasu“, îl îmbrățișară înfrigurați, lovindu-i spetele cu palmele și privindu-l de cîteva ori ca și cînd ar fi vrut să se încredințeze că el e și nu altul, după atîtea întîmplări prin cele striinătăți.

— Bată-te să te bată, unde mi-ai stat ! spuse țigănosul, că mi se urîse să te tot aștept, am crezut că o să mori pe acolo pe unde apucasei, nu tu o epistolă, un răvaș, să mai știm cîte ceva, dar tot am aflat, că lumea e mică...

Cei doi lepădaseră și ei demult îmbrăcămintea orientală, nu mai arătau ca doi loghiotați, nu mai purtau calpac și cabaniță îmblănită, ori brîu în dungi pe mijloc. Erau încă subțiri, nu aveau 24 de ani, deși semne de îngrășare dădeau amîndoi. În locul lebedelei și tombaterei se îmbrăcaseră nemțește : frac cafeniu deschis, cu coade lungi pînă la glezne și bumbi de alamă, pantaloni verzi, strimți pe picior, jiletcă vărgată, cravată liliachie și guler scrobit, băț, nalt peste urechi. Pelerinele le lăsaseră afară în mica încăpere întunecoasă unde-i desbrăcau țiganii robi ce făceau primirea ; care în curte avînd grijă de cai și ducîndu-i la grajduri ca să le dea fîn ; care strîngîndu-le ce aruncau de pe ei : fulare de Paris, ori jobenele de mătase, dacă nu cereau să fie ajutați să-și scoată cismele și să încalțe papucii păstrați la îndemînă cînd voiau să se simtă bine, ca pe vremuri, cînd purtau caftane matlasate și șalvari de frica turcilor.

Gazda bătu din palme și Sultana ori Rafira, cum i-o mai fi spunînd, se ivi :

— Cahvele și lichioruri... Ori doriți vreun vin greu, spaniol adus de la Venezia, unde se mai află ?

Cei doi se priviră, ar fi înnădit cheful, dar parcă Hrisant Hrisoscelu nu avea o față prea primitoare, asta o simțiseră de la venire, ceva se schimbase în acest chip și în acești ochi de parcă prin ei ar fi trecut un trăsnet.

— Ce s-o găsi...

Erau gata de farmute. Țigănosul îi și dăduse drumul după obiceiul său :

— Auziși ?

— Ce s-aud ?

— Bella Cantacuzen a pus cruce, a luat-o un Rossettesc. O îmbracă numai la Stambul. Arată ca o celestină...

Auzise. Hrisant Hrisoscelu îi tăiase macaroana nou-venitului.

— Dar de călugărirea Elisaftei Cupăreasca ? A ajuns ca o jumătate de frînghie.

— Cum nu ?

Ionică Greceanu făcu un cap de om prost :

— Că n-o fi fost careva pe aici, alde Neculai Negruzzi cu Kostaki Kiriazi și ți-au făcut tacrir ?

— Nici vorbă.

— Atunci ?

— Mai vine lumea și prin Paris, mai trece pe la Italia, mai află omul...

Celălalt se desumflase.

— Atunci noi ne ducem că dacă n-avem ce-ți povesti, mai bine ne punem lațul...

— Nici așa, îi liniști cu un gest gazda. Își luase în fugă, cît n-apucaseră să intre cei doi, un halat subțire de mătase deși nu era cald ca vara și îi îndemna la ciubucele aduse de roaba țigană pînă ce făceau cahvelele prin bucătăriile din dos. Aceea pusese la îndemînă vasele de argint în care se aflau lichiorurile și dispăruse în vîrful picioarelor.

— Să nu vă dau mai bine o vutcă franțozească să vă dregeți, că bănui că nu veniți de la mînăstirea Praporul...

— Las' mai bine lichiorul ăsta că e mai dulce și mai subțire. Dar să nu-ți povestim ce-a mai forfecat și Catrina Ruset ? se amestecă Rît de porc, și el gata să vîndă ce știa.

Hrisant Hrisoscelu se făcu la început a nu fi aflat ce teleleică mai fusese și asta, îl ascultă ce-l ascultă pe musafir și cînd acela vru să-i dea lovitura de grație și să-i spuie cine era victima, beizadeaua zîmbi a zicere :

— O știu și p-asta. E baronul Tige. L-au dat afară din armată iar ea s-a dus după comisul Racoviță c-o are mai îmboboșată.

Rîseră toți trei de întîmplare, după care Ionică Greceanu se lumină :

— Mie-mi pute, a trecut careva pe la tine, nu se poate, aici e coada dracului, spune drept care a înnoptat în așternutul tău ?

Și făcu apelul gărzii, cum se spunea între ei, bărbații, pe timpuri.

— Alde Sevastia Stamati ? Nu, că e în retragere definitivă, sper că nu ai rămas cu gusturile de adolescență, să te culci cu bașoalde... Atunci, ia stai puțintel : Crysafina Costandachi ? Hai spune, mărturisește că tot nu scapi, asta parcă era cu Iancu Canano, ori s-o fi săturat ? Nu, mai curînd cred că e vorba de Sotnica Comnen, dar și ea a trecut de vîrsta serviciului ! Lizica Ipsilanti, asta trebuie să fie ! mai aruncă, cum face un parior care joacă pe cai mulți, numai ca să nu piardă.

Hrisant Hrisoscelu tăcea ; își aprinsese ciubucul și trăgea fumuri. Un parfum dulce umplu odaia.

— Nu scoți nimic de la el, e ruginit în vicleșuguri, se resemnase Ionică.

Dar începu celălalt, Vasilică Ghica :

— Că n-o fi nebuna de verișoară-mea cu care te-ai mai culcat tu. Gundula ? Hai spune că nu-ți fac nimic, tot vreau eu să ne-n-cuscrim, dar nu se poate, e plecată la Doaga, are tinerii ei, nu era să te aștepte pe tine, mamă, mamă ce mai mestecă și asta, e ca moara de hîrtie de la Mogoșoaia, cere mamă, mamă cere... Atunci ?

Se mai gîndi o clipă :

— E clar, trebuie să fie o femeie măritată, dar să lipsești atîta vreme și să nimerești tocmai cînd îi pleacă bărbatul la joc de cărți, asta e prea de tot. Axinia Palade ? Aș, de unde...

Mai spuse cîteva nume ; Hrisant Hrisoscelu, mut, mormînt, ca bărbații.

— Aflu eu, făcuse Vasilică Ghica, dacă nu ți-o place ce-i fac hahalerei...

Și pe urmă își aduse aminte parcă :

— De cînd ai venit ?

— De-o zi.

— Și n-ai trecut pe la curte ?

— Eram ostenit și Principelui nu-i bine să-i arăți o mutră plictisită...

— Mîine, nu mai sta, trimite-i o leteră, ceva, cu stil, ca strămoșii noștri. „Măria ta îți scriu cu o mînă de țărînă și mă-nclin pînă-n verdele pămînt", du-te și fă heretisirea de bun venit. I-ai adus ceva, sper...

— Cum, nu ? Doi șoimi de vînătoare și o pușcă englezească.

— Glonțuri ?

— Și glonțuri.

— Merge. Și doamnei ?

— 16 coți de pambriu și nește pietre, ghiuluri, că tare le mai place... Canari de patru note...

Ionică Greceanu băgă de seamă că e cam puțin.

— Niscai parfumuri ?

— Da cum crezi ? Și parfumuri, că era plină Venezia de parfumuri.

— Arăbești ?

— Francese ?

Erau ca doi hultani, mîine de dimineață la cafenionul Altîntop or să spună la toată protipendada ce auziseră aici, dar asta și voia Hrisant Hrisoscelu.

— Parfumuri francese, de cele mai scumpe, că numai ăștia știu să le tocmească bine...

Se făcu tăcere. Intraseră slugile cu cahvelele fierbinți și aburul lor umplu odaia de un damf amărui. Cerul, afară, se întunecase, nu mai era verde ca mai devreme, avea ceva amăgit, culoarea de dinaintea nopții și simțiră toți trei frigul melanholiei acestor ceasuri.

— Ziceau ăi de te-au zărit, cît au putut ei să vadă la lumina fanalelor, că te-ai întors cu o trăsură, trăsnet, nice Prințul nu are așa ceva... întrebă cu o invidie greu de ascuns Vasilică Ghica. O ai comandat-o pre ea la Londra, ori la Beci, ori la Pești că numai ăștia știu a face trăsuri cum trebue

— Mi-a dăruit-o baronul Burckhardt...

— Ce spui ?

Creștea sacul lor pentru a doua zi.

— E ceva de capul ei ? făcea ţigănosul cu ochii mijind în speranţa că faimoasa carozză cu stîlpi poleiţi care-i fusese descrisă de cafegiu nu arăta chiar aşa cum spusese acesta.

— O berlină ? Cum se poartă acum ? îngînă cu limba uscată şi Vasilică Ghica.

— O berlină rotundă, Directoire, cu tambour ?

— Ori un cupeu de voyage ?

— Un Berlingot rapid ? Spune, nu ne mai fierbe...

Hrisant Hrisoscelu se făcea că nu ştie, deşi acest lucru nu i se putea întîmpla tocmai lui.

— După cum mi-a zis care mi-a zis, făcea Ionică Greceanu, e mai degrabă vorba de un Fiacre à la dormeuse sau un cupeu Dorsay, cum am văzut anul trecut la Paris, de stătea lumea cu gura căscată...

— Da de unde, nu te pricepi tu la astfel de treburi, după impresia mea ar fi vorba de o caleaşcă în formă de gondolă imperială, care poate fi folosită şi la vînătoare...

— Are la spate scaun pentru lacheu ? Da sau nu ?

Dar răspunsul nu-l aşteptară nici unul, nici altul, încercînd să ghicească mai devreme decît acela putea să le mărturisească.

— Ştiu acum, am citit alaltăieri în Moniteur, ăştia sunt la zi cu toate cele, trebue să fie vorba de o carosă Victoria ori Mylord, costă o avere. Haide, vorbeşte odată !...

Dar Hrisant Hrisoscelu se mulţumi să mormăie :

— O s-o vedeţi cînd o să ies cu ea la Herăstrău...

— Nu că ne înnebuneşti ! Cum adică cînd ai să ieşi cu ea la Herăstrău ? Păi cînd o să ieşi la Herăstrău, că noi nu mai putem răbda pînă atunci, doar n-o să ne spui că nu ne iei cu ea ?

— Asta o să mai vedem...

Cei doi îngheţară. Erau familiari cu beizadeaua, dar el păstra dintotdeauna o răceală rău ascunsă cîteodată cînd nu-i convenea ceva, lăsîndu-i să înţeleagă că-i despărţea rangul ; că ei, boeri, boeri, de familie bună, dar nu se numea că erau copii de prinţi care oricînd puteau să moştenească un tron, chit că titlul ăsta de beizadea nu i se mai potrivea de multă vreme nici lui Hrisant.

Vasilică Ghica, ca mai deştept ce era, schimbă vorba :

— Şi pe la noi ce-o să mai faci, ori pleci iară ?

— Încă nu m-am hotărît, deocamdată stau, vreau să dau o petrecere. Mai spre Sfintele Paşti, de Săptămîna nebunilor...

— Ah, făcură cei doi, la semaine des fous, am mai auzit noi despre chestia asta ? Şi cum ai să faci ? Că lumea nu e pregătită pentru aşa ceva. A mai făcut Hangerly un fel de Sabat la Mogoşoaia şi ştii cum s-a terminat totul ? Principii au capetele înfierbîntate, ce li se cuvine a face lor nu e permis tuturor...

— N-are a face. Am planuri mari. M-am întors cu mulţi bani şi nu am cum a-i cheltuire, şi-atunci ? Mai petrece lumea în contul meu. Staţi să vă arăt.

Venirea lor neaşteptată nu-l găsea nepregătit. Ar fi dorit să-i fi văzut abia peste o zi-două, dar dacă tot năvăliseră peste el, măcar să-i înveţe minte, să aibe ce povesti cînd s-or duce la ai lor. Scotoci în dulapul florentin şi scoase de-acolo neşte planşe puse în ţiplă tîrguite de la anticarii de lîngă podul Rialto şi „De arhitectura“ de Vitruviu, deschizînd paginile la Cartea a VIII-a, capitolul „Despre ape.“ După care, timp de două ceasuri le făcu capul mare cu planurile sale nebuneşti pe care le avea, planuri ce le întrecea şi pe cele ale lui Ipsilante, care voise să lărgească Dîmboviţa, s-o unească cu Argeşul şi să aducă Dunărea în Bucuresci. Treaba părea simplă : cu banii mulţi pe care-i avea prin băncile veneziene o să comande nişte maşini ce aveau să sape pămîntul şi să tragă la el în curte şi pe la alţii apa de la Grozăveşti, să n-o mai lase să inunde grădinile din jurul Bucurescilor sau să-şi facă de cap la secetă cînd nu puteai să foloseşti un fir. Dealtfel, planul său avea să fie supus Prinţului şi cu suiulgiul o să stabilească şi planurile în detaliu, cum se cuvenea. Era vorba despre săparea unor puţuri şi cisterne prin diferite locuri, de ridicat un turn de apă care ar fi ţinut echilibrul în tot oraşul şi ar fi distribuit la voia locuitorilor bunătatea aceea de la Dumnezeu, s-ar mai fi făcut nivelări după trebuinţă şi puse niscaiva olane în formă de conducte că doar romanii se pricepeau la toate astea cu două mii de ani înainte şi nu se mai mira nimeni, dar noi în puturosul ăsta de Bucuresci, plin de mlaştini şi de oameni fără treabă nu ne înduram să ajungem acolo unde alte oraşe se aflau de multă vreme ? Puteau fi folosite şi neşte conducte de plumb la nevoie, dar ele erau mai otrăvitoare cînd s-ar fi stricat apele la călduri şi intemperii, slavă Domnului, lut aveau destul cei din Bucuresci ! Mai bune erau olanele, oricum... Cu ocazia asta se puteau construi şi cîteva orologii cu apă, era o nimica toată...

Întinsese planşele pe podele şi aceia se uitau simţind că albesc. O invidie neagră le cătrănise inima, cîte milioane trebue să aibe

omul ăsta și de unde ? Trebuia găsită muierea cu care stătuse în pat noaptea trecută și vor afla ei tot, dacă era o minciună sau adevărul ; că asta nu plecase cu mîna goală din patul lui și după darul căpătat aveau să știe dacă nu sunt minţiţi. Hrisant Hrisoscelu vorbea întruna, îl știau cît e de învăţat, dar acum îi lăsase cu gura căscată :

— Uite aicea scrie totul. Ctesibius din Alexandria, el a inventat forţa suflării naturale și pneumatica pentru că pe asta se bazează ornicele de apă...

Și le povesti cum fiul frizerului descoperise și înfăptuise, cu ajutorul unui fir, la capătul căruia se afla o bilă de plumb, prima mașină hidraulică.

Ionică Greceanu simţea că se sufocă. Atunci ar fi plecat să dea svon în oraș, ori că Hrisant Hrisoscelu s-a zărghit, ori că vrea să devină Domn, pentru că la banii și la planurile pe care le avea numai astfel de gînduri puteau să-i treacă prin cap... Se stăpîni cît putu, abia mai urmărind cele ce spunea bărbatul acela blond, cu ochii asimetrici în care sclipea un grăunte de nebunie. Le arătă desenate un havus și un tambur, cum se curăţa apa cu ajutorul unei substanţe de limpezire, după planul mai simplu al sacagiilor din Bucuresci, care foloseau alaunul sau pietrele de moară. Pe urmă pusese degetele peste planșele flotorului și tamburului care aduceau apele spre verticală și spre cupa care se răsturna stîrnind aerul ce proiecta aripele artizicești în sus. Le vorbi despre liniile lunare și pentru că tot se afla la ceasornice le povesti cîte ceva și despre ornicele anaforice. de iarnă, cu toate semnele Zodiacului, care ar mai fi și spus fiecăruia soarta. Mai avea ceva de adăugat și despre morile de apă de pe Dîmboviţa, pe care trebuia să le moderniseze după cele mai noi cerinţe, cît despre înfrumusețarea orașului, Bucurescii fără nește orgi hidraulice nu se puteau gîndi de aici înainte.

— Dar ce legătură au toate astea cu Săptămîna nebunilor ? întrebase cu un aer lingușitor, acum, Vasilică Ghica.

— Au, că vreau să fac o petrecere ca la Urbino, ori aţi trăit în pădure sau la stînă de nu știţi ce jocuri se fac acolo ?

— Ba, cum nu ? se jigni celălalt, că nu suntem nici noi slătari...

— Păi atunci, nu pricepeţi ? Va trebui să fie ceva nemaivăzut, să stea lumea cu gura căscată...

Și le vorbi despre cilindrii de bronz cu fundul mobil pe care avea să-i așeze în fața Palatului Măriei Sale pe cheltuială proprie

și despre delfinii cu lanțuri, despre clopotul cufundat în apă, și despre canalele orgii tetracordice sau hexacordice, or să vadă ei, geometrii și arhitecții, inginerii și lucrătorii pe care i-a și tocmit la Italia și care sunt pe drum încoace.

Ionică Greceanu și cu Vasilică Ghica erau terminați. Băuseră lichiorurile care mai rău îi treziseră și dădeau semne de nerăbdare. Afară se înstăpînea o noapte rece, senină, cu stele mari și pe ulițe se auzea tăietura săniilor pe ghiață.

— Păi noi ne-am duce, zisese Rît de porc, tu ce spui, Ionică ?

— Am merge că mai avem treabă, ca fiecare, o să te căutăm, nu uita însă a face heretisirea, că Princepele nu suferă așa ceva...

— De ce nu mai stați, taman acum, cînd voiam să vă mai arăt ce vreau să ridic aici, pe locul vechilor case bătrînești ? Că am comandat marmoră de Preconezia, ori nu știți cum arată marmora de Preconezia ?

Pînă să-i răspunză, aceia spuseseră : „Avem cinstea să-ți poftim o seară bună“ și erau afară în frig, și se uitau unul la celălalt ca și cînd l-ar fi văzut pe dracul...

*

După un mai vechi obicei, Hrisant Hrisoscelu își scutea o neplăcere, renunțînd la o alta. Gîndul de a merge să facă heretisirea la Princepe îi producea o greață fără sfîrșit. Cîteva daruri trimise cu scuze că nu se află în cea mai bună sănătate, cumpărarea cîtorva demnitari și totul ar fi mers cu mult mai bine, dar la o socoteală subțire ieșeau destui. Dădeai unuia, nu puteai să-i lași pe ceilalți : aflau cămărașii, aflau grămăticii, vătafii, ispravnicii, economul, divictarul, spițerul Curții și ăsta mai dădea un prav Domnitorului, dimineața cînd se scula cu fața la cearșaf după vreun somn uimit, și-i mai turna în urechi vreo vorbă-două ; nu era bine să-l uiți ; afla cuparul și la vreo masă bogată, cînd turna vinul cel negru, apuca de zicea și el ceva ; dar hirurgul ? Pe ăsta puteai să-l uiți ? Lucrurile se încurcau, punea pe hîrtie ; se înmulțeau : pe cafegi-başa puteai a-l lăsare ? Dar pe berber-başa de-l bărbierea în fiecare dimineață ? Îl apuca amețeala, așa că trecea la vechiul minavet și s-apuca să cînte, să nu se mai gîndească la cîte belele se legau de întoarcerea asta. Pe la uși, logofetul dădea tîrcoale cu anatefterele în care se aflau cifre încurcate ce atît îl oboseau, dar nici să te faci că nu-ți pasă nu se

putea, pentru că asta însemna ruina. Și așa îi încăera ca să-i afle : care vătăjel nu se vedea în locul lui Caliarh, tăind și spînzurînd și acesta parcă scăpa averea mișcătoare și nemișcătoare a boerului de sub priviri ? Ce era mort, ce-i luase Dumnezeu mințile ? Așa că într-o dimineață, cînd, pentru a zecea oară își spunea trăgînd din ciubuc că ar fi fost vremea să se înfățoșeze la curte, ca să se scuze, oricum față de el însuși, pentru lenea ce-l cuprinsese, îl chemă pe logofet cu registrele, ceru cahvele și spuse celorlalte slugi să nu primească pe nimeni, ori de unde ar veni că are treabă.

Afară era o iarnă goală, ningea de rupea pămîntul, se îngropaseră Bucurescii sub un strat de omăt de un metru și încă nu se terminase. Cerul sur și jos acoperise ulițele și casele parcă fuseseră mistuite de un incendiu alb și mut din care țîșneau fumuri rare ce se turteau iute și se risipeau pren curțile pustii. Se svonea că la bariere se arătaseră lupii gata să intre pe podurile nedesfundate și să năvălească în ograzi. Rar băteau clopote la biserica Sfîntul Ion Piață, ctitoria lui Ioniță Croitorul.

În halat, Hrisant Hrisoscelu trăgea din tabacul de Ianina, adus de negustorii striini și vîndut celor agonisiți și cu dare de mînă și se gîndea la povestea lui Ghinea, grecul, poreclit și Olariul, lăcătar la Rumelia, de unde și porecla Țucalas care, ajuns Vistiar mare, se lăuda că scrie toată socoteala țării pe o unghie și măsura cu cotul în toate părțile și nu găsea un om cu coaie ca el. Așa i-ar fi trebuit un logofet. Acela ce desfăcea foile în fața lui, Caliarh, părea moale și bun de tras pe sfoară, dacă voia să fie ruinat nu avea decît să nu-l schimbe. Și așa se alesese praful de toate, nici el nu-și dădea bine seama de asta. Numai de nu ar vorbi livonianul, să spună ce risipise el pe acolo, prin părțile pe unde fusese...

I se făcuse a mînca halviță ; clătină clopoțelul de pe masa încastrată cu sidef și cînd se ivi Sultana sau Rafira, cum i-o mai fi zicînd, îi poronci să caute pren cămări și să-i aducă ce pohtea. Ținea în mîini nește mătănii pe care le tot pipăia fără nici un gînd. Ce vremuri, ce vremuri... altădată nu avea grijile de acum. Se culca la trei noaptea și se scula la zece ; slujbă, pe la cancelaria domnească, de ochii lumii, de la unsprezece la patru, cînd se întindea masa. După care își făcea somnul cel mic, ațipelul, pînă la șapte, cînd începea viața : ori se apuca să joace nuci sau iasic, ori tura, dacă nu făceau o para la cinci și stos pe despuiate, pontarisind la partide înfricoșate, cu alde Pantazoglu sau Kostaki Ki-

riazi, ajutaţi de nelipsiţii Ionică Greceanu şi Vasilică Ghica şi toţi şulerii... Era vremea danţului cu cele muieri libere ca Neranţula Mavrodin, ce nu se măritase pe atunci, cu Bella Cantacuzen şi Elisafta Cupărescu ; parcă Păuna Filipescu ce păzea, că nice ea nu era uşă de biserică şi, Doamne ce mai chefuri trăgeau cu toţii pe la mînăstiri după ce înhămau şase poştalioni la caretă şi duşi erau, pe la Căldăruşani, pe la Tariverde, la Fanduru, ori Cocoşu, de nu-i ştia nici dracu şi cum se mai despuiau de era vară şi bătea uşor Băltăreţul cu mirosul lui de nămol, şi ele, curvele de rang, o făceau pe naiadele şi îşi arătau toate cele în lumina soarelui şi erau atît de tinere, abia le îmbobociseră ţîţele, cînd le vedeai în saloane nici nu ridicau ochii de sub evantalii, ziceai că sunt sfinte, dar cînd apucau, nechezau ca iepele în călduri şi erau frumoase, înalte, bine zidite şi cum mai alergau prin ierburi cu părul lor ca mierea, curgînd pe spetele puternice, toate logoditc, toate duse pe urmă la biserică cu popă, cum cerea ighemoniconul, toate cu odraslele de mînă în jur, scăpînd ca din cuşcă după amanţi, atunci cînd bărbaţii apucau la chefuri, pe la moşii ori la vînători.

Logofetul îşi rostea litania lui, în greceşte, arătînd nişte coloane cu cifre. Ştia el, Hrisant Hrisoscelu că pielea de capră a ajuns o nemica, 9 bani una şi că pe pielea de bou nu luase anul trecut decît 45 de parale ? Vaca se vindea cu 30 de creiţari oca, iar mielul scăzuse la 6 bani şi atunci ce se mai miră lumea că boierii scapătă şi că vătafii nici nu ai cu ce-i plăti ? Unde mai pui rînduielile de vamă, taxele la zalhanale, intrarea la bîlciuri dacă te duceai să vinzi vitele pe barba ta, catachrisisul vameşilor şi luarea nedreaptă ? Vremuri grele, ofta acela şi el iar îşi amintea de Herula Lucrezia Vimercatti cum venea în gondolă după ce îi pîndea de la o fereastră, de sus, sosirea pe canal cîte patru ceasuri nenorocite şi îi vedea părul acela roşu şi silueta înaltă pe sub umbra podurilor. Uneori pe la amiază cînd Venezia somnola şi se auzea marea retrăgîndu-se spre larg, uscată de vîntul african rătăcit în oraş şi de pe faţada vechilor palate căzeau bucăţi de tencuială la roaderea timpului ; o, acele după-amieze leneşe, încărcate de miresme putrede de peşte stricat şi de mirodenii strecurate pe sub portalurile afumate, cînd îi asculta paşii grăbiţi pe îngusta scară şi o pîndea cu uşa deschisă. Ea sosea înspăimîntată, ascultînd dacă în urma-i se închideau grelele porţi cu lacăte şi omul nevăzut, ce-i păzea, se aşeza pe pontonul de piatră pe care jucau valurile cînd apele lagu-

nei creșteau. Și atunci o rupea, despuind-o cu grabă, cu o frenezie a mîinilor ce nu mai puteau fi stăpînite, și ea țipa, și-l mușca de ureche, și-l însîngera. Dragostea lor era ca o luptă, nu avea nimic gingaș, voiau amîndoi parcă să se distrugă. Din carnea femeii ieșeau niște ventuze și Herula Lucrezia devenea o mare caracatiță lacomă și avea o mie de brațe și-l sugruma sub trupul ei puternic și-l tăvălea pe covoarele de Smirna. Cînd se însera afară și prin ferestrele deschise se auzeau strigătele gondolierilor și chitarozii sbîrnîind coardele, pleca grăbită, terorizată de ce avea să i se întîmple.

— Și tu te duci ? Acum ? o întreba, mereu la fel.

— Ești nebun, nu vezi că afară s-a întunecat ?

Sub cerul verde al Veneziei sburau porumbeii, de parcă soarele i-ar fi ars în acel ultim pîrjol al serii. Zidurile vechi se tocau singure și un frig subțire lua locul zăpușelii de peste zi, briza mării avea un gust sărat, intens și femeia se grăbea să-și încopcieze rochiile de atlas de culoarea cărămidei, aduse de la Damasc sau din putredul Cairo. Și se auzeau lănțugurile și paftalele lovite ușor și un parfum insinuant rămînea în acea înaltă încăpere cu oglinzi obosite în care intrase o rîie coclită și el o privea încă o dată, lacom de parcă nu o mai văzuse de un secol. Avea un chip grecesc și ochii minunați în care murea amurgul, cu tot acel vaiet unanim de dragoste din jur, cu rotirea năucă a paserilor de deasupra lui San Marc iar cretinul de Caliarh îi spunea că prețul jimblei crescuse la 5 parale pentru o jumate de oca, iar boerii încă nu stabiliseră nartul băcanilor și aceia luau pielea de pe cumpărători. Știa el, boer Hrisant Hrisoscelu, că măcelarii fuseseră puși sub o epistasie specială ? Nu știa, de unde să știe ? Aflase că Aretino Costa Petru fusese prins cu un adevărat monopol ascuns de carne și-aveau să-l vîre la gros pentru că domnitorul nu se juca cînd era vorba să fie tras pe sfoară ? Acuș mare brînză nu făcuse el, dar pentru a-și spori veniturile, Princepele limitase numărul butucilor la 15 de fiecare măcelărie și numai consulii streini mai aveau dreptul de a ține scaune proprii întru săturarea lor și-alor lor. Toate în numele norodului, ziceau pitacele, ce nu trebuia să sufere discolie și scumpete la cumpărătoarea hranei sale. Nice brutarii nu trebuiau să cerce pagubă, așa încît se făcuse și pentru ei cîte ceva.

Caliarh era plicticos ca liturghia, vorbea de contractele ce începeau de Paști și se terminau la anul viitor, spunea suma cărnii de

rîmător la preţul zilei şi el nu înţelegea nimic, îi explica răbdător şi celălalt se prefăcea a pricepe ponturile pline de învăţături. Domnitorul stabilise precis dispoziţiunile articolului 18, unde se poate ceti că ispravnicul de Curte sau becerul palatului să nu fie volnic a ridica carne de la vreun scaun fără de o teşcherea cu arătarea sumei de carne ce era să se ia, dar cine ţinea seama de asta ? El, ca administrator, trebuia să ungă osiile pentru că altfel rămînea cu carnea nevîndută şi i-ar fi făcut pagubă boerului, ori de ce-l plătea ? Ca să nu se întîmple una ca asta ! Dacă nu ştia, trebuia să afle şi să tragă unele învăţături. Cei ce veneau să cumpere ar fi trebuit să dea toţi banii deplin, dar ce, o făceau ? Că n-o făceau...

În odăi ardea molcom mangalul pe la fereşti şi în sobe se auzeau grămezile de tăciuni prăbuşindu-se. Afară nu se mai termina cu tihna ninsorii ; nu bătea vîntul, nu vuia nemic, cădea numai omătul de parcă s-ar fi vărsat toate magaziile cerului peste Bucuresci. Ciorile dădeau roata deasupra pieţii de la Curtea Arsă şi amarnic mai croncăneau. „Iarnă bogată“, cum spuneau bătrînii. Cel puţin aşa avea motiv că n-a putut ieşi din odăi ca să facă heretisirea şi Principele va înţelege, dacă nu era şi el plecat pe undeva. Cît îi privea pe Ionică Greceanu şi pe Vasilică Ghica, aceia nu se mai arătaseră, probabil că zăceau beţi de invidie prin crame, povestind celor ce i-ar fi ascultat cît de cuprins era el şi cum venise cu sacul plin ca să umple oraşul de bine.

Logofetul nu terminase. Se înmulţiseră angariile, spunea ; pe unii i-ar fi scutit Principele de fumărit, de ierbărit, ar fi dat, pe de altă parte, monopolul scaunelor unor mînăstiri ce numai treabă pentru cinstite feţe bisericeşti nu era. În dulcele Paştelui or să vadă ei cu toţii la scumpirea cărnii de berbec pe unde or să scoată cămaşa ; dacă la toate astea mai adăugai că se aridicase preţul şi la lumînările de seu, făcîndu-se 54 de parale ocaua şi că se prohibă esportarea lor în Ardeal şi la serhaturi, ori facerea de săpun, era o jale ! Unde mai pui că se dăduse pitac ca fieştecare să ardă noaptea numărul cuvenit de astfel de lumînări în felinarele aşezate din 7 în 7 metri şi lucrul costa, că numărul nopţilor nu se micşora, tot atîtea erau într-un an, nu mai puţine. El, Hrisant Hrisoscelu, de unde să ştie că fusese în striinătăţi şi nu aflase despre faptele nazirului Casei Podurilor care scumpise grija pavelelor ce ei, cu toţii, trebuiau să le plătească. La Cutia Milelor crescuse de asemenea darea de ajutorinţă ; dacă intrai în Bucuresci trebuia să plăteşti o taxă, dacă ieşeai — alta, ori nu băgase

domnia sa de seamă la bariere cînd sosise că vizitiul avea parale potrivite prin buzunări ca să nu mai piardă vremea și le acoperise din alergătura cailor ? Pe urmă logofetul trecu la socoteala arendei ocnelor de le mai avea. Aici socoteala era tare încurcată și dacă ar mai fi avut răbdare ar fi venit cu alte acturi mai deslușite, acum încă nu erau bine întocmite. Hrisant Hrisoscelu făcuse un semn cu mîna că acela, Caliarh, putea să treacă peste asta și cînd o mai avea el vreme o să se socotească la bani mărunți. Mai prost era că se publicuise pitacul pentru întocmirea caftanelor pe care sluga i-l citi, cuvînt cu cuvînt :

„Cinstiților și credincioși dumneavoastre, boerilor veliți ai Divanului Domniei Mele, fiindcă între alte iraturi ale Cutiei Milosteniei, care prin crisoave domnesci se află întocmite este întocmit și de la cei ce îmbrac domnescile noastre caftane cu cinuri de boeri după starea boerilor, de la cel dintîi pînă la cel mai mic, dar văzîndu-se că în această întocmire nu se osebesc cei ce se orînduiesc într-acele cinuri de boerii hàlea, carii au și venituri, de cei ce îmbracă caftane de boerii paialîcuri, de aceea poroncim dumneavoastră ca, adunîndu-vă la un loc să faceți chibzuire pentru aceasta și să arătați Domniei Mele mijlocul îndreptării în ce chip veți găsi cu cale ca teorisindu-se de către Domnia Mea, să dăm nizamul îndreptării. Tolco pisah gospod..."

— Mare sărăcie trebue să fie în punga domnească de se fac astfel de legi, zisese beizadea Hrisant Hrisoscelu ce numai cu o ureche ascultase, dar băgase la cap totul.

— Numai asta să fie și ar fi deajuns, dar au sporit taxa cununiilor și anume 20 de taleri de fieștecare boer mare ; 10 taleri de boer de-al doilea și 5 taleri de cei de-a treia mînă și de la neguțitori, cîte un taler de la cununia de țăran din oraș. Vornicia Obștirilor e în pagubă...

— Nici să te mai însori nu e o pricopseală, glumi Hrisant Hrisoscelu, înțelegînd că era și mai sărac decît bănuise pentru că toate aceste știri și cifre nu făceau altceva decît să-l umple de groază.

Bucuriile nu se opreau aici : de la pieile de iepuri ce se esportau se luau 6 bani de fiecare, ca să nu mai vorbim de cei 45 de bani ce trebuiau plătiți la fiece șoc de sticlă importată ; la postav se taxau 6 bani ; la cărțile date de visterie, negustorilor li se lua cîte un taler. În ce-l privea pe el, Hrisant Hrisoscelu ce nu era boer hàlea, ci paia, adică fără funcție, ad honorem, el nu trebuia

să plătească caftanul decît la jumătate. Se scumpiseră și taxele la vînzările de imobile, un condei important intra la Vornicie și de la vitele de pripas, de la scosul buților din pivnițe și descărcatul lor în magasii. Unde mai pui zeciuiala la cărămizile, la olanele și nisipul intrate în oraș, unde dregerea și curățirea podurilor pentru care trebuia achitat, că trebuia plătit și aerul. Dar taxa pentru dulgheri, holtei și oameni cu meșterșug ce sciau totul din mica lor copilărie ; darea anuală a o sută de podine bune și treizeci de urși, totul pentru întreținerea schepsisului podurilor din oraș ? Cît privește Calea domnească a Mogoșoaiei, pentru ea se făcuse cuviincioasa silință a înnoirii, ce înghițise peste una sută mii de taleri și dacă Măria Sa avea răbdare să-l asculte, el, logofetul Caliarh i-ar spune că în anul trecut, pe Martie, pentru facerea Podului Tîrgului de Afară se recursese la o dare straordinară, impusă tuturor orășenilor cîți aveau case și prăvălii sau țineau odăi la mînăstiri și hanuri, adică : neamuri, mazili, postelnici, cumpănași, ruptași, striini, preoți, diaconi, scutelnici, poslușnici, slujitori și sudiți, toți de obște ca să dea ajutor la facerea acelui pod, de la taleri 5, pînă la taleri 3, după starea fieșcăruia. Asemenea se percepuseră 8 000 de taleri de la negustitorii de la Curtea Veche ca să se facă din nou podul de la poarta din sus pînă la poarta de jos, cu șanțul, o mulțime de parale, comentase logofetul.

Hrisant Hrisoscelu mîncase aproape toată halvița adusă de Sultana ori Rafira, roaba țigancă și ninsoarea de afară și vocea egală, moale a lui Caliarh îi făceau somn. „Dacă o ține așa pînă-n seară nu mai ieșim iarna asta din casă și doar voiam să vîr groaza în lume, arătîndu-mi carozza“, gîndea Hrisant, privind prin perdelele dese, afară. Aridică iar clopoțelul de argint ce suna cristalin prin încăperi și ceru cahvele. „Ori nu bei, logofete ?“ Acela bea, că i se uscase cerul gurii, ar fi luat și o dulceață de caise verzi dacă ar fi știut gîndul stăpînului, dar el avea alte dichisuri.

Cît se mai odihniră de la aprigele lor socoteli, Caliarh îi mai povesti cum i-au certat cu bătaia, Măria Sa, Principele pe cei ce nu făcuseră lucrurile de trebuință cu ocasiunea tristă a ciumei mici, ce se ivise din cauza murdalîcului și pentru că aceia nu făcuseră din partea lor cuviincioasa curățenie și pază, metahărisindu-și negustitoria lor fără de nici o sfială și mai întreținînd boala.

— Îi bătea la falangă și-i ținea prin grosuri, dar care cum scăpa tot la treburile lor spurcate apucau, noroc că s-a îndurat Dumnezeu de nu ne-a luat atunci pe toți. Că fugeau care cum vedea cu ochii, ori pe la moșii, ori pe la mînăstiri, în paza Domnului... De unde multe pitacuri luminate pentru întreținerea curățeniei pe poduri și cerința ca nimenea să nu mai arunce lături ori gunoaie sub ele, ce aceia ce nu înțelegeau o să vadă pe dracu'. Pe Podul Mogoșoaiei știa măria sa, Hrisant Hrisoscelu, că se puseseră 16 care cu boi și tîrnuri pentru măturat și lopeți, fiind bună rîvnă a Înălțimii Sale Principelui ce este asupra lucrurilor de folos, legați de Casa Podurilor cu oamenii lor și fac gătirea materiei pentru a fi curat în tot timpul acel pod. Unii scriseseră apelații, dar amenzile nu fuseseră iertate pentru cei necuvioși cu cerințele domnitorului, pricinuind putoare, că acuș și seara puneau în lucrare lumînările pentru a se vedea podurile și ce fac acei netrebnici pe ele, întrucît noaptea erau păzite cu felinare.

Caliarh clefăia ultima bucată de halviță adusă de roaba Rafira, ori Sultana, cum o chema și aștepta să se răcească cahveaua. Hrisant Hrisoscelu îl lăsă să se spovedească mai departe. Gîndurile lui sburau în urmă, la otrăvita Venezie ; la ziua daurită cînd, lîngă fîntîna Santa Maria della Salute, o zărise pentru prima oară pe Lucrezia Herula Vimercatti, cu părul ei căzînd greu pe umerii acoperiți de o rochie de culoarea naramzei și în ochii aceia uimiți își zărise moartea, oglindită într-o scurtă strălucire a soarelui de amiază ce pogora peste oraș. Trecuse cu un mers leneș de hetairă, numai brățări și amînare, zăngănind din acele metale. Era ziua logodirii Dogelui cu marea cînd trufașul oraș scotea din toate pivnițele săracii și mizerii lui, amestecîndu-i cu nobilimea bolnavă și posacă în haine strălucitoare pentru a se bucura de atîta istorie. Piatră, aur și semeție sub amenințarea mării necruțătoare ce visa ironic atît de aproape, ușoara mare, cu cavernele ei lichide, cîntătoare, cu spumele albe ce măturau piața Ducalelor. Într-o clipă, femeia se mistuise în mulțimea înghesuită spre scările unei biserici. Sunetele purificatoare ale bronzului din clopotele veneziene dădeau svon vesel că e ziua fericirilor și el se simțise deodată pierdut, înghițit de mulțimea strivitoare care-i furase ființa pe care trebuia s-o găsească cu orice preț. Umblase nebun pînă la Zanipolo, străbătuse podurile, gîfîind, părîndu-i-se că vede părul ei roșcat, de flăcări, dar nu era adevărat ; intrase

turbat în biserica Frari, urînd lumina întunecată a zidurilor ce-i ascundea detaliile şi cînd îşi dăduse seama că nu era acolo, ieşise afară furios. Dăduse un pumn de taleri cerşitorilor aflaţi pe treptele mîncate de vreme ale bisericii şi-i rugase să-i spună dacă n-au văzut o femeie tînără şi frumoasă cu părul roşu. „Trebue să fie o evreică, fiică a bancherilor, zisese o babă fără dinţi, dar ghettoul nu-i prea departe". „Nu e evreică", spusese Hrisant Hrisoscelu, „are părul vopsit, ştiu eu cum se face treaba asta, a stors şofran peste adevăratul ei păr, numai acela luceşte aşa în lumina amurgului" şi-i lăsase cu gura căscată. Florile aruncate pe canale în cinstea mării se fanau în lumina arzătoare a amiezii. Un miros funerar umplea oraşul de frică. Dincolo de perdelele misterioase poate că-l pîndeau ochii divini ai streinei ce-l lăsa să se chinuie pentru că nu se putea să nu fi simţit fulgerul din inima lui tînără ; era greu de închipuit să n-o fi cutreerat şi pe ea acea voluptate a dragostei născute într-o singură secundă, lungă şi mortală. La dracu cu banchetul la care era invitat, puţin îi păsa de mutrele alea caraghioase care se bucurau cînd îl vedeau, aşteptîndu-i darurile nesăbuite. Sub podul Rialto treceau bucentaurii încărcaţi de purpură şi crini ai falşilor Dogi de o zi, ce aruncau mărgăritare, şi ele false, lacomelor ape simulînd vechile daruri ale veritabililor nobili ai trecutului. În lumea plină de oreficii nu o căuta decît pe femeia aceea şi nu văzu în după-amiaza disperată decît igrasia Veneziei, urcînd pe ziduri cînd oraşul începu să se pustiiască, ostenit de atîtea jocuri, pîndind noaptea ce venea, luîndu-şi un scurt răgaz pentru a reîncepe nebunia sa colectivă, vomitarea de femei, copii şi bărbaţi, amestecaţi, înfrăţiţi pentru trei zile. Apa grea şi murdară a canalelor clipocea la picioarele lui ; intrări oculte, păzite de felinare de fier forjat, cu lămpile încă neaprinse aşteptau cu porţile deschise, dar prin ele nu se ivea acea femeie, nimic. Totul arăta ca o deslănţuire de prostime ce se înghesuie şi năduşeşte grăbită că vremea trece şi nu scoate tot ce se poate scoate din veselia tîmpă a acelor ceasuri. Treceau gondole cu baldachine galbene sub care ochiul lui lacom căuta să pătrundă, dar nu reuşea, şi venea o noapte fără speranţe cînd totul avea să dispară sub hlamida neagră a cerului şi Dumnezeu îi va răpi femeia scoasă tot de el în cale şi fără de care nu mai putea trăi. Venezia, într-un amurg corupt de lumini şovăitoare, Venezia bolnavă, putredă, tremurînd în apele coclite pe care lunecau lumînări aprinse, lăsate la voia întîmplării, amintindu-le

celor petrecăreți de hlizirea morții care pîndea prin marii vînători ai cerului. Cerceta ferestrele cu o foame neastîmpărată de a o afla pe femeie, zărise loggiile secrete prin care treceau scurt fețele palide, nobiliare ale veneziencelor de neam mare, ce nu se amestecau cu gloata de jos, facle și blănuri orbitoare ; Venezia plină de cizeluri, ce ascundea incunabule și mobilă rară, intrigi, cantone și șoapte. Sunetul cortegiatorilor de noapte, pentru că venise noaptea și în el se implantase o disperare ce-l putea duce la moarte, fîlfîitul moale al tapiseriilor aruncate peste balcoane pe care le mișca vîntul ușor, totul îi spunea că nu o va mai găsi niciodată. Un zid cu o grădină pictată, cu falsa sa perspectivă și cu paseri fabuloase ca la Pompei, și ele mințite de penelul unui pictor dement, goticul venețian deslănțuit în ziduri și coliviile din bazar, pline de papagali guresi, strigînd fără motiv din cauza nopții asudate, încărcate de stranii lumini, o rumegătoare noapte ce deocamdată devora iluzii, parfumuri și năștea cancerul melanholiei în sufletul tînărului sosit dintr-un Orient vag, dintr-un loc al tihnei și visării, aiurit de toată rumoarea de voci și suspinuri din jur. Încă băteau clopotele sub aura verde-aurie a nopții spulberate de focul arteficiilor ce aruncau cununi și horbote de lumini înspre istmul către care rînjea marea, trimețînd mereu avertismente și măturînd pietele la cîte un val mai mare, fapt ce stîrnea țipete mici de femei speriate și parcă tot acest tablou mișcător, încărcat de umbre, pîndit de moarte, ascuns după o cortină sonoră, se ridica spre ceruri, furat de o dorință divină de a distruge toată acea frumusețe fără seamăn. Și cînd zorile se arătaseră peste ulițele pe care vîntul de dimineață căra confetti și serpentine de hîrtie, adică toate urmele măcinate ale nopții de nebunie, putuse să mai vadă plutind pe ape flori triste de geraniu, florile atît de urîte ale unei dimineți fără noroc.

*

O cunoscuse abia după cîteva luni, din întîmplare, cînd, spuindu-i povestea sa tristă lui Christo Hrisoverghi, acesta începuse să rîdă prostește :

— Trebuie să fie verișoara mea, numai ea are părul roșu, poartă perucă la serbări ca să nu fie recunoscută, zisese. Nu e

înaltă, bine zidită ? Cu un mers de leoaică și cu un mijloc cît un inel de logodnă prin care trece toată dacă-și pune mintea ?

Atunci, în ochii lui Hrisant Hrisoscelu lucise nebunia.

— Nu se poate să am un astfel de noroc !

— Vino cu mine la contele Vimercatti și ai s-o cunoști, e soția lui.

Ar fi vrut să urle, să-și sfîșie obrazul în clipa aceea, să orbească, să fie ars pe rug numai să nu fi aflat o astfel de veste și celălalt văzîndu-i desolarea de pe chip, ghicise.

— Nu trebue să te îngrijorezi prea mult, la Venezia pudoarea femeilor nu este chiar atît de mare... O iubești...

— Ce vrei să spui ? sărise ars, gata să-l insulte.

Celălalt îl privise cu ironie și rîsese ascuțit, chițăind ca un șoarece.

— Doar nu oi fi gelos și pe viața ei de dinainte ? „Ce-a fost a trecut, prezentul se ascunde în cuvîntul „acum“ și viitorul încă nu s-a născut“, ai auzit aceste frumoase versuri ?

Tăcuse crunt, căutînd în pămînt.

— Atunci ? îl întrebase Christo Hrisoverghi.

— Atunci, spune-mi unde să fiu diseară și la cîte ceasuri ?

— Cunoști palatul Pesaro ?

— Îl voi găsi.

— Lîngă el se află palatul Vimercatti. Spui numele meu lacheului...

— Bine... La cît ?

— După 10 seara, stăpînii dorm pînă pe la 9, au obiceiuri siciliene. Contele e gurmand, ai grije să pierzi la cărți dacă te invită ca să te faci simpatic, moare după un cîștig. Cunoști tarocchi ?

— Cum nu ?

— Joacă pe sume mici ca să reziști.

— Am bani, se fudulise, ca și cînd ar fi lansat o provocare.

Hrisoverghi îl privise cu atenție. Nu știa nimic despre el pe atunci, se cunoscuseră la marchesa Modiglioni, într-o seară și, tineri amîndoi, frumoși amîndoi, spirituali din fire, se împrieteniseră fulgerător.

— Cum vrei, dacă o s-o faci pe grandomanul n-ai decît, eu te-am sfătuit prietenește cum s-ar cuveni să te porți... Și încă

ceva : nu pomeni nimic despre Napoleon. El a desființat Republica venezianã.

Plecase posomorît. Nu mai era varã, ploua zilnic, o ploaie țîrîită de toamnã apãsînd acoperișurile. Nu ieșea decît rar la o cafenea unde trebuia sã-l întîlneascã într-o duminicã dimineața pe Trimisul terzimanului de la Stambul, omul lui de legãturã cu Eteria pentru care venise aici cu o mare sumã de bani, sã-l corupã pe acela ca sã lucreze pentru cauza lor. Nu aveau o datã fixã de întîlnire, trebuia numai sã se afle în fiecare duminicã dimineațã, la unsprezece în locanta pustie în sezonul ploilor, așteptînd sã aparã un necunoscut care-i va spune cîteva vorbe, într-un anumit fel. Se dusese întins la locuința sa de pe Calle del Mandollo și dormise neîntors trei ceasuri bune, voind sã uite de frica ce-i inspira ideea de a o revedea. Pe la opt seara se sculase, aprinsese lumînarea și-și privise chipul pustiit de suferința acelor luni trecute cînd nu fãcuse altceva decît sã vinã în fiecare duminicã la „Lanterna“ și în celelalte zile sã aștepte, ori sã pîndeascã pe strãzile înguste ale augustului oraș o femeie cu pãrul roșu ce nu mai trecea. Arãta bolnav, chipul supt și buzele vinete nu aveau sã-i facã nici o impresie verișoarei lui Christo. I se pãrea cã hainele întinse pe pat și cãmașa de mãtase chinezeascã cu butoni de diamant erau umezite de briza marinã ce intra prin ferești. Chemase o femeie care deretica prin ospel și o rugase sã mai puie fierul pe fracul lui de mãtase și sã aibe grijã sã nu-l ardã cumva. În priviri avea o uimire tristã, i se pãrea cã aratã ca un prost ce nu poate fi luat în seamã, ori ca unul abia scãpat dintr-un ospiciu. „Ce face o muiere dintr-un om“ și înjurase birjerește. Trebuia sã bea ceva, un lichior sau un vermut ; a, sã fi gãsit o picãturã de anason era și mai bine. Simțea un gust sãlciu în cerul gurii, era prãbușit, fãrã vlagã, nu ar fi fost în stare sã lege douã cuvinte în acea noapte și mai trebuia sã mai și joace tarocchi ; n-avea inspirațiune, mai bine s-ar fi culcat și nu s-ar mai fi sculat niciodatã. Era noemvrie, pe canale ploua și bãtea un vînt rece și ascuțit, biciuindu-i obrazul. Plecase devreme, învelindu-se într-o manta și ținîndu-și jobenul cu degetele sã nu i-l ia vîntul. O sã ajungã ud leoarcã, cu ghetele scofîlcite, la asta nu se gîndise, dar acum era prea tîrziu ca sã se mai întoarcã, ar fi putut sã se urce într-o birje, într-un Coucou-empire sau într-un Tilbury cam rare la Venezia, dar nu-i mai pãsa de nimic, îi era fricã de

clipa cînd avea s-o vadă din nou pe femeie şi de aceea putea să plouă cu găleata.

Ajunsese puţin peste ceasurile zece în faţa unui peron luminat sărăcăcios de un lampadar pe care-l sgîlţîia vîntul. Crezuse la început că a greşit locul, dar după toate detaliile se afla în faţa intrării palatului Vimercatti. Un valet cu brabeţi, absent, rece, fără priviri îl întîmpină salutîndu-l cam cu dispreţ în italiană pentru că nu înţelegea probabil cum un invitat într-un astfel de loc soseşte pe jos, dar pe faţa lui nu se citea nici o mirare, bărbatul între două vîrste avea indiferenţa condescendentă a servitorilor de casă mare şi asta îl mai linişti asupra a ceea ce putea să i se întîmple în seara aceea ciudată, plină de ploaie şi vînt. Bănuise că va fi invitat la una dintre recepţiile de care acest oraş nu ducea deloc lipsă, dar nu se auzea sgomotul de voci obişnuit în astfel de împrejurări şi nici ferestrele nu arătau a fi luminate à giorno, cum se cuvenea în asemenea ocazii. Lacheul desfăcuse un cortil uriaş de mătase sub care Hrisant Hrisoscelu intră docil, urmîndu-l pînă la peronul de marmură foarte alunecoasă din pricina mîzgăi ce se strînsese pe treptele joase. Intrară şi prima senzaţie pe care o încercă văzîndu-se într-o oglindă din micul şi întunecosul vestibul fu dezastruoasă. Ar fi trebuit să se întoarcă cît se putea de repede şi să dispară în uliţele veneziene. Arăta ca un şoarece ud. Părul îi scăpa de sub jobenul umezit care părea şi el strivit ; avea o faţă galbenă din pricina luminii lumînărilor. Ceea ce îl isbi de la început fu o cizmă metalică pentru umbrele în care într-adevăr se zăreau cîteva, scuturate afară înainte de a fi vîrîte ca într-un rastel. Pe pereţii din faţa scării principale cîteva cornuri ale abundenţei stricau şi mai mult imaginea pe care şi-o făcuse despre această casă de oameni bogaţi. Palatul Vimercatti avea ceva cazon, asta plutea în aer, prea multă marmoră mărind senzaţia că intri într-un mausoleu, încăperile pe care le ghicea în jur trebue să fi fost prea înalte şi mari, reci, prost încălzite în acest anotimp ; o senzaţie neprimitoare îşi făcea loc în sufletul vizitatorului, dar Hrisant se prefăcu nepăsător, îşi lăsă pelerina îmblănită cu jder şi valetul o aşează într-un fel de furcă florentină cît vizitatorul privi pereţii tapisaţi cu hîrtie, oroare, nu cu mătase după moda franceză, fapt ce mărea senzaţia că se află într-un palat cu pereţii de lemn, cu toată desfăşurarea de ancadramente de piatră, cînd vînătă, cînd albă. Un galben stins, vechi, afumat domina încăperile ce păreau pustii, nelocuite şi

lipsa de sgomot, de animație îl făcu să se întrebe încă o dată dacă nimerise unde trebuia, dacă nu cumva Christo Hrisoverghi îi jucase vreo farsă.

Valetul îl conduse pe scările greoaie și ele, neacoperite de covoare, la capătul cărora vegheau două statuete cu cîte un lampadar în mînă. Ușile din față erau vopsite în alb și-i aminteau lui Hrisant Hrisoscelu un lazaret de lîngă Giudecca pe care-l vizitase în primele zile ale sosirii lui aici. Intrară într-un mic salonaș pe podelele căruia fuseseră aruncate cîteva covoare de lînă albă, ceea ce îi împrumuta un aer sărac și mărea impresia de spital pentru că sub o fereastră care dădea spre Piața Ducalelor vizitatorul zări și o canapea de piele, îngustă și incomodă, cu o oglindă Directoire deasupra, după ultima modă. Aplicele de bronz aurit, dublate cu dungi negre de marmură îi lăsară un gust mortuar, de morgă sau de capelă. Prin alte uși deschise, trăgînd cu coada ochiului zări două sau trei interioare întunecoase și gustul lugubru al gazdelor îl sperie. „Trebue să fie un om militar", gîndi Hrisant Hrisoscelu, numai ei stau în niște grajduri ca acesta, chit că e încadrat numai în rame de marmură. Ca să mai îndulcească senzația de rece și neprimitor, din instinct probabil, contele Attillio Vimercatti care alesese mobilele, cu siguranță el și nu acea femeie, pentru că altfel totul ar fi fost dezastruos, golise un tambour de metal în care plantase un ficus cu frunze palmate. Intră în salonul — și el tapisat cu hîrtie — în dungi albastre și albe, cu un plafon depărtat, sub care spînzurau lumînări fine, fără miros, într-un policandel cît o roată de car. Perdelele lungi de taffetas, albe și albastre, cu cordelușe ce le sugrumau la mijloc, astupau puțina lumină ce ar fi trebuit să isbucnească din piața Ducalelor de la felinarele de jos. O masă acoperită cu o placă de marmură neagră, sporea senzația de funerar provocată de mobila din jur, foarte potrivită pentru un palat oficial în care să fie duse tratative, dar nu într-o locuință destinată să îmbie o femeie.

— Ai sosit ? se auzi vocea prietenoasă a lui Christo Hrisoverghi.

Se ivise printr-una din acele uși albe. Era înalt, atletic, cu o privire șovăitoare, jaboul de dantelă în care sclipea o perlă mare, plină de focuri, redingota albastră, cu guler de catifea, croită foarte bine pe corpul lui bine proporționat, sugrumată pe

talie, încheiată în față cu nasturi de mătase îi dădeau o înfățișare distinsă pe care Hrisant Hrisoscelu o pierduse din pricina ploii de afară. Christo purta butoni de aur la vesta cu revere și toată înfățișarea lui respira o agresivitate încărcată de șiretenie.

— Nu arăți prea bine, de ce naiba n-ai luat o trăsură sau o gondolă pînă aici ?

Nu-l certa, era numai îngrijorat de aspectul lui umil.

— Poate există un loc unde pot să-mi pun hainele în ordine ? sugeră Hrisant Hrisoscelu.

— O să găsim, dar trebue să te prezint gazdelor mai întîi, urmează-mă. Lucrezia vorbește cu două prietene, bărbații joacă Ombre în seră, acolo-i place lui Attillio să stea pe o astfel de vreme... Ori nu știi Ombre ?

Nu știa și asta era o nenorocire.

— Nici Faro ?

— Nici.

— Atunci nu ne rămîne decît biliardul sau tarocchi. Femeile nu ne primesc pînă nu termină cu bîrfa lor.

Intraseră într-un salon dominat de un șemineu din marmură neagră ale cărui coloane măreau senzația de marțial a încăperii. Pe consolă, o pendulă de bronz aurit cu două obeliscuri, și ele de piatră, sporeau urîțenia demnă din jur.

— Cred că poți să te usuci puțin pînă le spun eu ceva ca să te scuz. Dealtfel, să știi că puțin le pasă, aici vin oameni pe care eu, de pildă, care sunt un familiar al casei, nici nu-i cunosc. Spun, dacă-i găsesc mîncînd ceva la bufetul rece, că sunt în trecere și molfăie mai departe. Uneori nici n-apucă să dea bună ziua gazdelor. O să te obișnuiești cu ei.

Hrisant Hrisoscelu se apropie de focul leneș care trebuia să repare ceea ce stricase vremea de afară. Flăcările șovăitoare abia încălzeau aerul din jur, se rezemă cu spatele de suprafața rece a căminului și așteptă să simtă dogoarea, privind peretele din față pe care spînzura o oglindă cu lauri și arme, dincolo de care se ghicea sera despre care-i vorbise Christo și unde se aflau bărbații. Prin geamurile aburite Hrisant Hrisoscelu văzu silueta unei lămpi de alabastru în formă de urnă. În mijlocul vastului salon ce părea golit de mobilă, pe o masă greoaie ca un catafalc, un vas argintat de flori încerca să înveselească ceea ce vedea în jur : bronzuri și statuete cu subiecte mitologice ; un covor oribil, imitînd o tablă de șah și perdelele de taffetas, sugrumate la mijloc,

lăsînd să scape cîteva siluete de clădiri din piaţa Ducalelor. Printr-o altă uşă, la fel de înaltă şi albă, descoperi un fel de salle à manger, tapisată şi ea cu hîrtie şi cu un perete pictat în care se zăreau Antilele în viziunea lui Leroy. O masă de acaju, o piesă dealtfel destul de scumpă, socoti Hrisant Hrisoscelu, nu salva nimic din impresia de neprimitor pe care oaspetele o simţea, cum nu salvau nimic scaunele în gondolă, cu desene de epocă şi lumina puţină venită de la o lustră aurită, cizelată ce arăta în detalii un bufet jos, acoperit şi el cu marmură gri şi negru, susţinut de doi grifoni. În rest, inventarie Hrisant Hrisoscelu, argintărie greoaie, formată din ceainice ovale, de formă marabout, cafetiere antice, farfurii desenate la Londra şi o ceramică pompeiană. Printr-o altă uşă pe care o vedea într-o oglindă, şi ea încadrată în marmură, abia se distingeau gheridoane din acaju, o comodă rectangulară cu trei sertare şi picioare de leu, aparţinînd unei mici biblioteci, reflectînd o altă oglindă, Les psychés, încadrată în lemn, ornamentată cu palmieri şi lebede, şi două scaune à la romaine.

— Ei. te-ai uscat puţin ? Pot să te-arăt femeilor ? întrebase Christo Hrisoverghi, de undeva din aceşti pereţi ce se asemănau cu oglinzile care-i reflectau.

— Încă puţin, deşi nu cred să salvez cine ştie ce...

Hrisant Hrisoscelu îşi potrivea părul umezit cu degetele şi simţea că se urăşte. La drept vorbind, ar fi preferat să fugă undeva, să se ascundă, să nu mai fie văzut.

Şi în această aşteptare tăcută, oaspetele se simţi deodată privit. Nu ştia de unde vine senzaţia aceasta, dar se întoarse şi auzi o voce de femeie, gravă, aproape bărbătească, cu inflexiuni metalice, cum au mezzosopranele.

— I me haritumeni na sas vlepas ! Sunt încîntată să te văd ! Calimera ! Nu arăţi prea bine. Christo mi-a vorbit despre dumneata, spunea cînd greceşte, cînd italieneşte ; era grecoaică, ghici Hrisant Hrisoscelu, totul o arăta, numele, profilul acela şi agresivitatea cuvintelor. O grecoaică născută în arhipel, la Paros sau la Rhodos, poate că se şi întîlniseră acolo vreodată, demult, în umbra morilor de vînt. Herula Lucrezia Vimercatti nu mai semăna deloc cu femeia tînără de lîngă fîntîna Santa Maria della Salute, pierduse aerul acela copilăros şi rătăcit de animal fugărit de mulţimea ieşită la serbarea Bucintorelui. Părea mai înaltă, o Junonă călcînd cu siguranţă în încăperile croite parcă pe

măsura ei, într-o rochie „Cheveux de la Reine", cu o jupă rotundă căzînd pînă în pămînt, peste care aruncase o jachetă de catifea, o cazacă Monpensier, mulîndu-i talia. Purta un smarald în corsaj şi-l privea cu un aer amuzat, de parcă ar fi văzut un animal curios.

— Du-l undeva să se schimbe, îi spusese vărului său, lui Christo Hrisoverghi, cu o voce nu atît poruncitoare, cît persuasivă care-l intrigase pe Hrisant chiar de atunci. Şi înainte ca el să protesteze pentru că nici nu concepea să se îmbrace cu haine de împrumut, femeia adăugă, adresîndu-i-se ironic :

— N-ai avut bani pentru o trăsură sau ai picat la Venezia cu un Mail-coach ?

Îl lua peste picior şi el nu găsi replică, lucru pe care avea să nu şi-l ierte multă vreme. Adică venise în acest oraş destrăbălat cu trăsura de bagaje, cu un poştalion ordinar ? Ce-i dădea dreptul să se poarte astfel cu el ? Şi simţi că o urăşte din toată inima.

— Nu te supăra pe ea, are o limbă ascuţită, o scuză Christo Hrisoverghi simţind furia celuilalt. Nu vrei mai bine să mergem în seră, să-ţi prezint pe contele Vimercatti ?

Femeia dispăruse în încăperea alăturată şi atunci îşi aminti că lîngă fîntîna Santa Maria della Salute purtase o perucă, pentru că acum avea un păr negru care îi arăta adevărata vîrstă : nu mai mult de 30 de ani.

Primul impuls pe care-l avu fu să fugă şi să se arunce în apele turburi ale canalului San Roco. Un sentiment de dezastru îl bîntuia. Redingota şi pantalonii lipiţi de pulpe îl strîngeau, se simţea cusut ca într-un sac, gata să fie aruncat în adîncurile Vosforului ca în povestirile acelor rude îndepărtate pe care le auzise sub sicomorii de la Bosphorion, cînd tot acel peisaj paradisiac se întuneca de grozăviile evocărilor teribile ale mazililor bătrîni pe care-i cunoscuse, acriţi, încărcaţi de ură, gata să moară nemulţumiţi, ducînd dincolo de sfîrşitul lor o duşmănie nevindecabilă. Era o seară pierdută aşa încît îi spusese lui Christo :

— Aş vrea să mă retrag, cred că mă înţelegi. S-ar putea să ies fără să fiu văzut ? Ţi-aş fi recunoscător dacă ai prezenta scuzele mele contelui. Spune-i orice : că mi s-a făcut rău, că am răcit, pricepi ?

Celălalt, ca orice bărbat bine crescut, nu comentă în nici un fel această plecare precipitată şi-i arătă o uşă masivă de stejar prin care pătrunseră într-un alt salon cu fotoliile acoperite cu huse, o-

încăpere străjuită de uriașe dulapuri de haine, unde se intra rar. Coborîseră o scară în formă de melc, probabil o scară de serviciu, luminată numai de lanterne șovăitoare și se treziseră în vestibul ; Hrisant își regăsi pelerina umedă pe care și-o svîrli pe umeri.

— Atunci cînd te mai văd ? îl întrebase Christo, dezolat, dar nu cu curiozitate.

— Duminica dimineața mă găsești la „Lanterna", o cafenea de lîngă Rialto, treci pe acolo, nu se poate să nu dai de mine, și în clipa următoare se afla pe peronul de afară, simțind ploaia mărunță care-l biciui o clipă peste obrajii înfierbîntați. Era o noapte rece și norii alergau goniți de vînt peste lagună.

Hrisant străbătuse o piață plină de pește, cu rafturi unsuroase în fața cărora se înghesuiau niște femei gălăgioase, tocmindu-se și strigînd la vînzători, alegînd cu mîini lacome aterine sau raci, scrumbii vinete în lumina spectrală a felinarelor, totul arătînd plumburiu în coșurile mari, pline de solzi și resturi. Era lumea săracă ce se alegea cu nimic, cei bogați netîrguind noaptea. Apele canalului San Roco somnolau sub lumina albastră a unui felinar aburit. Acum totul îi era indiferent, lucrurile se terminaseră înainte de a începe. Vrusese într-adevăr să moară în acea noapte cînd rătăcise pînă spre Tragheto, unde se ridicau niște clădiri răpănoase și în balcoane spînzurau rufe umede ce nu se mai uscau în acea vreme rece și umedă de noemvrie. Timpul trecuse greu, se întorsese spre palatul Vimercatti mult mai tîrziu și privise ferestrele înguste și asudate de căldura din interior în care mai sclipeau lumini. În clipa aceea clopotele Veneziei vesteau zorile și pe ulițele pustii treceau cîini sgribuliți. O dușmănie surdă față de femeia abia cunoscută creștea în el și nu putea să și-o stăpînească. Avea să-i arate el Herulei Lucrezia-Vimercatti, îngîmfatei ăsteia care-i spusese că sosise în Venezia într-o trăsură de bagaje, ca ultimul sărăntoc ! Era bogat, avea s-o umilească, s-o facă să-și dea seama de ce e în stare. O să părăsească micul ospel în care locuia pentru a nu atrage atenția cuiva ; puțin îi păsa de streinul acela ce nu mai sosea și de cauza Eteriei, și de banii ei, încredințați de oamenii de nădejde pentru cîștigarea unei chehaiele. Erau lucruri mai frumoase în viața asta ! O să închirieze unul din aceste palate pe care le vedea acum, palate în care proprietarii lor nu locuiau aproape niciodată pentru că le ofereau streinilor pe sume colosale. Mîine chiar, avea să cheme croitorii ca să-și comande cîteva cos-

tume și-o să iasă din existența mizeră pe care și-o impusese de cînd intrase în Eterie, o să mobileze cu gustul lui oriental încăperile reci și streine și-o să le arate acestor militari sau ce dracu erau contele Vimercatti și vărul Herulei Lucrezia, ce înseamnă luxul și bunul gust, o să arunce în dreapta și-n stînga cu fundiicliii turcești pe care avea să-i schimbe pe ducați venezieni și-atunci mai stăm noi de vorbă, doamnă !

Bătea un angelus mînăstiresc de dimineață cînd se întorsese în micul lui adăpost din Calle del Mandolo.

*

Nu dormise decît cîteva ceasuri, și acelea sbuciumate, visase turme de cîini care îl fugăreau și-l sfîșiau, pe urmă că stă încuiat în odaia lui și că cineva îl pîndea. Nu voia să deschidă și presimțea că dincolo de ușă se afla chiar Trimisul. Se trezise de cîteva ori din coșmar, plin de o sudoare rece și pe urmă readormise și visul se reînnodase. Necunoscutul se afla lîngă patul lui, privindu-l insistent. Avea o față nedeslușită, de seu, lucioasă, fără trăsături, ca a înecaților. Nu-și amintea dacă vorbiseră greceşte, oricum acela îl întrebase ceva, dar o spaimă neagră îi intrase în oase, o frică rea îi apăsa inima. Se trezise cu gura amară, privind încăperea sordidă și ploaia de afară. Cerul era sumbru, apăsător, orașul se golise, un gondolier trecea pe sub ferestre, strigînd ceva cu glas gutural. Niște femei se certau jos la intrare, de unde se ridica un miros de gunoi putrezit. Își adusese aminte că stabilise să-l întîlnească pe Christo Hrisoverghi și ce avea el să spună cînd o să vadă cum stă ? Vechi obicei de oameni aflați la strîmtoare : încăperile cele mai ieftine, haine ponosite ; dacă voia să facă impresie de la început trebuia măcar să-și fi cumpărat cîteva cufere arăbești ; pe urmă unde era servitorul fără de care nu se putea concepe viața la Venezia ? El îți căra bagajele, el se tocmea, el îți aducea trăsura. Își privise ceasornicul. Mai erau trei ceasuri pînă la întîlnirea cu vărul Lucreziei Herula Vimercatti. Jos tocmai se deschisese o locantă, nu avea decît să spună că îl căutase aici pe un sărman care avea să-i aducă corespondența din țară și că de fapt locuia la San Girolamo, unde voise să tragă încă de la sosire, dar se speriase de prețurile pipărate. Primul lucru pe care trebuia să-l facă era să-și caute un servitor ; știa unde să-l găsească, în piazzeta

din jurul podului Donna onesta, pe el o să-l trimită după niște cufere și tîrguielile celelalte avea să le facă după ce va vorbi cu Christo pe care o să-l tragă puțin de limbă.

Se spălase în grabă, își potrivise cu o foarfecă pletele, se cioplise cu un brici, atît cît să nu lase impresia că e neîngrijit, hainele nu arătau prea bine, dar pe ploile astea toată lumea părea murată, pleoștită. Mantaua se uscase, nu avea decît să-și cumpere din drum o umbrelă sau să folosească una dintre cele aflate în fața intrării ospelului. Peste un ceas, după ce rătăcise cu un aer absent în jurul dughenelor pline de coșuri cu raci și pește, acoperite numai atît cît să arate ceea ce trebuiau să arate, ochi un fel de vagabond îmbrăcat într-o bauta, rămasă de la carnavalurile trecute, purtată de cine știe cîți inși cu care acela își acoperise hainele lustruite, dar încă în bună stare, mai bine zis, aproape de a fi lepădate. Avea figura celor numiți aici confidenti sau bravi, soitar sau negustor de paseri, oricum, cu instinctul lui, Hrisant ghicise că era omul care-i trebuia.

— Mi se pare că pe mine mă căutați ? îl întrebase necunoscutul cu familiaritatea și insolența tuturor disperaților care amușină ceva de mîncare într-o astfel de zi plină de ploaie și știu că într-o clipă trebuie să facă impresie celui ce i-ar solicita în vreun fel.

Vorbea ușor stîlcit, probabil venea din Sardinia sau umblase pe mări ; era mic, pirpiriu, cu niște ochi inteligenți.

— Nu știu, îi răspunsese Hrisant bănuitor încă, pentru că locurile nu erau atît de sigure, deși la ceasurile cînd îl întîlnise, lumea umbla în jur și nu i s-ar fi putut întîmpla nimic. Ce învîrți ?

— Fac ce trebuie...

— Am nevoie de un om bun la toate.

Giovanni Basadonna, cum aflase că-l cheamă, îl măsurase, cîntărindu-l cîte parale face.

— Ești strein ? Nu prea căptușit cu bani...

— Nu se știe...

— Am miros la oameni, cei cu bani nu caută servitori aici...

— Ai dreptate, dar am interes ca să se știe că m-ai urmat de unde viu...

— Și de unde vii ?

— Ce importanță are ?

— Bine, caut de lucru, azi plouă toată ziua, nu am ce face, oricum, nu-ți garantez că o să fac pureci la dumneata. Unde stai ?

— Am închiriat un apartament la San Girolamo...

— Va bene, constată el cu o obrăznicie care ar fi trebuit să-l enerveze pe Hrisant. Mergem. Ce trebuie să fac ?

— Să nu răspunzi decît dacă te întreb ceva. Ia banii ăştia şi cumpără-ţi cu ei nişte haine purtate, dar bune, să nu se creadă că acum te îmbraci ca lumea pentru prima oară...

Necunoscutul îl măsura amuzat :

— Nu eşti prost deloc. Numele meu nu-ţi spune nimic ? Giovanni Basadonna, mă trag dintr-o veche familie nobiliară a Veneziei...

— Toţi spuneţi aşa.

Necunoscutul luase banii fără să-i numere.

— Într-un ceas, te aştept. Bărbierit eşti, nu uita să-ţi schimbi încălţările. Nu face economii. Să vii cu o trăsură, o să am nevoie de ea ; şi mai ales să nu te miri de nimic...

— Am înţeles, domnule, am avut şi eu servitori, nu te uita la mine cum arăt acum. Care e numele dumneavoastră ?

I-l spusese.

— Bine.

Şi-i întorsese spatele. Era sigur că nu o să fugă cu banii. Nu era o sumă importantă, dar te puteai aştepta la orice din partea unuia care nu era prost şi îşi mai dădea şi aere nobiliare.

Lîngă ospelul San Girolamo, aflat pe canalul Giudecca, ştia încă de la prima lui trecere pe aici un fel de dugheană întunecoasă a unor negustori arabi care aveau cuferele ce-i trebuiau pentru a face impresie. Trecuse în grabă pe la ospelul pîrlit în care avusese nefericita inspiraţie de a locui şi cîntărind din priviri puţinele lucruri pe care le avea, le dăruise unei femei care-l spiona din uşă, simţind că pleacă şi că era rost de bacşiş.

— Ia-le ! îi zisese şi-i mai pusese în palmă un taler de argint la care muierea privise amuţită.

Asta era. Trebuia să fi făcut totul de la început, jumătăţile de măsură nu erau bune. I se şi recomandase să nu se uite la bani ca să nu nască bănuielile cuiva, dar vechea sgîrcenie a familiei, moştenită de la înaintaşi îl împinsese în mizera locuinţă pe care o părăsea cuprins de nemăsurarea celor ce nu au cheltuit niciodată cît le trebuia.

Se oprise apoi în faţa micilor magazine din spatele lui Rialto, ciudatele, misterioasele depozite de stofe şi mătăsuri arătînd numai cîteva lucruri în geamurile lor luminate de vînăta lumină a

zilei întunecate. Îi trebuiau cămăşi şi jabouri de Flandra, pantaloni şi pantofi englezeşti cu botul ascuţit, butoni de aur, inele, brelocuri, ciorapi de mătase, jachete şi vestoane croite după moda spaniolă ori francesă, dar asta nu se bătea din palme. Christo, care era introdus în societatea venezianã avea să-l ajute, deocamdată trebuia să-l mintă pe Giovanni al lui dacă îl va mai revedea, că toate bagajele sunt pe drum şi că abia sosise de undeva, de departe. Cît despre cuferele arăbeşti, ele aveau să fie umplute în curînd cu lucruri nemaivăzute. Ajuns în faţa lui San Girolamo, o clădire cenuşie cu cinci caturi, cu balcoanele dînd spre melancolicul canal, plin de ceaţă în ziua de sfîrşit de noemvrie, care anunţa o iarnă ploioasă, cum erau toate iernile pe canal, intră sub portalul acoperit de o perdea cu aerul unui individ care abia făcuse listonul, văitîndu-se de mizeria de afară şi cerînd portarului să-l conducă la recepţioner.

— Nu aveţi bagaje ? se miră celălalt.

— Sosesc mîine, zisese neglijent. Deocamdată te rog să mă conduci în apartamentul pe care o să-l iau, servitorul va fi aici într-o oră ; arată-i unde să se instaleze. Am multe treburi...

Îi pusese în mînă doi taleri şi asta îl scutise de alte explicaţii şi curiozităţi. După un ceas se arătă şi Giovanni Basadonna. Arăta exact aşa cum îşi închipuise : redingotă neagră de stofă groasă, cu guler de catifea, pantalonii uşor umeziţi de ploaia de afară. În mînă purtase pînă atunci o uriaşă umbrelă pe care o lăsase la intrare ; acum avea un aer important de servitor de casă mare, cu plastronul uşor îngălbenit la gît, cu un fel de cravată roşie, înnodată meschin, peste cămaşa albă, protejată de o jiletcă înfloratã. În mînă ţinea încă un fular lung, cu care nu ştia ce să facă.

— Ei, bine, ai nimerit ?

— Dar cum ? se miră. Sunt în oraşul meu.

— Nu pari venezian. Ai călătorit, nu-i aşa ?

Servitorul se miră încă o dată. Fusese dealtfel ultima oară cînd o făcuse.

— Ştii prea multe ca să fii un om obişnuit. Cîţi taleri îmi dai pe zi ? Sau vrei să facem un contract ?

Hrisant nu-i răspunsese decît după ce se gîndise puţin.

— Depinde cît o să am nevoie de tine.

— Atunci trebuie să mă plăteşti pe şase luni înainte.

— Nu e mult ?

— Pentru cîte am să-ţi fac, merge. N-o să-ţi pară rău. Dă-mi, deocamdată, 40 de ducaţi.

Nu se tocmise. Celuilalt îi păruse rău că nu-i ceruse dublu. Prin geamurile apartamentului în care se aflau se vedea apa vînătă a Giudeccăi, sbicită de vînt.

— Unde sunt bagajele dumneavoastră ?

— Vor sosi mîine sau poimîine de la Roma...

Nu mai întrebă altceva.

— Ţi s-a arătat unde o să dormi ?

— Da, e cam înghesuit, dar merge.

— Dacă o să am nevoie de tine, te chem, adăugă, arătîndu-i lenta de mătase de lîngă draperii.

Îşi privise după aceea ceasornicul. Mai avea cîtva timp pînă să-l întîlnească pe Christo.

— Ai adus şi o trăsură ?

— Vă aşteaptă jos, spusese Giovanni Basadonna.

— Bine, cobor îndată. Sper că birja are coviltir. Acum du-te...

Celălalt dispăruse. Rămăsese singur, privind în jur la lucrurile cu care trebuia să se familiarizeze. Un pat cu polog de mătase venezianã, cîteva fotolii, un gheridon, sfeşnice de argint, lumînări, uriaşe dulapuri ale căror uşi deschise larg lăsară să pătrundă în caldul apartament un miros amărui de lavandă, covoare moi, vechiul iz al apartamentelor de la Odi-Kioi, acelaşi aer marin, saturat de ploaie şi uşor sărat, iritîndu-i nările. Se apropiase de ferestre. Jos, pe sub portalurile umede treceau femei cu ogari supli pe sub cortilele grele de apă, făcîndu-şi plimbarea şi oprindu-se sub perdelele prăvăliilor aurarilor, pline de inele şi brăţări. Un soare pierit, de dincolo de cerul neguros parcă ar fi vrut să spargă sumbra zi nesuferită, streină, îndepărtată. Pasul fusese făcut, o ştia. Timpul fugea în urmă. Apa Giudeccăi se spărgea din pricina vîntului. Un sentiment de înstrăinare îl cuprindea. Totul îi era potrivnic în acel ceas. Ce avea de gînd ? Simţea că trebuia să ia nişte hotărîri pe care prudenţa de pînă atunci nu i le dictase. Viaţa lui avea să se schimbe în mod primejdios. Privise laguna cu cartierele ei pustii din jur, plutind într-o ceaţă ce se înfiripa pe nesimţite ; apa, invadată de alge verzi, sosea în colonii ca un paviment de sărbătoare, străluminat de cerul plumburiu din care scăpau rafale cenuşii de lumină. Nisipurile mişcătoare de dincolo de malul negru al Giudeccăi aveau o culoare tulbure. Deschisese fe-

restrele. Aerul nu era rece, numai umed, o umezeală care îi pătrundea în oase.

Dacă venea cu adevărat Trimisul ? El nu putea să nu vină. Chiar poimîine cînd era tot duminică, pentru că într-o duminică avea să sosească, să se aşeze la o masă de la cafeneaua aceea de lîngă podul Rialto şi pe urmă ce se va întîmpla ? Cum arăta acel necunoscut ? Şi după ce or să-şi spună parolele, despre ce aveau să mai discute în locanta de lîngă manufactura „La Pălărie“ ? Dar el, acest Trimis, putea să vină peste cîteva luni şi pînă atunci se întîmplau multe. Să jcace şi să cîştige la jocul de cărţi că doar trăise la Peterzbuc şi la Stambul unde era cunoscut pentru norocul lui, nu ruinase oare atîţia prinţi moscoviţi aflaţi în trecere prin oraşul împărătesc, plin de canale şi de case de perdiţie ca şi Veneţia ? Şi dacă norocul îl va părăsi ? Nu trebuia să se mai gîndească la un astfel de lucru...

Apele se retrăgeau, tîrîndu-se repede spre un loc secret, Cetatea Dogilor era plină de răufăcători, unii oameni se mai îneacă sau sunt uciși pe i calli în timpul nopţilor întunecoase, dar cîte nu se puteau întîmpla în acest oraş ?

*

Christo Hrisoverghi nu se mirase de nimic. Nici măcar că fusese chemat într-un loc atît de deochiat şi aşteptat într-o trăsură închiriată. Urcase şi îşi protejase jobenul de mătase lăsat pe o sprînceană, primind să fie condus de la Bogheiul cu care venise pînă la banala lui carozză, sub cortilul impasibilului Giovanni Basadonna.

— Ce naiba cauţi tu în acest cartier de putane ?

— Am avut o întîlnire.

Celălalt nu mai întrebă nimic, remarcînd numai :

— Sper că nu era vorba de o femeie.

— Bineînţeles.

Asta putea să însemne foarte multe lucruri.

— Nu mi-ai spus unde locuieşti.

Fusese un adevărat noroc că schimbase hotelul.

— La San Girolamo.

— Puteai să găseşti ceva mai bun, remarcase Christo, dar probabil că acolo te-a dus gondolierul care e plătit de hotelier. Unde mergem ?

— Tu știi mai bine.

— Există o locantă care-mi place lîngă Teatrul Grimani. Îți convine ? E ora cînd toate femeile frumoase trec pe acolo ca să ia o înghețată sau o cahvea.

Christo îi strigase birjarului să meargă la San Giovanni Crisostomo și pe urmă îl privise cu atenție, spuindu-i cu o oarecare îngrijorare :

— Nu-mi place cum arăți. Pari frămîntat de ceva. Ai necazuri ? Aici totul se poate repara...

Hrisant se sperie, dar nu se trădă :

— Cred că am făcut o impresie detestabilă verișoarei tale...

— Da de unde ! S-a amuzat teribil. Spune-mi cu ce să te ajut ?

— Am nevoie de un samsar...

Celălalt îl privise cu o curiozitate neascunsă :

— Un samsar ? Pentru care lucru ?

— Vreau să închiriez un palat...

Nu părea prea mirat, dar noutatea îl intriga.

— Poate nu știi cît costă închirierea unui palat la Venezia...

— Bănuiesc, dar nu are nici o importanță.

— Nu o să-mi spui că ești dispus să dai un sfert de milion pe an?

— De ce nu ?

Christo îl examinase ca pe un nebun. Să vii cu o trăsură oarecare la o întîlnire și să nu te miri că închirierea unui palat costă 250 000 pe an !

— Nu e totul însă. Trebue să-l repari, să-l mobilezi și asta va dubla prețul...

— Vrei să zici că n-o să găsesc ceva bun de locuit ?

— Depinde. Aristocrația e sărăcită de războaie, s-a refugiat la țară. Altfel prețurile ar fi fost și mai mari. Nu cumva faci contrabandă de mirodenii, ori ai spart o bancă, ce-i cu tine ?

— Sunt îndrăgostit, Christo...

— Asta explică multe, surîsese el. Iată, am ajuns. Coborîm...

Hrisant plătise birjarului și-l rugase pe servitor să-l aștepte undeva într-o locantă alăturată unde se vindeau lichioruri, pînă va discuta ce avea de discutat cu prietenul său. Străbătuseră o piață. Simigiii strigau în gura mare că au cei mai buni covrigi și în aer plutea un miros de castane coapte. Intrară în cafeneaua plină de lume zgomotoasă, actori, femei pline de bijuterii și bancheri tineri. Aerul era înecăcios de la fumul de lumînări aprinse de cu dimineață din cauza zilei întunecate și în lojile în-

guste, căptușite cu catifea vișinie rîsetele nu încetau nici o clipă.

— Îți place ?

Christo se salutase cu niște necunoscuți, cerînd apoi ceva de băut.

— Pare destul de vesel, zisese Hrisant.

Prietenul său făcea semne cu mîna celor necunoscuți.

— Ești un obișnuit aici.

— Alla mattina una messeta ; al dopodisnar una bassetta ; alla sera una donneta, psalmodie celălalt. Mă scol tîrziu, sunt plin de datorii ca orice bărbat, o să înveți și tu, nu după multă vreme, cum se trăiește la Venezia, din moment ce mă întrebi unde găsești să închiriezi un palat...

Trecea o femeie corpolentă, mișcînd leneș un evantaliu și trăgînd cu ochiul spre Christo care o salută ceremonios.

— Elisabeta Taber ! Ce femeie era acum zece ani, s-a îngrășat, umblă ca o lebădă. S-o fi auzit cîntînd aria Didonei părăsite, se stingeau lumînările pe scenă și lumea o căra pe umeri pînă la trăsură, se băteau care să ajungă s-o ducă, ce vremuri ! Și uite-o cum a ajuns ! Își pune perucă neagră să pară mai sălbatecă și mai tînără, dar asta n-o mai ajută la nimic. Femeile mor cînd încep să-și dea cu prav de Cipru pe păr, e primul semn al bătrîneții. Cum e mătreața la bărbați...

Hrisant privea la bancherii marani care mîncau înghețată, neînțelegînd cum pot să se îndoape cu dulciuri la o oră atît de matinală pentru unii care se sculau tîrziu și abia începeau să-și omoare timpul.

— Deci un samsar, reluase Christo cu aerul că nu-l interesează afacerile prietenului său, dar nu înainte de a ți-l aduce pe fiul Militrisei și al contelui Goncearov pe care l-am regăsit în Paris, ca să-l angajezi ca secretar particular. A stat trei ani în Bucuresci cu trupele rusești. Știe românește, ca să nu mai vorbim de alte limbi ! Probabil că ai ajuns comanditarul unei societăți sau ești mason și nu mi-ai spus. Numai masonii caută palate în vremurile astea. Venezia e aproape părăsită de lumea bună, ceea ce vezi sunt resturile ei, negustorii, oamenii cu bani care nu pot să facă alții stînd pe la moșiile de la țară. Deși, fie vorba între noi, nici comerțul nu mai merge. Sunt săraci lipiți, crede-mă, și vii tu, dintr-un fund de lume și cauți un palat. În urmă cu doi ani fără o jumătate de milion nu puteai închiria așa ceva, mi se pare că ți-am mai spus-o. Nenorocitul de Napoleon ne-a distrus. Nu ne ajungeau turcii, au venit după ei, și francujii, și austriecii...

— Vorbeşti ca un italian, ce s-a întîmplat cu tine, chiar nu te mai interesează deloc patrida ?

Christo isbucnise în rîs :

— Agapite-mu, trebue să fii nebun. Tot mai crezi în revoluţie ? În fleacuri ? Văd că eşti bogat ; patria celor bogaţi este banul. Pe deasupra te-ai mai şi îndrăgostit, o să uiţi repede totul şi n-o să te mai mişte nimeni din oraşul ăsta. Vreau să-ţi atrag atenţia asupra cîtorva lucruri de la început, ca să nu mai faci vreo prostie. Ai un servitor, probabil că azi l-ai angajat, se vede de la o poştă. Ai venit la Vimercatti acasă pe jos, plouat ca o gîscă. Asta nu se face. Şi dacă te aflai peste drum de casa Herulei trebuia să soseşti cu gondola, chit că ocoleai Venezia toată. Pe urmă, San Girolamo nu-i un loc rău, dar pentru unul care are bani să închirieze un palat, trebuia de la început să întrebi care casă mare e liberă ? Dacă-mi scriai din timp te sfătuiam să întreprinzi ceea ce era absolut necesar să faci ca să nu te compromiţi. Familia Calbo-Crotta are un fel de pălăţel cam ruinat, cam jupuit, dar aici contează numele. Cînd te întreabă cineva unde ai tras, spui simplu : La casa Contarini sau Gritti Maruzzi, la San Severo sau la familia Labia cu care mă înrudesc puţin. Nu contează că nu te crede nimeni, aici toţi mint, îşi sporesc contul din bănci şi nu vorbesc decît despre datoriile pe care le au. Cu cît sunt mai multe, cu atît par mai bogaţi, să nu uiţi asta. Trebuiesc rostite nume de bancheri cu influenţă, chiar dacă nu le ceri un ban ; roagă-i numai să nu dea din cap cînd sunt întrebaţi dacă te cunosc sau nu. O să-ţi prezint cîţiva, uite-i : stau numai un ceas ca să fie văzuţi, pe urmă nu te mai cunosc. De la ora prînzului se retrag şi apar numai spre seară şi dacă-ţi fac favoarea să te primească un sfert de ceas trebuie să fii fericit. Important este să se audă că te-au luat în seamă, lucrul se traduce prin a avea credit. Dă bacşişuri mari pe unde mergi să se ducă vorba că eşti putred de bogat, nu te tocmi, lasă-te jefuit, cel puţin o vreme, pe urmă se vor bate ca să-i primeşti la uşa ta. Faima e mai importantă decît orice. După aia poţi să obţii tot ce vrei la Venezia. Îmi vorbeai de un palat, dar asta nu-i suficient. Îţi trebuie şi o vilă la ţară, undeva, la Friuli, sau la mare ; dacă vrei să fii mai aproape. Să-i mai ceri samsarului să-ţi închirieze discret şi un apartament unde să primeşti doamnele căsătorite. Acasă la tine nu-i de bun gust, ascultă la mine. Te vor vinde oricum servitorii, dar femeilor le place misterul, locurile ascunse, unde să vină cu multe precauţii, bănuiesc că nu eşti chiar

un ageamiu în materie. Cu cît există mai multe obstacole în calea unei legături în afara căsătoriei cu atît sunt atrase mai mult...

Pe măsuța acoperită cu marmoră roz fuseseră lăsate două lichioruri aurii. În lojile alăturate răsunau risetele femeilor, aerul devenea înnăbușitor, fumul de lumînări și de tutun făcea totul irespirabil. Intrau alte doamne tinere în pelerine lungi pe care le aruncau în brațele însoțitorilor ce-și scuturau umbrelușele de ploaia de afară și își făceau semne cu cei sosiți mai devreme în locanta sufocantă. Un bărbat albit prematur, cu o gură lacomă, acoperită de o mustață galbenă mișca o tabacheră care avea pe toate fețele desene scandaloase, arătîndu-le cuiva din spatele lor. Christo se amuza de curiozitatea alarmată a celuilalt, care vedea pentru prima oară așa ceva.

— O să te obișnuiești cu toate, nu mai fă mutra asta. Acuș or să vină travestiții, să nu te lași înșelat, își umflă sînii cu parafină și se fardează, sunt actorii de la Grimani, toți pederaști, dar băieți de viață... Bea...

Hrisant gustase băutura străvezie, ușoară, care-l amețise încet-încet. Larma veselă din jur, chipurile femeilor frumoase care soseau sau plecau, scîlpătul luminărilor mereu schimbate ce aruncau lumini în jur, totul îl făcea să uite orice fel de grijă. Christo îi vorbea fără întrerupere, privind în jur la cei ce soseau, schimbînd cu ei saluturi sau cîteva vorbe și pe urmă, reluînd ceea ce spusese cu cîteva clipe mai înainte, neturburat, cu o luciditate ce sporea odată cu trecerea timpului. Avea o față palidă, chipul slăbit și ochii negri, plini de o lumină întunecată îl fixau cu atenție. Buze subțiri, oasele feții scobite, părea un fel de actor el însuși în această lume de actori.

— Sper că nu o să uiți jocurile. Aici lumea se plictisește repede. La unsprezece ceasuri, noaptea trebue să fii la Ridotto, la San Mosé, o să te introduc eu acolo. Ca să faci impresie trebuie să pierzi mult la început, asta îți va ușura relațiile viitoare, te vor căuta, vor crede că poți să-i îmbogățești, dar cum te cunosc, n-o să le meargă prea mult. Bassetta cunoști ?

— Nu prea, am jucat pharaon pînă acum.

— Nu-i nimic, o să înveți repede, dar Biribisso, dar Panfil ?

— Nu prea.

— Nu-ți cer nimic, cîteva dimineți petrecute împreună și restul va fi un fleac. O să mergem și în tripourile clandestine ale nobililor, unde nu se pătrunde oricum ; o să plătești pe cineva ca să-ți

facă intrarea. Vimercatti ar fi desolat să știe că n-ai relații. Noroc că nu te-a văzut în seara aia, am eu însă grijă de tot, va fi o întîlnire întîmplătoare. În societatea noastră cicisbeul este admis fără examen, existau vremuri cînd la căsătorii supiranții erau trecuți în contract, ca să nu fie vorbe, moralitatea viciului trebue respectată, dar cum te știu, n-o să te mulțumești cu sărutări platonice și confidențele Lucreziei. E o femeie dificilă, te previn. N-a avut decît cîteva aventuri, puține pentru cîte ar fi putut să aibă... Ce-i cu aerul ăsta disperat ? Doar nu voiai să te aștepte pe tine ! Are treizeci de ani, dacă nu și-o fi ascuns cîțiva, exact cînd e mai vulnerabilă o femeie. O să iei locul unui părințel, Mocenigo Bezzoni, care-și freacă mantaua lioneză în preajma Lucreziei. S-a învechit, și la Venezia nu ține treaba asta, ai sosit la timp, locul e pregătit, cu statura asta, cu privirea de lup flămînd care n-a mai avut o femeie frumoasă de un secol, lucrul e foarte lesnicios, crede-mă. De onaniști fug toate femeile măritate, dar cicisbeul e bun la cărat pachete, la dus flori la zile onomastice, la pierdut la cărți în favoarea soțului care de asta rabdă totul, sper că mă înțelegi... Fii nebun, cheltuie pe măsura unui nabab și restul o să vină de la sine. Nu te întreb de unde ai banii pentru că nu e de bun gust, dar cel puțin risipește-i cu talent, că asta nu-i e dat oricui. Și-acum să trecem la afaceri...

Mai băuse puțin din lichiorul acela auriu, apăruseră și travestiții în pelerinele lor lucioase, colorate : violet sau roșu aprins, cu priviri curioase și pline de viciu, se cercetau ; în ochii lor apăreau gelozii brusce, chipurile li se întunecau cum trec norii peste mare și o înnegresc, pe urmă făceau gesturi mari cu brațele, cereau de băut și vorbeau tare. Femeile nu erau femei și bărbații nu erau bărbați, dar era greu să-i deosebești. De sub mantii sau mînecuțele de mătase se iveau brațe păroase, piciorul îmbrăcat în mătase al vreunei fețe cu ochii lacomi, iute scăpat de sub roba despicată părea perfect, dar vocea avea un sunet adînc, neașteptat. Soseau cahvele și dulciuri, înghețate în formă de turnuri, cataifuri enorme stropite cu siropuri, prin ușile de cristal intrau alte cete de bărbați și femei care arătau aceeași lăcomie de a găsi pe cineva cunoscut în vreo lojă, bancherii se retrăseseră, intrau acum actorii sosind de la repetiții, de la Grimani, cu aerul lor imperativ, cu acea fericire rafinată ce li se întipărea pe chipuri de cu seară și nu-i părăsea decît a doua zi pe la prînz ; gesticulau ca niște regi care ar fi fost aruncați în cuștile leilor, glasurile lor aveau sonoritatea de cristal cu care

rosteau replicile ce trebuiau auzite pînă în fundul ocult al benoa-relor unde femeile se lăsau sărutate din cînd în cînd de buzele băloase ale bancherilor, gîndindu-se la ei, la aceşti actori ce intrau cu aerul triumfal al unei coloane de soldaţi. Erau lacomi, flămînzi, veseli fără motiv, imbecili şi setoşi de laude, îşi şi plăteau lăudă-torii care îi însoţeau pentru a spune în gura mare la ce triumf asis-taseră cu o seară înainte sau două, cînd scena fusese mumdată cu flori, şi ele cumpărate, şi ele stropite cu apă pînă la finalul mult aşteptat, flori abia furate de la San Michele cu o noapte înainte şi aduse cu gondolele pe sub zidurile canalelor întunecate, înaintea zorilor, flori luate de pe mormintele ducale, cărate şi ele de la parastasuri şi rugi rituale, pe care mîinile hoţilor nocturni le re-întorceau în oraşul saturat de petreceri, de regrete, de minciuni şi de ceremonii. Christo tot îi mai vorbea cu glasul lui rece, în care exista o absenţă de care Hrisant devenea din ce în ce mai conştient:

— Am un om, un adevărat geniu al afacerilor, Alfano Stra-diotte, să nu mi-l strici, grec de-al nostru, după tată, o pramatie de care ai să te îndrăgosteşti, cere mult : 15% ; să nu-i dai decît 12%, asta e raţional, lasă la şi mai puţin cînd nu are clienţi, dar nu ştii niciodată cînd e pe dric. Oricum, peste 12% să nu sari că ne distrugi pe toţi, cum te va simţi că eşti pentru prima oară la Ve-nezia o să încerce să te jumulească. Cînd nu te mai înţelegi cu el, vorbeşte-i de patrida, asta-l mişcă, dar nu prea mult, oricum e bine să-i încerci şi sentimentele. Ameninţă-l din cînd în cînd că o să ajungă la Pozzi sau la Piombi, asta o să-l mai trezească din lă-comia lui, dar ce vorbesc eu de lup, că lupu-i la uşă ! Hei, Alfano, n-auzi ? Surdule...

Pe uşile de cristal intrase un fel de misit, slăbănog, subţire, cu o mutră neajutorată, între două vîrste, pe care curgeau hainele pur-tate cu stîngăcie de parcă ar fi fost şi ele luate la o pomană de pe morţi. Samsarul îl salutase pe vărul Herului cu defesenţa sub-alternă a celui ce are mereu nevoie de ceva şi de cineva. Christo îi făcu loc lîngă el pe bancheta de plus, scuzîndu-se că trebuie să dispară cîteva clipe pentru că printre mese îşi făcea loc un fel de dihanie cu chip de lup, un bărbat între două vîrste, cu o figură vicleană, cu ochi din care isbucnea o curiozitate lacomă ce inven-taria într-o secundă fiecare detaliu din jur.

— E Barbaro Vimercatti, cazătura de camătar care o să cumpere toată Venezia dacă mai trăieşte zece ani. Şi eu îi datorez

bani, ne ia dobînzi neînchipuite, nici nu vreau să spun cît. Acum își caută datornicii pentru a le aminti că termenele au trecut și că asta îi costă.

Numele îl isbise pe Hrisant, dar nu întrebă nimic, îl urmări numai pe noul venit care, odată cu persoana lui, adusese de afară un vînt rece, înfricoșetor. Glasurile se înmuiaseră pe neașteptate, lumea discuta acum în șoapte, femei și bărbați păreau preocupați de cahveaua lor sau de turnurile de fistic verde ale înghețatelor. El surîdea cuiva nevăzut, prefăcîndu-se că nu cunoaște pe nimeni. Mulți îl salutau, dar noul sosit nu-i zărea, era un avertisment viu : „Sunt aici, ce aveți de gînd, polițele semnate de voi sunt în sertarele mele“ ; căuta numai un loc, cîțiva tineri se sculaseră, dar avea aerul că nu-i vede și cînd străbătu tot salonul acela plin de fum și ieși, un oftat unanim de ușurare se auzi și glasurile iar crescură și veselia întreruptă reveni, dar vocile erau mai scăzute, rîsetele mai puțin libere, fără strălucirea voioasă de dinainte.

— Să te ferească Dumnezeu să cazi în mîna lui.

Alfano Stradiotte încă avea pe chip stigmatul unei frici ce nu putea fi ascunsă, era ca și cînd văzuse fantoma unui mort ce se arătase o singură secundă, dar acea secundă durase o veșnicie în conștiința vinovată a celor ce-i datorau lui Barbaro Vimercatti ceva.

Reapăruse și Christo, care nu se salutase cu cămătarul sau probabil că nu-l văzuse.

— Alfano, dumnealui căută un palat de închiriat. Ce spui de asta ? Un kefalonit pe care te rog să-l servești ca și pe mine.

Misitul îl privea neîncrezător. Nu avea mutra unuia capabil de a fi atît de bogat. De obicei numai bătrînii închiriau case la Venezia, cînd terminau să strîngă tot ce se putea strînge pe lumea asta.

— Și cam despre ce ar fi vorba ? Sunt palate și palate. Unele abia se mai țin, sunt pline de apă, ruinate, cad, sigur că pot găsi și unul nou, dar nu vă recomand, asta ar face impresie proastă. Văd că sunteți un om de condiție...

„Vechea tehnică, își spusese Hrisant, te măgulește întîi și pe urmă se aruncă la un preț de trei ori mai mare.“

— Mîine v-aș putea instala în palatul Feliciani, dar depinde ce-mi cereți. Cît aveți de gînd să cheltuiți pentru asta, probabil că signor Christo Hrisoverghi v-a pus la curent cu prețurile. Fără un milion, nici să nu vă gîndiți să începeți și e cam mult...

— Alfano, nu-l speria ! Vorbești de un milion ca de nimica toată.

Samsarul avea mîini noduroase, umede și negricioase, cu vine mari pe care le freca pentru a-și pune sîngele în mișcare. Sunau ca lemnele și în ochi apăruse furia pe care o simte orice animal de pradă în fața victimei.

— Mă gîndisem la tot, la locuința de la țară, la cai, la echipaj...

— Așa mai merge ! Adaugă și mobila, ca să nu te aud pe urmă că ți-aduci aminte... zisese Christo.

— Și mobila, evident...

— Plus apartamentul afacerilor galante...

— Și mie, nenorocitului, ce-mi mai rămîne ?

— Cei 10%...

— 15%...

— Alfano...

Glasul lui Christo avea o violență dulce care-l oprise pe celălalt să continue.

— Bine, o să mai vedem...

— E mult, spusese și Hrisant.

— Atunci de ce să mai discutăm, dacă vreți un palazzo, nu am cum să încep sub 700 000.

— Cu reparații cu tot ?

— Nu, asta ar mai costa ceva. E palatul Leporini, care stă gol de șase luni, dar nu vă sfătuiesc ; igrasie, dușumele făcute zob, balcoanele la primul bal se vor prăbuși în canal. Dacă vreți așa ceva, numai un decor, nu aveți decît. Bănuiesc că dumnealui nu e bancher ca bestiile alea pe care le cunoști (se adresa lui Christo) care se tocmesc pînă le sar dinții din gură, sgîrciți de parcă i-ar înmormînta cu aurul lor cu tot.

— Dacă începi de la 300 000 e foarte bine, ca să ne putem opri undeva pe la o jumătate de milion...

— E puțin, se sbătea misitul, să mai caut, dar nu cred că o să găsesc ce doriți, eu îmi cunosc oamenii dintr-o privire. Omul dumitale e un om orgolios, privește-l numai. Pariez că e picat de undeva, de la Pireu sau a umblat pe mări și a făcut avere, de unde vii, de la Alexandria sau din Corfu ? Spune-mi repede ca să știu cu cine am de-a face !

Hrisant zisese cu lehamite :

— Ce contează ?

— Bine, atunci, cînd îmi prezentaţi înscrisurile de garanţie ? Să mă duc în bănci să verific conturile, bănuiesc că nu umblaţi cu sacul de bani la dv. Pe urmă, e bine să ştiţi că trebue să-mi daţi cei 15% de la început, calculînd cheltuielile previzibile. O să mituiesc oamenii să facă actele mai repede, să găsesc lucrători pricepuţi care cer ochii din cap, pentru că bănuiesc că vă grăbiţi să intraţi în palatul pe care-l închiriaţi cît mai repede posibil.

— Cam aşa e...

— Asta costă. Ce termen ?

— Două luni.

— Nu se poate.

— Nu am timp. Plătesc oricît...

Hrisant devenise imprudent.

— Imposibil, cine poate să repare un palat care are în medie 25, 30 de camere, plus atenansele, plus grajdurile, ca să nu mai vorbim de vila de la mare sau de la munte...

— Aia poate să mai aştepte, vine iarna, nu pleacă nimeni din Venezia pînă în martie, se amestecase Christo în tocmeala celor doi.

— Sub patru luni, nici gînd... hotărîse Alfano.

— Plătesc oricît, repetase Hrisant.

Misitul îl luase de braţ şi aproape strigase la el :

— Pentru Dumnezeu, vorbiţi mai încet. Nu trebuie să afle nimeni că aveţi atîţia bani, nu cunoaşteţi oraşul ăsta care are urechi peste tot. Nu vă lăudaţi cu ce aveţi de gînd să faceţi. La drept vorbind, aş fi preferat pînă la urmă să am de-a face cu un bancher dintre aceia care-mi fac atîta scîrbă, ei se tocmesc, trag de fiecare taler, dar ştiu că sunt serioşi, cunosc valoarea banului, nu-l aruncă pe fereastră ca domnia ta. Dacă nu v-ar fi recomandat signor Hrisoverghi v-aş fi socotit un nebun. Vorbiţi de un milion ca de o sută de mii de ducaţi, dar ăştia sunt bani nu glumă, ce dracu aţi făcut, cum de i-aţi adunat, sau nu-i aveţi şi vă bateţi joc de mine...

— Mîine să mă cauţi la San Girolamo, să-ţi dau parolele şi înscrisurile de garanţie. Ştii ce ai de făcut, nu-i aşa ?

Hrisant surprinsese privirile schimbate între misit şi Christo. Încă voiau să ştie dacă nu se păcăleau unul pe celălalt.

— Bine, voi veni, zisese Alfano, dar ascultaţi la mine, dacă mai aveţi prieteni în afară de signor Hrisoverghi, nu mai vorbiţi, pentru Dumnezeu, cu nimeni. E bine să nu se afle nici numele

meu, aici m-au văzut o mulţime de oameni, dar ei bănuiesc că vă ofer nişte lucruri mai mărunte, dacă cineva află că sunteţi în căutarea unui palat arătos, cum bănuiesc că vă trebuie şi vă întreabă, desminţiţi cît puteţi, dacă nu, spuneţi că sunteţi proprietar de mine în Abisinia. Asta vă dă credit şi la poliţie, pentru că e imposibil, grăbit cum sunteţi, ca poliţia să nu afle că aveţi atîţia bani.

Faţa i se smochinise, murea de o invidie secretă, pe care voia s-o ascundă fără să reuşească, dar în chinul acestui josnic sentiment intra şi o mare doză de respect, pentru el era un client mare, neobişnuit, cum nu mai avusese probabil de ani de zile.

— Acum, o socoteală scurtă, adăugase. Deci căutaţi un palat pe o cale principală sau vreţi ceva discret, retras ? Dacă sunteţi diplomat, aşa ceva nu e indicat, pentru că va trebui să daţi banchete şi lumea fuge de locurile dosnice. Vă trebue un palazzo cu peron la canal, cu mai multe ieşiri, cu grădini interioare, deşi la Venezia grădinile costă cel mai mult, pentru că pămîntul e scump. Iar la ţară, unde vreţi să aveţi vila ? Pe Brenta, deşi la Tivoli v-aş indica, ştiu ceva, e aproape, lumea nu mai are timp, aleargă de colo-colo, nu se îndeasă la drumuri lungi şi drumurile lungi costă, aşa încît, gîndiţi-vă bine. Nu-mi răspundeţi astăzi, mîine va fi foarte bine dacă putem să stabilim ceva. Va trebui să caut şi un pictor, pe cineva care să vă pună la punct interioarele. Cu mobila iar e bătaie mare de cap. Lumea de aici bîrfeşte, un mic amănunt vă vinde şi să te ţii ! Nu aş vrea ca Alfano Stradiotte să dea greş. Atunci, dacă mîine îmi avansaţi ceva, în patru luni vom putea să deschidem casa.

— Două, am zis, cu orice preţ. Pe la Crăciun aş dori să invit lumea bună din acest oraş la mine...

— Mamma mia, dar e o nebunie, ise trelos...

Christo Hrisoverghi îl privise şi el cu acea curiozitate plină de spaimă pe care o acorzi celor ce-şi pierd minţile pe neaşteptate, dar nu se mai putea face nimic...

...şi, deodată, acest oraş secret fu întrevăzut, îşi desvălui misticele sale ascunzişuri şi el se tîrî pe sub portaluri de piatră, deschise uşi scorojite şi intră sub bolţi de grădini părăginite, urcă treptele roase ale sanctuarelor patricienilor pe care călcaseră basilei, regi fugiţi din ţările lor, judecători ce hotărîseră soarta altora ; călcă vechile parchete afumate ale iatacurilor dogale, străbătu coridoare tainice şi coborî în pivniţe umede, roase de cance-

rul timpului, auzind sgomotul valurilor bătînd sub porticuri și acea lentă, neîntreruptă mișcare a apei ; i se descoperiră pe rînd plafoanele aurite, roase, tapetele sub care fuseseră ascunse averi și bijuterii ; mari saloane înnegrite, arse de incendii de demult, ferestre cu rame plumbuite prin care cerul albastru-auriu al cetății se arăta sgîrcit, amestecîndu-se cu marea radioasă, urcînd sub canaturile verzi, pline de mușchi, clar-obscurul unor încăperi cu bolți pontificale, lanterne ruginite în care abia mai pîlpîiau luminițe șterse, mișcate de vîntul ce le mătura la vreo rafală și, peste tot, simțise mirosul de pepene și gudron al Veneziei, cu tot ce avea ea esoteric. Laguna întreagă, amenințătoare undeva, cu tonele ei de apă ce puteau să irumpă peste diguri ; umbrele umede și ele, negre-cenușii, verzui, umbre catifelate, ferestre cu perdele sfîșiate de timp și de fum, mirosind a prav și a vechi, a ambră și a șoareci, sgomote abia auzite sosind de undeva din bîrnele măcinate de carii imemoriale ; impasibilii, mohorîții disprețuitorii monseniori trecînd nevăzuți încă prin încăperile obscure în care mai puteai să auzi sgomotele intime ale vestmintelor lepădate și chiar tîrîrea vîntului de afară pe nervurile de plumb topit undeva, în besnele unor turnătorii și îndoite de cleștele forjorului, devenite după aceea numai niște ramuri uscate de metal care protejau între cristalele lor subțiate de vreme acea intimitate care nu se cerea decît apărată și în care intrau strigătele violurilor mărturisite sau nu, rezultatul tranzacțiilor familiale, dincolo de sumele și interesele puse în joc ; Venezia ațipită în duminicile matinale, plină mai apoi de strigăte înăbușite, rămasă fiind afară, dincolo de tumultul pasiunilor strivite de secret ; cu discursurile de demult ale demagogilor și rîndurile șterse în denunțurile alcătuite la lumina lumînărilor pentru Marii Inchizitori ai Consiliului celor zece ; puterea în care nu puteai penetra, ocrotită de bogăție, de halebardierii de sub bolțile de piatră de afară, păzind războinici ordinari, aventurieri plătiți cu luna sau cu anul, vechi mercenari ce jefuiseră aiurea în numele unor idealuri mincinoase și risipeau aici totul, tăvălindu-se cu femei în imensele paturi, apărate de baldachine pictate de cei mai renumiți pictori ai cetății, deflorînd fecioare venite din cerul pur al iluziei, bine crescute, cu guvernante, cu profesori de dans, marfa părinților ce vindeau totul : reputație, frumusețe, gingășie, victimele știind că sunt vîndute sau că or să fie vîndute și abia așteptînd să li se întîmple acest lucru ; marele teatru al lumii, des-

fășurîndu-se sub candelabrele acum stinse, abia arătînd mucarnițele lor negre, roase și ele de praf și nepăsarea timpului... Ai mai fi putut să auzi scufundarea secretă a mobilelor vechi ce nu mai fuseseră urnite din loc de o jumătate de secol din sălile uriașe unde băuseră generații de beţivani, urmînd altor generații de beţivani, meseni făloși, toastînd și rîgîind, plini de cuvinte frumoase, desprinse din cărți vechi și lachei tăcuți, abia respirînd acel tumult al ospețelor, cu toată grandomania lor ce făcea să isbucnească paseri din uriașe torturi sau din animale spintecate savant cu pumnale vînătorești, de hirurgii vestiți ai petrecerilor, gesturile lor fiind însoțite de sunete de lăută sosite de undeva din vreo loggie de piatră, ascunsă privirilor, sub un ocheț cenușiu, prin care abia pătrundea reflexul mării omnipotente de afară, ea, regina Veneziei, în care totul era voluptate și amenințare pentru că moartea venea pe canale, cu ciuma, cu urîtul boalelor ei, cu războaie și impozite, cu grijile grele ale celor ce urzeau comploturi și afară vegheau numai străluminatele basilici, divinele icoane pictate în ziduri și cenotafurile prefigurînd absente trupuri regale, rămășițe ale trufiei omenești cu tot ce se mai ostenea din propriul trecut, cerșind osanale, flori și rugăciuni din infinita moarte care nu era moarte, pentru că nu e mort cel ce mai e servit de umilință și dă de pomană din nesfîrșirea lui, adunînd lumea și silindu-i pe preoți să le rostească numele și să le arate faptele mincinoase, împodobite cu laude cumpărate încă de pe vremea cînd își pregăteau aceste suspine, voind să șteargă nepieirea Veneziei eterne chiar în despuierea pereților goi ai palatelor abandonate, despuiere lipsită de răsuflarea celor ce trăiau cu numai părăsirea, uitarea și regretul rămas după cei duși sau numai plecați în alte locuri, cu impersonalitatea saloanelor nelocuite multă vreme și aflate în așteptarea altor oameni care să reînsufleţească vastele odăi fără mobilă și fără flacăra unor focuri ce se reaprind după ani de absență, sau luni, sau zile, lăsînd umbre proaspete pe pereții din care a mușcat tocmai acea absență a unor proprietari care făceau aceleași gesturi ce vor fi făcute de cei ce vor sosi în locul lor, îndeplinind adică ritualul acelorași gesturi și fapte, și refăcînd în jurul lor aura nevăzută a habitudinii pe care cei noi vor să și-o însușească și nu reușesc pentru că o familiaritate este proprietatea morții care urmează vieții și gesturilor făcute deja și nimeni nu și-o poate însuși ; Venezia putredă care te posedă te ia în stăpînire fără să-ți dai seama,

otrăvindu-te lent cu imaginea ei turbure, cu cupolele ei ca niște meduze plutitoare în marea cerurilor mereu schimbătoare, cu brumele sale subțiri ce-ți fură conturul feții și ți-l proectează în viitor, cu toată păpușeria celor ce te înconjură, umbre ale saloanelor înăbușitoare, în care se înghesuie niște marionete și li se pare că petrec, că se împrietenesc, că se iubesc sau că se posedă și deodată magia se sparge și sosește ultima seară, pe care și el, Hrisant Hrisoscelu, avea s-o cunoască, cea mai rece seară, cea mai streină, cînd orașul cu iluzia lui multicoloră, fierbinte, iresponsabilă te părăsește și nu poți să-l mai iubești, nu ai de ce să-l mai iubești și tot ce crezi că ai adunat numai pentru tine și îți aparține pe veci : plăcere, obișnuință, lucru familiar, amintire dispar într-o secundă și afară rămîne o cetate streină, cea mai frumoasă din lume, dar, deodată, cea mai înstrăinată de tine, un oraș uitat, cu uliție umede, poduri și gondole care duc și miri, și defuncți înțepeniți spre San Michele cu pietrele lui tombale, semănate parcă de pe o altă planetă pentru a-ți aminti că bornele morții au marcat pînă și un astfel de loc și te așteaptă și pe tine o gondolă neagră cu patru îngeri aurii, cu aripi de gips și coroane, și acele văluri ultime ce bat în trupii ei și pe care nu le vei mai auzi, însoțit de uitare, și degeaba sunt strigătele și cîntecele ce ar vrea să te însoțească pînă în cer și mor chiar în acea clipă, în acel loc, și el strein de viață, pentru că nopțile, morții sunt mai singuri decît oricine în lumea asta, mai singuri decît stelele îndepărtate, mai singuri ca marea ce și ea e singură ; o, Venezia opacă, surdă la orice regret ; Venezia obosită de sine, nemaiauzindu-se ; cu seri livide, streine, fără palatele dogale pe care întunericul le absoarbe și le retrage în uriașa umbră a nopții, strania, sălbatica cetate plină de șoapte dulci sub portaluri, de gînduri ascunse, încărcate de imense uri, înveninînd aerul pe care-l respiri în irealul decor minat de funestul sentiment ce înjosește omul, dar care-l și mișcă ; intrigi, șoapte, denunțuri, călăi, preoți, iubiri, fecioare, curtezane, prezicători, atleți pe frînghie, noctambuli, bețivi, povestitori, improvizatori, materia magică a Veneziei compusă din lumea coruptă a apelor ei puturoase, a zidurilor în care au murit cîteva epidemii de lepră și ciumă, acele nuntiri infinite întrunind trecutul, prezentul și viitorul ; leneșa, morbida Venezie, imensul mormînt de ape, suspendat sub cerul în care veghează heruvimi funebri, coloanele de mătase în amurg ale lui

San Marc, turlele de plumb, scurgîndu-se în cețuri, topite în imaginația infinitului ; scări neștiute, roase de pași nenumărați care au favorizat și favorizează adulteruri ; marele fast venet, știut de nimeni în întregime, de necuprins, marea minciună a acestei așezări ireale pe care Dumnezeu o ignoră pentru că a uitat-o sau a trecut-o în contul Diavolului ; taina Veneziei din care iradiază carnația femeilor frumoase care au putrezit demult, întîi îmbătrînind, secătuite de vîrste, de amintiri, erodate de timp și pe urmă vegetînd în iatacurile dosnice, trăind din invidia pentru altele care le iau locul, acele nesfîrșite emisii de urmașe ce le acoperă cu uitarea lor și le desființează cu nepăsare, cu vitalitatea nemiloasă ce șterge tot ceea ce o naște...

*

Rafira ori Sultana, sau cum îi zicea, mai intra în odăi și aducea mangal care odată ce se stingea lăsa un fum gros ; arunca butuci în sobe, mai deschidea ferestrele și întreba : „N-ar voi ceva de îmbucat, dumnealui Hrisant Hrisoscelu, că se făcuse de prînzișor și n-ar strica un lichior, o lacherdă, o prezantină, ori măcar alune să mai mestece să nu-i stea gura și stomahul, dar beizadeaua mîngîia absent mătăniile, privind lănțugul de aur ce trebuia de mult trimis. Neranțulei ca să și-l lege în jurul pîntecelui în care borîse boerul în prima noapte a venirii lui din acele locuri depărtate pe unde iubise și fusese sărăcit. Simțea că ceva ce nu putea fi controlat îl luase în stăpînire de la sosirea lui aici, o lipsă de voință ce-l măcina ca o boală. Se scula tîrziu de parcă acel drum, ce-i drept lung și sdruncinat, îl topise. Nu-i era nici foame, nici sete, ar tot fi zăcut pe acele macaturi moi și ar fi fumat numai, privind fumul verde și profumat al tutunului. Se scula cu gura amară, cu limba ca iasca și nu simțea nimic decît golul fără sfîrșit al sufletului. Îi era lene să se îmbrace, secretarul livonian voia să intre la același ceas în odăile lui, dar nu-l lăsau muierile, pentru că ora deșteptării se lungea. De unde altă dată, cînd se anunțau cu glas mare din Turnul meridian ceasurile opt, turcești, el era în picioare, după cîteva zile nice la unsprezece nu făcea ochi. „Ce-i cu boerul ?“ întrebau ai curții, îngrijorați. „Este sănă-

tos, are ceva ?“ Slugile dădeau din umeri ; „Nu are nemic, ce să aibe ? Gogeşte numai. Citeşte gazeturile sosite de la Viana şi pe urmă iar doarme ; ciuguleşte ceva şi spune să pregătim trăsura că vrea să iasă pînă la Herăstrău să ia aer şi după două ceasuri se răsgîndeşte, îi e lene şi nu vrea să cheme bărbierul să-şi radă obrazul, arată ca un călugăr, rar mai face cîte ceva, de parcă l-ar fi stors tălăniţa aceea care a stat cu el în noaptea venirii şi nu mai are snagă, nu mai are nemic în el“...

Careva vrusese să aducă doftorul, să-l cheme pe Perdicaru ştiind că se au bine, dar Hrisant Hrisoscelu îi luase la goană, să n-audă de aşa ceva ; ce, se nebuniseră la cap ? Nu-i ardea de nemic, voia numai să zacă, dacă nu făcuse el nici măcar heretisirea la Domnitor, atunci ce mai voiau ? Dădeau cu toţii năvală spre porţi, dar arnăuţii nu mai primeau pe nimeni pînă la noi ordine şi acele noi ordine nu soseau. Perdelele stăteau trase pînă la prînz şi din odăi nu se auzea vreun glas. Ionică Greceanu trimisese vorbă prin Iusufache care mai ieşea la cafenion că îl invită pe boer la o vînătoare, să-şi scoată saxonii care se sălbăticiseră în curte, să-i mai arunce la o amuşinare, la o pulpă de mistreţ că altfel se blegesc, dar el nu dăduse nice un semn, sau măcar la o partidă de cărţi să iasă, să-l vadă lumea că se svonise că are rac şi că o să moară curînd şi asta nu era bine. Îi trimeteau răvaşe după răvaşe, soseau şi bileţele de la femei, dar el citea unul sau două şi pe urmă cădea iar în melanholia aceea care nu-i mai trecea ; se afla departe de Venezia, îngropat sub zăpada unei ierni ce se anunţa teribilă. Şi de fiecare dată, de cîte ori primea cîte un semn din afară, îşi spunea, jurîndu-se după ce se privea în oglindă că de mîine începe viaţa de la început, că o să meargă împreună cu Vasilică Ghica şi Neculai Negruzzi şi cu Kostaki Kiriazi ori cu Calimah Pantazoglu în vizite, că o să cheme muieri la el, pe alde Neranţula Mavrodin, pe Chrysafina Costandachi ori pe Anica Filipescu, ce se mai găsea prin acest puturos oraş de Orient, să-l scoale din morţi pentru că mort era, deşi trăia...

Şi acela, logofetul Caliarh, nu mai tăcea cu ale lui, dar cine-l asculta ?

— Ce spui ? Ce spui ? se mira Hrisant Hrisoscelu cu glas din ce în ce mai stins pentru că parcă ceva din el se scufunda în propria-i fiinţă şi vorbele aceluia începeau a-l plictisire, dar nice sin-

gur nu voia să rămînă întrucît destul se deştepta fără nimeni alături în recile cearşafuri şi voia să cheme pe careva să mai aprindă focurile din sobe, dar nu mai avea puterea de a se ridica în coate şi de a da vreun semn, ori de a vedea pe careva, ori de a aprinde vreo lumînare. Asculta numai, învăluit în cergile cele groase la viscolele de afară care dădeau roată Bucurescilor pentru că nu aveau unde să se oprească şi pisau orăşelul de cîmpie şi era de mirare că atunci cînd se astîmpărau, el mai exista şi că pe uliţele cele năvălite de gheaţă şi zăpadă mai ieşea cîte o sanie ce-şi suna zurgălăii şi pe urmă acel sunet delicat şi lin se stingea undeva, departe sub cerul negru. Ciorile îşi făceau şi ele roţile funebre şi strigătoare. Veneau zorile turburi, cenuşii, se auzeau în grajduri caii boereşti rozînd zăbalele şi slugile care le puneau fînul dinainte şi i se făcea dor de locurile pe care le părăsise şi iar se hotăra : „Vînd tot, lichidez ce mai am şi plec înapoi s-o găsesc şi s-o fur, ori s-o omor". Şi se scula, bătea din palme, scula slugile, asta se întîmplase numai de două ori, îşi chema bărbierul care-l rădea bine de aspra barbă şi se privea în oglinzi şi le spunea celor din jur : „Ne punem pe treabă de azi, auziţi voi, pregătiţi săniile şi caii pentru că bănuiesc că trăsura nu poate străbate într-atîta zăpadă". Şi slugile se bucurau şi începea un frecuş prin curte şi logofetul şi secretarul livonian dădeau ordine după ordine şi femeile călcau hainele şi cămăşile şi cîntau de bucurie că se înzdrăvenise beizadeaua şi, maică, ce-o să mai facă el acuş, în nenorocitul de tîrg şi cum or să mai curgă bacşişurile şi-or să se ivească pe la uşi acele femei ce mult rîvneau la bijuteriile lui Hrisant Hrisoscelu despre care numai auziseră şi se şi svonea că sunt mai ceva decît ale împăraţilor ruseşti întrucît beizadeaua lor dăduse lovitura prin Francia şi îşi depusese toată averea în băncile veneziene ce gemeau de ducaţi şi rubiele şi că era vorba să ia tronul şi de aceea Principele nice măcar nu-l întreba de ce nu venise să facă heretisirea şi că dacă ar vrea el, Hrisant, l-ar cumpăra în aur de Viana, ori i-ar da credite să umple ţara de mori nemţeşti că avea de unde şi ce adusese el acasă, era numai un gunoi, neşte bijuterii pentru bietele kiramele de pe podul Beilicului, nu demne de doamnele ce ardeau din pipote să se culce cu el, chit că cele mai multe erau măritate şi duse la popă cu ai lor, dar ar fi fugit de-acasă fără să clipească, cum scriau în bileţelele trimise beizadelei şi aduse pe furiş de alde Iusufache căruia nu-i mai ajungeai la

nas cu prăjina de cînd se întorsese stăpînul și sta numai în cahvenele și povestea în ce lux și desmăț se desfată Hrisant și cum îl păzesc arnăuții toată noaptea cu puscile lor să nu fie uruiala dracului și să-l prade careva că era putred de bogat, bașca ce avea în sipete și-n lăzile aduse, dar unde mai puneai banii din bănci ? Și svonurile creșteau și în seama noului sosit în Bucuresci se puneau cele mai năstrușnice fapte. Ba că ar cumpăra toată Valahia cu ce era pe pămînturile ei și s-ar întinde la domnie și că Poarta chiar l-ar primi cu multă bunăvoință dacă ar face un semn, terminînd cu Princepele. Svonuri primejdioase, dar cine le putea desminți decît nebunul de boer ce tot nu se arăta pentru că după ce mînca puțin, cînd voia să se îmbrace era apucat de plictis și-l întreba pe secretarul livonian : „Cum e afară ?“ Și acela ieșea puțin și se întorcea spunînd : „Bate nițel vînt, dar dacă vă puneți căciula și luați blana de lup nu simțiți nimic pentru că parcă ar da soarele.“ „Bine, făcea el, să mai bem o cahvea și o să vedem noi“. Și mai beau o cahvea și pe Hrisant iar îl apuca lihtisul și o lene ucigașe și începea să-și desbumbeze nasturii de diamante de la cămașă și să o lepede pe covoare, întinzîndu-se pe sofa și uitîndu-se afară cum era cerul : cînd se lumina, cînd se împosoca. „Ce facem, stăpîne ?“ întreba Iusufache din sfert în sfert de ceas, gata să se urce pe capra săniei boerești, și ea lucrată la Viana deși în mintea lui blestema toana vremii care-l împiedica pe boerul său să iasă cu carozza aceea nemaivăzută în care sosise și mai ales să fie privit, bătînd caii ungurești cum nu mai avea nimeni. Dar iar începea ninsoarea și se așeza zăpada, vătuit, tiptil și se auzeau lupii dinspre pădurile albastre ale Cotrocenilor. „Ce vreme, zicea Hrisant, să nu dai un cîine afar' din casă și noi ce să căutăm la Herăstrău, că nici măcar nu e muzică, cum e vara ! Meterhaneaua cîntă numai din mai“, și iar se ofilea și se băga în așternuturi, și-i gonea pe toți, și fuma, și privea prin perdele cerul apăsător, jos, negru. „Dar dă el soarele, își spunea singur, și o să vină primăvara și să vezi atunci ce mai plimbări o să fac...“ Deocamdată soseau sărbătorile Crăciunului și în curți se tăiau porcii și se auzea un guițat nemaipomenit și se aprindeau lemnele cu catran și se pîrlea șoricul și el nu avea nici măcar atîta voință să le spună că degeaba fac piftii și pregătesc murăturile și varza acră pe care o pritoceau, pentru că nu are de gînd să invite pe nimeni la petrecere, dar ei tot sperau că o să fie iar veselie și-or să cheme lăutarii ca pe timpuri, să cînte trei zile

și trei nopți în șir și se vor umple de parale de la boerii cherche-liți care fugeau pe furiș să mai doarmă pe la casele lor, cu rîndul, ca să nu-l supere și pe urmă se întorceau tot în sănii, spunînd că au zăcut pe undeva prin colțuri pentru că pe vremea cînd se în-tîmplau acele lucruri, alde Kiriazi, alde Matei Cigala ori Codrika sau Riga Velestinul nu se dădeau bătuți toate zilele și nopțile pe-trecerilor. Cereau afion, mai luau nescai frunze pe care le rume-gau în măsele, beau ulei ca să nu se îmbete, dar se țineau în pi-cioare, nu-i cărai decît pe la joia mare cu săniile, înveliți ca niște morți în cergile mițoase și aruncați în paturile lor, îmbrăcați cum erau, de unde nu se sculau decît după o săptămînă. Ce vremuri, ce vremuri, dar nu se putea ca stenahoria să mai țină. Și uite că ținea, pentru că de fiecare din cele două dăți, Hrisant Hrisoscelu se răsgîndise pînă a ajunge în curte și dacă mai trecea vremea, ei bănuiau cu toții că beizadeaua nu se va mai mișca decît, Doamne ferește, pe la Sfintele Paști și asta o să-l supere pe dom-nitor...

Dar mai avea vreo importanță ? Căpătase viciul tăcerii. Asculta numai pe alții și se gîndea la ale lui. Mereu îi venea în minte iarna de dinainte de a o revedea pe verișoara lui Christo Hrisoverghi, pe femeia cu părul cînd roșu ca ambra, cînd negru, cu privirile halucinate ca ale celor ce iau hașiș, probabil suferind de o miopie accentuată, provocată de picăturile pe care și le punea în pupile și care-i dădeau aerul pur și mirat al venezienelor. Era ceasul cînd Herula Lucrezia Vimercatti spunea cu o voce stinsă privind apele încărcate de o scăpărare ciudată de fosfor din adîncuri :

— Îi simți pe morți ? Sunt aici, în adîncul lagunei și mai în-colo, pe mare.

Și el simțea cum i se face frig și se întreba de ce spaimă este dominată acea femeie pe care o iubea nebunește și de ce mergea cu el și cu Hrisoverghi spre Murano care se vedea în zare cu focu-rile lui la amurg, dintr-o vegetație putredă, cu cimitirele sale plu-titoare, insulă cu adevărat a morților, ca și San Michele și numai în fața acestei bucăți de pămînt simțea și el că moartea este pre-zentă mereu în viață și că nimeni nu dispare din existența noas-tră, mai ales a acelora ce tîrau după ei ucișii trădați și sugrumați în carcerele de lîngă Piața Ghel Mumia și pe cei retezați de cap, acele cranii ce erau golite de ochi de către peștii răpitori de la Vosfor și se ridicau, albe și fără altceva decît niște găvane și le

amintea lor ce evanescentă e viaţa în aşteptarea domniilor ce nu mai veneau.

Şi, umbrele palatelor, pe care le bîntuise în căutarea ei cîteva luni grele, clar-obscurul lor melancolic, spaima fără nume care îl lua în stăpînire pe neştiute, umbra catifelată, dar îngheţată a unei zile de martie, cînd soarele abia licărea pe lagună şi îl cuprindeau presimţiri că va fi înjunghiat în vreo biserică plină de copii încununaţi cu margarete, umezeala crepusculară a Veneziei intrînd în zidurile palatului Caragua, toată iarna aşteptării lui disperate i se recompunea în memorie. Odăile păreau pustii fără femeia ce nu mai sosea. Mohorîţii lui servitori, cărînd mobila din bazarele de la Rialto, îl priveau fără curiozitate, făcîndu-şi treaba şi numărînd banii împărţiţi cu mari strigăte de disperare de către Alfano Stradiotte. Pe urmă, cînd totul se termina, rămînea singur într-o Venezie aţipită pe la prînz cînd saloanele se goleau de toată gloata ghiftuită şi înaltele odăi bătute de soare îl trimeteau la gîndul că se poate muri din cauza mării, de urîtul ei, cum îi spusese tot Herula, cu ceva mistic în vorbele rostite. Oraşul aştepta un semn ca să fie distrus, Venezia limpezită atunci de apele sale purulente, de toate mizeriile iernii, de gunoaiele funerare, de florile sale fanate, putrezite sub poduri, se purifica. Străluminatele sale bazilici, opulente şi fudule, cu cupolele lor ca nişte magnolii roz, de două ori existînd ; în reflexele mişcătoare ale canalelor şi sub cerul palid se arăta primăverii. Dar cîte Venezii fuseseră ? Venezia muzicală, plină de o lumină nobilă sau de o brumă ca sudoarea îngerilor, mai ales dimineaţa, o brumă, şi ea roz, o brumă subţire ca transpiraţia frunzelor şi Venezia acelor seri cînd Herula Lucrezia Vimercatti îi promisese că va sosi la el în palatul Caragua, neapărat trebuia să fi fost o astfel de seară cu ceaţă roz, plină de linişte, şi nimeni pe uliţele pavate cu piatră, ori pe canale, nimeni care s-o spioneze, şi ea, furişîndu-se pe sub acoperişurile brumate şi atunci nu vor fi sburat nici măcar porumbeii din piaţa San Marc, va fi fost o linişte unică, şi tot ea spusese că în acea seară va veni, ca altă dată în acest oraş, ciuma cea mică şi nu va mai fi nevoie să se ascundă şi vor aştepta moartea sub troienele de flori pe care el mereu le împrospăta pentru că palatul Caragua, de la închirierea lui şi pînă la prima ei venire acolo, fusese mereu plin de trandafiri galbeni de Isfahan aduşi pe ghiaţă din ţara celor opt raiuri, umplînd cu o umbră palidă pereţii. Venezia aşteptării, o Venezie fără contur, cu

clădiri amorfe ca niște elefanți îngenunchiați într-un cimitir sacru, cu o vegetație ce macera cimitirele negre de la Murano, înconjurate de flăcările cuptoarelor și de licăririle indecise ale sufletelor celor morți, plutind parcă în etaje, deasupra mării. Venezia ciuruită de lumini șterse, cu sîngele ei abia sclipind, un sînge plin de umbre divine, Venezia ca o stampă pictată dintr-o indispoziție zeiască cu palafiticolii ei, începînd cu Palazzo Chigi-Zondadori și terminînd cu cuibul lui ruinat și refăcut în care sosise tocmai ea, Herula Lucrezia Vimercatti. Și-atunci, în gîndurile lui nebune, privind pe acei oaspeți reci și bîrfitori ce-o înșoțeau, pe ducii și principii ruinați ce beau și mîncau fără să le pese de sbuciumul lui, luînd aminte la femeile care ar fi vrut să rămînă în locuința sa, el făcîndu-se că nu înțelegea acest lucru pentru că o singură femeie intrase aici și trebuia să rămîie și aceea multă vreme nu sosise, lăsînd ca trandafirii lui nebuni să se ruineze lent sub plafoanele palatului Caragua, ca o lepră galbenă, lepădîndu-și pielea vegetală pe pavimentele înghețate ca niște pietre tombale. Altă dată, mai ales în zorii verzi ai orașului dorea să vadă mirificul oraș scufundîndu-se lent, începînd cu Piazza del Campo și terminînd cu biserica del Redentore în mîlurile ce înghițiseră pădurile din jurul Veneziei, dincolo de stîlpii Cadorei pe care era clădit fragilul oraș cu lespezile lui curate, cu Campanila din care băteau clopote lovite cu ciocane de bronz mînuite de niște sfinți rotitori, mișcați de mașinării subtile, și toate minunile născute din carierele ei de piatră, calliii și campii golași pe care murea mierea soarelui pe la patru după amiază, prin martie, cu fundamentele secrete ca niște păduri ale mării, rezistînd vremii și eroziunii, o Venezie care va fi fost să dispară în fundul secret al lagunei, înghițită de o moarte lentă, șireată, păstrînd totul pentru a fi reinventat vreodată pentru alte personaje și pentru un alt timp... „Venezia ducală ; Venezia leneșă, bolnăvicioasă, Venezia norilor scirocali ai lui Giambatista Tiepolo ; Venezia magică a fecioarelor cu fețele ca perlele, Venezia întunecatului sînge al morților de pe mare care chemau din apele fugare, mereu cîntătoare, ca sirenele...“, cum zicea un scriitor.

*

La sărbătoarea Redentore, Christo Hrisoverghi îl chemase, spre seară, la San Marco, acolo unde fuseseră pe vremuri cele patru

figuri, Fluviile cu care Galla Placidia ornase palatul de la Ravenna. Laguna fumega într-un fum verde, cum se iscă în orașul Dogilor de cîte ori lumina o părăsește intr-o zi de vară cu ploi nesfîrșite, ce pisează acoperișurile și opresc sborul porumbeilor care se aciuiază sub cortilurile de piatră ale galeriilor Ducalelor, torcînd amoros. Piața era spălată de valurile care treceau scundul dig de piatră și în balconul de alabastru se ivise un băiat de patrusprezece ani, îmbrăcat în hlamidă albă, cu două lumînări aprinse în mînă pe care le așezase în fața Madonei de Mozaic. Din campanilă se auzise bătaia unui ceas de seară ; jos treceau grupuri de oameni cu steagurile corporațiilor, foșnind umezite în răcoarea serii. Un ultim foc al soarelui ce se scufunda în lagună ca mumia arzătoare a hoației împărătese ce-și lăsase chipul pe vase de aur, cu ochii ei imenși și sprîncene arcuite, cum o știm din tablourile lui Nicolo Rondinelli. Era ora cînd în jurul altarului de la Parenzo se celebra imperiul aripilor, misterul paserei, ultimul ritual bizantin al Veneziei, cînd în aer se aruncau porumbei și vulturi captivi ce osteneau leneș după cîteva sbateri de aripi, deprinși cu prizonieratul lor aurit și sacru. Un viscol de clopote îl asurzise mai devreme, acum bronzul lovit cu tandrețe avea parcă o catifea dulce și semăna cu zumzetul unor albine. Feeria crepusculului se termina ca totdeauna cu un Ave Maria unanim, isbucnit mai întîi din bisericile apropiate, strînse parcă laolaltă de o mînă nevăzută pentru a vesti lumii Sărbătoarea morților. Cele mai frumoase glasuri ale Veneziei se ridicau sub cerul schimbător al acelui amurg.

— Cred că mergem la Torcello, îi spusese Hrisoverghi, acolo-i place Lucreziei la începutul verii și mai ales să sosim noaptea, cînd toată insula este plină de luminile miilor de lumînări aprinse pe morminte. Cunoști Torcello ?

— Nu, mărturisise Hrisant, deodată mînios că nu avusese această curiozitate care l-ar fi scutit probabil de ironiile femeii.

Își privise pe furiș costumul comandat la Viana, o redingotă completată cu Vatermörder, un guler înalt, cu vîrfuri ascuțite, cu o cravată vînătă înnodată după manualele ce circulau în oraș, în saloanele ducilor și principilor. Înfipsese în ea un ac de aur închipuind un vultur străpuns de o săgeată, simbol enigmatic ce o intrigase pe Herula Lucrezia Vimercatti. Ea nu întrebase nimic din bună creștere, spre enervarea lui Hrisant Hrisoscelu care abia aștepta să-i dea o explicație. De cîte ori se privea în oglindă își aducea aminte de ridicola costumație orientală adoptată ori de cîte ori se

întorcea în țară și i se părea că ceva îl îngroapă în acest mormînt strălucitor al Veneziei din care nu ar mai fi plecat, cu lumea sa amestecată, ciudată, evropenească.

Noaptea căzuse de-a binelea, orașul era luat în stăpînire de cortegiile ce plecau spre insule în bărcile lor lungi sau rotunde, dromoane bizantine, nave ce serveau numai la ceremonii, scoase din subsolurile palatelor, reparate în grabă și date la apă, galere veneziene rămase prin muzee, dar și ele folosind în asemenea împrejurări, pline acum de lanterne și de pînze strînse în jurul catargelor pe care spînzurau schelete și capete de mort, după gustul macabru al localnicilor în acea noapte a Redentorelui, feluci maure, suple, înguste, gata să se răstoarne la cea mai mică creștere a valurilor, galease francese, cu cîte nouă rînduri de oameni la rame, trăgînd după sistemul alla scaloccia, totul într-un amestec multicolor, luminat de facle și fanale, un amestec de voci de bărbați care cîntau sau se strigau de pe o punte pe alta, unii desbrăcați pînă la mijloc ca vechii robi, prefăcîndu-se că repară velele, cu peruci ce le acopereau părul adevărat pentru a revela niște capete tunse chilug precum condamnații de odinioară, cu semnul înfierării desenat pe frunte. Cei cu un smoc de păr și el trucat la măsluitorii din teatrele venete, machiori și șarlatani de ocazie, purtau în jurul șoldurilor cearșafuri de in, roșii, verzi sau albastre, la culoarea galerelor pe care serveau. Peste umeri, înfrigurații nerăbdînd umezeala nopții abia începute țineau un caftan și pe cap o beretă roșie și așa-numita gabbano. o manta lungă de postav aspru și ieftin, și ele scoase din magaziile teatrelor. Între uriașele corăbii se învîrteau descumpănite de mișcarea valurilor iscate de înghesuiala din jur, acaccile, joase la apă, cu prova rotunjită, cu vele patrate sau triunghiulare, construite la Venezia în secolul al XIII-lea ca și toridele, mai mici decît primele, cu fundul plat, o singură punte și cu un catarg, corăbioare pentru sfinți, cum se putea vedea pe pereții lui San Marc pe mozaicuri. Convoiul era încheiat de cîteva vase mari de tipul Rocheforte, navlosite la Genova de către un Ludovic pentru transportul cavalerilor în cea de-a noua cruciadă, nave de expediție cu corpuri greoaie, cu prova și pupa ridicate și etrava verticală, încărcate de suprastructuri, făloase, închipuite, lustruite, cu etambolul perpendicular pe chilă, cu castele de observație, numite în alte locuri și cuib de corb, îm-

podobite cu sculpturi de lemn ; tritoni sau sirene, două punți despărțite de spații apărate, paradisurile și unde se așezase încă de pe acum trufia princiară reprezentată de făloasele personaje cu care Hrisant Hrisoscelu începuse să se deprindă la reuniunile din iarna trecută, pline de petreceri și mese nesfîrșite ; corăbii încărcate cu preoți și călugări sosiți cine știe de unde, purtînd coroane de flori în jurul gîtului și învîrtind la nesfîrșit mătăniile, așezați pe bănci negeluite, dar roase de atîtea funduri pe care le suportaseră, sabordiere pentru transportul cailor de călărit pentru că după serbare, Hrisant Hrisoscelu aflase că era invitat de către soțul Herulei Lucrezia Vimercatti la o vînătoare ; asta și explica de ce ea sosea singură, soțul plecînd înainte pentru a pregăti hăitașii și cîinii. Dinspre mare sosea o uriașă navă în jurul căreia roiau ca niște delfini, panfilii și brigantine încărcate cu o lume veselă. În apă, luminile șovăitoare ale faclelor roșii, galbene și chiar verzi din pricina pucioasei folosite, făceau să explodeze arteficii. Vele triunghiulare, arabe, mînau mai iute unele echipaje ce le foloseau cu îndemînare, strecurîndu-se ca niște știuci. Pirați încă neîmbrăcați, cu un postav negru peste ochi și cap de mort la pălării, se grăbeau spre punțile de lemn alunecoase și primejdioase ce lăsau să cadă în apă pe cîte un imprudent. Scări de frînghie ridicau lăzi la bord, încărcate cu curmale și sticle botoase, îngropate în rafie împletită, pline cu un vin negru sau amărui de culoarea cerii vechi...

Herula Lucrezia Vimercatti sosise. Cu acea plină de cruzime atenție, Hrisant o zărise într-un Tonneau tras de doi cai mărunți ce se opriseră în marginea pieței aglomerate și căuta în mulțime chipul lui Christo Hrisoverghi. Birjarul conducea la pas, prudent. În spate, o servitoare tînără păzea un coș de bagaje pe care sta așezată privind amețită mulțimea din jur. Lucrezia era îmbrăcată cu o jachetă peste o fustă de catifea, cu o tocă de lutru, acoperindu-i părul roșu al perucii, parcă ghicind că așa o place el mai mult. Mîinile și le vîrîse într-un manșon în care — avea să bage de seamă asta mai tîrziu — își ascundea o mică pungă de crocodil, plină de flacoane, parfumuri și carnete vieneze. O cuvertură de Tibet îi acoperea picioarele pentru a nu simți umezeala nopții începute.

Îi recunoscuse și le făcuse un semn cu mîna înmănușată :

— O, iată-te, îi spusese, adresîndu-se lui Hrisant Hrisoscclu, care își scosese jobenul de mătase și-i sărutase mîna după moda evropenească. Nu mai ai aerul de cîine plouat din seara aceea. De fapt, de ce-ai plecat atunci ? Ți-am spus ceva neplăcut ?

Rîdea cu privirile ca niște cuțite, amestec de batjocură și de promisiune tandră, dacă i-ar fi plăcut vreodată. Cel care aprinsese lumînările în cinstea Mariei din Campanilă se retrăgea acum în bătaia clopotelor. Hrisant îi văzuse chipul palid de copil crescut în mînăstiri. Lumina săracă a lumînărilor tremurătoare îl prefăcuse într-un fel de mucenic.

— Ai aflat unde mergem, nu ?

— Mono zeo xeri, Dumnezeu o știe !

— Christo ți-a vorbit de vînătoare ? Sper că ai un cartuș și o pușcă, dacă nu două, cum se obișnuiește...

Le avea. Bagajul — și-al lui și-al verișorului ei — fusese încărcat de mult pe acel vas roșu ca purpura care se legăna ușor lîngă cheiul de piatră.

— Ești cam tăcut, spusese ea, privindu-l pentru prima oară.

Era greu să reziști unei asemenea cercetări ce semăna cu prețăluirea unui obiect.

— Ascult, este cu totul altceva, răspunsese scrîșnit Hrisant, și-i înfruntase privirea cu ochii lui ușor asimetrici care-l făceau frumos și agresiv. De sub bordul scurt al jobenului îi scăpase o șuviță de păr, aurie.

— Ce-ai făcut toată iarna ? îl mai întrebase femeia, jucîndu-se cu o brățară și privind la vizitiul care descărca bagajele cu servitoarea ei. Acesta avea un capușon cu zurgălăi care sunau lin la cea mai mică mișcare. Îi întindea cu atenție niște lumînări lungi fetei, acele mocoletti ce aveau să țină loc de confetti cînd începea ceremonia stingerii reciproce a feștilelor.

— Te-am așteptat, îi răspunsese, simplu, tutuind-o după obiceiul grecesc.

Christo le arătase scările pe care trebuiau să urce. De pe puntea aglomerată se auzeau vocile unor femei care strigau la cei rămași pe cheiul de piatră. Hamalii urcau bagajele cu scripeți și în învălmășala aceea, Herula Lucrezia Vimercatti nu-i mai răspunsese.

Cînd Venezia rămăsese în urmă cu luminile ei, cu o rugă murmurată și cu corurile înnăbușite de depărtarea ce creștea și lumea amestecată începuse să vorbească aproape în șoaptă, privise spre

Herula. Lumina fanalelor o arăta nevie, rece, ferindu-şi faţa de frigul lagunei. Jos, undeva în apă, se auzeau lopeţile celorlalte ambarcaţiuni mai mici ; careva cînta un Imn pentru fecioară. Ieşiseră la larg şi tot cortegiul se transformă într-un Triumf al Morţii. Corăbierii stăteau nemişcaţi la bord, toate faclele fuseseră stinse în apa sărată a mării, cuprinsă de o ciudată linişte în care coşmarul nocturn ce avea să înceapă trebuia să se desfăşoare cu complicitatea tacită a nopţii. Despre moralităţile italiene, cortegiile carnavaleşti descriind Moartea cu toate bunătăţile sale, Hrisant ştia cîte ceva din cărţile citite în lunga lui recluziune din tinereţe, dar, ciudat lucru, Sărbătoarea Redentore începea cu o teribilă rumoare, cu strigătele, iute amuţite, ale femeilor ce se simţeau deodată singure în feluci sau corăbii în prezenţa uriaşei tăceri a mării din jur. Orice relief se pierduse, Venezia nu mai era, ultimele sale lumini fuseseră şi ele înghiţite de ape, se aflau undeva în larg, într-un ţinut neprecis şi toate acele corăbii se opriseră în întuneric, nemişcate, într-un abia simţit tangaj. Mirosea a plante putrezite, necunoscutul miros al largului, cu ceva sărat şi cu un iz de iod şi de apă pulverizată ce se lipeşte de obraz ca o ceaţă pe care o ştergi şi ea revine şi te inundă. Herula Lucrezia sta încremenită cu faţa spre un orizon numai de ea văzut. Abia se zăreau stelele, şi ele acoperite de fîşiile pline de abur ale nopţii, şi nimeni nu spunea nimic şi toţi tăceau înfricoşaţi, poate cîteva sute de oameni aşteptînd ceva ce ştiau şi el nu ştia, dar care trebuie să fi fost îngrozitor din moment ce le stîrnea atîta frică. Şi minutele se scurgeau în acea tăcere şi nimic nu se întîmpla. „Eşti aici ?“ ar fi vrut să întrebe, dar ruşinea îi ţinuse gura încleştată. Cu voinţa celor îndrăgostiţi privise spre locul unde ghicea că se află femeia, siluetă neagră în neagra noapte, nu ştiută, bănuită, acolo, sus, undeva, sub un catarg, lîngă alte siluete, aproape şi foarte departe de el în acelaşi timp, gata să plece pe mare sau să fie răpită de un demon al acelei nopţi fantastice.

Şi-atunci, dinspre portul din care plecaseră, parcă isbucnind din apele lagunei, se auziră înfundat, mai întîi nişte clopote dogite, încărcate parcă de alge şi bătute cu fier peste care se puseseră bandaje de cîrpe, acel sunet prevestitor al morţii pe care-l aud cu adevărat numai cei ce sunt cuprinşi de presentimentul sfîrşitului. Dangătul îndepărtat, surd al Veneziei nu mai avea acurateţea de mai înainte, la amurg cînd băiatul de patruzprezece ani dispăruse

în zidurile Campanilei după ce aprinsese cele două lumînări pentru Fecioara Maria ; nu mai semăna cu zumzetul de albine, avea ceva straniu și, din adîncuri, se iviră lumini ca și cînd acel cimitir de apă se pregătea de o imensă resurecție a înecaților. Înotători, cum avea să afle mai tîrziu, purtau talgere cu fosfor care păreau lanternele celor ce muriseră pe mare, o lumină metalică, ostenită, mereu dispărînd și ivindu-se din scurtele valuri ce mișcau apele în jurul corăbiilor și bărcilor. Și dangătul clopotelor crescuse ca un urlet, ca o furtună și isbea urechile celor aflați în larg și parcă din străfunduri se ridicau acum zidurile uriașe ale unei catedrale ce semăna cu biserica Redentore, dedicată răposaților și, undeva, într-un amfiteatru închipuit, pe ape răsări un altar cu mii de lumînări aprinse, iluzie a nopții, dar pentru el o insuportabilă realitate, ca și cînd marea scotea acum la suprafață o catedrală făcută din pereți de aer prin care se vedeau altare din piatră și imnuri acatiste însuflețite. Din gurile nevăzutelor fîntîni ale adîncurilor isbucni lumina unor oreficii ce închipuiau fîntîni artizicești, adevărate geizere argintii, ce devorau întunericul și în acea lumină deslușiră gondolele tragice ce se îndreptau spre San Michele, insula morților creștini ce trebuiau depuși în acea noapte, cortegii funerare, cu cosciuge uriașe, acoperite cu mormane de flori, omagii aduse răposaților de rang la sărbătoarea Redentore cînd se evocau cele 40 000 de victime ale Sagrei peste. Cineva striga cu un glas profund deasupra mării în latinește : hodie mihi cras tibi și de undeva i se răspundea peste ape : memento vivere — pentru ca un alt glas să curme pe cel dintîi, cu teribilul avertisment : memento mori ! Și-atunci de pe un catarg care nu se vedea din întunericul dens pentru că luminile iar se stinseseră, în jur rămînînd numai catedrala de aer care semăna cu San Marc, și el o copie a bisericii Sfinților Apostoli de la Bizanț, din care nu se mai zăreau acum decît altarul ca un pala d'oro, ornamentat cu email cloasonat și pietre prețioase. Atunci peste ape se revărsă un stol de serafimi cu zece aripi, numărul sacru al creștinilor, numărul decalogului plutind lent și căzînd în valuri cu un fîșîit teribil. Pe urmă totul fu acoperit de către vestirea unor goarne anunțînd lumii nepăsătoare, preocupate de plăceri și vicii că începe sărbătoarea morților. Și din turnurile nevăzute ale dromoanelor și galeaselor sburară lemuri, morminte ce păreau de piatră și explodau în întuneric, aruncînd schelete și oase rătăcite, iute înghițite în mîlul negru și umid

de dedesubt, o adevărată răscoală a cimitirelor mării din care isbucneau de asemenea într-o chermeză veselă, lapidarii și osuare într-un răcnet comun al celor din jur tînguindu-se la vederea spectacolului fantomatic ce-i învăța cu prezența neîntreruptă a morții. Un vaier șuerător în care se distingeau strigăte de copii înecați, copite de cai ce băteau în tavanul cerului, alergînd cu capetele în jos, un cor funebru și, în sfîrșit, plutirea pe gondolele ascunse de întuneric a unor capele în care se aprindeau acum lumînări ; giulgiuri albe, fantomele nenumite ale morților nenumiți. Dintr-un front nevăzut, un semicerc descris de corăbile aflate pe mare se producea un asalt al celor uciși pe ape asupra celor vii din feluci și brigantine, aflați la îndemîna morții, spre groaza prefăcută a actorilor amestecați printre cei naivi ce nu mai participaseră încă la o astfel de bătălie. Agresiunea îi sufoca pe cei din micile tritonii și femeile leșinau. În aer sburau schelete cu coase pe umeri, plutind miraculos printre atîtea catarge nevăzute, umplînd aerul de prezența Morții necruțătoare. Se auzeau țipete ca ale sugrumaților din temnițe și marșul Marilor Vînători ce culegeau viața și apa însăși începuse să miroasă a putrefacție, se aflau într-o baltă stătută unde se așezaseră cumpliții arhangheli secerători. Din adîncuri înaintau putregaiuri marine, și ele, niște plante canceroase în erecție vegetală, proliferînd amenințător sub botul rotund al felucilor și voind parcă să înghită toată acea suflare înfricoșată. Pe un catarg se scurgea într-o clepsidră gigantică nisipul timpului răsturnat în vasul transparent, cu un fîșîit de rozătoare uriașă ciuruind urechile celor ce asistau la amarnica bufonerie. Pe mare, trecînd pe rotile sau pe patine alergau acum Vanitățile, niște marionete, femei cu părul roșu ca peruca Herulei Lucrezia Vimercatti și el înțelese abia acum ce trebuia să-i spună acel păr fals văzut pentru prima oară lîngă fîntîna din fața bisericii Santa Maria della Salute, dar tăcu, nu spuse nimic, nici măcar nu o privi deși ea întorsese puțin obrazul, atît cît să nu-l privească, dar să-i ghicească surîsul de pe buze. Un preot ridicat în picioare se răstea spre larg, ascultat de către corăbieri cu cuvintele vechi pe care cardinalul Oliva le citea zilnic pe un sipet sculptat în formă de mormînt : Memorare novissima tua et in aeternum non peccabis. Începuseră funeraliile princiare ale celor uciși de eternitatea mării, convoaiele plecate spre San Michele se desprinseră de grosul cortegiului general care deschidea

o poartă în amfiteatrul nevăzut al nopții. Corurile se îndepărtau și ei simțeau mirosul de lumînare stinsă, de ceară topită, de putreziciune al adîncurilor despărțite parcă de puritatea sărată a largului, acel gust amar al mării, sărat și umed în același timp. Vanitățile alergau și ele undeva sub zarea neagră, cu rochiile multicolore, cîrpite, cu trenele vînate de lațuri ce le scufundau una cîte una în abisuri, într-o nălucire secretă, însoțită de strigăte de spaimă. Deasupra se auzi iar o sbatere de aripi ale unor schelete sburătoare care alergau de la un catarg la altul, mașini teatrale în care se aflau adevărații acrobați ai serbării, rămînînd anonimi, dincolo de masca nopții. Pluteau și se aruncau în goluri, erau agățați cu cîngi nevăzute din nevăzutul mării și iar proiectați pe acel cer pe care pluteau acum fantomele de siliciu aprins, niște uriașe personaje feroce, vînînd și ele ceva ce se afla deasupra mării. Tangajul corăbiilor scăzuse și vîntul iute al largului se ițise ușor pentru că de undeva soseau zorile, lăsînd pe ape un polen translucid, o fosforescență vană. O tristețe surdă plutea pe mare. Spectrele gigantice se topiseră în lumina indecisă, giulgiurile nu mai străluceau, turnurile corăbiilor, acele cuiburi de corb se deslușeau, puțin cîte puțin, în pîcla dimineții ce se instaura pe apă. Sdrențe de smeie ce folosiseră la ciudata mascara atîrnau printre catarge. Tot balamucul nocturn își arăta spatele nestrălucitor, ațele cu care totul fusese mințit. Panourile și paravanele erau retrase, ridicate cu scripeți pe punțile scenelor ce stătuseră pînă atunci în întunericul prielnic și oamenii ce fuseseră astfel amăgiți vrură cu toții să întreprindă ceva, să cînte, să strige, să îndepărteze acele bube luminoase ale fanalelor ce pluteau pe mare ca să îndepărteze coșmarul, dar nu reușiră să facă nimic decît să privească pustiul verde al mării peste care lumina așeza covorul său triumfător...

*

Afară se întuneca și peste Bucuresci cădea unul dintre acele amurguri sfîșietoare care făceau pe bărbați să fugă pren cîrciumi ori după curve podărese, nemaisuportînd casele lor în care la ceasul acela se aprindeau lămpile sau lumînările, să nu mai știe urîtul nopții ce se apropia de oraș, de undeva din întinsa cîmpie peste care se înteța acum un ger sălbatic ce înghețase apa Dîmboviței și născuse țurțuri mari sub șindrilele acoperișurilor. Era o li-

nișteca în ianuarie, rar bufnea cîte un cotoi gras pe magazii și caii băşeau puternic în grajdurile lor, îndopaţi bine cu fîn de spaima stăpînului. Slugile, de cînd beizadeaua sosise, nu mai furau decît cu frică, neștiind ce gînduri are. Trecuseră trei săptămîni și nu ieșise din casă ; pe logofet îl judecase, mîine cine știe ce-i mai trecea prin cap ? Beau pe furiș vin negru, fiert, cu slugile de la bucătărie și mîncau împărătește felurile refuzate de către Hrisant Hrisoscelu care avea el ceva la stomah, ori într-alt loc de lăsa masă după masă necercetată, cu tot ce era mai bun pe ea. Se strica zacusca, se stricau poligalele, aceia băgau în ei cît puteau, mai trimeteau și pe acasă, pe la ai lor, se afla de unde, vinurile cele bune erau ţinute cu cheia de chelar, așa încît pentru ei mai rămînea niscai ţuică fiartă și pelin din cel bun, ori primoi, ori căpșunică de pe la moșii, cu nuci, trai pe vătrai, nu făceau nemic, porunci nu soseau, toată curtea sta într-o așteptare ciudată. De cîteva ori Afenduli cu ai lui dăduseră svon că în acea dimineaţă boer Hrisant va porni cu trăsura spre curtea Principelui spre a face heretisirea de sosire, dar de fiecare dată lacătele fuseseră puse la loc, străjile retrase pe meterezele foișoarelor și nătîngiile persoane îl tot întrebaseră pe Iusufache ce se petrece cu stăpînul lor de nu iese afară să-l vadă lumea că fiecare întreba : „Dar ce-i cu beizadeaua, că s-aude că dă un bal, că merge la Princepe să i-o ceară pe sora cea mică în căsătorie, adevărat era ori nu ?“ Cine putea ști ? Svonurile se băteau cap în cap : ori că Hrisant suferea de o boală cumplită care-l desfigurase și nu voia să se arate cîrtitorului de oraș cu oamenii lui clevetitori, ori că pregătea planurile cele mari pentru Săptămîna nebunilor, despre care se auzise cîte ceva. Fuseseră cercetate străjile de la bariere : nu intraseră careva talieni, sosiţi de la Italia cu sculele lor pentru săparea fîntînilor artizicești despre care atîtea se svoneau ? Nu fuseseră primiţi la vreun ospel niscai arhitecți striini cu planurile pentru canalizarea Bucurescilor ? Și de ce nu-i mai primea Hrisant Hrisoscelu pe Vasilică Ghica și pe Ionică Greceanu deși aceia, trimiși de alţii ce nu aveau intimităţi cu beizadeaua, morţi de curiozitate, nu reușiseră să treacă de oamenii lui Afenduli care spunea cu glas înghețat că „Boerul nu primește“ ? Sentimente amestecate, de ură și curiozitate, începuseră să înconjure persoana noului venit. Răutăcioșii ziceau că agia avea de gînd să trimită ordin de arestuire pentru Hrisant și că or să-l vadă ei cu toţii pe boer în cremenalion pentru fapte necugetate, dar cînd îl cercetau mai bine pe Iusufache

la cafenionul Altîntop, acela spunea, grozăvindu-se că boerul lui e bine, sănătos și că primește în fiecare noapte cîte o vizită de la persoane ce nu pot fi numite. Nici bacșișurile grase strecurate în largile și primitoarele lui buzunare nu-l convinseseră să spună vreun nume. Ca orice servitor bun știa că asta îl costă capul, așa încît ședea și bea cu răbdare cahveaua pusă dinainte, plătea mai mult că avea de unde sau se făcea că avea de unde și pleca urmărit de privirile curioase ale celorlalte slugi boerești ce și ei așteptau o veste de la aceștia în tavernele din jurul Curții Arse. Nu aflaseră nemic.

Cît îl privește pe Hrisant Hrisoscelu, acestuia puțin îi păsa de cele ce se vorbeau pe seama lui. Acum scăpase de arătatele întîmplări și de comedia de a se fi făcut că se interesează de cele de trebuință, adică cum mergeau cele încurcate socoteli, putea să doarmă și el puțin pentru că vorbăria aceluia îi făcuse un somn ca la Crăciun. Ciugulise cîte ceva, se privise într-o oglindă și pentru prima oară zărise o undă de osteneală în ochii săi atît de frumoși după care mureau muierile. „Îmbătrînesc, uite cutele astea, și dacă o să mai zac mult în pat o să mă îngraș și va fi vai de mine“, se căina în gînd și parcă-i venea să rîdă : ce importanță mai aveau toate acestea acum, cînd totul era sfîrșit ? Dar asta o știa numai el și nu trebuia s-o spună la nimeni. Nu se plictisea, curios lucru, nu simțea nici o nevoie de lume, ori de vreun desfăt cu lăutari și cu prieteni. „Am căzut într-o cuviincioasă văduvie“, rînjea în sine, privindu-și părul ce se mai asprise și se albise pe la tîmple. Trebuia să mai trimită cele daruri, mai ales Principelui, soației lui și surorilor, boerii mai puteau aștepta, dar nu atît de mult, pe urmă aveau să facă năvală spre casa lui și nici arnăuții nu puteau ține piept atîtora și cu atîtea ranguri. Bătuse din palme și se ivise secretarul livonian :

— Ai trimis canarii și puscile la Curte ? întrebase, deși știa că acela nu primise poruncă.

— Cînd binevoiți...

— Mîine. Și vezi ca paserile să nu se fi betegit. Ori a murit vreuna ?

— Se poate ? se miră celălalt. Ochii din cap...

— Bine.

— Și cu darurile celelalte ce fac ?

— Le trimiți și pe ele, tot ce-am pus noi deoparte la plecarea din Venezia, să nu-mi mai aud vorbe...

Hrisant Hrisoscelu privise după aceea cu o stăruință plictisită prin perdele la întunericul ce cuprindea curțile. Era un fel elegant de a-l concedia pe celălalt.

Dar secretarul mai avea ceva de spus :

— Poate că ar fi bine totuși să le duceți dumneavoastră...

Hrisant Hrisoscelu promise, dar a doua zi de dimineață se sculă tîrziu, dinadins. Afară era frig, viscolea, trecuse scurtul senin al zîmbitorului soare și zăpada creștea sub ferestre.

— Nu vezi ce-i afară ? îl cercetase pe secretar, parcă cerîndu-i aprobarea. Nu e chip să ies și aș vrea să mă prezint la curte cu carozza dăruită de contele Burckhardt. Mă înțelegi ?

— Cum, nu ? Dar poate ar fi bine și cu o sanie pe care am împodobit-o... Ighemoniconul e ighemonicon și Măria Sa, nu știm, după cum spune logofetul, dacă mai are răbdare...

— Trimite-i darurile și spune cui le va primi că sunt foarte bolnav și că cer iertare.

— Nu e bine, signore, ascultați pe un om care a mai văzut lucruri din astea. Principii sunt geloși dacă nu-i bagi în seamă. Ei nu au nevoie decît de vorbe cuvioase, de complimente și atunci cînd le faci, par a nu le băga în seamă, dar mai rău e cînd nu le faci, pentru că le lipsește ceva, urechile lor destrăbălate sunt obișnuite cu mierea asta care le curge în auz și, vezi bine, domnia ta face rău că nu se îmbracă acum ca să meargă la curte...

— Nu sînt anunțat, nu se poate nici așa. Trimite pe cineva să spună că sosesc mîine cu toate cele...

Prudent, livonianul nu o făcuse și bine făcuse, pentru că a doua zi Hrisant Hrisoscelu îi sculă de cu noapte pe toți servitorii și le spuse că suferă de amețeală, cerînd să vină Perdicarul și cînd careva era gata să se arunce într-o sanie ca să-l cheme, beizadeaua îl oprise la poartă :

— Ce, ești nebun ? Vrei să afle lumea că nu mă simt bine ? Mă vindec eu pînă mîine, dați-mi nește apă fierbinte și aruncați sare în ea, cît pot să rabd, și-o să-mi vîr picioarele pînă îmi iau foc și-mi trece...

Făcuseră ce le ceruse, dar livonianul care era om cuprins de minte ghicea că stăpînul său începuse să sufere de o lipsă de voință care avea să-l dea gata. Nu spunea nimic nimănui. Mai încercase de cîteva ori să-i aducă aminte de datoriile pe care le avea față de stăpînire, dar Hrisant se prefăcea a nu înțelege. Îl ru-

gase să meargă la Pulcheriţa Mavru cu nişte scrisori şi cu o blană de cacom şi cu cîţiva coţi de stofă şi cu un şal beldar de 1 500 de taleri. Sophicăi, sora mai mică a Princepelui, i-ar fi trimis un cepchen, numai fir, cu bumbi şi găitane de aur, scriindu-i şi cîteva rînduri în care ar fi rugat-o să-l scuze pe lîngă Princepe că nu poate veni el personal cu canarii de patru note, pentru Doamna, puşi într-o colivie de aur venezian, cu 16 coţi de pambriu, cu neşte ghiuluri vîrîte în cutioare vieneze de catifea şi cu parfumuri francese. Cît priveşte şoimii de vînătoare, dacă Măria sa ar binevoi să pună pe cineva să-l primească pe secretarul lui livonian, care şi el nu era fitecine, ci fiul natural al contelui Goncearov, făcut cu numita Militrisa ce trăise la Peterzbuc, la Curtea imperială, i-ar înmîna darurile.

— Vezi, îi spusese fericit secretarului, vezi că se poate ? Tot prin femei şi pe urmă hotărîse şi ce se cuvenea şi celor de la curte, zicînd că o să umple slugile sale o sanie cu daruri care ar trebui lăsate pe la porţile boereşti, unde ai casei tare s-ar bucura să primească atenţiile bogatului bărbat de a cărui soartă nu ştiau nimic şi care-i îngrijora.

— Văd, răspunse acela, dar cînd o să scrieţi scrisorile ?

— E timp. Săptămîna viitoare. Poate mai stau viscolele.

Într-o dimineaţă se trezi pe neaşteptate cu Kostaki Kirinzi la uşă.

— Cum ai pătruns ? se miră Hrisant Hrisoscelu, mînios pe Afenduli şi pe arnăuţii săi.

— Am sărit gardul cînd nici nu gîndeau paznicii.

— Am să-i dau afară, zise mînios beizadeaua.

— Ce-i cu tine ? Bolnav nu pari, nu mă laşi să te sărut ?

Erau prieteni de mulţi ani de zile, chit că nu se văzuseră de atîta vreme. Kostaki avea un cap ca o lubeniţă şi dinţi de cal, rîdea şi desfăcea mîinile parcă gata să-l înghită între ele.

Mirosea a tutun bun şi a votcă, chit că era dimineaţă. Era îmbrăcat şi el evropeneşte, numai cu o manta deasupra fraculuí de dimineaţă. Obrazul roşu de frig, tăiat bine cu briciul şi o mustaţă palicărească , îi întregea chipul agresiv. Nişte sprîncene groase îi acopereau pe jumătate privirile curioase care-l cercetau.

— Nu-mi spui să stau jos, nu-mi dai ceva să beau ? Ce face revoluţia noastră ?

Cuvintele astea îl scoaseră din sărite pe Hrisant, pentru că Kostaki Kiriazi era unul dintre cei mulţi ce nu cotizaseră niciodată pentru Eterie. A, înţelesese să-şi dea adeziunea orală, dar nu să se scarpine în pungă, unde mai pui că lucrurile se mai şi aflau şi dacă puneau mîna pe el turcii şi o păţea ca alde Codrika şi Riga Velestinul, ca să nu mai vorbească de Dumitrache Turnavitul !

— Revoluţia pe care aţi trădat-o cu toţii, zisese Hrisant scrîşnit.

— Mă rog, eu nu am vrut să mă îmbogăţescu de pe urma politichiei ca alde Hagi Moscu, ori Facca...

Se aşezase neinvitat pe un divan şi căuta în jur un vas în care s-ar fi găsit vreun lichior sau ceva de băut pentru că-i ardea gîtlejul de dimineaţă.

Celălalt nu chemă pe nimeni, nu-i oferi nimic. Sta în picioare lîngă o fereastră şi aştepta parcă să-l vadă pe Kostaki plecînd. Aceluia nici nu-i trecea prin gînd aşa ceva.

— Toată lumea mă întreabă ce-i cu tine şi eu nu ştiu ce să răspund. N-ai ieşit din curte, nu te-ai arătat nicăieri, crezi că asta se face ?

Hrisant Hrisoscelu tăcea îndîrjit.

— Să înţeleg că nu mai mă suferi ?

— Înţelege ce vrei...

— Vasilică Ghica şi cu Ionică Greceanu mi-au spus cîte ceva, că nu ai mai fi în minţile tale.

Voia să-l insulte, să facă ceva care să-l scoată pe celălalt din sărite, dar beizadeaua se ţinea bine.

— Ascultă-mă, Hrisant, tu tot mai crezi în lozinca grecilor : Tha elithi to romaico ? Tu crezi că mai vine romaica ? Că noi, nemernicii de fii de plăcintari, pricopsiţi în Fanar vom împlînta vreodată crucea pe cupola Hagiei Sofia, crucea care a stat o mie de ani veghiind Răsăritul pentru a ţine spiritul creştin ? Eşti nebun de legat, ori ce eşti ?

Celălalt nu spunea nimic, simţea numai o imensă scîrbă. Nici el nu mai avea dreptul să vorbească despre Iubirea de neam, martirii Eteriei putrezeau undeva în fundul Bosforului sau în pămîntul sterp al Anadoliei. Şi el trădase Mişcarea, dar nu putea s-o spună. Dar de ce o trădase ? Pentru că oameni ca acest Kostaki

Kiriazi o trădaseră înainte ca ea să se desfășoare, să facă ceva împotriva asupritorului. În stenahoriile lui nocturne îl aștepta pe Trimis, pe omul Terzimanului de la Stambul care avea să-l găsească oriunde s-ar fi ascuns pentru a-i cere socoteală : unde pieriseră atîția bani strînși pentru Revoluție ? Oare nu mai ținea el minte cumplitul blestem al jurătorilor : „Fierul și pietrele să putrezească numai trupul celui ce va vinde Romaica să rămînă în veci neputrezit“?

Kostaki Kiriazi nu înțelegea muțenia ce urmase a beizadelei. De unde să știe că Hrisant Hrisoscelu nu avea nici un drept să-l judece pe el, ce nu se amestecase în Mișcare, dar nici n-o trădase ca acel om ce nu mai dormea de frică în așteptarea Trimisului. Și, în clipa aceea de muțenie prelungă își aminti dulcile crînguri ale Bosphorionului, pline de fete vesele ce se jucau în minunatul loc, în așteptarea logodnicilor domnești, peste care norocul cădea pe neașteptate, după ani lungi de desnădejde. O, acele zile nesfîrșite de pîndă, de căutare a unui prilej de a corupe pe înalții funcționari, capriciile acestora ce nu voiau să primească de la necunoscuți nimic, de frica călăului ce le-ar fi scurtat capetele și pe urmă toanele lor repetate, nemulțumirile disimulate sub zîmbete sau indispoziții ce nu puteau fi prevăzute, desnădejdea, singurătatea orașului aurit, cu nepăsarea lui, cu acea fericire a fețelor necunoscute ce treceau prin porțile Saraiului și ei, acești urmași ai vechilor greci, cerșind un surîs de la protectori, conștienți că într-o zi, odată aflați în orașul din care strămoșii lor fuseseră alungați pentru cine știe cîte sute de ani îl vor și cuceri vreodată fără arme, găsind și ei o Kerka porta și vor cînta laolaltă, după cine știe cîte veacuri, Kyrie eleison sub cupola cea mai frumoasă din lume a Sfintei Sofia după care vor ieși în orașul blestemat ca să calce în sîngele păgînilor. Generații întregi de rîvnitori la tronurile Țării Românești, acolo unde se făceau averile ce aveau să servească la ridicarea Eteriei și a gloriei grecești, se stinseseră pe malurile însorite ale cetății lui Justinian și ei tot mai sperau că odată, nu armele, ci șiretenia milenară, răbdarea lor care întrecea orice, vor birui.

Ce să înțeleagă nesimțitorul de Kostaki Kiriazi care, în afara jocului de pharaon și de vutca de dimineață nu trăise pentru altceva, decît pentru femeile pe care le vîna și le vîra în patul lui nesătul ? Boala, singurătatea, desnădejdea lunilor și anilor lungi de așteptare, surghiunurile și torturile celor care trebuiau să

mărturisească în urma unui denunţ cît strînseseră şi unde depuseseră banii şi giuvaerele ce trebuiau nesăţioşilor sultani, înşelătoria repetată, frigul morţii, bîntuind dinspre Ghel Mumia, mereu căderea securii pe butuc la Şapte Gulade... Totul într-o visare prelungă ce lăsa pe feţele lor, ale fanarioţilor, ceara nesănătoasă a spaimei şi nici o bucurie, nici măcar atunci cînd plecau spre ţărmurile fericite ale Ţărilor române, acolo unde banii se înmulţeau ca în poveşti, unde slugi hotărîte storceau tot ce putea fi stors în cel mai scurt timp, fără scrupule, în numele Revoluţiei sau al unei lăcomii ce nu putea fi controlată. Creştini turciţi cu biserica în suflet, ascultînd cîntecele muezinului şi psalmodiind în minte : „Pămînt sunteţi şi pămînt vă veţi face... Copiii unor copii plăcuţi lui Dumnezeu...“ De la Nistru pînă în Peloponez, insule mici ca nişte candele într-o mare de întuneric, visînd la un viitor improbabil ce se va stinge în veac, acea năzuinţă unanimă a unui popor, istovită de aşteptare, de speranţe trădate, de morţii căraţi de ape, ori înmormîntaţi fără nume în gropile comune, în şanţuri, traşi în ţeapă ori retezaţi de iatagane. „Trăiască iubirea de neam !“, iată cine era iubitor de neam, acest Kiriazi, scurs de beţii, nepăsătorul tînăr care acum cinci sau şase ani, cînd Hrisant îl rugase să dea ceva pentru Mişcare, răspunsese cu cinism : „Poate o sticlă de şampanie cînd tu vei fi Domn al Valahiei, iar eu un nemernic de dregător la curtea ta...“

— Lumea spune că eşti bolnav şi de-aia nu te arăţi. Ba, alţii mai răi aşteaptă să-ţi facă pomenile : un cap de ţărînă, o slobozire a apelor, acolo, după datină... Dar eu nu cred, nu pari atins de nimic, poate eşti puţin cam palid pentru că stai prea mult în casă. Ar trebui să mai petreci puţin cu noi, să mai faci berbantlîcuri. S-au ridicat femei noi, demoazele gătite, e una Lizica Ipsilanti, de i-ai bea apă din păsărică, ori pe Axinia Palade s-o vezi, într-o blondă dantelă de mătase, mamă ce drojdie ! A stors pe cine a putut, numai cotoi amorezaţi, cred că nu s-ar da îndărăt de la unul ca tine care aud că putrezeşti în multul banilor şi ar zăbovi în cele osteneli trupeşti. Azi de dimineaţă, cînd erau aţipite străjile şi am putut să sar gardurile curţii tale, că numai aşa te mai poate vedea cîte cineva, m-am strecurat în remiza trăsurilor şi ţi-am văzut faetonul princiar. Ce e ? Un Boghei sau un Duc ? Bănuiesc că e făcută la Londra, nu la Viana unde comandă toţi mitocanii trăsuri... Nu vrei să-mi răspunzi ? Eşti mut ca orice conspirator...

Tonul lui Kiriazi devenea amenințător.

— Știu că ar trebui să mă tem de tine pentru că am auzit că ai umplut Bucurescii cu briliantele pe care le-ai trimis femeilor de neam, bașca ce mai ascunzi prin lăzile tale, dar dacă te porți urît cu mine s-ar putea ca și eu să mai deschid gura și să mai latru unde se poate și nu se știe bine ce s-ar alege de tine...

Hrisant Hrisoscelu crezu că nu aude bine. Cum îndrăznea nenorocitul ?

Bătu din palme și se ivi livonianul care, la intrarea lui Kostaki Kiriazi, se opusese să-l lase să pătrundă în încăperile beizadelei, dar renunțase văzînd că acela era decis să nu se lase împiedicat de nimeni.

— Poftește-l pe dumnealui afară ! spusese scurt, întorcîndu-i spatele.

— Ai să regreți ! amenințase Kostaki Kiriazi cu bastonul său franțuzesc, cu măciulie de argint. Am să spun tot ce știu în oraș și cunoști ce rahat de tîrg e ăsta și cum le înfloreste.

Hrisant Hrisoscelu nici nu binevoi a-i răspunde, ca și cînd ar fi vrut să nu lase să-i scape vreo necuviință. Și asta fusese totul...

*

Multă vreme după vizita lui Kostaki Kiriazi, beizadeaua avusese coșmaruri. Pe Afenduli era cît pe aci să-l dea afară pentru că oamenii lui permiseseră unui strein să sară gardurile și să dea năvală peste el, arvaniții fuseseră și ei pedepsiți cu scăderea hranei pe cîteva săptămîni și logofetul Caliarh își luă și el papara ce i se cuvenea. Supărat, Hrisant Hrisoscelu nu mai primi decît slugile de-i făceau focurile și trimise de mai multe ori înapoi masa neatinsă. Nu bea decît foarte puțin și în silă, felurile gustoase se întorceau cum veniseră în cuhnie și geaba un rîndaș căra cele mai bune prepelițe și fazani de la vînători, gura boerului nu mai primea nimic. Se usca văzînd cu ochii, nu avea somn, căuta numai în grămada de fogliete sosite de la Viana cu poștalionul și, mai ales, în vraful de scrisori ce începuseră și ele a se rări. Soseau mai multe răvașe de la cei pe care nu-i primea, cu toții îngrijorați de cele ce i se întîmplau și nu știau, dar el nu răspundea nimănui. Băteau curieri în poartă, paznicii îi alungau din chioșcurile de priveală și arătau puscile dacă ar fi mai stăruit. Plecau speriați și lumea vorbia și mai și că trebuie să fie o mare

taină la mijloc, dacă apropiindu-se Crăciunul, boer Hrisant nu-şi făcuse heretisirea şi nu trimesese darurile, cum spuneau apropiaţii Domnului, Doamnei şi surorilor, ce mare supărare s-ar fi adunat în sufletele lor, dar aceluia nu-i păsa. Cum cădea seara, peste ferestre se puneau obloanele şi nici o rază nu străbătea în afară sau măcar să muşte cu o gură galbină zăpada, să rupă din acel întuneric ce nu se mai isprăvea, că zilele erau lungi şi se apropiau marile sărbători şi tot oraşul fierbea pentru că nu ştia ce se întîmpla cu beizadeaua. Mai răii de gură vorbeau c-ar fi murit şi că-l ascund rudele de va mai fi avînd aşa ceva, că nimeni nu aflase, ori servitorii, ori acel livonian care sosise cu el pe capra carozzei în seara plină de viscol din noemvrie, cînd minunata trăsură plină de oglinzi şi catifele, trasă de cai ungureşti, străbătuse barierele în goană şi doar cîţiva o văzuseră şi încă vorbeau despre ea ca despre o trăsură împărătească, cum nu avea nice măcar Domnitorul. Se svonea că darul era de la Napoleon, altfel cum de nu s-ar fi supărat Principele pînă acum că nu-i calcă palatul şi nu-i face complimenturile de bună sosire ? Neranţula Mavrodin auzind toate acestea scosese darurile primite de la Hrisant şi ieşise cu ele în lume. Care cum întreba — şi muierile picau de necaz că nu ştiu — ea numai ce scutura din umeri : „Mi le-a dat o rudă îndepărtată ce au trecut prin Bucuresci acuş două-trei săptămîni, un văr de-al doilea“, zicea, dar cine o credea ? Diamantul încastrat într-un inel cu pecete, se vedea bine, era un dar regesc şi cine în acest oraş pîrlit putea să facă un astfel de cadou decît noul venit ? Dar blana de caracul de unde o avea ? Bărbatu-său, ca să nu se ducă svonul că ce şi cum, zisese că o cumpărase el de la Viana, prin trimişi şi că să le mai stea gura că nu poate omul să-şi ţie muierea în acest tîrg mai bine că ţi se şi îndeasă auzul cu vorbe spurcate şi că dacă e pe aşa, el n-o să mai rabde şi vor vedea fiecare după păcătoasele cuvinte ce vor scoate !

Dar de toate acestea habar nu avea Hrisant Hrisoscelu care se încuiase în casele lui păzite acum şi cu cîinii ce fuseseră scăpaţi din lanţuri şi lăsaţi liberi, mai ales noaptea şi care ar fi sfîşiat pe cei striini de locul acela pustiu pe care oamenii începuseră să-l ocolească cu spaimă. Slugile însă cîrteau şi vorbele sburau peste ziduri ; dincolo de puscile albanezilor, se zicea că beizadeaua bea vutcă cu eter şi cade în adevărate halucinaţii, că e mut ca mormîntul şi stă numai în visurile sale de om bîntuit. Începuse a se scula din ce în ce mai tîrziu, cu privirile înceţoşate, abia gustînd

din murăturile trimise de bucătari pentru a-i întărîta pofta de mîncare și din jumerile ce trăsneau nările pofticioșilor, dar care lui nu-i făceau decît greață. Slăbea văzînd cu ochii, se subția, halatul de mătase în care lîncezea ceasuri întregi atîrna larg în jurul șoldurilor ; se spăla de cîteva ori pe zi în vasele pline cu apă încălzită, se privea în oglindă și își bărbierea obrazul în fiecare dimineață ca și cînd ar fi așteptat pe cineva care nu mai venea. Cînd scormonea grămada de scrisori aduse cu poștalionul la patru zile, ar fi dorit să găsească un plic anume, dar acea scrisoare pe care tot n-o mai afla nu mai sosea și-atunci el nu mai deschidea nici pe celelalte, le lăsa lipite, pline de vești ce nu-l mai interesau. Livonianul încercase de cîteva ori să-l hotărască să despecetluiască sigiliile de ceară roșie, dar el dădea din umeri :

— Deschide-le tu și spune-mi despre ce e vorba...

— Dar dacă sunt lucruri confidențiale ?

— Nu am secrete, citește-le și spune-mi din cînd în cînd cine-mi scrie și ce vrea...

Fiul Militrisei și-al contelui Goncearov, deși credea că săvîrșește un sacrilegiu, desfăcea plicurile și citea îngrozit cum creditorii de la Viana și Paris, de la Venezia și Genova îl somau să-și achite polițe mai vechi, împrumuturi încă neonorate. Erau și facturi pentru mobile și bijuterii pe care nu le achitase și acei oameni îndîrjiți îl amenințau că nu mai au răbdare și că vor face reclamații la Princepe prin consulii lor și prin reprezentanții aflați în Bucuresci. Hrisant Hrisoscelu asculta toate vorbele aceluia și pufnea :

— N-au decît, să poftească încoace. Cine le va recunoaște cambiile lor falsificate, destul m-au stors și m-au furat.

Iusufache, și el de față, rîdea cu gura pînă la urechi auzind toate astea :

— Bine le face măria ta la pungași și la bancheri, să se ruineze, n-au decît...

Beizadeaua, care nu avea intimități cu servitorii, îl poftea afară din odăi și rămînea cu livonianul.

— L-ai întrebat pe logofet ? Mai avem ceva prin bănci ?

— Puțin și nu e bine să atacăm fondul.

Secretarul avea felul său de a privi lucrurile ca un om care văzuse multe în viața lui.

— Cum crezi...

— Nu știu ce să le răspund...

Hrisant Hrisoscelu găsise soluția, cel mai neașteptat lucru pentru el :

— Lipește scrisorile la loc, ori nu le mai deschide și trimite-le înapoi cu mențiunea : persoană necunoscută la această adresă. Să-i vedem, mă vor găsi ei în acest fund de lume ?

— Și dacă or să vă găsească ?

— Om vedea atunci ce avem de făcut, deocamdată nu-mi mai spune nimic...

Și-l concedia și pe el, începînd să citească Threnosul lui Duca, trimis de Theodosie Zygomalas din cele striinătăți. Adormea pe neașteptate și se visa la Venezia în micul ospel în care locuise pînă a nu întîlni pe Lucrezia Herula Vimercatti, simțind parcă în nări același miros de igrasie ca și în casa bătută de viscole, atîta vreme neîncălzită și nelocuită. I se părea că aude pereții ruinîndu-se și simțea în păr, prin somn, mătreața varului cojit de umezeală ce picura ca o ploaie măruntă peste el. Pe urmă fantasmele creșteau uriașe și revedea odăile palatului Caragua, cu lanternele lui arabe în care pîlpîiau lumînări fără fum și tabernacolele alexandrine închipuite de un decorator cu imaginație ce lucra în teatrele veneziene unde fabrica mașinile lui de groază, infernalele și mișcătoarele turnuri ce striveau în sgomote teribile personajele de pe scena mică, luminată cu fanale. Acestea se stingeau în urletele suplicațiilor cînd zeii sfîșiau cerurile de hîrtie de dincolo de rivaltele misterioase în sunete de gonguri vestind pedepse inimaginabile, și revelînd bestiare în clar-obscur prin care mișunau monștri închipuiți din legendele Evului Mediu, stîrnind o groază ce se topea abia în foyerele bine luminate, cînd publicul înspăimîntat se regăsea ca și cînd ar fi traversat Iadul într-un ceas. Focuri și groază, teribile himere, fantome plutind prin fumuri verzi ce lăsau un miros de pucioasă și trosnetele ce te asurzeau și sîngele de vopsea, ce-i drept, isbucnind spre spectatori și invadînd printr-o iluzie optică fosele înguste, înghițind violoniștii ce purtau pe față măști mortuare. Punerea în scenă a „Uraniei“ de Bridart îi dăduse ideea de a-l chema pe acel Bertolluci, căruia îi ceruse să transforme palatul părăginit a cărui închiriere îl costa atît pentru a-l desafecta de ruina ce îl invadase. După o privire îndelungată și o inspecție

minuțioasă din pod și pînă în cavele întunecate și pline de șoarecii Veneziei despre care se spunea că se hrănesc cu cadavre de copii avortați, arhitectul zisese că știa ce avea de făcut și ceruse pentru tot 175 000 de taleri, înțeles cu Alfano Stradiotte. Hrisant Hrisoscelu nu se tocmise, apucat de megalomania celor ce nu risipiseră niciodată pentru că în familia lui toți fuseseră sgîrciți și adunaseră, mîncîndu-și de sub unghii. Și, într-adevăr, se iviseră zidari și ipsozari, oameni ce scoseseră dușumelele și spărseseră zidurile cu o frenezie iscată de banii plătiți pe jumătate înainte, schimbaseră magazia de piatră, arătoasă pe dinafară, dar aproape de nelocuit pe dinăuntru, într-un palat islamic, cu lapidarii sugerate, cu odăi scunde, cu tavane ogivale, în care ardeau lanterne încărcate de cioburi colorate, pardosite cu piatră ușoară de Tunis, marmura sunînd ca violele, peste care alt furnizor arab așternuse nebunele covoare, cumpărate pe nimic de la aristocrații ruinați ai acestui oraș al ruinaților și revîndute la prețuri fabuloase. Baldachine de mătase somptuoasă, în culori neînchipuite, acopereau micile divane peste care erau așternute de asemenea covoare subțiri și moi, postavuri de Persia ce acopereau unele colțuri ale pereților ca să dea impresia unor lucarne feerice pe fonduri negre sau verzi, damaschinuri și sarazine, ornamentate cu păsări aurii, privighetorile iraniene pe tafte și siglatoane, camocate și maramuturi din Famagusta și Nicosia, dabikiuri egiptiene și voaluri alexandrine, adică tot ce-și dorește un autor de decoruri cînd i se dau bani pe mînă și el nu se uită la ei, și-i risipește cu pasiune. El, același Bertolluci, îi desenase mai apoi și rochiile de argint, imaginate pentru Lucrezia Herula Vimercatti, aduse de la Murcia și Malaga, din mătăsuri pictate la care femeia privea fermecată, spuindu-i :

— Acum înțeleg de ce mi-ai zis odată că locuiesc într-un cavou (I-o spusese, într-adevăr, poate după plimbarea lor la Torcello unde înțelesese ce o obseda : ideea că va muri tînără, idee implantată de acel om militar, contele Vimercatti, care o înspăimînta pentru ca s-o păstreze sau era numai jocul lor. O spusese făcînd aluzie la locuința lor rece, atît de deosebită de palatul Caragua, care avea cu totul alt aspect decît imunda casă plină de marmură rece, impersonală, fără căldura încăperilor în care intrai ca într-o grădină plină de grote pardosite cu covoare și

abia luminate de fanale). Dar să știi că eu n-am văzut o astfel de lumină decît în bordelurile cairote.

Rîsese sălbatic cu dinții ei de fiară regală, cu care-i sfîșiase mai apoi umerii și pieptul tînăr de efeb ca și cînd ar fi vrut să-l devore ca un animal ieșit după pradă.

— Ce să fi căutat tu în acele locuri ?

— Poate că de-acolo m-a luat bărbatul meu...

— Nu se poate să glumești cu asemenea lucruri. Mi-ai spus că ești grecoaică...

— După mamă, tatăl meu a fost italian, un sărăntoc de marinar care trebuia să mă crească și, cînd nu a mai putut, m-a vîndut pur și simplu unei putane care ținea o astfel de casă lîngă Bazar. Ai fost la Cairo, știi unde e Bazarul ?

Nu fusese. Tăcuse furios. Voia să creadă că îl minte, altădată o rugase să-și povestească viața și ea îi vorbise despre un bordel din Alexandria și de un tată bogat care o măritase cu un fals prinț berber care o vînduse după un an pe trei cămile într-un tîrg african și ajunsese într-un harem puturos de unde fugise cu ajutorul unui grăjdar. Povești ale Orientului, cine mai știa care e adevărul adevărat ? Se contrazicea, se prefăcea că-și aduce aminte de lucruri pe care nu le spusese altă dată, poate erau numai fapte ale altora. Oricum, decorul palatului Caragua îi plăcea și-l sfătuise să cumpere uleiuri și mirodenii ce trebuiau arse în încăperi pentru a-i aduce aminte de aerul stătut al locuințelor încărcate de jeg, dar totdeauna purificate de niște ierburi pe care i le și adusese, într-adevăr, miraculoase ierburi, lăsînd în pereții vechi ai locuinței sale un miros afrodisiac fără pereche. Pe măsură ce descoperea interioarele numeroase ale locuinței închiriate. Lucrezia Herula Vimercatti se minuna de rafinamentul celui ce-l decorase cu atîta măiestrie. „Trebuie să fie un inițiat, un evreu sau un sirian care știe să citească eșarfele cufice, enigmatice, pe care sunt scrise sfaturi cifrate, ori nu știa el ce ține pe pereți ?“ Vorbea gutural ca egiptenii, avea, atunci, nu o vulgaritate, cît o gravitate în voce, care o făcea de nerecunoscut. Odată îi adusese un Coran cumpărat de la niște mozarabi, dăruindu-i-l și el nu-l uitase la Venezia, îl luase în graba plecării ca pe ceva foarte prețios. Dar toate astea se petreceau după acel drum la Torcello unde ceea ce încă fusese vag în sentimentele lui luase o formă dementială...

Sosiseră în zori, în lumina turbure a insulelor peste care răcoarea nopţii mai lăsa o nepăsare funebră, îmbrăcînd pinii în giulgiuri negre, de ceaţă.

Insula era, toată, o mare de lumînări palide ce isbucneau abia pîlpîind din zorii lăptoşi pentru a aminti celor ce debarcau că păşiseră pe un alt tărîm, cel al morţilor din veci ale căror suflete răsăreau acum deasupra ierbii proaspete, de vară. Bătea un clopot abia auzit, în aerul trandafiriu, soarele se ridica de undeva de pe mare şi ceţurile deveneau linţolii aurii ca voalurile de Damasc, cu taina pe care o au ţesăturile foarte fine. Mulţimea nu scotea nici un cuvînt, se îndrepta spre o mică bisericuţă albă, cu turle rotunde, acoperite cu olane ca şi cînd ar fi fost foile unor nuferi în marea cerească, nişte nuferi portocalii, decoloraţi şi caşti, descompunîndu-se în lumina arzătoare a dimineţii. În aer plutea un miros de tamarisc, un amestec de plante iuţi şi istovitoare, expiind, trezindu-i şi făcîndu-i să treacă într-o stare de inocentă visare. Cavouri şi plăci de marmură ca nişte timpane de piatră pe care soarele se tîra leneş, îmblînzind sentimentul morţii şi născînd o senzaţie de pace eternă. Undeva, în faţa pelerinilor apăruse un car negru tras de şase bivoli, condus de un personaj cu coasa pe umeri, îmbrăcat într-o pelerină neagră. O cruce uriaşă ţinută de un călugăr se pleca din cînd în cînd spre cei ce urmau tristul convoi. Angelusul se auzise iar, cu acea stranie bătaie subţire dintr-un clopot fragil, un clopot-copil, născut din alte clopote ce vor fi vărsat din bronzul lor toate tunetele şi acum scăpau numai un strigăt mic, amintitor de moarte pentru pomenirea ce urma. Cavouri deschise, cu uşile grele de fier forjat, lăsau să intre în ele o muzică murmurată de gurile pelerinilor care cîntau şi ei abia auzit. Din acele reşedinţe princiare ieşeau personaje îmbrăcate în costumul negru al morţii cu măşti peste feţele necunoscute, conducînd convoiul spre locul slujbei. O voce puternică domina acel murmur unanim : Dolor, pianto e penitenza. Totul amintea Carnavalul lui Pierro di Cosimo. În urma convoiului se alăturau de pe aleile nevăzute ale cimitirului alţi actori ai kermezei funerare, încălăraţi pe mîrţoage costelive, droaie de schelete desenate pe valtrapuri negre, prapuri şi torţe încheiau mizera feerie a dimineţii ce se limpezea şi mai mult.

— Pentru ce această familiarizare cu moartea ? o întrebase Hrisant Hrisoscelu.

— Pentru că viaţa e numai o pregătire a morţii.

— Şi tu simţi că începi să mori ?

Lucrezia Herula Vimercatti îl privise intens o clipă ca şi cînd atunci ar fi aflat un lucru nemaipomenit despre sine.

— Ce spui ? se miră.

Hrisant Hrisoscelu nu-i răspunsese. Vorbele sunau ca o răsbunare şi ea ghici înţelesul tăcerii sale. Christo Hrisoverghi le înmînă un snop de mocoletti. Convoiul era lung şi fiecare rugă dura cîteva minute. Aşteptau între chiparişii negri sub soarele nemilos care începea să le amintească de noaptea pierdută, dar umbrele lor scădeau şi dinspre mare venea o boare sărată, umezindu-le buzele.

— Totdeauna te gîndeşti la morţi ? o întrebase. Ai mulţi morţi la care te gîndeşti ?

— Mă gîndesc la toţi morţii, nu numai la ai mei, acesta e sensul serbării Redentore, să ne amintim de cei ce au plecat şi pe care-i vom reîntîlni vreodată.

Corurile se stingeau încet-încet şi bătaia rară a acelui clopotcopil, al angelusului, se stingea în torpoarea soarelui iute, de vară.

— Dumneata, Hrisant (nu se mai tutuiau, nu ştiau nici ei de ce, în schimb îi spusese pe nume), ai mulţi morţi de care trebuie să-ţi aminteşti ? îl întrebase fără curiozitate, parcă ascultînd nişte voci ce veneau de undeva de pe o altă insulă, cine ştie unde aflată vestind că şi acolo sosiseră pelerini. Mirosea a frunză încinsă de soare, tamariscul se usca lăsînd un miros mortuar, purificator, cum are tămîia sau lumînarea arsă.

— Nu i-am numărat, îi răspunsese. Prieteni şi rude apropiate, poate ucişi...

— Ucişii nu sunt morţi ?

— Poate că sunt morţi, dar mai înainte de orice ei rămîn ucişi.

— Vrei să spui că ai omorît oameni ?

— O, da. A trebuit...

— Cine eşti tu ?

— Cine ştie ?

Christo Hrisoverghi o luase înainte, privea nepăsător, aproape plictisit la acest convoi de nevolnici cu lumînările lor aprinse, sfîrîind sub lumina mare a zilei. Pe el nu-l impresiona nimic, ardea de nerăbdare să termine cu această obligaţie la care lua parte şi nu-i trecea prin cap decît gîndul unui vin negru, ţinut în pivniţele călugărilor, care trebuia să se afle la vreun han din apropiere.

Lucrezia Herula Vimercatti se întorsese, privindu-l drept în faţă, fixîndu-i gura tînără şi proaspătă, cu acea privire care exprimă totdeauna dorinţa. El nu zîmbea, ochii săi depărtaţi de rădăcina nasului, asimetrici şi ciudaţi, o obsedau de cînd îl văzuse.

— Vrei să spui că eşti un aventurier din aceia de care Italia e plină ? Un condotier venit aici pentru cine ştie ce treburi murdare ?

— Ce importanţă are ?

— Nu-mi răspunde prin întrebări. Din moment ce ştii cine sunt, spune-mi cine eşti...

— Un venetic de la Răsărit, cum ai spus-o, mi se pare...

Nu i-o spusese încă atunci, la Torcello, avea să i-o spună mai tîrziu ca şi cînd ar fi fost invenţia ei, dar el nu mai ţinuse seama de asta.

— Ce înseamnă Răsărit ?

— Jumătatea a doua a portocalei, locul de unde vine soarele în fiecare zi.

— Doar stăm pe acelaşi pămînt...

— E adevărat, dar soarele nu ne luminează în acelaşi timp, cînd aici e amiază, acolo de unde vin eu, pe cîmpuri aleargă amurgul cu caii lui vineţi...

— Eşti literat ? De ce vorbeşti aşa ?

— Cum ?

— Într-un fel în care oamenii obişnuiţi nu vorbesc...

— Nu sunt literat, nu-mi plac indivizii ăştia, nici pictorii care au umplut toate bisericile romane, şi drumurile, şi saloanele, şi muzeele, cum nu-mi plac nici muzicanţii, sunt nişte farseuri beţivi, fii ai himerelor care fac atîta rău oamenilor...

Lucrezia Herula Vimercatti tăcuse puţin, convoiul înainta încet spre altarul nevăzut unde trebuiau să lase lumînările lor uriaşe arzînd liniştit. De undeva, dinaintea lor, Christo Hrisoverghi le făcea semne.

— Atunci ce faci ? Eşti bogat sau mi se pare mie ? Şi dacă eşti bogat, cu ce te ocupi ?

— Prea multe întrebări deodată.

Femeia rîsese, scuturînd din umerii de amazoană.

— Călăreşti ? o întrebă pe neaşteptate.

— De unde ştii ?

— Se vede. Asta mă şi intrigă, un om atît de sănătos şi care să creadă atîta în viaţa de apoi.

— Dacă vin la sărbătoarea Redentore nu înseamnă neapărat că trebuie să cred în viaţa viitoare. Dar tot nu mi-ai răspuns la întrebare. Ce faci ?

— La Venezia ? Sau în general, aşa, rîsese ca şi cînd ar fi vrut s-o sfîşie.

— La Venecia, de pildă ? (pronunţa Venece, în dialect, sau Venise).

— Aştept pe cineva...

— De atîta vreme ? Mi se pare că a trecut destul de cînd te-ai luat după mine de la fîntîna aceea pînă în cartierul evreiesc.

— Ştiai că te-am urmărit ?

— Dar cum, ce vînat nu ştie unde e vînătorul ?

— Şi de ce n-ai stat pe loc, de ce nu m-ai lăsat să te găsesc atîta vreme ?

— Eu l-am trimis pe Christo la tine ca să-ţi spună unde ai să mă afli.

— De ce ?

— Nu ştiu.

— Ai fi putut s-o faci mai devreme !

— Nu se putea. Îl iubisem pînă atunci pe el...

— Pe cine ? Pe Christo ? Doar sunteţi veri şi pe urmă eşti măritată...

— Şi ce importanţă are asta ?

O durere pe care o resimţea şi acum la atîta vreme de la auzirea acelor cuvinte îl sfîrtecase.

— Nu se poate, mă minţi, eşti cea mai mare mincinoasă pe care am cunoscut-o.

— Dacă vrei să crezi asta, nu ai decît...

Erau aproape de pragul acelei bisericuţe albe, acoperite cu olane ca nişte nuferi palizi.

— Nu intrăm, ce faci ?

Înăuntru era o penumbră verde, sfîșiată de miile de lumînări aprinse pe pavimentul răcoros, lipite toate la capăt și stînd drept ca o pădure arzînd. Fumul ieșea pe undeva printr-o deschizătură a turlei. Peretele diaconic părea un fagure de miere ce luase foc. Nu slujea nimeni, ușile împărătești erau închise. Din pereți isbucneau simbolurile bizantine, acel lapis lazuli amestecat cu auriul nimburilor și sticlirea lentă a pietrelor incastrate în ziduri, avînd un aer cuvios. Se auzea abia sunetul clopotului de afară, dintr-o turlă nevăzută, totul părea sacru, dar el nu se gîndea la nici un mort, nu rosti în gînd nici o rugăciune, îi urmări profilul, simțind cît o urăște. „Și la urma urmelor de ce-mi spune toate aceste lucruri, putea să le țină pentru ea pînă crapă, curvă fără noroc și mistificatoare."

Erau din nou afară, în fața unui cîmp plin de maci roșii, hrăniți probabil de cadavrele fără cruci pentru că într-acolo uriașul cimitir era absorbit de o cîmpie anonimă.

— Ei, bine ? Nu mi-ai spus pe cine aștepți de atîta vreme ! O femeie, nu-i așa ?

Vru la început să-i spuie că da, pentru a o pedepsi, dar crezu că e mai bine să-i mărturisească adevărul, nu fără speranța că tocmai acest lucru nu-l va crede.

— Aștept pe un Trimis.

— Ce-i acela un Trimis ?

— Un Trimis este un om care te visează mereu. Și cînd nu te mai visează, mori.

Christo se apropiase de ei.

— Vouă nu vă e foame ? Eu crăp, mi s-a uscat cerul gurii și aș bea un vin rece... Veniți cu mine, ori vreți să vă plimbați peste trupurile acestor morți care probabil că ne privesc fără ca noi s-o simțim ?

— Sosim îndată, spune-ne unde să te găsim ?

Le arătă un drum plin de praf pe care urcau și ceilalți pelerini.

— Sus, acolo unde se vede un acoperiș ascuns de tufe este un han...

Hrisant Hrisoscelu îl privea cu o ură nedisimulată și Christo o simți, părea mirat, dar nu întrebă nimic și dispăru departe de ei...

— Ei, bine, acel Trimis ce face el în afară de a te visa ?

— Trimisul este un om care trebue să primească ceva...

— Vorbești ca despre niște conspiratori. Venice e plină de ge-

nerali care au pierdut toate războaiele lor și visează să răstoarne pe ducii ce le-au luat moșiile și le-au uzurpat puterea. Vrei să spui că ești unul dintre acei oameni fără identitate care se ascund și urzesc comploturi ?

— Cam așa ceva...

Lucrezia Herula Vimercatti îl măsură ca pe un om picat din lună.

— Nu arăți ca un conspirator, dar dacă mă gîndesc bine ai ceva suspect pe chip. Și, mă rog, ce cauți aici ?

— Ți-am spus : aștept pe un Trimis. Mai mult decît atît nu am voie să spun...

— Bine, am înțeles, nu am să te mai întreb niciodată despre acest lucru, dacă ții cu orice preț la secretele dumitale. Nu ai obosit ? schimbă după aceea vorba.

— Cred că da, cînd se întoarce corabia înapoi ?

— Nu mergi cu mine ? Soțul meu ne așteaptă. Ai uitat de vînătoare ?

— Cred că aș face mai bine dacă aș pleca.

— Nu cumva ești gelos pe cele ce ți-am spus și vrei să mă pedepsești pentru trecutul meu ? Ciudată mentalitate de om venit într-adevăr de la Răsărit, acolo unde femeia e numai o roabă... Deci vii cu mine ? Încă nu te-am prezentat soțului meu, a fost destul de intrigat de dispariția dumitale... S-a bătut în armata austriacă și l-a înfruntat pe Napoleon care l-a vînat după ce republica venecianã a capitulat. Spune-i lucruri cît mai urîte despre Împărat. Îl urăște de moarte...

Nu putea să afirme nimic rău despre acest om pe care-l iubise și el atîta vreme cît promisese celor din Răsărit că îi va elibera pînă cînd, din cauze politicești, se aliase cu turcii, dușmanii de moarte ai Eteriei, dar știa femeia ce era aceea Eteria și morții ei ? Cei ce erau gata să se jertfească pentru a reinventa patria liberă și Bizantionul ?

O urmă fără să spună nimic, posac, ștergîndu-și obrazul asudat cu o batistă, privindu-i din cînd în cînd curbura șoldurilor. Trebuia să-i fi fost cald în fusta de catifea care-i prinsese bine noaptea, pe mare. Probabil că o enerva și toca de lutru, dar servitoarea ajunsese cu siguranță la han, înaintea lor, cu coșul acela uriaș în care se găseau alte vestminte mai ușoare. Simțea nevoia să facă o baie, să se spele cu apă rece pe tot trupul și arșița sosită din larg odată cu refracția marină îl înăbușa aproape.

Drumul urca drept sub o coastă golașă, plină de pini și de flori de oleandru. Un miros de flori distruse de căldura ce creștea îi apăsa răsuflarea. Praf, un cer alburiu, acum, fără un nor și undeva, jos, biserica și dromoanele și galeasele, jucînd în valurile mici, abia simțit, într-o mare ca o baltă stătută, cum era sufletul lui murdărit de cuvintele Lucreziei Vimercatti.

Privi soarele gol ca sfera Sophonisbéi, o minge de foc aruncată zeilor, stăruind o clipă deasupra mării. Era un soare fără noroc, cum avea să-și dea seama mult mai tîrziu.

*

Ninsese apocaliptic, Bucurescii zăceau sub o povară albă și păreau deșerți. Fumurile ridicate spre cerul apăsător arătau că sub acel lințoliu mai existau ființe vii. Nu se auzea nici un sunet. Iusufache ieșise în tîrg ca să-și arate ceasornicul englezesc cu briliante pe care, în sfîrșit, Hrisant Hrisoscelu i-l dăruise și spunea la întoarcere că la Hanul Zamfir, pe Ulița Mărgelarilor, se iviseră într-o dimineață căprioarele fugite din pădurile Cotrocenilor, frumoase, frumoase și flămînde și că din stabilimentul Zincăi Păuța, unde ședeau la farmute tălănițele în jurul unei sobe îndesate cu mangal și coceni de porumb bînd zaibăr ori țuică fiartă, dreasă cu piper, curvele ieșiseră afară și le dăduseră din palme pîine umezită și roșcove cumpărate de la băcani. Lupii în schimb pătrunseseră în mahalaua Scorțarului mîncînd trei cai pe care-i jupuiseră de vii cu colții și cu ghiarele, aceia bătîndu-se cu fiarele pînă la moarte. Era sfîrșitul lumii, cișmelele lui Mavrogheni înghețaseră și lumea topea zăpadă pe plite și se ruga la Al de sus să nu dea năpaste mai mari peste lume. Cădeau ciori din cer trăznite de gerul amiezilor cînd sta ninsoarea și un soare scurs atîrna ca un fundu cliu de aur deasupra turlelor abia ivite din nămeți. Slujnicarii domnești îmbrăcați în haine proaste și cu pusci la șolduri plecaseră după lemne de metru, ba mai scoteau și bîrnele de pe poduri de sub zăpadă cînd nu ajungeau pînă acolo unde erau trimiși. Popii citeau glavele, dar rugile erau zadarnice, porțile sfintelor lăcașuri se zidiseră în ghiață, în capace de sticlă, ca și cînd ar fi fost cavouri, punînd între credincioși și Dumnezeu un zid. Din Turnul meridian căzuse cel ce anunța orele, înghețat tun și el de frig, îl ridicaseră ca pe un lemn și-l îngropaseră sub zăpadă pentru că pămîntul era

bocnă. Numai nebunul de călugăr, Teodat pularnicul, cel ce avea un mădular de un stînjen cu care astîmpăra văduvele și șchioambele Bucurescilor, bătea din țucalul lui în clopotnița Mitropoliei, chemînd lumea să se spăsească. Lui îi dădea mîna pentru că se afla pe deal unde vînturile cele mari spulberau zăpada viscolită și nu o aduna ca în alte părți. Mînca pîine rece și praz înghețat, bea un vin mohorît, să i se mai scoale ; că, vară, iarnă, lui nu-i păsa : avea tainul său de muieri cu care se încălzea și-i trecea urîtul vieții. Fugiseră și nește fete de oameni cumsecade, îmbătate de craii din Scaune. Lăutarii le căraseră în Vlașca cu birjarii scopiți de la biserica Sfîntul Spiridon-Nou. Cerșitorii făcuseră de-o săptămînă un foc mare dinaintea clopotniței și cereau colivă văduvelor venite la pomeniri, unde numai Popa Lixandru nu sosise că nu se desbătase de-o lună și mai bine, de cînd fusese la un botez. Dacă ai fi ascultat printre rafalele de vînt ai fi auzit cînticele de la Hanul Mărgărit unde zicea unul, Bazarca, din neam vechi de cîntăreți bisericești ce se lăsase de liturghii și slovenea lumește pentru trei poli pe lună :

„Aseară trecui călare
Pe la poarta dumitale
Și-ți zării rochița-n poale
Cusută cu naturale
Naturalele de fir
La mijloc cu trandafiri
Trandafiri în trei boboci
Ce cu foc din ochi îi coci“...

Se spunea că măcelarii vindeau carne de cîine și de măgar, dar cine se mai uita pe un asemenea potop la semnele nefaste ale timpului ? Fuseseră întîmplări de foc, Arsese o Manutanță și jarul luminase cerul trei zile în pălălăi care amenințau să ia toate ulițele în stăpînire. Se scoseseră tulumbele la hanul Șerban Vodă, cel mai primejduit, dar noroc că vremea iar se cufuri și nu bătură vînturile dinspre Bărăgan ca să întindă pojarul și, încet-încet, casele pîrjolite se stinseră rămînînd numai nește grămezi negre, udate și acoperite apoi cu un strat de zăpadă. Totul îngheță după aceea și iar se făcu liniștea cea mare care îl scotea din pepeni pe Hrisant Hrisoscelu. Îi plăceau dezastrele, ura lui față de acest oraș

părăsit și în care fusese silit să se întoarcă își găsea o răsbunare posibilă. Cînd auzise că luase foc o mahala sperase că totul se va termina într-un dezastru general. Totdeauna cei încolțiți de datorii sau de scîrbă, de lipsa unor deslegări în stare să-i împace cu semenii gîndesc la catastrofe ce ar face din ura lor o justificare, prilejuindu-le posibilitatea de a începe viața de la început. Știa acum de ce fugise atunci, cu cinci sau șase ani în urmă, din Bucuresci. Totul se întîmplase într-o dimineață cînd el încheiase drumul lung și întortochiat al solicitărilor. Ultimul pe care-l văzuse fusese Cristache Mano, grec și el, simpatriot, care vorbea de cîte ori avea ocazia despre Magna Hellas și cînd îi ceruse bani pentru Mișcare, acela dăduse din umere :

— De unde să am eu bani ? Un biet negustor care strînge pentru copiii lui ?

Cu o seară înainte îl văzuse sus, la salon, la hanul Gabroveni pierzînd la pharaon o moșie numai în galbeni și se mai văita ca un nemernic, măcar să fi fost singurul. Parcă Kostaki Mavru ce-i spusese ? Că are obligații mari, băieții lui învățau în striinătăți, cine să le dea ? Dar Philoteus Tranulis, cel cu morile de vînt de la Radu Vodă, pe el nu-l păștеau toate nevoile ? De fiecare dată se jurase că cel cu care stătuse de vorbă înainte va fi ultimul și că va fugi unde va vedea cu ochii numai să nu-i vadă pe acești oameni fără patrie care vorbeau despre ea, dar nu înțelegeau să facă nimic pentru Eterie. Pe unii îi amenințase, le vorbise de ziua de apoi a judecății, cînd vor sta în furci în fața batalioanelor sacre care le vor arăta numai o gură de pușcă pentru ceea ce nu făcuseră, dar ei se scuturau ca de dracu' : „Ce ne trebuie nouă lupte și eroism, eroi au existat la Troia, noi prin șiretenie vom învinge, e nevoie numai de puțină răbdare“, spuneau de parcă s-ar fi înțeles între ei înainte de a-l întîlni pe el. Umblase năuc prin mulțimea absentă, simțind un vid fără nume în jur ; cadavre, asta erau, numai niște cadavre umplute cu cîlți, fără suflet, alergînd într-un oraș și el mort, fără ideal, într-un tărîm strein, unde numai cîțiva purtau viziunea unui viitor eroic. Dar nu atunci hotărîse că trebuie să se despartă de ei, să nu-i mai vadă, să le arate disprețul lui fără nume. La Venezia găsise aceeași lume ruinată, măcinîndu-se de ambiții și intrigi, nepăsătoare și ea la înaltele idealuri ale unor nebuni tineri ce visau la reînvierea Bizanțului, sătui, conformiști, surzi ca în urmă cu cîteva sute de ani, cînd aceeași lume lăsase să cadă cu mare răsunet crucea de pe Hagia Sofia. El și acei

tineri mai puteau să țină minte strigătele învingătorilor pe ulițele în marginile cărora zăceau decapitații : Jagma ! Jagma ! Apoteoza funebră a biruinței păgîne nu lăsase să doarmă cîteva generații de greci, dar acum totul se stinsese ca un glas în apă, Răsăritul dormea de patru sute de ani aproape, visînd la un viitor incert, ici și colo se agitau popoare mici, cădeau cîteva capete, erau schingiuiți niște visători și aruncați într-un sac cusut la gură, aurul se scurgea în hazinelele Sultanilor și orașul mirților înflorea mai departe.

La toate aceste lucruri se gîndea Hrisant Hrisoscelu în coșmarurile lui în care Stambulul nu mai avea deloc înfățișarea aceea molatică ce urmase zăngănitului armelor sale glorioase, transformîndu-se într-un staul multicolor, într-un bazar plin de sticle colorate, de lene și rafinament. O idee trebuie să trăiască în arme sau să moară, nu are de ales, asta o spunea bețivanul de Dumitriță Turnavitul, dar pe el armele nu-l interesau ; mai mult, răsboiul i se părea o preocupare pentru soldățoi grosolani, el se socotea un secretikoi, un om de cabinet, dar nu reușise niciodată să ajungă la acest rang dificil pentru că se îmbăta prea des și divulga secretele și legile conspirației cereau ca atunci cînd unul dintre cei jurați vorbește prea mult sau știe prea mult să fie sacrificat și Dumitriță Turnavitu fusese sacrificat fără scrupule. Cînd se trezea cîteodată din somn pe la miezul nopții, cînd ultimii butuci din sobă trosneau, prăbușindu-se în jarul rămas, Hrisant Hrisoscelu dădea un strigăt de spaimă și căuta în întunericul odăii silueta celui strangulat cu firul de mătase. El se afla undeva în prag și de fiecare dată cînd rămînea singur în odăile sale, beizadeaua avea senzația că-l vede pe prietenul Perdicarului în rama ușii, așteptîndu-l cu lațul fin al imbrohorului pentru judecata de apoi. Probabil că nu lenea îl ținea pe el în casă de nu voia să vadă pe nimeni, ci teama inconștientă că undeva, pe o uliță, va sări careva pe scara trăsurii și-l va ucide. Mai erau otrăvitorii, femeile cumpărate, dar cîte posibilități de a fi omorît nu mai existau ?

În acele nopți nesfîrșite ale viscolului, cînd Bucurescii păreau un loc abolit, luat în stăpînire de neantul iernii, Hrisant Hrisoscelu aprindea lămpile și lumînările, nu chema pe nimeni ca să nu arate că-i era frică și se ruga fierbinte deși nu credea în Dumnezeul predicat de către Nicolae Depasta, ori de Riga Valestinul. Panaiot Codrika îi fusese cel mai apropiat, el era un om melancolic în felul filosofului Boetius, care vorbea despre o existență nemistică, dar

curată ca viețile sfinților, cuvintele putînd să mîngîie mai mult decît orice plăceri lumești.

Unde erau plimbările nopturne din curtea Academiei grecești de la Bucuresci în acele tinerețe comune cu ale lui Panaiot Codrika, cînd acest oraș de cîmpie, prăfos, fără identitate, nu însemna decît un popas în calea lor triumfătoare ce trebuia să nu se oprească decît acolo, pe locul vechiului Hipodrom, unde alergaseră cei mai frumoși cai din lume ? Unde erau strigătele de altădată pentru Justinian : Tu vincas, Justine ! Și el răspunzînd de pe acele promontorii de marmoră : Bene vibite, cives. Timpul lacom șterse toată gloria creștină din care nu mai rămăseseră decît ruinurile aspirațiilor unor nebuni ca ei, și ei trădați de nesimțirea bogaților ce se făceau că nu pricep pentru ce se băteau acei tineri idealiști ce sărăciseră sau se lăsaseră sărăciți pentru o nălucă...

Afară crivățul făcea ca deasupra Bucurescilor să se ridice fantoma lui de zăpadă, o furtună albă, parcă plină de biserici de ghiață în care slujea vocea puternică a patriarșilor morți de la Răsărit...

*

Într-o noapte visase că fugise din casa de vară de la Eyub, unde stătuse cîțiva ani buni înainte de a se întoarce bogat și gata să dobîndească un rang cît mai mare în Bucurescii plini de noroaie, primăvara și toamna. Viscolea puternic și lui Hrisant Hrisoscelu i se păruse în somn că se întîmpla ceva nefiresc, dar se trezise tîrziu dintr-un coșmar în care se înghesuiseră fără nici o logică alaiurile lîngă Orta-Kapu și chipurile cazascherilor, un halou de blănuri strălucind în lumina dulce a Marmaralei ce scotea aburi. Ceva, o primejdie plutea în văzduh, pe urmă parcă se trezise și auzea tumbulhaneaua asurzitoare pe ulițele strimte ale Stambulului vechi, acolo unde puteai fi asasinat sub o streașină pe care urca o viță neagră, sălbatică. Era amețit, fugea de cineva, nu știa ce-i cu el, ar fi vrut să se trezească, conștient oarecum că visează și că nu i se întîmplă nimic, dar acest sentiment turbure se anula singur și se afla iar undeva, într-o mică biserică grecească și se cînta heruvico, lăudările se auzeau stins, în grecește, cineva îl pîndea dintr-o mulțime amestecată, pe urmă visase cîini, cete

întregi de cîini alergînd grămadă cu spinările nădușite pe un teren mlăștinos, plin de ochiuri de apă pe care trebuia să le ocolești și în care te scufundai dacă nu erai atent...

După ceremonia Redentore de la Torcello urmase vînătoarea aceea, începută într-o dimineață cu ceață, undeva într-un ținut sterp, plin de vulpi. Călăriseră un ceas și pe urmă întregul cin se strînsese pe o buză de pămînt. Se aflau în preajma Veneziei, sosiseră încă din zori cu o corabie mai mică ; hăitașii îi așteptau, maestrul de vînătoare îi și trimisese în spatele copacilor și tufișurilor joase. Odată cu creșterea luminii puteau zări vegetația de culoarea sodei și smîrcurile lucind îndepărtat sub soarele palid, răzbătînd de undeva de sub orizon. Mirosea a noroi dospit de căldura verii și, sus, deasupra acelui tainic loc, sburau paseri cu o vîslire rară. Vînătorii se grupaseră după simpatii : Antonio, marchiz Mazzacoratti, alături de baronul Campagna, amîndoi scunzi, agresivi, adăstînd mai rău decît animalele care abia mai erau ținute de sgardă, gata să tragă cu armele lor, îmbrăcați în pantaloni pe pulpă și cisme, cu scurte îmblănite și șepci englezești, alături de Attilio Vimercatti, care-i domina cu statura lui înaltă, împărțind ordine servitorilor și hăitașilor. Într-o parte, ducele Corigliano, alături de care se afla contele Lucchesi Palli, cu o jumătate de obraz sfîșiat la o altă vînătoare și, în al treilea grup, condus de către marchizul Ottoboni, fragil, agitat, se însoțise cu un urmaș al familiei Fiano, un tînăr frumos și palid, parcă scos dintr-un mormînt, cu ochii numai spre Herula Lucrezia, puțin păsîndu-i de regulile ce se stabiliseră înainte de începerea vînătorii și un alt nobil venezian — Gianni Faggiano, asudat, trăind încă de pe acum cele ce aveau să se întîmple. În spate, la o lizieră, grupul femeilor aduse de contele Vimercatti special pentru partida din acea dimineață. Maria, născută Otrante, soția marchizului Mazzacoratti, îmbrăcată într-o livrea de catifea roșie, călărind foarte bine pînă în acest loc unde descălecase ca un bărbat ; lîngă ea, Luisa Ottoboni, cu o figură vicleană, într-un amazon gri, agrementat cu lampasuri aurii, surîzînd peste umăr Mathildei Faggiano, fiica acelui senior, cu un buchet de violete în corsajul negru. Pantalonii bărbătești cu broderii de piele lăsau să se vadă un trup tînăr, numai mușchi, o mică vestă

strînsă pe talie îi turtea sînii ascuțiți și toca de lutru împodobită cu pene de fazan îi ascundea cruzimea privirii, pentru că toți acești oameni sculați de dimineață aveau pe chip o ciudată tristețe, sporită de privirile ucigașe, încărcate de o ură nejustificată, ca niște războinici ce trebuie numai să omoare fără să se întrebe pe cine. În spatele lor, într-un brek, baroana Giovanelli, sora contelui Vimercatti, se așezase pe două perne îmbrăcate în piele de tigru, împopistrate cu ghinde roșii și aurii royale. Fuma nepăsătoare, deși Attilio se uita mustrător către ea, pentru că mirosurile streine de acel loc puteau să îndepărteze vînatul și cînd femeia trecută de 40 de ani, greoaie, corpolentă și necurioasă de violența celorlalți înțelese, strivi țigara aflată într-un fume-cigarette de argint, ascultînd tăcerea aproape religioasă ce se instaurase în locul mlăștinos.

Hrisant Hrisoscelu nu avea plăcerea de a vîna, venise aici numai pentru a fi prezentat soțului Lucreziei, urmînd o grea obligație ce acum luase sfîrșit. Își găsise un loc retras într-o parte a amfiladei. Era frig, soarele abia încropea aerul, o ușoară ceață mai plutea deasupra ochiurilor de apă, tăcerea era covîrșitoare. Undeva, în stînga se zărea silueta nedeslușită a Veneziei, contururi albăstrui și turle, ceva vătuit se sbătea în aer. Paserile înțelegînd parcă primejdia mlaștinilor își aleseseră alte cărări de aer, vîslind prudent pe undeva, departe, pîndind din cer acel loc încărcat de ură. La cîțiva pași, ultima din grupul de femei, Herula Lucrezia, într-un pantalon scurt terminat în jambiere montante, cu un jupon pînă la genunchi, cu broderii Renaissance în piele de Cordova, aurite, dublate cu stofă de culoarea nisipului, stil fermier, sugrumat de un cordon de piele bătut cu nasturi mari de aramă în formă de capete de cîini, adulmeca nevăzutul vînat. Purta peruca ei roșie dela fontana Santa Maria della Salute și părea foarte tînără. Vestmintele bărbătești nu reușeau să-i ascundă formele atletice. Emana o energie îngrozitoare și cînd trase primul foc, Hrisant Hrisoscelu văzu pe chipul ei cruda plăcere a ucigașului. Zîmbise triumfător privind la vulpea care sosise în salturi mari spre locul unde se aflau, în larma focurilor din jur, zăpăcită de împușcăturile încrucișate. Ochise precis, cu gesturi sigure, privind o singură clipă animalul înspăimîntat ce-și căuta salvarea în vreo văioagă. Hăitașii erau departe și cîinii chifneau în mlaștini, opriți ca să nu intre în bătaia focurilor. Fusese un moment cînd tot acel ținut pustiu, sărat și

sterp se însufleţise ca şi cînd din şanţuri nevăzute s-ar fi iscat pe neaşteptate flăcări mici, cozile de vulpi, roşcate şi mişcătoare foind deasupra ierbii, o viermuială de blăni lucioase, mişcătoare, şi teroarea din spate şi din faţă, şi simţiseră cu toţii în nări mirosul de sînge proaspăt care stropea pămîntul, mici izvoare vitale maculînd apele stătute, acele ghioluri sărate şi tunetele înfundate ale împuşcăturilor, turburînd pacea nesfîrşită, stranie a locului.

Din nou tăcere. Nu scotea nimeni nici un cuvînt. Vulpile rănite, încercînd să treacă de lanţul de vînători, strecurîndu-se prin noroi şi ape, chelălăind, făceau şi mai crudă acea ucidere. Animale chircite sub smocurile de iarbă urîtă, spasmele, agonia şi apoi sîngele ce nu mai curgea, mirosul rece, ceea ce lasă o sumă de cadavre în aer, memento-ul teribil al sîngelui scurs ce gîlgîie şi, pe urmă, totul ia sfîrşit pe neaşteptate şi ceaţa tîrîndu-se, parcă voind s-ascundă crima şi iar soarele, şi, în fundalul palid al cerului, nepăsătoarea Cetate a Dogilor cu palatele ei abia văzute într-o ceaţă lipicioasă. Apoi hăitaşii şi cîinii iar fugărind ce mai rămăsese nefugărit : iepuri de cîmp şi cîrtiţe speriate şi vulpi ce înfruntaseră riscurile de a fi sfîşiate de însoţitorii vînătorilor şi-acum, nemaiavînd ce face, se duceau spre gura puştilor şi ele trosniseră din nou, semănînd o nouă moarte. Pe urmă iar tăcere, nimeni nu se adresa nimănui. Se suna încetarea focului, o trîmbiţă pe care la deschiderea vînătorii, Hrisant Hrisoscelu nu o auzise şi care vestea că vor veni cîinii să strîngă cadavrele şi să le aducă vulpile la picioare şi atunci abia se auziră glasurile vesele ale bărbaţilor şi femeilor şi servitorii aduseseră brek-urile mai aproape şi începură să încarce iepurii şi blănurile sfîşiate şi vulpile gracile, cu ochii sticloşi, cadavre ca de ghiaţă, ţepene, sunînd ca scîndura cînd erau aruncate în larma cîinilor ce se bucurau că aduc stăpînilor acele prăzi uşoare, lovite, fără viaţă, o larmă generală, o fericire ciudată într-atîta moarte şi, pentru prima oară, Hrisant Hrisoscelu, şi el vînător, simţi cum urăşte levrierii iuţi şi cruzi ce scotoceau şanţurile şi ascunzătorile şi sfîşiau cu colţii gîtlejurile animalelor care nu muriseră încă.

— Ce-i cu tine ? îl întrebase Herula Lucrezia Vimercatti. Nu ai tras nici un foc.

— De unde ştii ?

— Te-am urmărit...

— Ai mai avut timp ? Tragi foarte bine.

Pletele roșii ale perucii erau mîngîiate de vîntul de dimineață. Pe șold purta — abia acum băgă de seamă — o geantă de piele de căprioară.

Bărbatul ei, înalt și grosolan, cu apucături militare, de la tonul răstit pînă la felul marțial de a călca, îl irita. „Cum o putea această femeie să doarmă cu el ?“ se întrebase de cînd îl văzuse. Cu o seară înainte mîncaseră împreună într-un pavilion de vînătoare din grădina vilei lui, unde ajunseseră împreună cu Christo Hrisoverghi și cu ceilalți oaspeți. Lui nu-i era foame deloc, abia gustase niște lapte rece dintr-o cană de lut și puțină brînză de capră, privind la adunarea de vînători ce se lăudau cu ce făcuseră în Piemont cu un an în urmă. Erau amici vechi, pe el nu-l băgau în seamă, nu avea nici o curiozitate față de prietenul lui Attilio ; acesta, ca gazdă, îl întrebase cîte ceva, rupînd cu poftă o halcă de carne prăjită. Îi vorbeau familiar, păstrînd o distanță ce nu putea fi dedusă din nimic, dar care exista, era de-ai lor ; vorbeau în aluzii, se refereau la isprăvi comune de care el era strein și nu voiau să-l jignească, și tocmai convorbirea convențională îl scotea din sărite. Pavilionul în care avea loc întîlnirea dinaintea vînătorii era împodobit cu capete de mistreți și păstra aceeași rîcală ca și locuința contelui din Venezia. Puști austriece încrucișate pe pereții de bîrne și coarne de cerbi, ochii sticloși ai cadavrelor de animale, totul înghețat și îndepărtat. Rareori i se adresau, marchizul Ottoboni vorbea și franceza, cu el încercă să lege o conversație, dar totul se slei în cele din urmă pentru că ceilalți îl atrăseseră într-o lungă dispută despre o veche vînătoare care avusese loc lîngă Pisa, nu știa cînd. Herula Lucrezia, i se adresa în grecește, fapt care-l scotea din sărite pe Attilio, deși n-o arăta, neînțelegînd ce-și spun. Christo se plictisea și căsca din răsputeri. În cele din urmă, contele îl interogase scurt, fără să pară că vrea să-l menajeze : de unde venea. cu ce se ocupa și ce avea de gînd să facă în acea Venezie plină de lume streină, în vremuri atît de turburi, cînd întreaga Italie era răscolită de lupte fratricide, de trădări și de alianțe neașteptate. Nu uitase să-i amintească faptele lui de arme și, mai ales, ura față de Napoleon pe care-l numea cel mai mare tiran al omenirii. Christo, care nu-l slăbise, îi șoptise de cîteva ori să-i țină hangul, ceea ce Hrisant Hrisoscelu încercă să facă, dar nu reuși pe deplin. Trecuseră anii cînd Spiritul absolut

călare pe cal cutreierase Europa cu un Cod într-o mînă și cu sabia în cealaltă, aducînd jumătății de omenire care-l iubea speranța unei libertăți ce se dovedise iluzorie. „Ce voiau grecii dumitale de la micul caporal ?“ îl întrebase aproape răstit Vimercatti. „Ceea ce doriți și dumneavoastră, italienii : libertatea“, îi răspunsese. „Și credeți că el, acest vînător de fuste, în afară de făcut războaie știa ce-i aceea libertate ? Pentru ce se bătea el, în afară de a se ilustra ?“ „Cine știe ? Noi avem răbdare“, răspunsese gînditor Hrisant Hrisoscelu. „Poate nu te înțeleg, exclamase Attilio, vorbești italiana destul de bine, numai gîndurile dumitale sunt puțin confuze. Și dacă visezi la libertatea Greciei de ce ești aici și nu în acele sate din Muntenegru, unde se dau lovituri turcilor ?“ Hrisant vrusese să nu-i răspundă, dar rușinea de a rămîne tăcut în fața unei întrebări atît de grave în prezența acelor doamne care nu plecaseră încă la culcare și, mai ales, a Herulei, îi dădură curajul de a-l înfrunta pe acest om agresiv. „Lupta noastră, a celor din Răsărit, e mai grea decît a celor de aici. Nici italienii nu sunt liberi, dar ei nu au pierdut sensul libertății, cum au pierdut cei din Răsărit. Este o diferență.“ „Ce vrei să spui ?“ Ducele Corigliano lăsase bucata lui de friptură de căprioară sau ce va fi fost și-l privea curios pe acest strein. „Nu înțeleg, cum se poate pierde sensul libertății la unele popoare ?“ „Bine, ele se ticăloșesc. Orice cuceritor își face treburile cu o sumă socială de vînzători, de obicei cu meteci, cu niște indivizi care preferă să uite cine sunt numai pentru a trăi bine.“ „Și asta s-a petrecut cu un popor atît de mîndru cum e poporul grec ? El a putut să uite o istorie atît de veche numai pentru că turcii au fost mai puternici ?“ se mirase Luisa Ottoboni. „Poporul nu a uitat nimic, au uitat cei care ar fi trebuit să nu uite, și mai ales cei bogați“, răspunsese, cu o încrîncenare ce sunase foarte curios în acele urechi, Hrisant Hrisoscelu.

Tăcuseră cu toții și pe urmă contele Vimercatti îl fixase cu o privire turbure : „Soția mea mi-a spus că ești nobil și că ai stat multă vreme la Constantinopole. Nu-i așa, Christo, pentru că tu îl cunoști de mai multă vreme ?“ Acela spusese că e adevărat. Contele Vimercatti nu mai deslușea înțelesul cuvintelor musafirului său. „Nu ești cu cei bogați și nobili ?“ „Nu toți cei ce sunt bogați sunt și nobili“, răspunsese Hrisant în tăcerea posomorîtă a celor din jur. Attilio aruncase soției sale o privire ce voia să însemne : „Pe cine mi-ai adus ?“, dar trecu peste asta, stîrnit de vorbele lui. „Dacă am înțeles bine, dumneata ești venit aici pentru a

strînge în jurul ideii de independenţă a ţării dumitale pe oamenii de bine. Dar să ştii că nu de la acest general francez trebuia să vină libertatea Europei. El voia să se înţeleagă în cele din urmă cu asupritorii ţării dumitale şi ai Italiei pentru că ţările mari nu se încurcă în probleme secundare. Am fost ofiţer în solda austriecilor, le cunosc politica : ei, cu ruşii, şi cu turcii vor să stăpînească răsăritul Europei, silindu-i pe francezi şi pe englezi să nu se amestece. Cînd se vor sătura de asta, imperiile vor veni încoace, setea de pămînt nu se potoleşte niciodată. Napoleon dorea să înghită Rusia unde a terminat prost. Toţi se pîndesc unul pe altul, aşteptînd ca să slăbească celălalt.“ „Mi se pare că tocmai asta dorim noi, popoarele care visează la independenţă“, spusese Hrisoscelu, aşa că orice idee care ne ajută în vreun fel ne foloseşte.“ „Eşti un om ciudat, oricum, Christo, se adresase vărului Herulei, ce-i cu omul acesta, şi tu eşti grec, şi tu visezi la independenţa Greciei ?“ Hrisoverghi, care era un cinic, protestă cu glas moale : „Visez să destupi şampania aia care aşteaptă să fie băută şi n-o mai aduci, Attilio !“

Şi cînd toţi se retraseră şi rămase numai cu Herula Lucrezia sub acoperişul de lemn al cabanei de vînătoare peste care plutea lumina turbure a lunii, femeia îl întrebase : „Spune-mi, e ceva adevărat în ce zici ?“ „Dar tu ce crezi ?“ Îl măsurase cu ochii ei iscoditori, abia sticlind în întuneric. „Ce importanţă are libertatea altora cînd tu eşti foarte bogat ?“ „De unde ştii că sunt bogat ?“ „Mi-a spus Christo, care a avut şi el ideile tale, dar acum îmbătrîneşte şi nu se mai ocupă de fleacuri.“ Hrisant Hrisoscelu simţise că oricît i-ar fi vorbit acelei femei, ea n-ar fi înţeles nimic, niciodată. Era obişnuită cu luxul şi trîndăvia acelei existenţe pe care şi el o încercase pînă cînd nu-l întîlnise pe Nicolo Depasta şi pe Riga Velestinul şi pe ceilalţi tineri frumoşi, auriţi, hrysous neanias... Ştiu ce vrei să-mi spui, îi zisese la început cu prudenţă, pe urmă, din ce în ce mai cu ură, că Europa e plină de aventurieri care vorbesc despre revoluţii, de oameni gata să ridice ghilotine şi să-şi lase capul sub cuţitul lor. Franţa a lansat moda şi ceilalţi nu fac altceva decît s-o imite. Ideea republicană moartă în fastul imperial al soldăţoiului Napoleon, parcă aşa spunea mai devreme soţul tău, dar nu e vorba numai de un teritoriu pe care-l vrem numai pentru noi. Poţi să înţelegi ? Vechiul paganism al strămoşilor noştri s-a transformat într-o feerie creştină, Cristos e o inven-

ție iudaică care a trecut Mediterana, ascunzîndu-se în catacombele Romei, ea a devorat toată puterea armelor cu umilința și cînd a ajuns în Răsărit a născut un fruct frumos : Bizanțul, sora trufașei Rome. „Ești cel mai ciudat nebun pe care l-am văzut", îi zisese Herula Lucrezia. „Nu sunt vorbele mele, sunt ale unui învățat care mi-a schimbat viața." Tăcuse. Locul mlăștinos, luminat de o lună spectrală, mirosea tot a ierburi descompuse. În pavilionul unde se mîncase pînă atunci și se aduseseră mesele de joc bărbații vorbeau tare și aruncau cărțile pe mese cu exclamații violente.

„Îi auzi ? o întrebase pe Herula Lucrezia, își închipuie că există. Se bat ca niște mercenari cînd e cazul, bîrfesc, se culcă cu femeile și-și închipuie că și-au trăit viața dacă mai beau din cînd în cînd." „Și ce mai este în afară de asta ?" îl întrebase femeia provocator. „Știu și eu ? Poate moartea pe care atît o slăviți. M-am uitat la tine ieri, la Torcello, aveai atîta dorință de moarte și ea, moartea, te pîndește, dar dacă ar veni, te-ai speria. Crezi oare că ești pregătită pentru moarte ?" Rîsese scurt, ca și cînd ar fi mușcat-o de beregată și ea simțise o rană pe chip. Își acoperise obrazul cu o palmă rece ca și cînd s-ar fi ferit de ceva. Și-acum, cînd și-o amintea trăgînd în vulpile ce se rostogoleau ca niște mingi la picioarele sale, cu privirea înghețată, cu setea de a ucide în ochii sticloși se întreba cînd și pentru ce o iubise de cînd o văzuse ? Acum, după coșmarul acelei nopți de viscol, i-ar fi putut răspunde : o iubise pentru că simțise sub chipul ei pe Distrugător, pe cel care îți ia viața. Hotărît că el încetase să trăiască în afara existenței din care fusese alungat. Degeaba îi vorbise despre auleții și chitarozii cerșetori ce rătăciseră în pămîntul Greciei cînd Magna Hellas pierise și urmașii acestora cerșeau la porțile cuceritorilor. Ce putea să înțeleagă femeia de lux pentru care numai strălucita viață pe care o ducea însemna totul ? Dar atunci cuvintele lui o mișcaseră. Hrisant era altfel decît bărbații sastisiți de viața lor nobiliară, de vînători și de tarocchi, de baluri și de carnavaluri, foștii soldați austriaci trăiau numai din amintiri, cîteva lupte norocoase duse undeva, în cîmpiile siciliene și pe urmă dulcea pritoceală a timpului de pe domeniile pașnice, cu servitori în jur și cu lenea Sudului, unde Vimercatti avea întinse domenii. Sigur că acestui trai regal, dacă-i adăugai și visul unei Italii libere, totul era cum nu se poate mai bine. Herula Lucrezia Vimercatti îi spusese simplu : „Unei femei îi plac cauzele mari ale bărbaților, sunt ca niște povești despre viscolele răsăritene despre care Christo

mi-a vorbit, dar pe care nu le-am văzut niciodată". Îi apucase mîna. În jur era numai o lumină rece de lună și mlaștinile din jur miroseau amar și sărat. „Cine ești ?" „Un grec care gîndește ca Aristotel sau ca un sfînt", îi răspunsese.

*

Se apropiau Sărbătorile cele mari ale Crăciunului și pe la curtea beizadelei se vînturau oamenii de trebuință cu anatefterele, tot sperînd că Hrisant o să-i primească pentru a desluși încîlcitele socoteli de pe la moșii, dar el se dădea bolnav, ori, poate, era bolnav și nu știa. Se scula tîrziu, cerea, dacă avea poftă un salmingodis pregătit de bucătari în misterioasele lor magupii, deasupra cărora fumurile nu mai stăteau, dar parcă nu-i era atît de foame cît ar fi vrut aceia și înapoia tăvile, cerînd ori castane fierte în zahăr, ori lisă de chitră în care punea pravurile lui, că-l spionau pe la ferești și-l vedeau dregîndu-și băuturile cu eterurile aduse de la Veneția în sticluțe mici pe care le ținea ascunse, ca un vrăjitor ce era. Trăgea tiutiun din ciubucul de Alep și cădea în gînduri, cerînd să nu fie turburat.

— Măria ta, zicea Afenduli, caii ar trebui scoși din grajduri că se înțelenesc...

Hrisant Hrisoscelu nu-i asculta, nici pe el, nici pe secretarul livonian care îi aducea aminte, din cînd în cînd, că nu făcuse heretisirea.

— Mîine, arunca el, pufăind din tutunul de Macedonia care umplea odăile cu un fum verde și privea afară prin ferestre la zăpada rînită dis-de-dimineață de slugi și care iar se așeza pînă sub cercevele.

— Ce mai e în tîrg ? îl întreba pe Iusufache abia sosit din turul de dimineață de pe la cafenion, ori de la precupeți, mai mult ca să-și arate ceasornicul englezesc căpătat de la Hrisant Hrisoscelu.

— Ce să fie, măria ta ? răspundea sluga, la Biserica Bărăției i-au pus icoanei Sfîntului Andrei atîtea lumînări, afară, de nu se mai poate intra înlăuntru. Alde Safta Ilderoaia, de rămăsese văduvă de bărbat, a fugit cu un muscal. Lumea zicea că avea trebuință, că nu era dusă de tot, mai putea. Gavriliță Ganciu, de-l știe Înălțimea ta, a lăsat borțoasă o țigancă și aceea s-a spînzurat că o omora tat-său, care umblă după boer cu un cosor zicînd că-i taie boașele...

Hrisant Hrisoscelu se scărpina ușor pe sub halatul de malotea, neascultîndu-l.

— Și pe la curte ce mai fac, ei, boerii ?

— Trag fitilele, măria ta. Care fură, care minte, toți strîng și se pregătesc să dea în primire că domniile sunt scurte și banii se agonisesc din vreme. Toată lumea se pregătește de Săptămîna nebunilor. Au auzit că face Măria ta mare carnaval, cu măști, cu toate drăcăriile... Mereu mă întreabă : „Mă, Iusufache, dacă alde boer Hrisant ți-a dăruit ție un ceasornic ca ăsta, cu briliante, trebue să fie tare bogat...“

— Și tu ce le spui ? întreba beizadeaua cu un glas tot mai stins, privind prin ferestre soarele care încălzea ușor bogata zăpadă.

De cîteva zile stătuse urgia și noaptea îngheța și orașul era acoperit de un cristal, cînd cutreiera luna deasupra Bucurescilor făcînd să sclipească bălțile și Dîmbovița ce se căznea pe sub sloiuri să iasă la limanurile ei.

— Ei, eu le spun multe. Că ei întreabă și abia așteaptă să vadă trăsura domniei tale cu care ai venit și eu le povestesc ce oglinzi are, și ce felinare, și scările cum se fac ele mici, și cum sunt caii care ne costă — să știe măria ta, că fînul s-a scumpit cu iarna asta grea și de la moșii nu prea a venit anul trecut mare lucru...

— Lasă fleacurile, că n-am vreme, spune mai bine ce mai bat ei din buze...

Iusufache odată se strîmba ca și cînd ar fi înghițit o pricomigdală tăvălită prin smîntînă.

— Mai ales muierile ar da și pielea de pe ele să facă năvală încoace. Cocoana aceea de a fost la domnia ta cînd ai sosit se dă de ceasul morții să mai pătrunză încoace, dar n-o lasă albanezii. Alaltăieri au prins-o că se îmbrăcase cu niscai nădragi și apucase să intre pe la cămări și dacă nu era careva cu ochii în patru, te trezeai cu ea în pat, că bună sculă — să mă iertați pentru îndrăzneală — trebuie să mai aveți devreme ce au nebunit toate muierile din Bucuresci și vor să rupă porțile...

Hrisant Hrisoscelu nu ținea să asculte asemenea lucruri de la slugile lui, așa încît schimba vorba, trecînd la treburile domestice ; dacă aveau destule lemne pren magazii, dacă purtau grijă de paserile aduse de la Venezia pentru fețele cele mari și dacă le dădea de mîncare cîinilor și cailor ungurești. Toate ar fi fost bune, numai că înaintea primei zile de Crăciun, logofetul Caliarh apă-

ruse, vînăt-vînăt, spuindu-i un lucru de întristare : unul din canarii lui, ce trebuiau dăruiți soției Principelui, murise.

— Nu se poate ! se mirase Hrisant Hrisoscelu, sărind din așternutul de pe care nu se mișca. Da' unde-i țineați ?

— Sus, în filegorie, ardeam și seara și dimineața nițel mangal ca să-i încălzim și uite că unul s-a dus și o să-i moară și muierușca, pentru că așa sunt paserile astea, dacă piere una, gata și ailaltă...

Se îmbrăcase cu halatul și urcase grăbit scările de lemn care duceau într-un fel de turlișoară monahală unde vara se țineau mesele și se luau geamurile pentru ca să intre curenții umezi ai bălților și pădurilor din jur. Hrisant Hrisoscelu nu mai urcase aici de multă vreme, dinaintea plecării lui, și, odată ajuns sus, văzu colivia cu stinghii de aur și trapezele metalice, frumos strunjuite care-l costase destul, cumpărată la Venezia tocmai pentru a-i face praf pe cei de la Curte, știind că Doamna slăbiciunea asta o avea, să asculte canarii. Sus, geamurile nu erau înghețate, dovadă că nu de frig murise pasărea, ci de misterioasele boli ce le ucid pe aceste ființe ce nu se simt bine decît în anume locuri și cum le streinezi, odată bagă capul sub aripă și încremenesc. Cealaltă, muierușca, scotea strigăte ce te asurzeau, de parcă ar fi nebunit, sărea de pe un trapez pe altul și iar se repezea în sus ca și cînd ar fi vrut să scape din închisoarea daurită. Răsturnase micul vas cu apă și la boabele puse de slugi nici nu se uita, era mei sau altceva și o bucățică de zahăr, și o coajă de naramză, dar nevestica nu voia să moară în colivia ei din care cadavrul bărbătușului fusese scos. O furie rece îl încălzise. Ar fi pălmuit pe careva, dar se stăpîni, și, deodată, în soarele acelei dimineți care punea pecețile sale roșii peste zăpada încremenită, primordială, ce acoperise orașul jos, văzu turlele depărtate și auzi niște clopote într-o dungă, sunînd a mort. Era liniște altfel, o liniște s-o tai cu cuțitul, o liniște cum numai într-un astfel de oraș puteai să asculți, o liniște de început de lume și din cînd în cînd se auzeau clopoțeii de la săniile boerești care alergau spre Herăstrău, unde ar fi trebuit să se afle și el acum, să stea sub nește blăni de lup, cu căciula trasă pe urechi, cu o miță deasupra genunchilor și să privească la cucoanele ce începuseră a se îmbrăca muscălește, cu salopuri de samur și cu cușme căzăcești, ce le stătea cum nu se putea mai bine. Își aducea aminte de caii bine hrăniți, de poștele de hîrtie, de Herăstrăul către care treceau echipaje cu tineri nebunatici ce dădeau foc cozilor anima-

lelor, și de săniile ce o luau nebunește pe lacul acoperit numai de o pojghiță, ca unghia. Vreo trei fete ale Zincăi Farfaroaia Golescu se înecaseră cu sanie cu tot, duse în ale morții de bețivanii de copii ai lui Holban Hartulari, ce din neamul lui fusese mămular și se pricopsise și ținea hanguri mari. Lucruri uitate și iată, acum, privind orașul înghețat sub lumina palidă a unei dimineți de decembrie, Hrisant Hrisoscelu se simți bătrîn și fără putere.

— Să puneți așternuturi pe patul ăsta, zisese, că vreau să stau aicea diminețile și duceți pasărea asta undeva, să n-o mai văd...

Iusufache luase colivia și întrebase :

— Să nu merg eu mai bine și să cumpăr de la negustori vreo altă sburătoare, să-i ție locul celei moarte ?

— Nimeni nu poate ține locul unui mort, zisese absent beizadeaua, privind afară unde copacii erau plini de chiciură. Morile de la Radu Vodă scrîșneau din aripile lor de lemn. Parcă ceva înghițise toată suflarea din acel oraș în care numai sunetele dulci ale clopoțeilor de sănii mai vorbeau despre oameni.

— Să faceți foc aici, s-aduceți sobița aceea de la Viana cu care mă încălzeam pe vremuri, vreau să stau în priveală...

Îl lăsaseră singur și el se așezase într-un balansoar de lemn cam dogit, în care se legăna ca și cînd ar fi visat, uitîndu-se ceasuri întregi afară. Urcase și Rafira sau Sultana, cu alte slugi și dereticaseră repede, pe apucate, căraseră cearșafuri și blănuri, aprinseseră mangalul și aduseseră aici și minaveta la care boerul umbla din cînd în cînd, învățînd paserile să cînte.

De Crăciun nu coborîse. Zăceau cozonacii și piftiile și nimeni nu fusese chemat să împărtășească sfînta masă cu beizadeaua.

— Incai, înainte îi mai plăceau muierile, dar acuș, cîrteau alde Sultana sau Rafira și celelalte, e încă tiner, că nu s-o fi sluțit peacolo pe unde a fost și de unde se zice că s-a întors mai bogat decît a plecat, că am auzit că are saci cu briliante și pietre, și le ține ascunse, și mare minune să nu-i treacă cuiva vreun gînd să-i dea în cap cu ceva într-o noapte...

Vorbe, el nu le auzea. Stătea neclintit și ura orașul acela frumos sub povara zăpezii. Cîteodată, cînd eterul și pravurile pe care le amesteca în cahvea îl luau sub stăpînirea lor își închipuia că ridica perdelele și obloanele de lemn ale caselor și privea înlăuntru. De sus, din miradorul rotund, cu vedere în toate părțile, zărea și

cel mai îndepărtat colţ al oraşului. Turnul Meridian dădea ceasurile lui turceşti prin strigătele noului crainic ce avea o voce mai dogită care se auzea pînă la casa lui Hrisant Hrisoscelu. Ascultase clopotele de la Mitropolie, unde fusese slujbă mare şi văzuse convoaiele spre Uliţa Calicilor, sănii şi carose, trăsuri şi droaşte ale boerilor de rangul trei, urcînd spre palat ca să dea urările Principelui. Numai el nu se mişca şi simţea cum se bucură, cu o furie pe care nu şi-o înţelegea. „Lasă-l, să bage de seamă că nu mă duc la el, că nu-mi pasă de puterea lui şi de ce face. Să mă strîngă, să mă ia cu neferii, să mă bage în beciurile lui, nu-mi pasă. Nu vreau să-i văd pe toţi spurcaţii ăştia !“ Îi ştia de mult pre mulţi, din Fanarul puturos, unde strîngeau bani cu ruptul pentru a cumpăra tronurile şi a mitui unde trebuia. Acum erau boeri, purtau caftane îmblănite cu misada lată, tivită cu cacom, ţineau hangere bătute în pietre scumpe la brîu şi se scărpinau cu unghiile crescute sub işlic, care n-avea calpac de samur, contăş şi feregea, de ajunseseră boeri de starea întîi, dar cum arătau ei în acea mahala unsuroasă, plină de cîini şi pisici moarte, cu curţile păduchioase, acoperite de o viţă vînătă şi cu încăperi strimte în care abia îşi trăgeau răsuflarea, nu mai spuneau. Hrisant Hrisoscelu încă mai ştia în nări acele mirosuri de haznale şi de uleiuri grele, încinse pe plite şi izul de sodă ieftină ce duhănea din vesmintele spălate rar, din economie. Unde erau casernele trăsnitoare de la Vani Keuii din care ieşeau cavaleriile strălucitoare ale oştenilor aduşi din stepele Anadoliei, fioroşii soldaţi precedaţi de gardienii de turbane, armiferii ce deschideau drumul europalaţilor prea învăţaţi ? Totul se şterse în memoria sa ostenită, o dulce zăceală îl învăluia, o stare de lene ce nu-i mai trecea, greaţa de a rupe hîrtiile ce ţineau foglietele sosite de la Viana în care nu mai voia să citească nemic. Mai curînd desfăcea un jurnal vechi care dădea cifre despre jocurile finanţelor şi n-apuca să citească mai mult de trei rînduri că-l şi apuca un căscat şi mai cerea un şerbet şi apă rece, ţinută în doniţele puse în zăpadă sau în beciuri, deşi era iarnă afară, că apa caldă avea gust de zeamă de varză şi nu-i plăcea şi iar fuma şi se mai dregea cu pravurile lui şi atunci Bucurescii se despuiau pe dinăuntru ca la teatru şi el vedea odăile în care fusese de atîtea ori, cu sofalele lor joase şi cu covoarele scumpe de rugăciune pe care alunecai şi auzea unele şoapte şi ştia sînii de demult ai femeilor ce se başoldiseră de atîta pilaf mîncat şi smochine şi le căzuseră dinţii cu care îl muşcaseră în tinereţele lor nebune, o, cîte chiote în

crîngul de atunci al Cotrocenilor, cînd un puf verde împînzea trunchiurile și ramurile, și pădurea avea parcă buze de copil și respira un aer rece pe care ei, nebunaticii adolescenți, îl simțeau pe obrazele încinse. Primele jocuri cu fetele beizadelelor, cu chipurile lor de porcelan, înghețate, cu ochi albaștri de păpuși, cu acea mîndrie învățată cu doicile nemțești ori francese, venite de cine știe unde ca să dea lecții de bună purtare vlăstarelor princiare ale foștilor vînzători de locum de la Stambul, ajunși aici boeri cu arbore, cu diplome cumpărate pe bani grei, ce mințeau pe naivi și îndulceau stările incerte ale acelor oameni pe care numai copiii lor îi mai înnobilau. Serile nebune din mlaștinile de la Radu Vodă, cînd se auzeau sărutările scurte, furate copilelor îmbrăcate în satinuri de Lipsca, albe, cu horbote sau agitînd un petit mouchoir de gaze rose, bătîndu-și iubiții cu jordii de salcie abia culese de pe malul gîrlei puturoase care le plăcea atît pentru că locurile aveau o taină, și lui îi plăcea să vîneze cîte o mamuzelă ce alerga prin iarbă, precum felinele de la Persida, în rochiile lor aeriene ce ardeau cîteodată pren biserici luînd cu focul lor, cu tot, viețile cele neștiutoare și tinere, cum se întîmplase de un Sfînt Paște cu Elisafta Comnen care cine știe ce păcate plătise, buzata fetiță de 16 ani, ce nu mai fusese fecioară de la 13, pentru că mult mai era săltăreață și cu care, cum se ascundea vreunul în vreo odaie, se trezea fără snagă. Acum umbrele orașului invadat de zăpadă se lungeau peste ulițe pe furiș. Apăreau primele felii de întuneric, dinaintea nopții, știa cum începeau amurgurile de iarnă în orașul Bucuresci : întîi griurile apăsătoare devorînd zidurile și ștergerea contururilor, vechile hanuri de lemn fiind primele absorbite în neființă, cu acoperișurile lor de șiță, putrezite și ele, încărcate de spăimoasa lumină, ultimă, și pe urmă copacii despuiați de frunziș, siluete vagi în albastrul nemilos deocamdată, niște jonci lipite de zidul cerului, alb aproape la orizon, cu vagi explozii de lumină, repetate într-un infinit ce avea un calm funebru. Orașul halucina în acea amiază de iarnă și Hrisant Hrisoscelu simțea că este sustras de un lucru pe care nu-l deslușea, era ca și cînd ar fi ieșit din viața reală și ar fi intrat în altă existență. Nici o dorință, numai o lene ucigașe, o vagă dorință după ceva de care nu avea nevoie. Clădirile sticloase ale Bucurescilor, dincolo de care vedea iatacurile, duhnind de lene, se pulverizau în acea lumină. Fusese ceasul siestei, mai scurt acum, iarna, al lepădării vestmintelor, cînd barbele decavaților de boeri umblau

pe sub cracii muierești plescăind din buze, ohtînd și vărsînd toată puterea ce-o mai aveau în acele neostoite pîlnii nesătule de plăceri, și orașul tot, dacă l-ai fi ascultat, nu ar fi fost decît un geamăt de voluptate. Era vremea cînd se făceau copiii, ieșeau și cîte doi, gemeni, din acele mari dorinți, și soarele declina măreț peste case și palate ; era ceasul voluptăților casnice, cînd numai tălăniței nu serveau, cum spunea dada lor, cea care le ținea socotelile pren pivnițele ce se măturau acum pentru că sosea seara și se învîrteau mușterii pe afară, ora ticăloasă a incesturilor, cînd mintea preacurvea în cuget și vreun tată, rămas văduv, își desvirgina fata, abia ivită la viață, cu sînii îmbobocind impudic, luată pe neașteptate în așternuturile asudate, cu chiote și rumegări de mistreț, cînd pereții crăpau de frică la atîta ticăloșie, dar ceea ce greșise trupul, aveau să ierte slujbele și rugile popilor, plătite cu galbini mulți ca să-i învelească iar în cuvenita rușine. Numai cerul Bucureștilor era clar, imperturbabil, pînă la el nu se auzeau strigătele de voluptate și nici sgomotul mic, definitiv al hymenelor rupte, cel ce împingea copilițele nevinovate în teritoriul curviei. Dacă privea prin alt geam, Hrisant Hrisoscelu vedea Cotrocenii cu copacii săi negri, acum roși de podoabă, orașul Hilarii părea ridicat într-un Ierusalim al soarelui, era frumos în nemernicia lui și o căldură dulce îi intra în obraji, Hrisant își aducea aminte și de șoimii de vînătoare cumpărați pentru Princepe și i se făcea frică ; dacă îi mureau paserile și darurile lui se împuținau ?... Vrusese să cheme pe cineva, dar îi fu lene să se ridice, ori să scuture clopoțelul care scotea sunete stinse. Prea multe vorbe căzute trebuiau spuse la heritisire, de aceea nu se ducea să lase stofele și parfumele și ce mai adusese, lăcomia de complimenturi a domnitorilor îi mîncase toată viața, era tăcut, ostenit, privea bogăția ca pe un dar firesc, dar nice să-i lingușească pre aceia nu putea. Se auzeau pași pe galeriile de lemn ale casei, careva, o slujnică, se ghilosea cu vreun rîndaș, muierea scotea icnete ascuțite, lui nu-i mai spuneau nimic aceste lucruri, din el ieșise ispita, ceva murise acolo, în Venezia și veselia lui de demult nu se mai întorcea, dorința turbată de a trăi, de a risipi ; lumea nu mai valora un sfanț, părea stoarsă de orice tentație, ar fi trăit zidit în acea nepăsare rozîndu-l pe dedesubt, de care era conștient, dar neputînd să i se împotrivească. Era fericit că nu trebuie să se miște, că nu-i mai era foame și sete, că era lăsat în pace, păzit, uitat, nefericit dar și fericit în același timp, pentru că totdeauna cînd pierzi ceva, un lucru te răs-

cumpără singur și te ia într-o altă stăpînire. Nu o visa pe Herula Lucrezia Vimercatti, cum și-o dorea cîteodată, nu putea s-o viseze, dar nu dorea nici o altă femeie, deși în acest oraș erau destule și încă ce femei ! Le știa de la aluniţe pînă la rădăcina părului, se culcase cu cele mai frumoase, ele se umiliseră cu toatele, pe cîteva le alungase fără nici o remuşcare atunci cînd încercau să-l subjuge cu o apăsătoare dorinţă imperativă ce zăcea în fiecare femeie, cu insistenţa de a-i impune să facă ceea ce doreau numai ele. Era un tînăr revoluţionar pe atunci, scopul politic îl domina, femeile erau numai niște surse de bucurii întîmplătoare de care se putea lipsi. Fusese pregătit pentru beciurile reci de la Șapte Gulade, gata pentru chinurile infernale ale gîzilor turcești ce nu se jucau cu cei ce li se opuneau. Știa din auzite cum începeau necruţătoarele întrebări, dar mai întîi învăţase să iubească moartea, adică era pregătit pentru sfîrșit, și restul nu mai avea nici o importanță. De ce mor oamenii, mai ales cînd sunt tineri, pentru niște idei abstracte ? se întreba acum, cînd, dezamăgit, trădat de către vechii lui tovarăși, trădînd și el pe alţii numai pentru a muri într-un fel pe care-l socotea eroic, demn. În sfîrșit, aflase că limonada retorică nu o poţi bea decît la o vîrstă tînără, cînd moartea ţi se pare mai frumoasă decît viaţa întrucît numai ea are sens, cum spunea Nicolo Depasta, arătîndu-i scopul jertfei în care el crezuse. Morţi, mereu morţi, morţii care ne iau în stăpînire imediat ce ne naștem, existînd în funcţie de ei, de alăturarea aceea nevăzută, într-un cortegiu ce nu se sfîrșește și care e început, de undeva, din niciodată...

Trecuse și Crăciunul ; într-adevăr, cănărița murise și ea peste o zi, o svîrliseră undeva în zăpada proaspătă și colivia de aur, cu trapezele ei frumoase, legate cu fire de mătase, rămăsese goală. Moartea pustia totul, lua cu ea orice sens al existenţei ; odată cu distrugerea trupului nu mai exista nimic din moment ce nu mai știai nimic. Și într-o dimineaţă sau într-o amiază ca asta avea să vină Trimisul, omul cu laţul, care-l va întreba unde sunt banii Eteriei, banii aceia ce se topiseră pe neștiute în nebuniile pline de fantasii fără oprire, săvîrșite de dragul femeii ce se despărţise de el cu o perfectă indiferenţă, cu răceala cu care lepezi un vestmînt vechi. „Și-acum ?“ întrebase în acel ultim ceas, în palatul Caragua, dospit de sudorile ultimei lor întîlniri. „Acum, nimic, spusese Herula. Trebue să înţelegi, nu mai e nimic de făcut, totul s-a sfîrșit, ca o boală de care te mîntui.“ Frumoase cuvinte, dar la ce-i fo-

loseau lui ? Într-o astfel de împrejurare numai unii pot să zică : „Și-acum, nimic“, pentru că, într-adevăr, pentru ei nu mai înseamnă nimic restul de zile și de nopți, întrucît acel lucru în care numai unii crezuseră, luase sfîrșit pentru ceilalți, înainte de a afla ei înșiși.

Bucurescii cădeau sub tencuiala acelui amurg, depărtat și rece ; o înstrăinare intra în ziduri, deodată simțeai că suferi de frig, dar de un altfel de frig decît cel de care suferă toată lumea. Cei de afară se întorceau de la Herăstrău, se auzeau clopoțeii, hilar și vag, el știa asta, simțea acum foarte bine că se afla într-un oraș strein cu totul, existînd între niște oameni ce nu-l iubeau și care îi rămîneau definitiv indiferenți. Împotriva lor pregătea o teribilă răsbunare. Se gîndise la asta de multe ori în nopțile cînd nu reușea să adoarmă cu nici un chip. „O să-i ruinez, spunea cu glasul celui care vrea să pedepsească, am să-i împing la mare risipă, am să-i fac să-și vîndă sculele de prin scrinuri ca să cumpere rochii muierilor de la Viana sau de unde dracu' își tîrguiesc ele trențele bine croite, am să-i silesc să-și vîndă moșiile pentru a-și cumpăra cai ungurești, fiindcă ei asta vor voi să aibe : cai ungurești, ca ai mei și carose de Viana sau de Bratislava, și ambiția le va lua carnea de pe os ; o să-i învăț eu minte, odată pentru totdeauna, să mă mai invidieze, să-mi mai dorească moartea, prefăcîndu-se că mă iubesc și sărutîndu-mă cu barbele lor puturoase. „O să vă vindeți fiicele și o să le faceți tîrfe pe Podul Beilicului, numai ca să dansați la Săptămîna nebunilor !“ Și, la gîndul acesta deplin, de vindictă, o fericire pe care n-o cunoscuse niciodată îl năpădea ca o apă fierbinte, învăluitoare.

*

Se trezea uneori noaptea și auzea gîndacii foșnind parcă în pereți. Casa veche, plină de găuri, nu fusese măturată de mult, slugile se leneviseră, intraseră și ele într-o apatie pe care el le-o transmitea, cu cea nemișcare. Mirosea a cerneluri uscate pe hîrtie veche de căldura focurilor mari de iarnă și mai ales a sfoiag. Păianjenii își țeseau tăcuți, ziua, pînzele lor sub tavane. În plasele aeriene cîte o muscă mare, trezită din hibernare, era vînată și devorată lung de cruzii călăi ai încăperilor. Praful îi usca beregățile, simțea că nu mai poate să respire și că se sufocă. „Mîine îi chem pe acești puturoși și le frec ridichea de n-or să se mai vadă, mănîncă de

cîte șase ori pe zi, au început să se îngrașe, le-au crescut curii ca la nevestele de popi, bîrfesc și mă vorbesc în tîrg. O să-i mai împuținez, las' că-i învăț eu minte", dar cum se scula tîrziu, se lua cu altele și uita ; ei se prefăceau că au treabă, tot răzuiau zăpada ce se topea lent și scăzuse ca marea sub lună, părea numai un grunz murdar ce păta grădina despuiată și pe ziduri, pînă și arvaniții moțăiau. De fiecare dată, sorbind cahveaua bine pregătită de Rafira ori Sultana în cuhniile casei, trăgînd din tutunul de Macedonia se lăsa cuprins de o lene ce-l scotea din sărite, dar în care se complăcea fără să vrea. Ca să scape de sentimentul acesta de pierdere a conștiinței îl chema pe Iusufache ; acela făcea temenelele de cuviință : „Frumos ești, Doamne, sprîncenat ești ! Vesel să fii !", ca lui Vodă, pe urmă scotea ceasornicul englezesc cu briliante, se uita lung la limbile lui și se mira, ca și cînd l-ar fi certat : „Tîrziu, tîrziu"... Nu-i spunea lui anume asta, pentru că nu îndrăznea să se întindă la cașcaval, dar era într-adevăr tîrziu, aproape de prînzucior ; boerul nu era mîncăcios, lăsa bucatele aproape neatinse, dacă gusta o smochină sau două, avînd pe față o schimă de greață. Masa de prînz o lua pe la cinci, un borș fierbinte și cîte o bucată de carne, mai mult vițel dacă era, de carnea de porc nu se-atingea, crescut la Stambul se deprinsese cu cele mahomețești, așa încît la ei în curte nu se găseau astfel de animale. Pe urmă iar cădea în visătoria lui plină de tăceri. Iusufache îi dădea raportul ; cum se sărbătoriseră cele cuvenite la Nașterea Domnului, care boer lipsise, și de ce, cum se țineau popii, cu Mitropolitul, ce se mai spuneau despre nebunul de Teodat, pularnicul care ar fi încălărat o vacă a sfinților părinți, că nu-i mai ajungeau muierile și cîte și mai cîte. Acela dădea din buze, nu ostenea ; arsese cuptorul curții domnești de era să se facă praf palatul care și așa era mai mult din lemn decît din ziduri ; alde Principele trimesese, cîrteau slugile boerilor, plocon Împăratului peste una sută mii de taleri ; Validelei, zece mii, că era mai mic ; Marelui Vizir, tot atît ; Chehaiaua de la Stambul se îndopase și ea ca un gînsac cu grăunțe de aur : 5 000 ; Caimacam pașa de asemenea ; Reis Efendi ce trecuse pren Bucuresci ca să mai dea un svon, două, plecase cu sania plină ; mai marele eunucilor, avînd omul său la curte, se alesese cu 800 de funduclii din cei zimțați. Padișahul, între altele, primise și o scatulcă cu diamanturi de la domnitor. Nu era încă mucarerul mare, dar nu strica să bucuri pe Înălțimca sa cu niscai pietre scumpe, cevașilea ; precum Alte-

ței, mamei Principelui Serenissim, ceva perle, din cele grele, cît oul de bibilică. Pentru restul curții imperiale fuseseră trimise cu săniile peste 60 de blăni de hermelină și 500 de sîrturi de samur, o avere, nu alta. Pe alde Aslan Ceaur îl prinseseră cu șolticării, că-i luaseră țechinii și rialii spanioli cu pajoră, gurușii, caragroșii și zloții turcești, găsiți într-un beci, vîrîți într-un perete, alături de galbini turcești, stambulii de opt lei unu', misiri, galbini de Stambul și cîte și mai cîte odoare. Era vorba să-i scurteze capul, ori, în cel mai fericit caz, să-l trimită în surgun pe la mînăstiri, ori cine știe pe unde aveau să-i zacă oasele.

— Dar Măria Sa, Princepele, nu întreabă de mine ? își iscodise Hrisant Hrisoscelu sluga.

— N-am auzit...

— Să mă fi uitat Fericirea Sa ?

— Cine mai știe, dacă nici domnia ta n-ai dat semne, că toată lumea așteaptă să te vadă cum mai arăți și mă întreabă.

— Și tu ce le spui ?

— Ce să le spui ? Că o să te înfățișezi la Săptămîna nebunilor, atunci vreai domnia ta să dai o mare serbare, cu fasturi și cu arteficii, cu danțuri și cu muzici, să întorci Bucurescii pe dos...

— Bine zis, care te mai întreabă, asta să le adaugi : boerul nu vrea să se arate pînă cînd o să vă spargă ochii cu luxul și briliantele aduse de la Venezia și o să dea un bal mare, să deschidă casele lui și să vă țineți, așa să le zici, m-auzi tu ?

— Da cum ? Cine minte mai bine ca mine ?

— Cum adică : cine minte mai bine ca tine ?

Iusufache îl privise cu ochii lui pustii în care se răsfrîngea tot golul sufletesc al unei slugi ce nu are altă bucurie decît să mănînce și să bea pe la patru, cînd stomahul lui rumegă ca al animalelor din curte :

— Măria ta nu știe că oamenii au început să cîrtească ?

— De ce să cîrtească ?

— Au tot așteptat ca acel logofet, al domniei tale, Caliarh, să le mai dea ceva din lefile lor, că se apropie Anul Nou și au și ei de trebuință...

— Și de ce nu le-au dat ?

— Pentru că n-are... Moșiile sunt înglodate în datorii, dobînzile cresc și creditorii, zice el, au devenit neîndurători, abia îi țin albanezii cu puscile pe la porți...

— Să vîndă ceva, prisăcile, o pădure, un heleșteu, o moșie, să nu stea cu mîna în cur !

— Ar vinde, dar cine ia moșiile astea, pline de ipoteci, de angaralii ?

— Ia te uită, se mirase Hrisant, ai învățat limba logofetului ! De unde ?

— Ei, măria ta, prea ne crezi proști pe toți...

Hrisant Hrisoscelu căuta ceva în mintea sa ostenită. Oare ce locuri nu mai erau iptotecate, ce păduri nu fuseseră tăiate și ce mai putea vinde pentru a nu-l mai înghesui acei streini de pe la porți ? Se hotărîse să-l cheme pe logofet cu anatefterele lui cu tot și să socotească împreună, cît mai avea, ce trebuia dat, astupat, ce era nevoie, dar la gîndul că acela o să-i vie cu chitanțe, cu polițe, cu acturi năclăite de cerneala literelor columbate, cu socotelile încurcate din care nu răzbea nici o lumină, simțea că înnebunește.

— Bine, încheiase cu un gest care-i spunea slugii că nu mai avea nevoie să fie supărat cu chestiuni din astea, mîine, cînd îmi aduci ciubucul, amintește-mi de ce mi-ai zis azi, că trebue să facem o socoteală. Și să le spui la ai tăi, care stau pe sub scări și trăiesc din belșugul meu, că or să primească tot ce e de cuviință, că am de unde. Odată am să încep să vînd pietrile mele și nu știu cine va putea să le cumpere...

— Să mă duc la ovrei, în bezestemul Sărindarului și s-aduc pe bancherul Rosenthal ?

— Nu-i nevoie de bancherul Rosenthal, am eu bancherii mei în Bucuresci, ori mă sfătuiești tu pe mine ce să fac ? și-l plimbase afară cu un gest.

A doua zi, bineînțeles că mutase vorba despre cele discutate cu o zi înainte, puindu-l să-i povestească cum fusese slujba cea mare de la Sfînta Mitropolie.

— Cum să fie ? S-a sculat Princepele, devreme, au bătut seimenii cu foc mărunt și au ieșit cu odobașii și ciorbagiii. Au cîntat din instrumenturile lor turcești din zîlzen și boluzen, lume ca la carnaval, țimbale, tromboane, boerii fuseseră dis-de-dimineață la palat cu matrazurile, corul bisericilor din Bucuresci cînta de te durea inema : „Vrednic este !“ și domnia sa se uita ca și cînd nu ar fi văzut pe nimenea. S-au pus covoare, dinainte-i, sus în deal, ca să nu se sdruncine cînd cobora din trăsură. Băteau timpanele de te asurzeau și davul făcea să se spargă cerul cu tunetele lui, lumea iubește fastul domnilor ; dacă sunt bogați se simt

și ei puternici și cu buzunarul plin, chit că le chiorăie maţele de foame. În dreptele lor cugete gîndesc la fericirea măriei sale și nu-l invidiază. Sus, în deal, au venit Mitropolitul și l-au întîmpinat cu mare prisoseală de vorbe. De trei ori iese Domnul din ghecit pe an și se cuvine a fi ocărîţi de bine cu toţii că Princepele e Domnul lor lumesc, în afara lui Dumnezeu care-i așteaptă în cer cu tot ce-i folositor sufletelor.

Hrisant Hrisoscelu nu asculta acea învălmășire de cuvinte a slugii sale credincioase și compara în gînd vechile ceremonii la care participase, cu ciudatele, depărtatele, pierdutele ciurde de boeri și soldaţi, îmbrăcate în haine orientale, încărcate de blănuri și erodii fastuoase ce abia se înclinau în aerul dulce al arhipelului, cufundat într-o dulce torpoare, cu serbările din orășelul prăbușit și sărăcit, ce nu semănau cu marile, nemaipomenitele cortegii proiectate pe majestuoasa Aia Sofia de bazalt, cu acele case pe balcoanele cărora se așterneau cele mai frumoase covoare din lume, în cinstea bazileilor morţi de mult, lăsînd locul cailor arăpești și giubelelor încărcate de briliante turcești. Unde erau palidele figuri de împărați creștini ce se orbeau unul pe altul, ori își tăiau mîinile sau își smulgeau limbile cele păcătoase ce cîrtiseră unele împotriva altora, unde era mileniul șters, putrezit el însuși ca un corp viu, trupul timpului luxuriant în care se topiseră atîtea visuri de mărire, gloria mai marilor sufletelor și ai bunurilor de nemic, pămîntești ? Fala Bizanţului înmormîntată în piatra stearpă a orașului cucerit ? Dincolo de Rumeli Hisari smoneau vînturi mici dinspre Asia Mică și mirţii aruncau parfumul lor amestecat cu duhoarea Orientului, miros de cadavre abia descăpăţînate, udînd cu sîngele lor ţărîna setoasă în care intraseră găleţi întregi și totul răsuna dintr-un timp de demult, încărcat de strigăte și vaiete, ca un urlet al descăpăţînaţilor, al celor din fundul Bosphorionului, dacă gurile lor smulse din trup ar mai fi putut să cînte vreodată ; poate numai tigvele lor din care peștii luaseră ultima bucăţică moartă de carne, acele cranii golite de ochii frumoși ce vor fi știut înaltul cer , verde al Islamului sau al creștinităţii, domnii cuvioși ce vor fi sforăit prin trapeze de mînăstiri, ori în stranele frumoase din lemn de lămîi ce iradiau mirosuri nespuse la slujbe, acum numai niște orgi ale golfului în care se sbuciumau apele, ele. acele cranii golite spuiau acum un cîntec melanholic despre măreţia trecătoare a lumii. Figuri palide într-un convoi,

trufia puterii dusă călare într-acele sunete ce-ţi tăiau nervii, bătaia profundă a tumbaralei şi cihodarii plini de măreţie în decorul nelumesc al celei mai minunate cetăţi de pe lume... Poarta cea mare, Bab-i-Humaium, Poarta Fericirii, Poarta Jalbelor, egrete şi cabaniţe anonime într-o lume de viitori descăpăţînaţi ce doreau, făceau totul pentru a ajunge din cetele ceremoniale, jos, în golful parşiv care la amurg era violaceu şi paşnic, străbătut de feluci şi caice şi, dedesubt, morţii lui foşneau putrezi în saci şi se clătinau la curenţii adîncurilor ca o vegetaţie de cadavre frumoase, drepte, ca trunchii unei păduri tinere, plutind leneş, nu cei din care se rupsese totul, cei mai proaspeţi, abia sosiţi din celulele pline de păduchi cît oul, roşi de rane, bătuţii, arşii pe la subsiori ca să mărturisească pe unde au ascuns averile, foştii domnitori, şi viziri, şi paşi, cei ce uitaseră prin garnizonuri că puterea e numai a unuia singur ce-şi trimetea imbrohorul care glumea cu tine, bea şi odată bătea din palme şi apăreau acei harapi nemiloşi şi scoteau fermanul şi vedeai moartea cu ochii, cît ai clipi. Mii de ucişi, înşiraţi într-o tribună a răposaţilor, decapitaţii sau morţii fără trup ce şi ei se întrupaseră într-o tristă cohortă, dreaptă, încremenită, plină de dignitate, cu acele figuri hieratice de fantome înşiruite rînduri, rînduri, atît de multe rînduri, încît Hrisant Hrisoscelu credea că trăieşte un coşmar cu ochii deschişi. Şi parcă atunci foşgăiala gîndacilor, mişunarea lor secretă prin podele şi munca titanică a păianjenilor sub acoperiş şi mirosul de prav îi mai dădeau speranţă, speranţa că scăpase odată pentru totdeauna de oraşul în care atît aşteptase şi care-l deţinea într-un fel, ca pe o fiinţă pe care poţi s-o retragi dintr-alt loc, şi s-o readuci în rîndul acelor morţi ce aşteptau solemni, palizi, descarnaţi, în rîndurile lor infinite, sute de morţi pe care nimeni nu-i mai lăuda şi nu-i mai înşoţea cu plecăciuni şi cu vorbe roditoare, cuvinte, deşarte cuvinte, privirile scurse, pline de o tîrîtă, cerşetoare lipsă de demnitate, complimente soioase ca măslinele abia scoase din butiile de Chios, care nu aveau însă mirosul de căcat al gurilor spurcate ce lingeau tronul cel plin de daruri lumeşti. Totul într-o ciudată cavalcadă a morţilor cu cei vii pe care-i ştia aici, aproape, urcînd dealul pricăjit al Mitropoliei, prin forfota mulţimii dornice să-şi vadă grămada de gunoi, strălucitoare a favoriţilor curţii, bălegarul bogat în care

mișunau muieri și limbile cele mai spurcate altfel prin cotloane, pe unde urdinau cu vorbe greșite, necuvioase, cu calomnii care mai de care mai încărcate de ură. Alaiuri peste alaiuri, astfel iubeau toți domnii, neînvățînd de la ceilalți, mereu gloata care se amuza de împiedicarea unui cal la vreun colț de uliță, toată fala vegheată a garnizoanelor de ieniceri din care se auzeau îndepărtate trîmbițe, sunînd cîteodată, la ceasuri de seninătate ; Judecata de apoi, nebunia colectivă a gloriei ce trăia pe ascuțișul săbiilor nemiloase, bucurie curmată într-un mîine foarte apropiat, un mîine plin de groază, lipsit de bucuria turbatelor alaiuri, bete alaiuri, încărcate de aur și bogăție, prag de morminte ce se deschideau de pe acum, secret, cu o mișcare nevăzută. Unde erau toate acele minarele cu turlișoare ca țurțurii de ghiață, vibrînd în serile Stambulului ; unde, grădinile profumate cu mirosuri numai ale acelui oraș ce nu putea fi confundat cu nemic ? Altul era sensul morții la Venezia, unde puteai să te stingi de plăcere ascultînd corurile basilicilor sau așteptînd în mirosul de nămol al canalelor pe Lucrezia Herula Vimercatti și altul era sensul morții lîngă moscheia Fethiè, lîngă pragul Asitané, sub cipreșii somnolînd, lîngă groaza pașalelor ce așteptau sentințele în Bostangi Beșa, acele cuvinte scrise de Ambasadorul Morții pe pămînt în cancelariile lui și citite la lumina faclelor în beciurile umede de sub palatele cele ce arătau numai fața lor, trandafirie în răsăritul soarelui, a vieții care era vînată diurn de Marii Venatori ai spuzitelor stele ce întîi pe soare îl ucideau, undeva în crîngurile de la Azap-Capu...

— Au cîntat Axionul, își bătea degeaba buzele Iusufache, auzit numai de el însuși, și pe urmă s-au sfințit colivele ori pilaful și ce mai era pe-acolo. A dat Domnul și-o masă, nu afară, că era ger, ci în trapeza cea mare a Mitropoliei cu vînat și jimbluliță cu urdă sărată. După protopsaltis se înghesuiau calpacele boerești la mîncat asudînd cu sîrg. Înălțimea sa, sculat cu tot parataxisul, era vesel — așa ziceau aceia ce mi-au povestit — și tare mai m-am bucurat că a uitat de măria ta, care nu a făcut încă heretisirea, că zice și secretarul domniei tale că nu se cuvine și că nici el nu mai stă dacă nu i se dă leafa, că n-are nice ce îmbrăca...

— Cum n-are ce îmbrăca ? se mirase Hrisant Hrisoscelu, parcă trezit din somn, slavă Domnului, că la Venezia l-am ținut numai în hainele mele că nu era să mă fac de rîs, ori și-a vîndut trențele în Cochivechi ? Să ia ce-i trebue de la mine de pren lăzi că n-o să moștenesc lumea asta. Ce vrea ?

— O blană. L-a podidit frigul iernii cu care nu e obişnuit...
— Dă-i ce-i trebue şi mai spune-mi ce-a mai fost ?
— Ce să fie ? Lume multă, vătavi de aprozi, care abia ţineau mulţimea cînd s-au dat pomana banilor, vătavi de păhărnicie ce au făcut scurtă la mîini, turnînd în pahare, Mitropolitul a binecuvîntat pe toţi cu paterița în mînă şi boerii cu toiegele lor aurite au luat sfinţirea de sărbători. S-a mai făcut slujba mică la urmă, dar lumea era ameţită, cucăiau toţi, gata-gata să se facă de rîs, dornici să se întoarcă în aşternuturile lor, s-au îndeplinit toate schimele de smerenie, au pus fiecare în blid cîte 15 lei pentru pomazania mare după ridicarea colivei, preoţii domneşti şi diaconii au zvorit cu sîrg...
— Au cîntat şi protopsalţii cei mari de la Mitropolie ?
— Dar cum ? Toţi îmbrăcați în trup ! Strigau către Dumnezeu !
— Au zis şi tropariu, şi condacul ?
— Totul, măria ta.
— Dar lăudările s-au făcut ?
— Ce mai întrebare, parşivii de-i cunoaşte măria ta abia aşteptau. Răuascunşii din jurul Domnului se băteau cu barbele care să încapă mai în faţă şi să facă temenelele.
— Sfetagoriți şi Sinaiţi au venit la sfînta slujbă ?
— Asta nu mai ştiu, măria ta.
— S-a făcut engomionul, tot ?
— Tot.
— S-au dat confeţioane ?
— Tot, au luat de la preuţi înghiţitura de credinţă, măriile lor, vin şi mîncare.
— Vutcă şi cofeturi ?
— Dat, că noi, slugile, la asta ţinem, cum se taie ceva de la mesele împărăteşti înseamnă că-i de rău, că se strînge sacul la gură şi, adio bacşişuri, adio bună stare...
— Pe boerii de rangul doi i-au băgat Măria Sa în seamă ?
— Erau cam roşi şi duhoşi, cu blanele cîrpite, le mai căzuse nasul, cîrteau buziș pe la colţuri, umpluţi cu răutăţi. Obrajii lor luaseră văpseaua plînsului ochilor lor, cum zice sfîntul Irace Sirul ! Iar s-aude c-o să avem Domnitor nou, careva se pregăteşte pe la Stambul, a dat mai mult şi abia aşteaptă să se facă încoa.
— Schimbarea domnilor, bucuria nebunilor. Ţara asta e sătulă de nepace : încai, Iusufache, să ştii de la mine că boerii şi domnii care au stat mai mult sunt sătui, şi-au mai acoperit găurile bu-

zunarelor, dar vin alţii, tineri, nesăţioşi, gata să prăpădească totul în jur, şi cu ăştia e mai bine să n-ai de-a face. O javră bătrînă înţelepţeşte, mai lasă carne pe os, învaţă de la mine... Şi-acum, du-te că am o treabă...

— Parcă ieri spuneaţi că...

Îi făcuse vînt cu mîna :

— Piei ! Te chem eu cînd am nevoie de tine...

Urcase în filegorie, abia tîrîndu-se, nu înainte de a se dichisi, de a se spăla cu apă de obraz şi de a-şi rade barba, că nu se mai suferea cu păr pe faţă, ca maimuţele, slăbise, oglinda veche arăta un chip striin şi în ochi zărea un deşert ca în privirile nebunilor, o osteneală mare, licăriri vechi, încremenite, parcă nici nu vedea cu ele, deşi dincolo de acea suprafaţă verzuie de sticlă se recunoştea, era poate închipuirea fiinţei lui. „Cît m-am schimbat ! se căinase singur. Parcă am trăit un secol..."

Sus era cald, blănile moi, oraşul se vedea aşternut la picioare, cu pomii lui scheletici, cu acea depărtare rece care-l separa de ce era în jur ; un cer seninos, trufaş, stătea deasupra. Nu trecea nice o pasăre sub covorul de aer, totul era lipsit de viaţă, nu bătea nici vîntul, zăpada se luase aproape de pe uliţe, mai erau gorgane uriaşe, strînse pe la colţuri, ori pren grădini, adevăraţi tumuli, livide morminte în acea pustiire a Bucurescilor care aducea cu şiragurile de piramide naturale despre care îi vorbise Dumitriţă Turnavitul odată, ciudatul beţiv care ameninţase beizadelele că o să scrie cîndva o carte în mai multe tomuri despre ţinutul mirific al Valahiei şi al celor de departe, de la Marea cea Mare, la stepele Tisei, ţinutul imemorial al Daciei felix, de unde trăgea ciudatele sale semne. De la el auzise teoriile bizare că de fapt mitologia greacă se trage din poveştile acelor ciobani ce stăteau în neclintirea zării pe ciumaguri, cum îi vedea el din carose, sosind în ţară, mute personaje ce erau de fapt nişte iniţiaţi, acei analfabeţi geniali care se duceau în muntele Kogaion de unde luau împărtăşania de la un preot al lor, Zalmoxis sau aşa ceva, un munte misterios pe care se afla o coloană a cerului din argint, ridicat de preoţi ce-i învăţaseră pe pitagoreici religia lor de mai tîrziu. Ciudate vorbe ale unui nebun, spuse parcă în somn, dar avînd în ele o taină ciudată. Curiosul lui prieten bea pren crîşme puturoase şi deborda de cuvinte, spuiind cui îl asculta că pînă şi crîngurile de piatră ale Athenei sacre erau inspirate de acei

inițiați ce făceau transhumanțe și umblau după stele în nopțile geroase, bîjbîind prin Tracia lor milenară ce premersese civilizația elenă.

Tăcerea liturgică a amiezii Bucurescilor copleșea toată acea casă pe care o simțea pîndindu-l. Desigur, Iusufache se dusese de ieri să le spună slugilor că boerul o să aibă grijă să le dea lefile și să treacă la socotelile lor atît de încîlcite. Pînă atunci se descurcaseră ei oricum, pentru că-l știau ce belaliu este și cît de greu îi vine să facă adunări și scăderi. Probabil că logofetul Caliarh își pregătise niscai mărunței pentru ei, cît să le ajungă să nu moară de foame, că slugii dacă-i dai, se învață cu multul și nu e bine, nu se mai oprește cu răsipa. Asta o învățase de la ai lui, de la acei falnici strămoși, sgîrciți și mîndri pentru că, spuneau ei, așa se fac averile, se clădesc cu trudă, dar mai ales punînd puțin lîngă puțin.

Și gîndul i se întorcea iar spre bețivul delirant de Dumitriță Turnavitul, la ideile lui ciudate, la euforia cu care exalta acel trecut imemorial al acestor valahi, răspîndiți pînă în stepe și în țara tătărască de unde veneau călăreți înfricoșetori, nesătui de pămînturi noi, cu cruzimea lor, cu minciuna batjocoritoare cu care înfruntau ce mai avea elevat acest colț european de lume, un ultim salon în fața iurtelor și a corturilor asiate, ce aduceau un vînt rece dinspre Răsărit. O vreme nu-l înțelesese pe Dumitriță pentru că el avea cîteodată un fel de a vorbi foarte ocolit, ca el oracolelor, probabil că o veche deprindere de conspirator îl obliga la asta, nu înțelegea de ce-l urăște pe Napoleon pe care mai apoi și Hrisant Hrisoscelu îl urîse din toată inema.

— Ne va trăda. E prietenul turcilor, nu iubește libertatea, cum susține, el nu vrea decît gloria Franței și mai ales faima personală. Degeaba predicile, atîta vreme cît îngăduie acestor trei puteri din coastele noastre să se tocmească pe soarta altora. Visezi ca și mine la o patrie liberă, Hrisant, dar ea, această patrie liberă, e foarte departe. Vor mai muri mulți, poate și noi amîndoi, pînă vom vedea Romaica. Turcilor puțin le pasă de ceea ce dorim noi, dacă ar fi să judecăm drept, nici nu s-au atins vreodată de credința noastră, au o cinste a lor. Ei doresc să ia tot ce se poate lua de aici, restul nu-i privește. În cruzimea dovedită există încă o poartă de scăpare. Alții, prietenii tăi și ai Eteriei, sunt necruțători și vor veni timpuri cînd vei înțelege asta. Vor eliberarea grecilor și a românilor

de sub turci, dar nu numai atît. Ei doresc să ia locul celorlalți de fapt și o să vezi tu ce bine o să mai fie...

— Ce vrei să zici ? îl întrebase pentru că pe atunci era exaltat. Știi doar că pe stema Eteriei se află inițiala țarului, între alte semne.

— Știu, și ce-i cu asta ? Nu-i cunoști. Ei ne vor sufletul, nu numai pădurile și rîurile, și minele de sare, și aurul din prundușuri... Cu toate astea trebue să le stăm alături.

Prietenul său îl pregătea de fapt pentru altceva, pe nesimțite, și abia mult mai tîrziu înțelesese : pentru ideea de jertfă, pentru renunțarea la viața trecătoare, lipsită de spiritualitate și nimeni ca un suflet tînăr nu crede mai ușor în astfel de basme frumoase decît cei ce trăiesc puțin. Sosul grosolan, pragmatic, al sfaturilor foștilor plăcintari din Fenal îl desgusta. Era atît de frumos să mori pentru o cauză nobilă, înțelegea Hrisant pentru ce-l făcuse ucenic ?

Nu era simplu, ai lor erau împrăștiați în toată lumea, exista o organizație, grade, o ceremonie de inițiere, se coresponda cu ajutorul unor semne secrete în care pînă și culorile aveau rolul lor, existau simboluri ce puteau fi citite numai de către cei inițiați, statute, jurăminte, semne misterioase de recunoaștere la întîlniri, inele, ieroglife, peceți, adică acel alfabet ocult care place atît celor ce abia ies din copilărie. Îi arătase o hîrtie pe care fuseseră desenate două cercuri concentrice, unul mai larg decît altul. În cîmpul din mijloc era săpată litera A și un K, inițialele lui Kapodistria și a Sfintei Sofia. Îi vorbise apoi despre puterea diriguitoare a Eteriei care era un Principiu și era bine să-și bage asta în cap ; Archi, sufletul, puterea Asociației. Cei ce s-ar fi îndoit de această putere erau executați în umbră, fără să știe nimeni, fiind socotiți trădători ai cauzei. Cine sprijinea Eteria ? Să nu creadă că erau lăsați singuri. Împăratul Rusiei, Alexandru ; Primații Moreei, cu flota lor, Conspirația se întindea de la Neva, Pontul Euxin, pînă la Veneția și chiar în mădularele administrative ale Imperiului Otoman. Existau peste 200 000 de membri ai Eteriei, la Smirna, la Constantinopole, la Hios, Samos, Calamata, Missolonghi, Ianina ; la Iași și Galați, în Bucuresci, Tîrgoviște, Craiova, Triest, Moska, Viana, Pești. Un anume Emmanuel Xantho fusese trimis la Peterzbuc pentru a-l convinge pe contele Capodistria să-i ajute. Ce spunea ?

Îi întinsese mîna, adăugînd :

— De aici înainte tăcerea este legea vieţii tale. Nu vei vorbi nimănui despre cele ce ţi-am spus, altfel vei fi mort. Şi-i dăduse semnele de recunoaştere pentru cei ce l-ar fi căutat din partea Eteriei.

Şi-atunci cine mintea ? Nicolo Depasta sau acel aventurier Dumitriţă Turnavitul, care era şi el din Eterie, nu i-o spusese, dar Hrisant ghicea asta după cuvintele lui, pentru că şi românii, el şi cu acel Constandin Dudescu, erau, limpede, nişte răsculaţi împotriva Imperiului şi dacă făceau politica de răsvrătire, de ce prietenul Perdicarului vorbea atît de urît despre Împărat şi boerii lui care erau amestecaţi în conspiraţie ?

*

Nu mai dormea cît trebuia, se scula noaptea pe la trei şi privea oraşul cufundat în mocirla albă a zăpezii. Timpul se încălzise pe neaşteptate, deşi trecuseră de Anul Nou, streşinile curgeau — curioasă vreme — se auzeau gîrlele desghiocîndu-se şi în braţele morilor de la Radu Vodă scîrţîia un vînt rătăcit. Peste zi, Iusufache îi adusese veştile cele mai noi : pe Filip Lenş erau gata să-l spînzure, într-atît era de supărat Princepele pe el pentru cîte făcuse după atîtea iertări ; despre Mihăiţă Filipescu, ceilalţi boeri spuneau că devenise o lipitoare, un lup nesăţios care, după ce rodea carnea pînă la os, vrea şi măduva, vorbe spurcate, parcă despre el, Hrisant Hrisoscelu, cîte se vor mai fi zis de cînd se întorsese ? Marelui logofet, Bălăceanu, i se punea în seamă faptul că după ce se arătase patriot se aliase cu domnitorul pentru a deveni Ban al Craiovei.

— Fleacuri, mormăia beizadeaua, au nebunit cu toţii, altceva ?

— Aşa ar mai fi fost o treabă, că Chehaia bey ar fi pus niscai întrebări, ştie domnia ta cui, şi nu e bine. Se svoneşte despre o revoltă a ţăranilor, şi cîte şi mai cîte...

Căsca, îl lăsase în plata Domnului. Mai rău i se întîmplase înaintea Bobotezei că îi murise un cîine de vînătoare.

— Dar ce-a avut ? îi luase la întrebări pe logofet cu ai lui, cu Afenduli cu tot, ori i-aţi dat ceva de nu i-a priit ?

— A murit de bătrîneţe, zisese şeful albanezilor.

Secretarul livonian, care era şi el de faţă, se amestecase ca să se arate util :

— Ar trebui să faceţi o vînătoare-două, să-i mai scoateţi din

țarcurile lor, se sălbăticesc, ori mor de plictiseală, mă pricep la animale, era bătrîn, avea vreo 14 ani, îmi spune Afenduli.

Se împăcase cu ideea asta, dar o vînătoare nu-l amuza atît acum.

— Las', în februarie, că atunci e mai bine, zisese și-i trimisese la plimbare, că nu-i putea suferi. O să scot șoimii pe care tot nu i-am trimis Principelui. Sper că nu o să mi-i omorîți și pe ei...

— Se poate ? se mirase logofetul care privea fioros la slugile din jur.

Îi lăsase în pacea lor și urcase în filegorie, deschizînd un geam care dădea spre gîrle. Dintr-acolo venea un miros greu de nămol. Se auzeau cîinii din mahalaua Scorțarului și pe ulițe nu mai umblau cu săniile, ieșiseră trăsurile, bătînd noroaiele groase de pe poduri, caii aveau un aer falnic, îi vedea de departe umblînd în buestru și își amintea de armăsarii lui ungurești din grajduri ; nici măcar nu mai trecuse să-i vadă, să le dea cîte o bucățică de zahăr, să se împrietenească cu ei, cumva. Trebuia neapărat să iasă la Herăstrău. „Uite, mîine, dacă o să fie frumos, neapărat mă duc, îi mai scot, să ia aer."

Rafira sau Sultana, ori cum îi zicea, se învîrtea în jurul lui cu cahveaua și cu dulcețurile, avea să-i spună ceva. Pe el nu-l interesa, dar nici s-o suporte atît în preajmă nu mai răbda.

— Ce-i cu tine ? Ce tot mă ocolești ?

— V-aș zice o vorbă...

— Zi-o...

— Cineva tare mai oftează după domnia ta și nu poate să pătrundă înlăuntru că o omoară neferii cu puscile lor...

Hrisant tăcuse mînios.

— Cocoana Neranțula Mavrodin mi-a dat un pumn de galbini ca să vă fac vorbirea, ce să-i răspund ?

— Să nu-i răspunzi nemic, auzi ? Și să nu mai stai de vorbă cu fitecine...

Muierea țigană dăduse să fugă, un rest de demnitate însă o opri locului :

— Dar a stat cu măria ta în pat, credeam că de atîta vreme ți s-o fi făcut și măriei tale dor de ea, că e frumoasă, frumoasă...

— Piei !

Nu știa de ce se înfuriase. Cu cît vremea trecea, acea rană nevăzută nu se vindeca deloc, dimpotrivă. Un amestec de ură și neputință îl măcina. Trimetea după pravuri de dormit și doftorii îi dădeau nește fleacuri, ațipea ce ațipea, și pe la trei noaptea se

trezea asudat, pîndind ușa bine cetluită în trei zăvoare. I se părea că cineva respiră neauzit în cadrul acelei intrări din lemn de stejar, ghintuit cu piroane, aprindea o lumînare, pe urmă lampa și începea să citească cîteva minute aceleași fogliete întîrziate pentru că pe cele mai noi nu le mai desfăcea. Le strîngea și le arunca într-un coș de papură, cerînd slugilor să le puie pe foc. Corespondența, de asemenea, tot n-o desfăcea, să nu mai citească amenințările creditorilor de la Viana, ori Paris, căuta numai un anume plic care nu mai sosea. Acel plic nu avea să vie niciodată, o știa bine, dar o speranță nebună încă îl însufleța și cît mai credea că ea îi va scrie odată, putea să mai trăiască...

În sfîrșitul lui septemvrie, Lucrezia Herula Vimercatti plecase la țară, cu soțul și prietenii lor, fără să-i spună vreun cuvînt. Suferea. Vestea i-o dăduse Christo pe care-l privea ca pe un asasin. Oare era adevărat că se iubise cu el ? Era frumos, avea ceva atletic în mersul elansat de ogar, plăcea femeilor. Mai bătrîne, mai tinere, adolescente ce abia se pregăteau să iasă în lume, treceau pe la el, prin odaia micuță pe care o avea în podul unei clădiri din Plazzo dei Carmelenghi, un fel de grajd parfumat, cu mobilă puțină, numai perdele și perne, cu un pat uriaș în care ar fi putut să doarmă trei inși, cine știe cum urcat în acea încăpere cu tapete roase, luminoasă și absorbind toată ziua soarele, în care, spre seară, se auzeau chemările îndrăgostiților, cum se auzeau dealtfel în toată Venezia. Balconul ei spînzura deasupra unui canal luminat noaptea de o faclă unsuroasă și leneșă ce arunca mici umbre pe apele stagnate. „Aici se întîmplase ?“ se întreba mereu, înnebunit de gelozie, privind patul uriaș în care ar fi încăput pînă și Vimercatti ; amuțea cînd intra, sedus de o curiozitate ce nu putea fi înfrînată, tot așteptînd o confidență care să-l facă să-i urască pe cei doi, și mai mult.

În sfîrșit, lunga lună trecuse și într-o dimineață Christo apăruse radios :

— S-a întors.

— Lucrezia ?

— Da.

— Și cum arată ?

— Belissima, i-a priit, nu vrei s-o vezi ?

— Dar ea vrea să mă vadă ?

— Cred că da...

— Întreab-o, și dacă nu ai alt lucru de făcut, vino cu ea la Florian, la cafenea...

Sosise înainte de amiază, arăta ca o actriță de la Paris care iese dimineața să-și facă plimbarea. Era îmbrăcată într-o rochie rose de Noël, combinată cu bengalină. Un cordon lat, auriu, îi strîngea bustul. Fusta lua amploare spre spate și scotea în relief talia subțire și corsajul luminat de o broderie de perle. La gît purta o șemizetă de guipure și brațele înnegrite de soarele necruțător al verii erau acoperite numai pînă la jumătate. Venezia goală în acel ceas părea mistuită de văpăi. În lagună, vase mici cu pînze somnolau pe apele scăzute și sub perdelele cafenelei se aflau puțini clienți, toropiți de soare, sorbind cu paiul limonțerii colorate.

Lucrezia venea parcă de departe, cu un mers amînat, cu o pălărie de pai, albă, umbrindu-i fruntea și o panglică argintie îi flutura pe spate, ușor. Pantofii albi de satin abia călcau pavimentul lustruit de soare. O umbră îi întuneca fața rîzătoare.

— Ce faci ? îl întrebase direct, întinzîndu-i brațul înmănușat.

— Te aștept, ca totdeauna. De fiecare dată cînd te văd îmi placi mai mult, îmi pari mai frumoasă și mai dulce...

Herula rîsese scurt ca de o glumă pe care nu o mai auzise.

— Christo, pot să beau ceva rece ?

— Cum nu ? se oferise acela, gata să-i lase singuri. Tot am treabă, intru înăuntru și trimit pe cineva.

Se plecase scurt, ceremonios, cu surîsul pe care Hrisant îl știa de-acum, un surîs care putea să însemne orice : și o galanterie nemărturisită de cuvinte, și o promisiune, și o recunoaștere a unei intimități dispărute care devenise acum o amiciție fără reproșuri.

— Ei ? exclamase ea, privindu-l cercetător ca și cînd ar fi vrut să ghicească cît suferise în absența sa. Nu spui nimic ?

— Aștept să-mi povestești cum a fost.

Lucrezia Herula Vimercatti privise spre lagună și răspunsese tîrziu, cînd un bărbat le adusese, la comanda lui Christo, oranjadele în niște sonde prelungi, după moda englezească :

— Ce vrei să știi ? Viața noastră e făcută din nimicuri plăcute. Din stenahorii și petreceri. Am fost la Parma, pe unde avem prieteni. Ne facem vacanțele vagabondînd, ne plictisim de oameni și

de casele lor prea mari, prea înghesuite de lucruri. La țară e frumos, mai ales în acest anotimp cînd Venezia se golește. Apropòs, ce se mai aude cu palatul pe care l-ai închiriat ? Abia aștept să văd ce gusturi ai. Probabil că te-a costat o mulțime de bani...

Hrisant nu-i răspunsese.

— Nu bei nimic ?

— Nu. Te privesc numai, povestește...

— Nu e atît de interesant. „Verzi raiuri pămîntești“, cum zice poetul. Bărbații au jucat cărți toată ziua și toată noaptea, au băut vin de Malvasia, vinuri ușoare, ieftine ca să nu se îmbete ; cei tineri mi-au făcut curte, ei se plictisesc, ca femeile...

— Cicisbeii ?

— Da, e un vechi obicei venețian — quatro cicisbei che servano la signora — trebue să te înconjuri de curtezani, să nu pari sărac. Bărbatul care nu e înșelat înseamnă că nu și-a ales o femeie frumoasă...

Obrazul ei avea ceva agresiv, totul era agresiv în ziua aceea pe chipul său, și buzele pîrguite, umflate parcă de vînt și mai ales părul acela roșu pe care-l spulbera vîntul. Terasa dădea spre canal, un canal cu apă tulbure, grea de uleiuri cărate de cine știe unde. Ar fi înecat-o acolo.

— Ce să-ți mai spun ? se mira Herula Lucrezia Vimercatti. Am asistat la o fiesta dei tori, gazdele ne-au dăruit la plecare cîte o osella, știi ce-i aia ?

Îi întinsese o monedă de aur cu efigia unui centaur, semnul acelei case, vreun urmaș al marilor familii, vreun Gritti, vreun Dondolo, vreun Vendramin...

— E frumoasă.

— Frumoasă e vara, spusese ea, ca să adauge ceva ; avea în priviri un regret secret, ca și cînd vremea care trecuse de cînd nu o văzuse îi furase ceva, numai de ea știut.

— Ești îndrăgostită ?

— Nu mi se întîmplă prea des.

— Nu mi-ai răspuns la întrebare.

— Ce importanță are !

„Iar se joacă cu mine.“ Nici mîna nu i-o sărutase încă. Glumea numai, cum s-ar fi jucat cu cîinii ei, cu care o văzuse de cîteva ori la Giudecca, niște feline albe, cu capul lunguieț de iezi și ochi subtili, triști, ținute în lessă, tîrînd-o parcă în lumina trecutei primăveri.

— Trifone ne-a arătat cedrii de pe vremea lui Pietro Bembo, aduși de la Benaco, sunt foarte bătrîni. Femeilor le-a dat numai vin de Trevisano, care-i grădina Veneciei. Numai acolo și în regiunea Padovei crește o asemenea viță de vie, colinele sunt limpezi și deschise...

Spusese un lucru foarte frumos, el n-ar fi fost în stare să-și dea seama dacă o priveliște e mai frumoasă decît alta și de ce.

— ...Dacă ai ști ce plăcut este cînd plouă ; se aud cocoșii cum cîntă răgușit, asta dă o impresie de depărtare. În rest flori, jocuri de apă, statui, verdeață. Toată Italia e un cimitir de piatră. Și tu ce-ai mai făcut ?

— Nimic sau aproape nimic.

— Și cel ce te visează ?

— Nu a sosit încă, dacă ar fi venit poate că în seara asta ar fi trebuit să ne despărțim...

Tăcuse cîteva clipe încărcate, pe față se isca un fel de furie înăbușită.

— Ce vrei să spui ?

— Ce-ai auzit. Ar fi trebuit să plec sau să mor...

— Aș fi vrut să nu fi auzit aceste cuvinte de la tine... Ti crima, ti sinfora ! Ce păcat, ce nenorocire !

Îl privea cu un reproș intens, ochii îi erau umeziți de lacrimi. Chiar îi părea rău că el ar fi putut să plece în seara asta, așa, pe neașteptate ?

Îi așezase palma pe braț, ca și cînd ar fi vrut să-l rețină, deși lui nu-i trecuse prin minte să se ridice.

— Și dacă nu aș fi venit azi, aici, și celălalt ar fi sosit, plecai fără să-mi spui un cuvînt, fără să mă mai vezi ?

— Așa cred, așa e regula...

Treceau lorettele Veneziei, sub umbrelușele lor roz, aurii, albastre. Era ora cînd își căutau clientela nobilă pe la mesele rotunde de pe terasele din jur. Aveau ceva triumfător pe chip, soseau de lîngă mare, cu fețele smolite și dinții le sclipeau în obrazele negre de soare, sub pletele în care un vînticel sosit dinspre Ponte dei Pugni își făcea mendrele.

De ce îi reproșa plecarea ce nu avusese loc ; ea nu dispăruse fără un rămas bun, fără o vorbă, deși Christo probabil că-i vorbise de sentimentele lui ?

Herula Lucrezia ghicise la ce se gîndea.

— Ar trebui să înţelegi că am nişte obligaţii faţă de soţul meu. Aceste vizite făcute prietenilor aduc relaţii noi. Attillio e interesat de multe lucruri, eu trebue să-i fac jocurile. Puţină curte unui nobil care are proprietăţi de vîndut că-l înghesuie impozitele sau cametele, nu-i atît de uşor...

— Credeam că în afară că vînează şi strînge monede vechi, soţul tău nu face nimic...

— Nu e numai numismat, se ocupă şi de heraldică, glumise cinic femeia, surîzînd.

Acum nu mai avea nimic tragic pe chip, nici măcar melanholia de la venirea sa la Florian.

— Înţeleg ; cineva mi-a arătat odată într-o sală cu armoarii nişte simboluri grăitoare ; îmi spunea că dacă văd un leopard, ori un trandafir trebue să ştiu că în curînd va fi o luptă... Nu vrei să-mi povesteşti cum ţi-ai petrecut vremea ?

— Dacă ţii cu orice preţ ! Vrei să afli tot ? Cu cine am dormit, cu cine...

— Bănuiesc că ai dormit cu soţul tău...

— Ţi-am mai povestit că sunt o hierodulă scîrnavă care se culcă cu cine-i place...

— Şi Attillio nu are nimic de spus ?

— Prea-l crezi viteaz (altă dată afirmase că minte de stinge apele şi să n-o creadă niciodată, adăugînd că bărbatul ei e foarte gelos şi că e în stare, ca orice italian, să-şi omoare rivalii, pe urmă iar uita şi inventa poveşti cu arabi care o plăteau ca să se culce cu cîte trei deodată, ca odinioară în bordelurile cairote). Are nevoie de mine, îl ajut foarte mult să obţină credite, cumpără case şi pierde mult la tarocchi, cînd îl cauţi se împrumută cu dobînzi mari.

— Şi te foloseşte pe tine ?

— Da.

Pletele garanza îi cădeau pe marmura măsuţei. Avea o faţă pură, frumoasă, tînără. Numai privirile erau rele, în ele citeai o lăcomie ciudată, o ferocitate pe care abia mai tîrziu avea s-o înţeleagă. Acum părea indiferentă numai o clipă, pe urmă parcă s-ar fi plictisit.

— De ce-ţi place să spui despre tine lucruri pe care probabil că nu le-ai făcut niciodată ? De ce te murdăreşti mereu ?

Părea să nu-l fi auzit, privea după o putană tînără de tot, cu o faţă de copil speriat care se strecura prin mulţime ca un vînat

ce nu știe că e adulmecat de mulțimea de bărbați. Avea o curiozitate devoratoare totdeauna cînd vedea o femeie frumoasă, pe chip i se ivea atunci un amestec de furie și de plăcere. Își smulsese peruca de pe cap pierzîndu-și dintr-odată aerul pueril care-i plăcea atît de mult lui Hrisant. Ceva îi despărțea acum, se înstrăinaseră.

— Nu vrei să-ți pui peruca ?

— De ce ? se mirase. Iubești pe altcineva în mine, pe o femeie cu părul roșu ?

— Nu-i adevărat, așa arătai cînd te-am văzut prima oară.

— Nu-mi place să mi se poruncească. Ce importanță are dacă am părul roșu sau negru ?

Hrisant Hrisoscelu privise spre piața umezită de valurile care se spărgeau în joasa rampă de piatră. Putea să-i spună că nu știa nici el de ce o plăcea mai mult cu peruca aceea, dar privind-o cu grămada de păr fals în poala rochiei avu impresia că cineva o decapitase. Mereu obsesia decapitării, cum o aveau toți fanarioții, gîndul secret la condamnații din Neagra Edeculă pe care-i văzuse sosind acolo, întregi și deodată, după ce li se retezau capetele, privirile din ochii celor ce încă nu muriseră se stingeau cu o frică înspăimîntătoare în capul despărțit de trup, rostogolindu-se pe caldarîmul însîngerat. Moartea sosea cu o întîrziere scurtă, dar venea ; pleoapele decapitaților se învinețeau, cît putea să simtă el asta, pentru că nu vedea, simțea numai că acele pleoape ale decapitaților se învinețeau în lumina turbure a pieții și ochii parcă se uscau dintr-odată, uimiți, îndurerați, strigînd cu o ultimă lumină. Trupurile se sbăteau mai mult, dar capetele se rostogoleau și deveneau rigide, grele, le strîngeau numai niște nefericiți în saci pătați de sîngele altor decapitați, ca pe niște bile de lemn.

Și cu răceală îi povesti toate acestea, ca și cînd ar fi fost un lucru obișnuit pe care el îl văzuse de multe ori, ceea ce nici nu era departe de adevăr.

— Vrei să mă îngrozești ? întrebase femeia care avea pe chip numai rigiditatea celor ce află fapte incredibile, pline de cruzime.

— Sunt lucruri adevărate. Și pe mine mă așteaptă un tron sau un gîde.

— Ai citit romane francese.

— Deloc. Trei din familia noastră, mai apropiați sau mai îndepărtați, au pierit astfel pînă acum.

Herula îl privise cu o curiozitate ironică. Pe femei trebue să le faci să rîdă sau să le înspăimînţi, Hrisant ştia asta de la bărbaţi mai bătrîni. Numai aşa devin curioase.

— Nu vrei să mergem să ne plimbăm puţin, e prea frumos afară ca să stăm aici şi să vorbim despre descăpăţînaţi. Uite, îmi pun peruca la loc ca să nu-ţi aminteşti de lucruri neplăcute...

Hrisant lăsase cîteva monede mărunte pe masa de marmură şi porniseră spre Erberie. Aurèa Venezia îşi arăta palatele scăldate de soarele puternic. În gondole, barcagiii somnolau după ce scriseseră cu creta pe tălpile încălţărilor că nu vor să fie turburaţi, întrucît în acea zi cîştigaseră banii pentru hrană. Sub perdelele colorate ale campiellelor putrezeau piersicile şi strugurii timpurii ; roiuri de muşte se aruncau în văzduhul auriu, cămara Oraşului Dogilor răspîndea în acel ceas al zilei un miros de fructe putrezite, de verdeţuri şi de pătlăgele strivite, un parfum de livadă ce se întrecea cu izul de gunoaie plutitoare, scurgîndu-se la vale către cine ştie ce destinaţie. Orologiul de la San Giovanni Elemosinario răsuna muzical peste lagună.

— Nu vrei să mîncăm ceva sau te aşteaptă soţul tău acasă ?

— Ar trebui, dar puţin mai tîrziu. Poate mergem la o trattorie să luăm o minestră şi să bem un aleatico... Îţi plac heringii ?

— Sunt grec ca şi tine, sigur că-mi plac.

— Atunci mergem la Far, în străvechile hrube de la San Mattio.

Şi chemase un gondolier care se trezise tocmai din beatitudinea prematură de amiază.

— O plimbare mai lungă ? întrebase acela.

Herula Lucrezia îi spusese unde să-i ducă.

— A, ştiu, zisese streinul, şi-i privise surîzînd. Erau tineri şi frumoşi amîndoi ; vremea, numai bună pentru nişte îndrăgostiţi, cum îi bănuia. Turlele de plumb şi lanternele de la San Marc, cu crucile lor aurite, sclipeau în luciul amiezei venete. Îngerii cu zece aripi isbucneau în azurul cerului, sburau deasupra locului tutelar care-i adăpostise şi se roteau ; aşa i se păru lui în ceasul divin ce începea ; se reîntorceau în ziduri pe nesimţite, strecurîndu-se în cuiburi nevăzute, iute, cît durează un astfel de miraj. Venezia nu mai avea aerul ei secret, funebru ca în alte zile, nu mai semăna cu cimitirele părăsite, pline de cavourile Dogilor

parteciaci ; era deschisă, limpede, plină de o glorie solară. În fleșele Molei sclipeau două facle ; erau numai razele de soare ce se aprinseseră în cristalul unui candelabru.

Hrisant o privise cu o insistență pe care femeia o ignora. La ce se gîndea ? La bărbații cu care străbătuse în alte gondole același drum ? Pe față îi jucau urmele apei luminate violent, o tristețe dulce, plină de regret se adîncea pe obrazul obosit dintr-odată. Venezia de la amiază părea un rug galben, arzînd blînd în boarea lagunei.

— O să plouă spre seară, spusese gondolierul, privind spre cerul ce se întuneca, undeva spre apus. Totdeauna cînd bate vîntul dintr-acolo înseamnă că vine ploaia, dar noi ajungem la Far și am cortilul pentru întoarcere. Vreți să vă aștept ?

Nu-i răspunseseră nici unul dintre ei ; priveau îngînduraţi apa nepăsătoare care-i înstrăinase o clipă. Carcerele de la Piombi rămăseseră în urmă, acoperișurile lor ardeau mort. Ieșiseră puțin la larg, orașul era în urmă, apele se sălbăticiseră, vălurite de vîntul ce se înteţea. O umezeală autumnală urca de undeva, dinspre mare, dar asta nu o simțeau decît exaltații.

— Sinoporo, vine toamna, totdeauna o simt mai devreme, spusese Herula. Întîi îngălbenesc copacii de la Procurațiile Vechi, atunci scapă cîte o frunză pe care vîntul o cară peste olanele acoperișurilor și eu o văd, nu știu de ce, sau poate numai îmi închipui că o văd, toată Venecia devine atunci o uriașă ureche care aude îndepărtatele sunete vestitoare ale lui septemvrie. Ai să mai fii aici ?

— Nu știu, răspunsese trist Hrisant, privind-o ca și cînd atunci ar fi descoperit ceva pe chipul ei.

— De ce depinde ?

— De sosirea omului pe care-l aștept.

— Atunci de ce ai închiriat un palat ? Asta m-a făcut să cred că o să întîrzii din cauza mea...

— Poate că e chiar așa, dar mi-e frică s-o spun...!

— Și Trimisul ?

— El nu știe cum arăt. Trebuie numai să-i dau o parolă. Poartă un inel cu un fenix încrustat pe o pecete... Atît. Numai eu știu semnul, el nu are cum să mă afle, de aceea îl aștept...

— Ce ciudat ești...

Trecuseră de Dogana del Mar. Statua de aur a Fortunei care păzea Antrepozitele, stînd în echilibru pe o sferă rotitoare de aur, fusese lăsată în urmă. Gondola schimbase direcţia şi în faţă aveau acum o columnă de granit care-l purta în vîrful ei pe Sfîntul Teodor deasupra unei piazzete.

— Mîine toată Venecia va afla că am fost cu tine... spusese femeia ca şi cînd s-ar fi bucurat de un astfel de lucru.

— De unde ştii ?

— Aici totul se află.

— Parcă spuneai că soţul tău e obişnuit cu asta...

Herula nu-i răspunsese. Privea la vînzătorii de scoici de pe cheu şi la clopoţelul cu şnur pe care un factor îl agita sub un balcon, ca să i se trimită coşul împletit pentru corespondenţă. Un dentist ambulant lucra în gura unui bărbat răstignit pe un scaun, smucindu-se să scape din mîinile cavadentelui ce se silea să-l uşureze de dureri.

— Brrrr ! făcuse femeia, mutîndu-şi privirile în altă parte.

Sciroccoul aruncase o undă fierbinte pe neaşteptate, vaporii cenuşii de deasupra mării aduceau în grabă ploaia.

— Acum ajungem, spusese pe neaşteptate gondolierul.

Osteria era aproape. Cîţiva oleandri vîrîţi în butoaie, nişte iederă pălită pe pietrele zidurilor ; lume amestecată : gondolieri, negustoraşi, zidari, vînzători ambulanţi beau cipro sau un păhărel de garba ; alţii despuiaţi pînă la brîu băteau cărţile pe nişte bănci grosolane, sorbind din ulcele în care se afla vinul săracilor, cumpărat pe nimic. O femeie urduroasă, cu un şorţ roşu dinainte, căra porţiile de peşte prăjit, legume fierte, raci, moluşte, ouă tari, murături şi bucăţi de brînză proaspătă, aşezate pe insalatiere ; nu lipseau sepiile tăiate în felii subţiri sau polipi plutind într-o zeamă turbure, înconjurate de foi de ţelină, leuştean şi ridichi, totul făcîndu-ţi o poftă turbată să guşti din fiecare fel.

Îi luase în primire un bărbat între două vîrste, vorbind într-unul dintre dialectele pe care nici italienii nu le înţelegeau prea bine.

— Signora, signore, pe aici, avem un loc discret, retras, după mine, poftiţi...

Îi condusese după un zid, şi el năpădit de iedera aceea fără vlagă şi le aşezase pe o masă primitivă, de lemn negeluit, o hîrtie mare, albă pe care o avea sub braţ şi pe care o netezise cu iuţeală, vor-

bind în același timp și trăgînd cu ochiul dacă nu se iviseră și alți mușterii :

— Avem melci și lăcuste în ulei și lămîie, brodetto alla veneziana ; caparozzoli, bosega, chefal, țipar. Doriți poate înainte o supă de orez ? Cîrnăciori ? Dar granceola de Adriatica și langusta sunt regine aici, nu puteți să plecați fără să gustați. Dacă nu, avem sardele, calamaretti, moleche, sardele în saor. La început vă recomand o grappa, un digestiv, pe urmă un vin ușor : Capo Buona Speranza, un Pazaret, un Muscat de Canare, sau unul roșu : Lunel...

Obosise, vorbea atît de repede că pînă la urmă se lăsaseră în voia lui : să aducă ce crede, numai să nu-l mai audă vorbind. Soarele fusese înghițit de nouri și se făcuse frig. O lumină neverosimilă acoperea Venezia. Bubuia scurt sau prelung, niciodată la fel, proprietarul osteriei trimisese un copil care întindea o prelată pescărească deasupra viței sălbatice care atîrna peste acoperiș ca o perdea vegetală. Parcă la San Marc se trăgea cu tunul. Porta della Carta, cu leul marcian dispăruseră într-o ceață vînătă. Herula Lucrezia avea o față aburită, numai broboane, nu-i mai era frig, o nădușală cobora pe sub nourii amenințători, vîntul dispăruse undeva, pe mare.

— Mi-e frică, nu-mi plac furtunile, spuse femeia. Ia-mi umerii...

Clopotele Veneziei băteau stins, chemînd corăbiile din larg, marea avea o fosforescență bizară, undeva se zăreau niște brazde luminoase ca niște coapse de delfin, în nuntă. Sarea din adîncuri lucea și ea în mii de serpentine, numai în stînga sclipise ceva fabulos. Un incendiu scurt despică decorul sinistru în lumina cenușie. Amiaza pierea pe neașteptate în holocaustul norilor cărați de vîntul african. Farul apropiat, un gît de piatră ridicat pe un cheu murdar, începuse să arunce focurile sale scurte.

Hrisant îi apucă umerii, simțindu-i carnea fierbinte ca după o febră ; nu era în asta nici un fel de îmbrățișare, brațul lui nu avea nimic posesiv, dar o simțea dureros de aproape de el și cu toate astea nu voia deloc ca femeia să-și dea seama de asta.

Vîntul aruncase o jerbă de frunze de viță, smulsă din coroana de deasupra lor : oleandrii și butoaiele cu sempreverdi se sbăteau în aerul fierbinte.

— Mi-este foame, spusese Herula Lucrezia. Ție, nu ?

Hrisant nu-i răspunsese, mai tîrziu, nu știa nici el de ce îi spusese că în urmă cu cîtva timp, adică în clipa cînd începuse să plouă cu violență, dorise să moară.

Își dăduseră întîlnire în ziua deschiderii Carnavalului. „Plec iar, spusese, lăsînd să se înțeleagă că e bolnavă și că trebuie să fie văzută de un medic undeva, în Paris, sau în Anglia. Pînă atunci termini și tu cu instalarea.“ Era și mai limpede pentru el că nu se puteau vedea în oraș, în cine știe ce odăiță, precum cusătoresele pe care le inviți în mansardele de pe Lato dei Squartai. E drept că avea gusturi ciudate, de pildă de a fi venit aici, la Far, să mănînce și să bea Lunel cu gondolierii și parlagiii, care știau să nu se arate curioși, dintr-o complicitate profesională, dar asta era altceva, părea un capriciu, nu trebuia să ia în serios tot ceea ce spunea, ori făcea. Dacă o iubea, așa cum bănuia, trebuia să aibă răbdare, să o curteze discret, să știe să-și apropie pe Vimercatti care ar fi putut să facă lucruri de neimaginat, și pe care l-ar fi îmblînzit dacă i-ar fi cultivat viciile, jocul de cărți, ba chiar dacă ar fi mers cu el la alte femei cît ea lipsea, ca între bărbați, aici toate acestea se obișnuiau, să nu se mire, să nu facă mutra aceea intrigată, ofuscată pentru că bănuia că nici el nu trăise numai în munții Kefaloniei și că mai văzuse multe, că se culcase cu femei mai ceva decît o putană venețiană de lumea mare, care nici măcar nu făcea caz de virtutea ei.

O ascultase, dar demult învățase să nu se mai mire de nimic.

— Nu e mult pînă la Crăciun ?

— Așteptarea o să mă facă mai frumoasă în ochii tăi.

— Pleci singură ?

— Cu o prietenă. Poate n-o să mă mai întorc... Niciodată nu se știe...

Gondolierul îi aștepta cu cortilul deschis. Încă mai picura, Veneția zăcea sub o pătură de nouri cenușii, învăluită într-un plictis grandios. Peste cîteva zile Christo avea să-i spună cu cinismul lui bine cunoscut : „Te minte, cine știe prin ce provincie zace, singură ; are o amică, o destrăbălată și aia, trăiesc totdeauna cîteva luni împreună, se travestesc în femei sărace, fac prostituție pentru cîțiva taleri, asta le amuză, pe urmă povestesc prietenelor cu cine s-au întîlnit pentru că astfel de curvane sunt căutate mai ales de oameni din lumea mare. Cîteva mosche, de-

senate cu ristic pe obraz, o mască, schimbarea glasului și mai ales veștminte cumpărate din Tîrgul de păduchi, le schimbă de nu le mai cunoaște nimeni. Unii le spun secretele lor pe care Attillio le folosește mai apoi la afacerile sale. E de fapt un amuzament. Aici dragostea e un giocco di palla. Nu cunoști cîntecul :

„Quanto son scaltre le mie cortegiane !
Sanno usar con gli amanti arte e drittura :
Prodighe a quelli dan tutto il cuor l'oro
E si tirano a sè l'argento e l'oro..."

Obiceiul era vechi în societatea venetă, soții nu sufereau, ba își găseau, după aceea, femeile mai proaspete. Cîteva perle în plus ; cîte un inel nu prea scump ; rugăciuni multe pentru iertarea păcatelor după spovedania la preot și totul era ca la început, de ce se mira atît, trebuia să se obișnuiască... Cognitio mali, non mala...

Îi apucase mattutinul, clopotul de dimineață, vorbind. Hrisant voise să părăsească în ziua aceea Venezia ; rătăcise pe ulițele din jurul ghettoului pînă pe la prînz, secat, ca și cînd cineva i-ar fi scos toate măruntaiele din el. Îl cuprinsese o frică pe care nu o mai încercase niciodată. În ce se vîrîse, lîngă ce oameni ajunsese să trăiască ? Nu era neobișnuit cu ticăloșia cunoscută mult și în multe forme, dar o rămășiță de idealism îl atrăsese încă spre Herula în care, ca orice îndrăgostit, văzuse pe cea care-i putea schimba viața. Și i-o schimbase, dar în ce fel ! Un gust de pierzare îl însoțea de cînd era adolescent, o tentație față de neprevăzut îl conducea orbește pe drumurile cele mai complicate. Nici măcar nu mai putea da înapoi. Nu mai avea cum. Alfano Stradiotte intrase în banii încredințați de Eterie cu o furie demențială. Pe lîngă el se ivise un fel de avocat isteț, vorbăreț, Ignazio Beccafumi, și el plin de texte de legi, explicîndu-i de cîteva ori pe zi în ce greutăți intraseră cu toții, și mai ales ce sume trebuia să lase în palmele lacomilor cerberi ai băncilor. Sumele încredințate casierului Eteriei erau garantate, bineînțeles de băncile din Peterzbuc și Viana, trecuseră din mînă în mînă, bancheri, oameni de stat semnaseră cambiile, existau ipoteci ce întăreau livrarea celor trei milioane de taleri, în diferite monede ; grecești, turcești, rusești și austriece, pentru că la atît se ridica prețul coruperii Terzimanului de la Stambul, dar asta presupunea

un mare schimb de documente, treceri prin bănci, acte peste acte ; el nu avea timp, de aceea se ivise Ignazio Beccafumi care servise la casele cele mai cunoscute. Auzise el de Dal Moro, de Moretto, de Fini, de Candiotte ? Beccafumi lucrase cu bancherul Hagopian din Stambul, cu Spiro, cu Ivanoff, să aibe încredere. Nu-i va risipi un sfanţ, aşa să ştie, nu va lua decît ce i se cuvenea. Avea nişte ochi galbeni, mîinile palide, de muiere îl îngrijorau pe Hrisant, dar nu mai putea da înapoi. Sumele curgeau, el numai iscălea, se prefăcea că socoteşte contul şi că nu-i scapă nimic, dar de fapt nu înţelegea mare lucru. Ştia că va fi ruinat, dar la „Lan-
terna“ nu mai avea rost să se ducă. Nu-i rămînea decît să devină un vînat al celor ce-l trimiseseră aici cu banii Eteriei, fie ce-o fi. Stradiotte găsise ceea ce căutaseră multă vreme amîndoi, un pălăţel, cum îi spunea el, exact ce-i trebuia, discret, pe o uliţă scurtă în care nu intrau alte trăsuri decît cea pe care o cumpărase tot el, că de-aia era misit, pe o nimica toată : 34 000 de ducaţi, cu cai cu tot, cu matlasarea interiorului şi cu angajarea unui vizitiu care şi el primea cu ocazia aceasta un fel de bacşiş princiar, şi-l condusese în fostul palat Caragua al unui nobil ce se sinucisese cu vreo 80 de ani înainte, chiar în salonul pe care i-l arătase Stradiotte, povestind drama ca şi cînd ar fi fost martor. Acesta se spînzurase cu lenta unei perdele şi trupul lui fusese văzut de toţi gondolierii de pe Canal, atîrnînd deasupra apelor, pînă ce, cineva, un vecin tăiase netrebnica legătură care-i luase viaţa. Palatul nu era în cea mai bună stare, dar nici nu putea să aibă pretenţii la aşa ceva, îi arătase pivniţele încă inundate ce aveau să fie uscate cu focuri mari după ce apa va fi absorbită cu pompele, plafoanele afumate sub care, după ce ipsozarii îşi vor face treaba, spălătorii vor scoate la iveală tablouri votive semnate de Giovanni Mansuetti, auzise el de Giovanni Mansuetti ? Palatul acela trecuse prin mai multe mîini ilustre, îl stăpîniseră familiile Foscari şi Soranzo ; pe urmă misitul îl cărase pe scări, îi arătase cele două intrări : cea principală şi riva, care era poarta discretă pentru cei ce aveau să-i facă vizite confidenţiale (Stradiotte clipise mărunt din ochi, cu o complicitate care pe Hrisant îl deranjase, dar nu avea ce face), străbătuseră o grădină părăginită, cu plante sălbăticite ce trebuiau înlocuite cu altele proaspete, pentru asta şi vorbise cu un grădinar ce avea să se îngrijească de peluze şi de straturile ce vor fi plantate curînd. Arcadele, dacă binevoia să vadă, erau în bună stare, scările somptuoase, atriile

măreţe. Sălile de jos, în frunte cu cea mare, pòrtego, de la primul cat, erau bine luminate ; palatul mai avea o poartă dosnică pentru domestici, uşile cu arhitrave şi stîlpi de marmură lăsau trecerea spre apartamentele largi ce trebuiau mobilate după gustul noului proprietar, dar de asta avea să poarte de grijă un decorator. Tavanele aurite abia se mai zăreau sub fumul gros ce se prelinsese pe pereţii laterali şi urcaseră pînă sus din pricina unui coş ce nu funcţionase cum trebuia. „Opt sute de ducaţi plafonul", estimase în treacăt Alfano Stradiotte, atîta costase la vremea lor, fiecare, era o sumă, nici nu ştiţi ce pomană este că am obţinut un preţ de închiriere pe care nu-l bănuiţi, o nimica toată pentru luxul care o să iasă de sub aceste ruine. O să-mi spuneţi : „Bravo, Alfano ! Meriţi cei 15%..." „12%", rectificase pe loc Hrisant, învăţat de Christo să nu-l slăbească pe cel ce te fură... Pe urmă misitul îl plimbase prin grădina în formă de labirint, arătîndu-i canaletto-ul acoperit, cavana pentru gondole. „Discreţie perfectă, nu o să ştie nici musca cine vă vizitează", şoptise iar cu o complicitate murdară omul său. Într-o debara găsise şi un tablou uitat de vechiul proprietar pe care i-l atribui lui Carpaccio : Natività della Vergine, deşi se vedea cale de o poştă că era o amărîtă de copie a cine ştie cărui pictor de mîna a treia pe care Hrisant avea să uite unde-l văzuse. În sfîrşit, după ce făcură turul proprietarului reveniră în cabinetul care trebuia să-i servească lui Hrisant de birou, unde avea să-şi ţină actele secrete, un fost refectoriu întunecos şi afumat, cu tavanul boltit şi dulapuri negre, solide în ziduri, ce se încuiau cu mari obloane metalice de fier alb. Fu amintit cardinalul Contarini, patriarh de Aquileia care ar fi locuit şi el în acest palat şi ar fi folosit întunecata şi misterioasa încăpere în care se mai găseau pene de scris, pergamente, totul de fapt o recuzită de la Teatrul Grimani pe care abilul misit o împrumutase ca să facă efect noului locatar, să aprindă imaginaţia ageamiului ce voia să locuiască o casă princiară, numai pentru că avea bani, cine ştie din ce afaceri murdare scoşi. Acolo mai trebuia adus un lettorin, spunea Alfano, pentru codice sau cărţi, şi un scabelo pentru ca decorul să fie reîntregit cum se cuvine. Toate costau, ştia el ce sume cer anticarii, pentru că numai ei puteau să găsească ceea ce lipsea sau fusese furat din palat. În ce-l privea pe Hrisant, o resemnare blîndă luase locul unei împotriviri iniţiale. Cu asemenea oameni nu se

putea discuta la infinit, trebuia să te lași jefuit cu aerul că nu le merge cu tine, deși celălalt zîmbea în barbă pentru că pe mulți îi trăsese pe sfoară. De fapt la socoteala finală nu avea decît să-l trimită pe fiul Militrisei și al contelui Goncearov, pe care-l angajase de curînd și care i se părea un om destoinic, să se tocmească el în locul său pentru că nu mai avea nici un fel de energie.

Pe urmă Giovanni Basadonna cărase cîteva săptămîni, cu încă un grup de servitori, mobila grea, pe scările ce trebuiau ferite de încălțările lor grosolane. Lucrătorii aduși de misit, și ei gălăgioși, plini de pretenții și de fumuri, se lăudau cu palatele în care făcuseră aceeași muncă, și dă-le vin roșu, și dă-le de mîncare : apăruse și un bucătar, și o femeie care trebuia să aibă grijă de lenjeria lui, să spele și să calce, să pună în ordine vestmintele lui Hrisant pe care tot Christo îl dusese la croitorii cei mai renumiți din Venezia să-i croiască pelerine franțuzești, jabouri de mătase, pantofii englezești urmînd să fie cumpărați de la magazinele de lîngă Rialto. Dar alergătura aceasta de dimineață pînă spre seară prin dughenele cu lucruri îl scotea din gîndurile negre pe care le avusese la început, după dispariția Herulei Lucrezia, despre care nu mai avea nici o știre. Îl mai încerca cîteodată pe Christo, crezînd că-l va surprinde și că acela îi va spune unde se ascunde, dar el era mut ca mormîntul, jurîndu-se că habar nu are unde putea să stea atîta vreme fără să dea vreun semn.

Serile și le petreceau prin teatre. Pe Hrisant nu-l amuza viața asta, dar trebuia să se obișnuiască cu ea dacă voia să o mai vadă pe Herula Lucrezia. Așa încît se iluziona că se distrează, răbdînd să-și frece fundul de băncile strimte ale stalului de la Grimani, care aduceau cu cele de la biserica Santa Madona, cumpărînd, fără poftă, mere coapte și mîncînd în silă sau bînd lichior de anason în pauzele dintre acte, privind la mulțimea ce descojea portocale, mestecînd lacomă covrigi, castane, semințe, alune sau bînd cahvea și certîndu-se cu custodele teatrului pentru prețurile prea pipărate ale locurilor. Fumul de lumînări era amețitor, se scurgea greu pe sub plafoane ; mirosul de mulțime asudată îl îngrețoșa, dar trebuia să-i facă pe voie lui Christo care se amuza spuindu-i că îl călește în vederea „logodnei“ cu Herula. Mergeau și la Operă, unde se fluiera cînd aria nu era cîntată cu convingere de vreun tenor venit de la Palermo sau din altă parte, nedeprins cu violența celor din stalurile veneziene și atunci pe scenă se arunca cu

mucuri de lumînări, cu coji de portocale sau se fluiera, pur și simplu. Aristocrația plictisită din loji își trimetea, ca pe timpuri, porumbei sburători de la o loje la alta, cu mesaje scrise pe hîrtie fină, legate cu lănțuguri subțiri de aur, în veselia fremătătoare a parterului care fluiera ca să sperie păsările ce duceau misivele unde trebuia fără să se turbure de zurba sălii încălzite. După care plecau cu toții la Ridotto unde-i așteptau prietenii, în frunte cu Attillio Vimercatti care de la o vreme nu-l mai slăbea pe Hrisant cu amabilitățile, invitîndu-l la o bassetta. Streinul ținea banca, pierdea atît cît credea că va potoli setea de ducați a soțului Herulei și se ridica ostenit de la masa de joc. Și aici era fum și înghesuială, tîrfele nobiliare se arătau după miezul nopții în rochiile lor, mariage sau andrienne, în stofe brodate cu aur și argint, cu penaje, batistă de mătase albă, jabouri, unghii lungi : quasi per testificar di esser bestie, mănuși lungi, manopole, brodate și parfumate, cu eventalii cu mînere de aur făcute la Zucchi, Bagozzi sau Finezzi, ori, și mai scump, la Remondini di Bassano, bijuterii false sau veritabile, totul sclipind sub policandrele strălucitoare, luînd ochii bărbaților, și ei îmbrăcați în haine de catifea, efeminați, plini de importanță, aferați, arătîndu-și butonii de aur, lănțugurile, inelele și brelocurile, ciorapii fini, englezești, pantofii ascuțiți la vîrf sau șosetele albe. Erau găunoși, vorbăreți, plini de promisiuni, trișori, adevărați cartofori ce pierduseră și făcuseră averi, înșelînd pe alții ori trași pe sfoară de cei mai bine pregătiți pentru tacita luptă de subtilizare a banilor din buzunarele celor naivi. La ziuă, Hrisant se îndrepta, rupt de oboseală, spre ospelul său, adus de un gondolier, închiriat și el cu luna pînă cînd avea să angajeze unul, al casei. Palatul Caragua ieșea din jupuiala lui matusalemică, zidurile se luminau ; lucrătorii nu aveau sporul pe care-l bănuise el, nici vorbă de cele două luni cerute de noul chiriaș, trecuseră patru, cît zisese Basadonna și mai era încă mult de făcut, curțile interioare erau pline de moloz și de resturi de lemne, grămezi de marmură împiedicau accesul spre apartamente ; încăperile pustii, lipsite de mobilă, cu ferestrele deschise prin care intra un aer salin de pe canale îl alungau din nou în stradă. Era ceață și umezeală, dimineața și seara ; toamna rodea paragina fastuoasă a orașului, vopsitorii lustruiau grilajele, tavanele erau săpunite cu grije ; pe scări, decoratorii și pictorii migăleau cu grijă să scoată la suprafață picturile ucise de fumul timpului, apărea ici-colo cîte o pată roz sau albastră, pro-

miţînd să desvăluie vreodată întregul misterios al plafoanelor ; mozaicurile vechi, parchetele nelustruite de un secol sau mai puţin se arătau cu greutate de sub jegul vremii ; vechile perdele sfîşiate de praf erau trase de la geamurile pe care nişte femei ce nu le mai tăcea gura le frecau cu sîrg ca să facă sticla mai luminoasă. Dar cu răbdare, vechea magneficenţă a acestei locuinţe ieşea, încet-încet, la suprafaţă deşi încărcătura ei barocă nu era pe gustul lui Hrisant căruia îi plăceau mai ales lucarnele acelui palat, încăperile intime de la parter, ascunse în ziduri, cu uşi joase de stejar. Ceruse decoratorului să pună draperii deasupra lor să le învăluie în valtrapuri somptuoase care dădeau intimitate greoaiei clădiri. Eclerajul saloanelor îl făcuse tot el, supraveghind ca nu cumva lumina să fie brutală. Soseau şi mobilele, scrinurile, dulapurile greoaie, acvariile şi oglinzile, şi ele cărate din alte palate, puţine la număr, verzi, întunecate, fără sclipiri, cu rame grele de cristal argintat, ros de vreme, cu o adevărată pecingine în aur care nu făcea rău, dimpotrivă. Trimisese înapoi pe ebenist după fildeşuri mai învechite, lipsite de albeaţa vulgară pe care o avea noul, fără lustrul lui indecent, mozaicurile trebuind să fie şi ele purtate, roase, ciobite, orice pietricică proaspătă îl enerva, îi chema pe lucrători şi-i certa şi aceia înjurau birjereşte pentru că clientul lor era prea pretenţios. Intervenea Stradiotte care le explica că e vorba de un fel de prinţ oriental care locuise la Stambul şi în Spania (asta era de la el) şi care se pricepea la astfel de lucruri, nelăsîndu-se dus de nas ca fitecine. Nici ceramiştii nu scăpaseră de gura lui Hrisant, fastidioasele gravuri aduse de decorator fuseseră refuzate în cîteva rînduri ca necorespunzătoare, lăzile arăbeşti, lanternele scodolite din magazinele prăfuite de sub podul Rialto erau înapoiate după ce fuseseră cercetate ; Hrisant nu admitea cópii, pentru că în materie de marfă orientală se pricepea ca nimeni altul, că doar nu degeaba bătuse bazarele din Pera ani de zile. Nici vopsitorii nu ieşiseră mai bine ; el hotăra albul şi auriul cu care se decorau ramele uşilor sau ale plafonului ; alesese cu Christo vesela fină, porcelanele, lingurile şi furculiţele de argint, el desenase modelele şi aşteptase cu răbdare să i se aducă comanda de pahare de la Murano. La cumpărarea trăsurii nu lipsise, nu-i plăcuse catifeaua şi damascul decoraţiei interioare şi desenul livrelei lacheului care trebuia să stea în spate, litierele şi cupeul erau matlasate după cererea sa cu herburi aurite, harnaşamentele celor şase cai, cumpăraţi şi ei de la un moşier rural de lîngă Vietto,

nimic nu fusese neglijat, de la Oratoriul cu cinci orgi care te întîmpina în holul imens de la intrare și pînă la lăutele veroneze ce zăceau abandonate pe podelele acoperite cu covoare orientale din micile refugii neîncăpătoare în care numai cîte un divan și pernele risipite pe jos erau singurul mobilier alături de băile mici, joase, pline de săpunuri francese și parfumuri subtile, pecetluite în sticle de cristal. Alfano Stradiotte dorise să se spînzure cînd Hrisant refuzase statuile mitologice de marmură ce ar fi trebuit să împodobească încăperile de jos.

„Nu e muzeu, e o casă de locuit", protestase chiriașul și cu asta discuția se încheiase pentru că misitul atîta învățase în cele cîteva luni cît avusese de-a face cu grecul său încăpățînat, să nu-l contrazică.

„Fără nimfe, fără driade lîngă cămin ! făcea el patetic, asta e blasfemie, îmi dau demisia din serviciul dumneavoastră, o să-mi pierd clientela cînd se va vedea că nu am reușit să vă conving !" Avea un fel de plîns gîtuit în beregăți, își smulgea părul din cap, dar Hrisant rămînea impasibil la disperarea lui teatrală. Fîntîni interioare, da, asta-i plăcea noului chiriaș al Palatului Caragua, dar capete antice, pe piedestaluri, Neptuni și Delfini care să sublinieze jocurile de ape, asta cu nici un preț, nu ; marmura are ceva funerar în ea, spunea Hrisant, mai ales cînd e multă. Nici afrescul ivit pe plafon nu-l fericea prea mult, noroc că nu-l văd, spunea, doar dorm în altă parte, și acolo nu am amorași și frunze de acant și stema familiei Pesare, nuduri grăsălane după moda acelui timp cînd se pictau personaje despuiate, greoaie, reprezentînd Banchetul Cleopatrei, ce putea fi semnat de Tiepolo sau de un imitator, cu totul, o pictură jovială de gustul cel mai jos, dar pe care nu mai putea s-o acopere cu ceva pentru că ar fi stricat stilul locuinței. Avea de gînd să trucheze totul cu o lumină secretă care să lase în umbră plafoanele care-l scoteau din sărite.

Se certase cu grădinarul și cu decoratorul la croirea grădinii plină de o luxurianță ce nu-i plăcea deloc ; prea multe plante, prea multe arcade, nici aici gusturile lor nu coincideau. Aleile trebuiau lăsate să fie invadate de iarbă, să nu aibă acel aer nou care-l irita, vegetația nu trebuia mereu scurtată și tunsă ca grădinile franțuzești, iubea sălbăticia, chiar închipuită, lăsată să se desfășoare într-o exuberanță naturală. Era greu să-i convingi pe acești italieni încăpățînați, cu ei o scoteai tîrziu la capăt. Pînă la urmă

totul se terminase cu bine, îi apucase iarna, venea Anul Nou și încă se mai cărau mobile vechi, se aduceau modificări în unele colțuri ce nu aveau destulă intimitate și cînd, în sfîrșit, după tocmeli homerice scăpă de el, plătindu-i cei 12% care deveniseră de fapt vreo 20%, cu ce-i încărcase la socoteli, Alfano Stradiotte constatase cu humorul lui involuntar :

— Totul îmi place în acest palat. Numai că-i lipsește ceva.

— Ce anume ? întrebase Hrisant, ușor nedumerit de această ultimă pretenție a misitului.

— O femeie...

*

Christo era de o veselie nebună. Cîștigase o sumă mare la Panfil și seara aceasta care mai păstra ceva din iarna funerară a Veneziei în care grădinile lîncede emanau un miros trist nu-l făcea deloc melancolic. Era deghizat în madonier ; își făcea din cînd în cînd vînt cu tricornul pe care-l ținea în stînga și se saluta cu necunoscuți. Undeva țipau niște femei, mirosea a parfum prost și a carne friptă. Deasupra pieții San Marc se aruncaseră primele arteficii în văzduhul negru ce se lumina intermitent arătînd înalta Campanilă roșie din turlele căreia sburau porumbei speriați de traiectoriile luminoase din jur.

— Cum o s-o recunoaștem ? întrebase Hrisant.

— Cu inima, zisese acela cu un surîs batjocoritor. Probabil că va purta un costum de mahalagioacă ; ai băgat de seamă ce gusturi are. Cînd o să vezi o gnaghe, însoțită de un chiogian, să știi că ea este cu Attillio. Pe el nu or să-l țină puterile și o să se ducă repede acasă, să doarmă. A jucat toată noaptea cu mine cărți.

Pe lîngă el trecea Nebunel, îmbrăcat în alb, cu încălțări și șireturi de culoare roșie, agitînd o pălărie încărcată de pene și aruncînd în mulțime cu ouă de carton. Carnavalul începuse devreme, aproape de miezul nopții ; aerul era sărat, cu o prospețime care venea totdeauna dinspre mare. Il Mattaccino săruta femeile mascate, la întîmplare, era gras, înalt, buzunarele hainelor lui erau pline de confetti pe care le svîrlea în dreapta și-n stînga.

Christo îl privea pe Hrisant. Bauta lui neagră atîrna într-o parte, peruca îi venea cam șui. „Nu e obișnuit cu astfel de spectacole,

pare stingherit, gîndise, dar se obișnuiește el cînd vor începe furlanele și manfrinele."

Undeva se spintecau vite, un miros de sînge proaspăt umplea imensa piață. Clopotele băteau aiurea, parcă încercînd să acopere confuzia sonoră a San Marc-ului. Măcelarii și fierarii se amestecau cu ambasadorii ; putanele de pe Fondamenta pe care le recunoșteai după mișcările șoldurilor, îmbrăcate în mătăsuri fine de Lyon, se aruncau în mijlocul aristocratelor. Cenda vestmintelor lor strălucea în focurile încrucișate ale arteficiilor. În scurtele sclipiri sticleau briliantele din degete, agrafele și cataramele de aur, firele de argint cu care își legaseră mijlocul, ori cercelușii cu perle din urechi. Purtau papuci de casă, o făceau pe popolanele, dar nu le mergea, bădăranii se strîmbau la ele și le ciupeau de fund.

— O vezi ? întrebase Christo în cele din urmă.

— Nu.

Hrisant era abătut și nu știa de ce așteptase atîta vreme ziua aceasta și, iat-o, nu avea nimic deosebit, poate numai sfîrșitul ei care însemna dimineața de a doua zi cînd trebuia să-i primească pe primii săi oaspeți în palatul Caragua în care ardeau toate lumînările încă de cu seară și servitorii așteptau încremeniți pe treptele măreței scări principale. Toată febra acelei înfrigurări prelungite, certurile scurte și violente cu decoratorul care avea alte idei decît ale lui trecuseră și-l lăsaseră cu o oboseală covîrșitoare. Ar fi dormit, deși numai de dormit nu-i ardea într-o astfel de noapte ; băuse cîteva cahvele care-l țineau pe picioare, dar ceva greoi îl apăsa : un fel de bănuială tenace că ea nu va sosi și, anume, făcînd-o dinadins, pentru că în ce-l privea, totul era făcut dinadins...

— Și dacă nu vine ? întrebase pe Christo.

— Cum îți închipui ? Nu stă ea în casă pe o vreme ca asta!

— Dar dacă n-o lasă Attillio ?

— Nu s-a născut acela care s-o împiedice pe Herula de la o plăcere, zisese rîzînd celălalt. Dacă vrei s-o recunoști, privește-i alunița ; va avea una pe gît : galante ; ori una în colțul gurii : assassina. Îi cunosc obiceiurile...

Nimfe, păstori calabrezi, Zanni în pantaloni albi, largi, tiviți cu verde, astrologi, cabaliști se învîrteau în jurul lor fără vreun scop sau avînd aerul că se distrează, căutînd și ei pe cineva, pe care

să-l recunoască în mulţimea pestriţă din jur. Un vînt rece făcea să scîrţîie statuile de lemn ale Pieţei San Marc. Cei mai mulţi se înghesuiau în jurul unui stîlp deasupra căruia ardea o roată de flăcări şi sub care Ercole îşi încerca forţele îmbrăcat într-un tricou vărgat, ridicînd haltere false, cu aerul că e distrus de greutatea lor, asudînd, gemînd şi, în cele din urmă, smulgînd ropotele de aplauze ale curioşilor. Pe o sîrmă dansa o fată slabă, palidă, cu o umbrelă roşie în stînga, abia ţinîndu-şi echilibrul şi ajutîndu-se cu braţul celălalt ; mulţimea o ironiza, îi striga : Hopla ! dar ea n-o auzea ; nu voia decît să ajungă dincolo, la capătul acelei sîrme ce atîrna ca o burtă spre mijloc. Brighiellele alergau de colo-colo, furînd pe cîte un gură-cască, luîndu-i batista sau punga în care-şi ţinea cîţiva bănuţi de aramă. Pantalone, regele Carnavalului, împărţea pungi cu nimicuri şi vorbe de duh în dreapta şi-n stînga, făcîndu-şi loc cu ajutorul unui lung baston cu care despărţea grupurile ce-l împiedicau să treacă.

— Nu e ! zisese de cîteva ori, impacientat, Hrisant Hrisoscelu. Ai să vezi că va lipsi, o face dinadins...

— Nu vrei să mergi la astrologi să-ţi ghicească în palmă dacă vei fi fericit în noaptea asta ? îl ironizase Christo cu vocea lui turbure, obosită după noaptea pierdută. înaintea acestei serbări ce abia începuse.

Hrisant nu-i răspunsese. Îl ura din inimă, ar fi vrut să-l vadă căzînd pe pietrele pieţei, svîrcolindu-se în dureri. Profesorul Masgumieri, dentist, ocultist, vînzător de vopsele pentru păr şi mustăţi îşi desfăcea sticluţele sale cu soluţii şi alifii, preţul lor fiind încasat de o femeie slabă, deşirată, care lua banii fără să-i numere, cu un aer absent, aruncîndu-i într-o basma pe care o desfăcea şi o înnoda cu dexteritate.

— Trebue să fie la marionete, hotărî Christo, haide cu mine.

Mulţimea se înghesuia într-acolo, era greu să pătrunzi printre rîndurile strînse, dar, încăpăţînat, o luase înainte şi-şi făcea loc cu coatele, privind cu atenţie la fiecare persoană care ar fi putut aduce cu Herula Lucrezia. Se auzeau capetele de lemn ale păpuşilor, lovindu-se unul de altul : Pulcinella cu Arlechino, Turcul cu Soldatul se fugăreau caraghios în faţa unei perdele albe de mătase lucitoare ; băteau nişte tobe mici, copiii rîdeau de se prăpădeau, ţinuţi pe umerii unor bărbaţi groşi, înalţi, ce nu mai lăsau pe alţii să mai vadă ceva din lupta înverşunată ce era urmărită cu sufletul la gură.

Herula nu era nici aici. O tombolă scîrțiia din greu înainte de a fi pornită, abia urnită de un uriaș îmbrăcat în costum de pirat. Pana albă de struț cu care se termina brațul de lemn al Roții Norocului se oprea în fața vreunei culori sau cifre, mulțimea de jucători urla de bucurie, ori de furie, fericitului cîștigător i se dădea cîte un purceluș de gips, pictat cu auriu și cu roșu și acela pleca bucuros că-i surîsese norocul și că va avea un an bun înainte.

— Plec, hotărîse brusc Hrisant.

— Ce, ești nebun ? S-ar supăra. Cred că stă în vreun colț și ne pîndește, are răutăți din astea.

Manechinul Bătrînei, La Vecchia, fusese spintecat și din mijlocul pîntecului ei țîșneau flori și confetti, revărsîndu-se peste mulțimea amețită de atîtea surprize. Un cîine sărea prin mijlocul unui cerc de foc, artificiile îl orbeau, dar el continua să se întoarcă mecanic și să sară exact prin mijloc și curioșii îl gratulau cu oase de pui pe care le scoteau de prin buzunare.

— Uit-o ! strigase Christo dintr-odată și își făcuse loc, dînd ghionți în dreapta și-n stînga, să ajungă o siluetă care aducea cu a Herulei. Hrisant simțise că se înăbușe, abia se ținea după prietenul său, mînat de o speranță ce-i dădea o greață ușoară, era amețit, curios, vederea i se turburase.

— Mască ! Mască ! striga Christo, dar femeia era un travestit care rîdea acum cu gura pînă la urechi văzînd mutrele dezamăgite ale celor doi.

— Aș fi jurat că e ea ! spusese Christo, avea același mers și aceeași statură... Mai căutăm, nu-mi scapă !

Deasupra pieții se înălțase un balon aerostatic, umflat cu aer cald. Avea o bordură de lumînări ce pîlpîiau în vîntul nopții, se legăna ca și cînd ar fi fost gata-gata să se prăbușească, mulțimea țipa de frică ca nu cumva pînza să ia foc, dar flăcăruile erau prea departe și nu se auzeau decît bufnetele celor ce se stingeau pe rînd. Băteau tobele, înverșunat, se auzeau aplauze, mirosea a alune prăjite și hohotele de rîs ale celor din jur îl scoteau din sărite pe Hrisant. „Îl las și dispar în mulțime, hotărîse, s-o caute el, să-i spună ce-o vrea, nu doresc s-o mai văd, parcă ar fi ultima femeie din lume..."

Dar nu plecase, îl urma tăcut, obsedat, pe Christo, simțea că asudă, că i se usucă limba în cerul gurii, o ură neagră, veninoasă

urca în sîngele lui. „Vreodată cînd va fi a mea o voi umili, cum i-am făcut Chrisafiney Costandachi pe cînd era fecioară încă și mă juca pe degete și am despuiat-o și am uns-o cu miere și am legat-o de un salcîm de au mîncat-o mușțele și pe urmă am pus un țigan s-o lingă pe toate părțile și ea țipa de plăcere și ar fi vrut bărbat și am lăsat-o să stea singură, încuiată la moșie, la Gliganul, într-o chilie, de se urcase pe pereți și mă implora s-o deflorez, să-i fac ceva, că nu mai putea, și am dat-o potcovarilor s-o răstignească ei, să borască în ea, rînd pe rînd, pînă au crezut că moare pentru că poștă o făcuseră și țipa ca din gură de șarpe și a trebuit s-o repare doctorii cei mari de la Bucuresci că n-o mai lua nimeni de nevastă, zdrențuită cum era."

Trecuseră două ceasuri de cînd rătăceau prin mulțimea ce se amețise de-acum, se auzeau cîntece deșuchiate, perechile se sărutau după ce-și scoseseră măștile și-și arătau chipurile. Petrecerea se spărgea. Încă nu era dimineață, aerul părea mai rece, dinspre mare venea o boare salină, lipindu-se de față, obrazele se umeziseră în lumina slabă a faclelor ce se mai scurseseră și ardeau, abia pîlpîind. Era limpede că ea nu venise, că-l făcuse de rîs în fața lui Christo care avea să povestească tuturor prietenilor lor cum îi trăsese clapa grecoaica. Musafirii probabil că aveau să vină pe la cinci de dimineață ; nici mai devreme, nici mai tîrziu, adică exact cînd carnavalul se spărgea, trebuia să bată tunurile și să se arunce ultimele arteficii spre cerul întunecat al acelei ultime zile de Crăciun. Vînzătorii ambulanți își strîngeau tarabele sărăcăcioase ; vînduseră tot ce aveau, își numărau banii la lumina unor lumînări, chioșcurile erau închise, se puneau obloanele, se închideau lacătele, lumea se rărea, se auzeau voci guturale de cheflii care se retrăgeau spre mahalalele Veneziei.

— Mergem ? îl întrebase pe Christo.

Părea și el întristat de întîmplarea căreia îi fusese martor.

— Nu știu ce-i cu ea. Nu face niciodată așa ceva, dacă spune că vine, nimic nu o împiedică să se țină de cuvînt... O să ne distrăm, în schimb, o să bem șampanie și o să ne culcăm cu frumoasele veneziene. Am chemat un adevărat corp de elită, o să ai de unde alege. Nu-ți rămîne decît să te răzbuni, ea o să afle, oricum...

Prietenul său nu mai avea nici un haz. Gîndul de a patrona o serbare în halul în care se afla nu-i făcea nici un fel de bucurie. Gîndurile cele mai sumbre îl întunecau și mai mult. „Lichidez totul chiar azi, vînd, plec, să nu mai aud de acest oraș și de pu-

torile care trăiesc în el. Curve și mascarale, parcă nu am mai văzut fund de muiere, parcă nu sunt destule tălăniţe în Bucurescii ăia puturoși ? Parcă nu știu că marfa cea mai lesnicioasă în lumea asta, tot femeile sunt..." Mai împăcat, îl luase de braţ cu tandreţe pe Christo și-i spusese :

— Haidem, am un chef teribil să mă îmbăt...

Celălalt nu-l auzise niciodată de cînd îl cunoștea spunînd astfel de vorbe. Gondola îi aștepta ; pe lîngă ei mai treceau cîţiva travestiţi, ţinîndu-se de gît și sărutîndu-se cu nerușinare. Aveau buze lipicioase de satiri, îi făceau scîrbă, erau scîrnavi, i-ar fi trimis în ocne, atît îi ura, poate și pentru că arătau fericiţi, poate și pentru că nu se uitau după femei...

Palatul Caragua strălucea de departe, peronul de piatră era pustiu, numai doi lachei nemișcaţi, le arătară drumul cu faclele.

— A venit cineva ? întrebase Hrisant.

— Încă nu, spusese unul dintre ei, Giovanni are să vă spună ceva.

Urcaseră cîteva trepte și Basadonna le ieși înainte. Era îmbrăcat și el într-o livrea albă, cu perucă și pantofi de lac cu catarame argintii :

— Vă așteaptă o doamnă !

Hrisant crezu că moare, simţise cum tot sîngele i se urcă în cap.

— De mult ? Unde e ?

— Sus ! arătase servitorul cu capul.

— Îi seamănă, ca orice face, comentase uscat Christo. Aleargă, ce mai stai ?

— Și invitaţii ? făcuse prostit Hrisant.

— O să am eu grijă de ei. O să le spun că te-au răpit piraţii, că te-au închis la Piombi, pentru datorii la cărţi, găsesc ceva. Aleargă pînă nu se răzgîndește...

Cînta, se afla undeva, dar nu o vedea. Un săpun uriaș de culoarea fisticului alunecase pe sub o perdea, se auzea căderea apei într-o cadă, lăsînd să scape în acel atrium verzui un abur parfumat.

— Tu ești ? întrebase cu glasul puţin răgușit și-și arătase mîna cu unghii lungi. Vezi ce ai cîștigat la tombolă în noaptea asta ? Rîdea de una singură și se auzea cum își freacă trupul cu un bu-

rete. Mai ai răbdare ? Și iar rîdea. Vorbea singură ca și cînd el n-ar fi fost acolo :

— Ce-am mai căutat pînă am găsit săpunurile, și parfumurile, de unde le-ai adus, cine ți le-a furnizat ? Să-mi dai numele, îmi place totul aici. De la miezul nopții rătăcesc prin palatul tău. Aveai dreptate ; casa lui Vimercatti pare un cavou pe lîngă aceste încăperi. Te credeam un sălbatic și cînd colo ; fumarnițele astea care lasă numai jarul, și cărbunii, și mirosul de mosc al pieilor de Cordova, sunt nebună după așa ceva, îmi place la tine ; ai să mă obișnuiești prost...

Alunecase iar un săpun uriaș, roz, plin de spumă, Herula turna ceva dintr-un flacon în apă și cînta grecește „Buze dulci, buze dulci, cine le va săruta“... Hrisant se gîndea să comande chiar în această dimineață roze de Siria, să-l pună pe Giovanni Basadonna să răscolească toată Venezia ca să-i găsească așa ceva, și o pasăre septicolor, cum văzuse într-o prăvălie de sub Podul Rialto. Asta o învățase de la bătrîna Arhița Arhipoaia care și ea, mamă-mamă, ce mai forfecase, cu ducii ei, cu conții ei scăpătați, dar plini de idei ce-și dădeau singuri titluri de hypatoși...

Palatul Caragua mirosea a nou, a piper, a curmale de Aravia și a cuișoare. Era răcoare, ea se afla dincolo de perdea, goală ; blănile și macaturile de pe paturi nu ajungeau, trebuiau aprinse mangalurile din tombakul poleit care scoteau flăcări. Îl apucase o febră, nu știa cu ce să înceapă mai degrabă ; jos se auzeau primele voci ale invitaților, dar nu-i mai păsa ; gondolierii se strigau, cereau loc la peron, foșneau rochiile de atlaz și glasurile femeiești aveau ceva ațîțat în ele. Bărbații grizați glumeau porcos între ei. Își adusese aminte tocmai acum, nu știa de ce, de cuvintele lui Christo, spuse cu cine știe ce prilej, la vreun joc sau cînd se îndreptau spre palatul Caragua : „Femeile veneziene sunt mai nesățioase de carne fragedă decît de pîine“...

Abia atunci îi văzu rochia aruncată pe podele, pelerina neagră și pantofii, o diademă și un inel mic pe care, chiar în dimineața aceea, avea să-l înlocuiască cu un altul, comandat de mult și care aștepta doar să fie pus în degetul acelei doamne necunoscute despre care îi vorbise bijutierului lui de pe Cheiul Sclavonilor pentru că la Venezia trebuia să ai lacheu, croitor, cismar, bucătar, servitor, dar și bijutier ; altfel te numeai fitecine.

— Iată-mă ! zisese Herula, intrînd, învăluită numai într-un prosop, înaltă, călcînd pe dalele de piatră, pe vîrfurile picioarelor.

În Turnul Orologiului din Piața San Marc, Regii Magi se învîrteau pe scripeții lor de lemn, sacadat, arătîndu-și rînjetul de bucurie și vestind dimineața.

— Smirna mării, Fecioară Marie, cea amară, tu mi-ai dat mie toată această zi care începe ? se miră Hrisant, vorbind grecește, ca în copilărie...

*

Vasilică Ghica sta la capul lui, se trezise cu el ca și cînd ar fi intrat pe coș. „Unde dracu or fi arvaniții mei și ce păzesc ei de pătrunde ăsta peste mine cînd nici nu m-am spălat pe ochi ? ! Acuș, pînă-n prînz îi dau afară, că nu se mai poate !“

— Am luat o vutcă de anghelică, zicea acela, picior peste picior la capătul patului. Era îmbrăcat într-o redingotă pe talie, cu pantaloni pepite și cu ghete negre de lac, cu gumilastic. La gît îi flutura o lavalieră, jobenul și-l lăsase pe un scaun alăturat, ca și bastonul cu măciulie de argint. În sprînceana ochilui stîng strălucea monoclul, cu ramă de aur și șnur, favoriții stufoși îi dădeau un aer bătrînicios. „M-au trimis prietenii. Domnul se află foarte îngrijat că nu te-ai arătat și n-ai făcut heretisirea. Ce să le spui ?“

Hrisant, încă buimăcit de somn, nu știu la început ce să-i răspundă, mai curînd voia să afle cum pătrunsese în casa lui, cu toată paza. Smuci de lenta perdelei de lîngă pat și Iusufache își făcu apariția cu o mutră pleoștită, cu privirile numai în jos.

— Cum a intrat dumnealui ?

— Măria ta, l-am rugat să nu facă una ca asta, n-a fost chip ; stă aici, la capul dumitale de azi de dimineață, cică are a-ți da vești mari și proaste, am crezut că e mai bine...

— Trage perdelele ! spusese cu lehamite Hrisant. Cîte ceasuri să fie ?

Iusufache își scoase ceasornicul cu briliante dăruit de beizadea și îl privise cu o atenție mare.

— Peste unsprezece...

— Bine, lasă-ne, adu-mi o cahvea. Pe dumnealui l-ai omenit după cum se vede...

— Da' de unde, s-a servit singur ; umblă pe aici ca la dumnealui acasă. Așa boer n-am mai văzut.

După care dispăruse, încă mormăind.

— Zi-mi ce să-i spui Măriei Sale...

— Că avînd un cal bolnav, n-am putut să ies...

Rît de porc făcu o schimă de mirare :

— Cum adică, pentru o nenorocită de mîrţoagă, nu ajungi la domnitor ? Cine să creadă una ca asta ? Mai bine, orice altceva. Vorbeşti himere ! E un bărbat sapient, dar nice aşa ! Mai gîndeşte-te, nu mă grăbesc, mai ales că am mai multe mesaje de la feţe luminoase, ai auzit de Luţica Mişoglu ? Mi-a zis că moare pînă nu te pune jos ; rea de muscă, abia a luat în pîntece şi dă cu ea de-asvîrlita, dacă o vezi, te nebuneşti de cap ; umblă alde Papafilu, s-o ia de nevastă, dar ce-i proastă ? Acela i-a promis că-i scrie fabrica de postav pe numele ei, să fie stăpînă, dar Luţica, nu şi nu, că nu se lasă să plece îngreuiată de neguţitori hrisoveliţi, că pentru tine e făcută...

Lui Hrisant îi venea să rîdă. Ia te uită ! O ştia pe Luţica. Cînd plecase în cele striinătăţi era o copilă cu coade blonde, sărind coarda şi cercul şi-acum s-ar îndrăgi cu el ! Parcă prezenţa aceluia după atîta singurătate îi făcea bine, mai afla cîte ceva, că era bun de gură, mişelul, şi le ştia pe toate.

— Spune, îl îndemnă pe Vasilică Ghica cu un glas blînd, ce-i cu fata asta, a căpiat la cap, ori ce ?

— Umblă muscadinii, galanţii şi dandişii după ea, ca pisica după vrabie. Eleganţii îşi schimbă cămăşile de două ori pe zi de dragul ei, doar-doar i-o băga în seamă, dar ea : nu şi nu, că ţie îţi este promisă ! O, de-ar fi numai ea, dar s-au ivit destule fetegentile, simple, naive care abia aşteaptă să fie chemate. Ţi s-a dus vestea. Neranţula Mavrodin l-a ruinat pe bărbat-său, l-a trimis la Viana după o carozză ca lumea ; acela şi-a vîndut moşia Toporul, cu Săcădaţii şi cu Gîlca şi dus a fost ca din puşcă la cumpărat. Umblă boerimea cu limba scoasă după armăsari arăbeşti ; s-a auzit ce haită ai în remize, numai unu şi-unu, şi vor să-i dai la montă după ce inviţi lumea la Săptămîna nebunilor. Văzui că în curte nu se află nemic, se pare că are dreptate alde Kostaki Kiriazi, care cu dinţii lui galbeni cu care a mîncat numai căcat, de se umple de ruşine în tîrg, zicînd că ai venit cu idei stravagante de pe unde ai fost şi că de fapt eşti nebun, şi-i păcăleşti pe toţi. Ai promis că aduci meşteri talieni să facă fîntîni şi lucrări artizicești, dar nu văd nemic...

— Vin ei, făcuse Hrisant, vag, aruncînd un braţ leneş în aer. Îi aştept de mult, dar sunt angajaţi la conţii ungureşti din Transilvania, mă lupt să-i scot din mîinile lor...

— Atunci e bine, o să le spun la toţi ce-am aflat, că mai ales muierile s-au ţîcnit, nu mai au marşandele de mode timp nici să se odihnească noaptea. Umblă toate ca zărghitele după malacofuri, după rochii de taffetas, după evantaie, buchete false de flori din pînză sau mătase charlotte şi cahioleuri, după rochii de gaze, învaţă limba franceză care mai de care, şi au jurat că anul ăsta nu mai pleacă una la apele minerale pentru că nu mai au cu ce ; nice la Buziaş, nice la Mehadia. Şi-au angajat dascăli muzicoşi tare-n tambură şi la forte piano de le cîntă, iar danţul le învaţă maestrul de graţii Cocoratu. Bărbaţii nu mai joacă lansknernet, nici macca, nici calul alb, nici ghiordum, i-au curăţat nesăbuitele pe toţi.

Intrase Iusufache cu două cahvele fierbinţi care dădeau aburi parfumaţi în încăperea cam rece, acum de dimineaţă.

— Cum mai e afară ? îl întrebase Hrisant.

— O pişoarcă de vreme, dar ieşim noi în primăvară, acuş dă iarba şi punem poştalionii la caretă şi să te ţii, să se uite lumea după noi, ca la urs, că demult aşteaptă...

— Auzi, auzi, făcea şi Vasilică Ghica.

— Ei, să treacă noroaiele astea, să ies la Herăstrău, să v-arăt carozza contelui Burkhardt, nu sunt două în toată Evropa ca ea...

— Am văzut-o, minune ! se lingea mosafirul pe buze.

Sluga se irosise prin perdelele ce acopereau uşa. Erau din nou singuri.

— Ionică Greceanu te roagă ca pe un frate să trimiţi odată surorilor Principelui cele brilianturi, că lumea cîrteşte, cică nici nu ar exista aşa ceva...

— Vrei să ţi le arăt ? se mirase, din pat, Hrisant. Vorbesc degeaba !

Ochii celuilalt se aprinseseră de o curiozitate neînfrînată. Dar beizadeaua nu se ridică decît în coate, dînd să coboare.

— Lasă, lasă, mîrîise Vasilică Ghica, bănuind că el, de mîndrie, o să scoată pietrele şi o să le înşire. Ceva mai ştia de la Neranţula Mavrodin care le împodobise pe toate, nu se mai sfia, ce dacă aflase bărbat-său de unde avea inelul acela cu care se întor-

sese după noaptea petrecută cu Hrisant ? Cel puțin așa aveau să știe cu cine se culcase prețiosul bărbat cum venise, nice soțul ei nu putea să dea înapoi de la o asemenea încornorare cu fală.

— Și-atunci, ce aștepți ? Că holerele alea tremură la gîndul că ai putea să trimiți altora ceea ce cred ele că li se cuvine, ca fețe regale ce sunt...

— S-aștepte, dacă Pricepele nu se supără că nu mi-am făcut heretisirea, ele de ce n-ar aștepta ?...

— Ai dreptate, dragule, zisese Vasilică, pot să fumez, că am un tutun bun de Ianina, stai să-l tai nițel, că-l țin în boccea, în țiplă, ca să rămînă proaspăt...

— Fumează, Vasilică, și mai spune...

— Ei, ar fi multe, așa, dar de ce nu te-arăți, că zice lumea că ești bolnav...

— O să le spui tu cum arăt, nu-i așa ? Sunt vesel, puternic, cînd m-oi șubrezi dau avize medicale la gazete și să vezi cum năvălesc doftorii să mă facă bine...

Tabacul aprins lăsa în odăi un miros bun, profumat.

— Nu ți-am spus ce mai făcură coclitele văduve : alde Marghioala Calimah, care a băgat al cincilea răposat în răbdătorul pămînt. Nu l-a lovit ciuma mică ; ea i-a făcut moarte din zburdările cărnii. Ce crezi, ăsta, ultimul, era mai tinerel, și ea, nu și nu, că să-l înscrie la Societatea Ecvestră, că avem și așa ceva de cînd cu moda de la Paris, să-l vadă rudele și ai ei, duminica la Șosea, călare. Prostul, că prost a fost, s-a dus, a luat lecții de echitație și nu zici că a dat peste un cal cam nebun care l-a aruncat sub el și l-a strivit ca pe o muscă ; era, ce-i drept, și cam slab de țîțînă, și uite-o iar în căutare de bărbat... care o mai lua-o că i-au prins frica...

Avea pe chip o șiretenie abia ascunsă spunînd lucrurile acelea și-l privea pe sub sprîncene, mai schimbînd un picior peste altul ca să-i arate mai bine pantalonii din stofă pepite, croiți de croitorul Kokadu, care rupea inema tîrgului cu fantasiile lui în materie de îmbrăcăminte.

— ...chiar mă gîndeam, aveam o curiositate juvenilă, oare tu nu ai de gînd să faci prostia pe care o facem cu toții cînd mai îmbătrînim de a lua o nevastă, că mușterii s-ar găsi. Neranțula a și dat în tîrg că-l lasă pe al ei și că te ia pe tine. Alelalte, să moară,

nu alta, alde Bella Cantacuzen, alde Elisafta Cupărescu, ca să nu vorbim de Catrina Ruset și Sofnica Comnen care dau slujbe la popi să nu te-apuce vreo toană, că ele mai bine se omoară decît să afle că ți-ai pus pirostriile de dragul cine știe cui... Barim Gundula, verișoara mea, era de cîteva ori gata-gata să sară gardul, numai să te vadă. Abia am potolit-o : Stai, fată, în treaba ta, că nu-l cunoști : cînd vede că este asediat, se întoarce pe partea aialaltă și s-a zis cu tine ! Dacă mai rămîi mult închis, o să le scoți pe toate din sărite. Mai ales, astea măritate au mîncărime undeva, de nu le mai ține nici dracu' în loc...

Frumoase lucruri mai aflase în dimineața asta. Îl mai stîrnise nițel pe Vasilică Ghica :

— Ia mai spune, și cum ziceai că-și cumpără toți trăsuri și cai buni ?

— Da, de la negustătorii din bezestemul Sărindarului, care-și tîrguie de unde apucă patachesuri, fiacre, burse pe care le dau la revopsit, pînă la pișlerii ce sosesc la baluri în daradaică, sau într-un balon-brișcă, tras de două mîrțoage, toți se laudă că o vînd și pe maică-sa, dar nu se lasă pînă nu aduc de la Viana o carozza ca a ta... Pe care-i auzi : Mă-mbrac frumos ca un mort și nu mă las pînă nu ajung și eu să fiu invitat la Săptămîna Nebunilor, nu afli un ruginit, un destrămat, un șandaliu care să nu se și vadă în curtea ta, să joace și să danseze, să aibă ce povesti pînă la adînci bătrînețe ; le-ai făcut capul mare. Nu s-a mai cheltuit atît în Bucuresci de pe vremea lui Hangerly și-a lui Caragea, care și ei erau făloși. Cică Principele o să dea o amnistie cu acest prilej pentru a fi bucuria mai mare, cine ai ajuns, dați-ar Dumnezeu toate sănătățile... Păi eu m-aș cam duce, ce să spun lui boer Roset, de-i zice Baston, care și el ar vrea să te vadă ?

— Ăsta ce mai vrea ?

— Ei, s-a încurcat cu Tarsița Vardala, și am eu bănuială că i-ar trebui o sumă mai bunișoară, cu dobînzi mari, bineînțeles, dar nu cuteză că i-am spus ; asta nu face impresie bună la un nou venit în oraș cu atîta cinste și bogăție...

— Și el ce-a zis ?

— Ce să zică, nu-l interesează nemic, îl roade muierea, că și asta vrea berlină și cai frumoși, și rochii, și sticlărie la gît și în degete. Așa, ar avea garanții, mai ține ceva moșii, vreo patru-

sprezece, toate frumoase și bogate, nu ai pierde dacă l-ai sărăci niţel, să se înveţe minte că omul la bătrîneţe se scrîntește... Nu mai trăiește înfrînat după o viaţă cuvioasă, preamărită.

Dacă ar fi știut Vasilică Ghica că în cîteva luni, cu adevărat trebuia să vîndă și el ce pămînturi mai avea, și ce pomi, și acarete pe unde vor mai fi fost, neamanetate, ba chiar puţinele pietre preţioase pe care le ascunsese bine și nu avea de gînd să le arate cuiva, să n-ajungă cumva ca Dudescu, ăl bătrîn, la Cutia Milelor.

— Nu dau cu împrumut, nu-i de bun gust ; nu vreau să alerg pe urmă după banii mei, cît despre camătă, nu obișnuiesc să trăiesc din mizeria altora...

— Bine spus, dar nu știi cum e omul cînd i se aprind călcîiele după vreun cur de muiere ? O să-l sfătuiesc să meargă la bancheri, la negustori, ăștia fac așa ceva. Păi, m-aș cam duce, dacă mai e ceva, mai vin eu, dar mai îmblînzește servitorii, să mă lase, nu să sar gardurile sau să dau bacșișuri ca să te văz. Îmi crapă obrazul de rușine, dar nu puteam să nu te previn. Cîteodată mă gîndesc cum de nu ţi-e frică la gîndul că Princepele te așteaptă și tu, nemic. Are și el o răbdare, va fi mai rău dacă o să te uite, dacă nu ţi-o trimite cîrja ; că și cu chestia asta, știi cum e...

Hrisant făcuse iar un gest de lehamite. Să n-aibe el grijă, chiar și înaltele obraze trebuiau să mai intre la idei din cînd în cînd, să nu creadă că toate li se cuvin, că pe lume mai există și indivizi ca el ce văzuseră multe și trecuseră prin cîte și mai cîte, și e bine să se gîndească și ei, la cîte și mai cîte.

Vasilică Ghica mai băuse un păhărel de vutcă de anghelică și se aridicase cu greutate. Se mai îngrășase, nu mai avea aerul lui vesel de altă dată. „Probabil că ăsta voia să-mi ceară ceva, dar a pus-o pe seama lui Roset, m-a încercat și văzînd că nu-i merge, se duce să mă facă cu ou și cu oţet, cine știe ce mai inventă, că am rac, că mă duc, că abia mai mă tîrăsc prin încăperi, pentru că așa e omul : nu-i dai, îţi pune în spinare toate belelele, dar o să-l afle el, că or să mai vină și alţii, și Iusufache ce păzește prin cafineoanele prin care umblă decît să tragă cu urechea și să-i mai spună una, alta, care ce-a mai cîrtit și l-a luat pe dracu' în gură.

— M-am cam dus, eu zic că ar fi bine pînă în Săptămîna nebunilor să-l vezi pe Măria sa și pe urmă să dai drumul petrece-

rilor cu inema largă, așa e mai bine. Toată lumea te așteaptă, vrea să vadă ce n-au văzut Bucurescii de cînd sunt ei...

— Du-te, Vasilică, și n-avea nici o grijă. Cum se drege calul ăla care nu știu ce are la un picior, poate că nu l-au potcovit bine, sosesc și eu în tîrg, să mai văd lumea...

De unde să știe el că rămînea mereu în stenachoriile lui de sofialist...

Bucurescii stăteau sub epitropia verii. Era o arşiţă cîinească. În oraş, o linişte de moarte, ca la prînz ; Hrisant auzea cum leorbăie un cîine apa dintr-o troacă, undeva în vreo curte ; cerul verzui ca răşina de Livan, fără nour. Prin perdele nu adia nici un vînticel. Aripile morilor de la Radu Vodă înţepeniseră şi trosneau de căldură.

— Ce zi o fi azi, Iusufache ? întrebase.

— Păi, miercuri, în iuliu, iar ai uitat, boerule. Cuviosul Lampadie. Sacagiii au vîndut toată apa, nu-i mai auzi, s-au tras şi ei la umbră...

— Bine fac... Da' logofetul Caliarh pe unde o umbla el acuş ? La cancelarii au terminat cu trebile, că nu mai stă nimeni să judece. Toţi sunt plecaţi la băi să-şi dreagă stomahurile de cele boale...

— Ei, aleargă să facă bani că ne sdrobesc creditorii, s-au pus pe capul nostru...

— Ce spui ?

— Mereu te miri, de parcă n-ai şti, boerule...

Nu mai avea aerul spăsit de altădată. Sta pe un scaun, în filegorie, lîngă patul în care Hrisant Hrisoscelu se afla tologit, ca de obicei.

— Am terminat noi toate bunurile de vîndut, eleşteele, pădurile, cîmpurile, moşiile, parcă nu-mi vine a crede...

— De ce nu-l întrebi pe el ? Umblă cu anatefterele alea pe la cei rău îndemnători, pren tîrgul domnesc, dar aceia nu-i mai dau păsuiri. Ţi-au luat totul pe nemica ; dacă eşti neprevăzător şi silnic şi nu te scoli, să iei frînele în mînă...

— Ce vrei a zice ?

— Ce-am spus ! Ca mîine, Caliarh ăsta o să se ducă pe unde-o vedea cu ochii şi o să aflăm că e bărbat cu sacadat. Ştim noi a cui

parte o ține el, pe-acolo pe unde merge ? Cumpără lucruri nemișcătoare, stă la licitații pentru puduri de fîn, a cumpărat astă iarnă și stînjeni de lemne, vorbește anapoda cînd îl întreb despre cesferturile de făină, ovăz și orz, dar cine le vede ? Se pare că știe a intriga și-l lași să-și joace caii cum vrea...

Hrisant se juca cu nește mătănii de abanos, negre, de la Athos. Fumase pînă atunci puțin tutun, lăsase ciubucul deoparte și trăgea pe nas din eterurile lui.

— Nici cînd nu se scurtaseră veniturile nu era prea darnic ; l-ai lăsat să împartă el paralele pentru cămară, pentru taxe, pentru daraveli. Nu mai ieșim din linte și din fasole, măcar domnia ta nu guști, că ți-e silă ; nici nu știu cu ce te ții, ca paserea ; ciugulești și dai deoparte, eu, bate-mi-se gura de păcătos ce sunt, aș zice că suferi de ceva, deși, uite, de cînd te-ai întors trecură cîțiva ani bunișori și pînă acum nu te-ai dărîmat...

— Chiar ? Cîți să fie ?

— Da' cine-i mai numără ? Lumea te blesteamă.

— Ei, mă blestemă !

— Da', cum ? Cîți s-au ruinat de cînd cu Săptămîna aia a nebunilor pe care n-ai ținut-o... Ai uitat că Bella Cantacuzen și-a amanetladisit sculele de aur numai ca să-și cumpere carozză ? Dar Catrina Ruset ? Unde-s paftalele ei de aur ? La marani în depoziton, fuiii ! S-au dus ! Numai Pulcherița Mavro, ca mai deșteaptă, și-a salvat mătăniile de diamante și inelele, c-a avut minte... Fie că bine i-ai mai păcălit... De negustori ce să mai spun ; s-au umplut de binefaceri ! Trăsuri le trebuia și cai arăpești ? Au dat ce-au avut de pe ei, numai ca să facă față. Comandă haine, comandă rochii pentru ale lor ; umblau ca nește păunițe muierile și, cînd a fost la o adică, a fugit și Princepele în cele striinătăți, de n-apucasei nici cherofilima să faci ! A venit alt domnitor, te așteaptă și el de nu știu cînd să te duci să-i săruți dreapta, dar nu te miști, parcă ești zidit în casele astea ce se dărăpănează... Încă Perdicarul, de a dat Dumnezeu de l-au iertat și pe el, că mult mai bea, zicea că te muncesc Frumoasele, că prea ești ciudat... Au rămas toți cu trăsurile în ograzi, cu caii de marafet și cu livrelele roșii ale birjarilor, nu-i cumpără nici dracu', a sărăcit lumea, cine știe ce zile ne mai așteaptă și domnia ta, puțin îți pasă, te muncește adiata aia care nu mai sosește...

— Las' că facem și Săptămîna nebunilor, numai să mă mai întremez niţel, că nu-ș' ce am, un lihtis, nu-mi vine să fac nimic, nu mă trage inema...

— Cine te mai crede ? Prima dată ai dat șfoară că nu te simţi bine, că de-aia nici n-ai ieșit din curte și că după Sfintele Paști o să te-arăţi cu caii contelui Burkhardt și cu carozza! Sta lumea în priveală și nu-și credea ochilor. Adică să nu-și ţină cuvîntul boer Hrisant Hrisoscelu, beizadea ce se află ? Și uite că nu te-ai ţinuţ de cuvînt ! Dar ei tot te-au crezut. Și-a dat Dumnezeu de a venit și toamna și iar s-au pus muierile să calce rochiile și să mă cerceteze pe mine pe unde mă vedeau : cum te simţi și ce ai de gînd, și eu îi minţeam că acuș-acuș te aridici și că deschizi porţile, și-i lași să intre și le trimiţi darurile promise, cui promisesei, și cînd colo...

Hrisant era obosit de vorbăria servitorului, l-ar fi alungat, dar iar rămînea singur și i se făcuse urît.

— Uite, cum o trece arșiţa asta, să știi că ieșim în petreceri!

— Cine te mai crede ? S-a dus și toamna, și iarna acelui prim an cînd te-ai întors și tragi nădejde ca spînul de barbă ! Încai, în primăvara următoare ai găsit o scuză mai ca lumea ; dăduse Sfînta, lumea toată trasă în casă. Cioclii cu prăjinile pe la porţi, cu ochii cît polul, ce să mai fure. La noi nu a fost chip să intre, că-i ţineau albanezii ; pe vremea aia mai aveam arvaniţi pe ziduri...

— Cum adică pe vremea aia, ce, acum nu mai sunt ?

Iusufache îl privea ca pe un înviat din morţi.

— Boer Hrisant, glumești, ori nu mai ai ţinere de minte... Ai uitat că nu i-ai plătit patru ani și că au fugit mîncînd pămîntul, le dădea Caliarh numai mîncare de post ; duminica ce mai tăia cîteva oretenii, cît au mai fost și alea prin ogradă. Umblau pren sacnacsii cu limbile scoase, vin nu mai văzuseră de cine știe cînd, cît despre lefi, numai cismele din picioare nu și le vînduseră. Nici băcanii nu ne mai dădeau pe datorie...

Hrisant simţea că se înfurie.

— Iusufache, doar tu ai văzut ce pietre am, ţi le-am arătat. O să le scot, și o să ne răscumpărăm moșiile și o să vină iar vremea să ne roage toţi să-i primim...

Iusufache pufnise stropșit :

— Ce pietre ! M-ai trimis cu vreo cîteva la bancherul Rosenthal. Acela s-a uitat cu un geam pus în ochi la ele și mi le-a

dat înapoi : „Sticlă !“ a zis. M-am dus și în Pazar, la nește bijutieri. S-au uitat și ăia și au pufnit ca dracu' cînd dă de tămîie. Pe urmă ai scos sacul cu grăunțe lucitoare, de credeam că îmi ia ochii : cînd colo, pietrele domniei tale se cocliseră ; erau făcute din rășini, așa mi-au spus ; ba, mai m-au luat și peste picior : „Du-te dumneata acasă și lustruiește-le cu un postav și după aia mergi la Zinca Arghiroaia care ține tălănițe și kiramele și culcă-te cu ele și la urmă dă-le cîte un inel din ăstea care se vînd la kilogram la Italia, dar dispari repede pînă nu bagă de seamă acelea că le-ai tras chiulul, că-ți pun fustele-n cap !“ Așa mi-au zis, să nu mai apuc ziua de mîine...

— Răutăți lumești, făcuse filosofic Hrisant, mai trăgînd din eterurile lui pe nări. Am, pușsi deoparte, lei essindari, am diamanticale, tu știi mai bine, dar alea trebuesc ținute pentru zile grele. Tot o să fac Săptămîna nebunilor, nu am kief de nemic. Mai bine povestește-mi ce mai e pren tîrg.

Iusufache nu se înghesuia la bîrfeală, dar îi era milă de Hrisant care parcă mai albise pe la tîmple și arăta ca unul lăsat în nepurtare de grijă, sortit să moară de moarte bolnăvicioasă.

— Ce să fie, măria ta, în mahalaua „Bate pește“, nește argintari s-au făcut bancheri, poartă pălărie înaltă, strigă Pitulicea țiganca după ei : Mă, nemîncaților, să vă dau un galbin de pomană, ori v-ați ajuns ? Și ei, s-o ucidă cu slugile, le fugăresc, alvițarul Bacalu și-a cumpărat, dacă ai pomenit dumneata, ariston cu 6 cîntece și o brișcă cu leagăn, zice că o să-ți dea de pomană cînd n-o să mai ai de mîncare, că tot la troaca lui Moruzi o să ajungi ; și eu cînd aud astfel de vorbe spurcate, cît e el de pricopsit îl scuip și-i povestesc în ce benchetuiri ai stat pe-acolo pe unde ai fost și-l chem să vadă caii noștri care s-au sfoiegit și ei în remize, că nu i-ai scos decît prin curte și au orbit aproape, sunt numai coaste, nu mai stau șeile pe ei, le dă slugile de milă cîte o crosnă de fîn ca să nu se prăbușească. Zău dacă mai pricep ceva. Ce oi mai aștepta dacă mai ai diamanticalele alea de nu le scoți, că te prăpădești. Te-ai uitat în oglindă ?

Hrisant iar se oțărîse.

— Mai tacă-ți gura aia spurcată că nu știu ce-ți fac... Nu-mi plînge tu de milă, că nu mă prăpădesc, am trecut prin multe. Ia te uită la el...

— Pot să fumez în fața măriei tale ?

Altă dată numai pentru întrebarea asta l-ar fi biciuit, dar acum nu mai avea nici un fel de însemnătate dacă nu-i arăta respectul pe care-l merita, în definitiv, cu el se ajuta, ţinea la el nu ca la o slugă, ci ca la un prieten.

Încuviinţase din cap şi acela îşi tăiase tutunul cu un briceag, murmurînd de unul singur :

— Pe urmă şi pe secretarul ăsta al dumitale de ce-l mai ţii, de parcă te-ar avea la mînă. Nu sufli înaintea lui, parcă nu vă aud eu cum vă sfădiţi noaptea ? Uite-l, acuma doarme, nu face nemic. Citeşte foglietele alea pe care le aduce de la cafineon de la Altîntop, pe furiş, că nu ştiu ce caută în ele, şi cînd mai vine poştaşul cu vreo leteră ţi-o citeşte că şi de citit ţi s-a făcut lehamite, de nu mai citeşti nimic.

— Ei, nu mai văd bine, asta e... Obosesc, ce rost are să-mi stric ochii ? Spune mai bine ce mai face lumea ?

Iusufache, mai îmbunat de tutun, se scormonea în cap, să le mai adune.

— Păi Lolea a pus neşte haidamaci de au strîns lumînările de la casele Belvederului, de pe afară, pe cele de la casa Maricăi Dăhmăroaia, de la Carabet şi Avramoglu, ba a trimis pe unii şi pe la binaua mînăstirii Mărcuţa şi i-au prins. „Ce faceţi, mă, nenorociţilor, cu lumînările oamenilor ?“ „Ce să facem ? Alte lumînări pe care le vindem“, au răspuns hoţii. I-au bătut, au mărturisit pentru cine lucrau, ia-le pielea, n-ai ce le face! Negustorii au făcut petiţie să-i bage la Cremenalion, se judecă, e o daraveră întreagă, s-a păcătoşit lumea de tot... Altceva ce să-ţi mai spun eu, boerule ? S-au mărit taxele de către Eforia podurilor, că vor să pună piatră, şi asta costă. Lumea mormăie, prea multe angarii, nu e bine nici aşa... Pena Papugiul din mahalaua Silivestrului şi-a măritat fata şi-a dat-o după un boer zabiţ, cu meriton, şi zestre, numai sipete legate în fier şi hunteri de vînătoare, că acela face ce face şi merge pe la moşii să mai tragă focuri în prepeliţe, sitari sau ce-or mai vîna ei pe-acolo, în rest e pace, lumea petrece cînd apucă, cu vinuri întunecate, sînge de taur...

Arşiţa parcă se mai ostoise. Iar se auzea cîinele ăla care lăpăia apa dintr-o copaie drept în mijlocul Bucurescilor. Pe Hrisant îl luase un somn, picotea. Iusufache înţelese că era vremea să se retragă, îi era şi milă de boerul lui. Oare nu-şi mai dădea el seama ce i se întîmplă ? Că sărăcise şi că rîdea lumea de el ? Ce mai vorbea de Săptămîna nebunilor, că în curînd nu vor mai avea nici

după ce bea apă, numai dacă nu cumva ţinea ascunse cu adevărat pietrele pe care le văzuse şi el odată, dar pe care Hrisant le căuta din cînd în cînd şi nu le găsea, pentru că uitase unde le ascunsese. „Să nu le fi furat alde secretarul livonian, ori cine ştie ce slugă, alde Sultana ori Rafira, sau cum îi mai spunea“, că le uitase şi el numele adevărat.

Beizadeaua aţipise şi visase scurt că se află în Pera, unde-l urmărea Trimisul cu un laţ de mătase pe care voia să i-l arunce de gît. Alerga şi gîfîia, strigînd. Iusufache îl auzise cum urlă în somn şi-l sguduise cu milă : „Scoal', boerule, eu sunt, ai visat urît !“ Hrisant se trezise, privise buimac în jur, îi văzuse faţa prietenoasă şi recăzuse iar într-un somn agitat. A doua oară se visă la Venezia ; se afla în gondolă cu Herula Lucrezia, pe Canalazzo, peste ei cădeau frunze de bergamot şi bătea vîntul grecale, simţise un frig mare în oase, ea parcă ar fi vrut să plece şi să-l lase, şi el se ruga să nu facă una ca asta, asudase, se smucea în aţipirea scurtă şi ilogică şi iar se trezise şi-l alungase, parcă atunci văzîndu-l pentru prima oară în ziua aceea : „Şi tu ce cauţi aici ? De ce nu mă laşi singur ?“ Iusufache dispăruse, făcîndu-şi cruce cu limba în gură ; „Nu mai e sănătos, mai bine l-ar duce prietinii la doftorii cu ipolipsis, să-l vadă“. Dar cine să mai intre aici ? Pe Vasilică Ghica îl alungase beizadeaua cu bastonul pentru că acela se spurcase la lichioruri şi vutcă, îl bea cîte o zi întreagă, abia îl urneau cu arnăuţii, cît mai avuseseră aşa ceva la poartă. Alde Kiriazi, barem, nu intra nici în curte, striga numai de afară : „Ieşi, Hrisant, să te vadă lumea, că zice că ai murit ! „Ăsta îl ura cel mai tare pentru că îşi făcuse planurile cele mai mari cu el şi ajunsese la salamet. Spera că la Săptămîna nebunilor o să-l îmbuneze şi o să-l stoarcă de ceva parale, dar el, Hrisant, nemişcîndu-se din curte nu avea de unde să-l apuce şi să-l întoarcă. Beizadeaua sta în faţa lor şi-i asculta, şi o ţinea, una şi bună : Numai să se facă el bine şi o să iasă în tîrg, să meargă la Princepe pentru heretisire, după care, să te ţii petreceri, şi-atunci o să le arate el ce adusese de pe unde fusese ! Numai că zilele, şi lunile, şi anii trecuseră şi nu se întîmplase nimic ; care se curăţase intrînd la cheltuieli, îl blestema şi-acum, şi-l făcea de ocară. Unde se mai văzuse boer care să făgăduiască ceva şi să nu se ţină de vorbă ! Îi dădeau de ştire că pragul lor nu o să-l mai calce, că or să-i otrăvească armăsarii, parcă bieţii cai aveau vreo vină ; ba chiar puneau la cale să-i dea foc la case şi bietul Iusufache, care ţinea la el, nu mai avea somn, mai punea ce slugi mai

se tîrau prin curte să stea de veghe, mai ales după miezul nopții, să nu se întîmple una boacănă. Dumnezeu îi știa cum se mai țineau în viață armăsarii baronului Burkhardt, cît aveau să se mai țină, pentru că porțiile de fîn se împuținau, trebuia să-i mintă pe creditori, ba de cîteva ori își și amanetase ceasul lui cu brilianturi la care ținea ca la ochii din cap, ca să-l scoată din încurcătură. Ce știa beizadeaua ? Nu se mișca din locul său din filegorie, cînta la minavetă spre seară, fuma pufăind, rar și nemaislăbind din priviri cerul palid de la amurg, pe urmă cădea iar într-o melanholie nesfîrșită. Mai venise pe furiș Neranțula Mavrodin să întrebe ce-i cu el. „Cred că e nebun, spunea ea, îngrijorată, prietenelor după aceea, dar și cu o bucurie secretă, altfel ar face ceva, ar mai da ochii cu lumea, parcă a amuțit de tot, n-ai aflat din ce i se trage ?“ Aflase Iusufache, dar nu-l vînduse. Aceea îl ispitea : „Se zice că e la mijloc tot o femeie, de a iubit-o el pe-acolo, pe la Venezia“. „Vorbe, cucoană, cine știe ce altceva îl roade ! De dorul de muiere te vindeci ! Vine alta, de-o pildă, una ca domnia ta și-l scoate din ale lui, nu e lucru greu, trebue că e altceva la mijloc. A trăit molatec...“ Livonianul cunoștea mai multe, dar era mut. Fusese cu el pe-acolo, ei știau ce făcuseră. „Da, bani, giuvaericale mai are ?“ „Are, le-am văzut eu. Doar dumitale știu că ți-a dat un inel de s-au speriat Bucurescii.“ „Și-atunci de ce nu le scoate, de ce nu-și plătește datoriile ? Că-l vorbește lumea și nu e bine.“ „Știu eu ? O fi avînd motive să sufere, că altfel ar petrece, ar chema prietenii. Oricum, dumneata spune-le la toți că Săptămîna nebunilor tot o să aibe loc, numai să se mai întremeze puțin, să aibe toți răbdare...“

*

Într-o dimineață cînd logofetul îi ceruse să scoată ce stambulii ori funduclii mai avea prin fundul lăzilor, ce lire italiene sau turcești, Hrisant răspunsese că ce mai ținuse mărunțiș, lui îi dăduse, ba chiar și niște înscrisuri mîncate de dobînzi, cum aflase mai tîrziu tot de la omul său. „Ce facem ?“ întrebase Caliarh. „Pune ceva la bătaie, ce mai avem...“ „Nu mai avem nemic, niște pășuni mărginașe, nescai eleștee care nu acoperă ipotecile și pușca englezească pe care ai adus-o pentru Măria sa.“ „Și-atunci ?“ Logofetul îndrăznise : „Atunci, zic să scodoliți și să scoateți vreun diamant din acelea despre care vorbește lumea...“ „Ei, diamanticalele

nu se vînd aici, că le dai în pierdere, bijutierii nu se pricep, şi nici nu au capitaluri ca să le acopere. Numai unora care cunosc meritä să le arăţi.“ „Totuşi o să facem ceva pentru că ni se duce vorba în tîrg că nu mai avem un sfanţ, au aflat pînă şi telalii de asta şi nu e bine.“ „Du-te pe la boerii magnaţi, pe la alde Petrachi Mavroghene, pe la Chiţiga, Fotachi, ei trebuie să aibe ceva lichid, spune-le că nu mă aflu în sănătate şi că numaidecît ce mă pun pe picioare vin şi le dau garanţia, să mă creadă pe cuvînt...“ „Ei, cuvîntul, cînd ştie lumea că ai scăpat, nu mai face nici doi bani...“ „Lasă-mă atunci“, făcuse aspru Hrisant şi acela pierise prin odăile casei, pe unde şedeau domesticii, şi ei gata să spuie că s-a dus strălucirea boerului lor, că e falit şi că nu se ştie ce zile urmează...

Dintr-odată Hrisant se simţise gol, sărac, scos din acareturile lui, cum mai păţiseră şi alţii cu mare ruşine. Aveau să-i intre în curte, să-i scoată boarfele la Cochiivechi, să-i vîndă caii şi trăsura aceea care era ultimul lucru pe care l-ar fi înstrăinat. Unde mai pui rîsul şi vorbele, unde muierile care-l urau pentru că li se tăiaseră rochiile de vechime în dulapuri pentru că el nu fusese în stare să le cheme la Săptămîna nebunilor ! Nu mai era loc de glumă, logofetul avea dreptate, trebuia să facă ceva să nu rămînă de rîsul Bucurescilor ! Şi-atunci îşi adusese aminte că mai avea ascunse nişte paruri, nişte lănţuguri de aur, nişte emailuri cu camee, de la Venezia, unde mai pui ce adunase şi lăsase într-o ascunzătoare, într-un zid, vîrîte într-o casetă : ceapse cu mărgăritare, inele cu zamfire cît oul de bibilică, zichire, mătcale de aur, lefţi cu izmarande şi pajori, cum le ziceau pe aici, nasturi de aur, cercei cu mărgăritare, dar cîte nimicuri încă, ce s-ar fi strîns, destule, la o cercetare ; dar pe unde mai era locul acela de taină îşi amintea vag. Parcă şi cămările nu mai semănau : avea el timp să le ia la rînd, cînd o să-i trimeată pe toţi în treaba lor şi o să cerceteze perete cu perete ; nu se putea să nu-şi aducă aminte...

Dar tot amîna să înceapă cercetarea, cu o frică ciudată că nu va găsi în cele din urmă nimic din lucrurile ascunse şi atunci pentru a se feri de o asemenea descoperire, lăsa să mai treacă o zi. Îi venea parcă şi greu să se scoale din pat. Pînă sus, în filegorie, îl duceau de umere ori Iusufache, ori Caliarh, ori fiul natural al Militrisei şi-al contelui Goncearov. De-acolo, de sus, de unde se vedea tot oraşul, parcă mobilele greoaie de nuc din încăperea în care zăcea nu-l mai apăsau atît. Vara dormea în mirador, nu mai cobora, mîncarea puţină şi cele de trebuinţă, tutunul şi împuţinatele ete-

ruri, şi ele ascunse în locurile cele mai neaşteptate de spaima de a nu da cineva peste ele, să i le fure, le avea la îndemînă, le găsea repede, dar tocmai multele ascunzişuri ale bocalelor şi cutiilor cu pravuri îl îndepărtau de adevăratele şi preţioasele locuri de taină în care-şi depusese lucrurile cele mai scumpe care ar fi putut să-l scoată acum din încurcătură. Silit de repetatele cereri ale logofetului, începuse totuşi să caute prin fundul lăzilor lui, încuiate cu lacăte. Le luase pe rînd, cu o răbdare disperată în cele din urmă, dar în ele nu se aflau decît haine vechi, după moda turcească ce trecuse, mici fleacuri şi lucruri fără preţ pe care le arunca înapoi şi închidea cu grijă grelele încuietori metalice pe care uneori, cînd uitase în ce sipete mai umblase, le găsea deschise, şi intra în panică, stînd ceasuri întregi şi încercînd să afle dacă el era de vină că lacătele erau neîncuiate sau cu adevărat cei din casă ar fi putut să le violeze. Şi atunci devenea bănuitor, începuse să-i întrebe pe rînd, pe cei trei, ba chiar şi pe Sultana sau Rafira, sau cum o mai chema, dacă nu cumva ştia cine scotoceşte noaptea sau cînd lipsea el, de era sus, în filegorie, prin lăzile sale ? Şi ei, cu toţii, se mirau, cum adică îi bănuiau, după ce atîţia ani îi fuseseră credincioşi şi din casă nu lipsise un ac ? Cum se putea una ca asta, şi muierea plîngea de umplea pămîntul cu lacrimi, logofetul spunea să i se facă socoteala chiar atunci că nu mai sta nici măcar un ceas, şi trebuia să-l îmbuneze şi să-i dăruiască un cadou, ceva, un fleac, o amuletă, un ac de aur, un costum mai vechi de-al lui ; cît despre Iusufache, el era cel mai nepăsător, îi arăta unde ţinea cheile lacătelor, în buzunarele halatului său de malotea şi rîdea ca de un caraghios : „Doar nu o avea careva curajul să te fure în somn, boer Hrisant !“ Şi el iar îşi frîngea mîinile de părere de rău şi le dădea dreptate, dar asta nu-l împiedica să-l cerceteze şi pe secretarul livonian, spuindu-i că nu-şi mai aduce aminte dacă nu cumva se afla de faţă la întoarcerea lui la Bucuresci, cînd îşi pusese lucrurile în ordine şi cam pe unde ar fi putut el să ascundă o cutie de fier, bine lăcătuită în care ţinea lucrurile cele mai de preţ cu care se salvase din acel oraş al pierzaniei. Fiul Militrisei şi al contelui Goncearov dădea din umere, în semn că astfel de lucruri nu le putea şti tocmai el, pentru că stăpînul său nu-i arătase niciodată încredere, dar îl sfătuia să se gîndească bine unde ar putea fi acele preţioase scule, să o ia cu binişorul şi să scotocească pentru că în casă erau, şi anume nu departe, pentru că el nu ieşise nici pînă la bucătării sau la remize decît în ziua venirii, ori acolo

nu avea de ce să ascundă lucrurile sale cele mai prețioase. Aveau dreptate cu toții și începuse să-și strîngă lucrurile cu mare grijă, de la așternuturi pînă la hainele pe care le împăturea cu grijă la culcare sau le așeza în dulapuri cînd trebuia să se schimbe. Dar din această pricină i se părea că obiectele din încăpere se împuținează. Cît zăcuse în patul lui și se urnise mai greu, credea că e înconjurat de prea multe scaune, prea multe perne și obiecte nefolositoare. Le scotea afară, cerînd Sultanei sau Rafirei, sau cum îi mai zicea, să le ducă unde o știi, că nu are ce face cu ele, dar pe urmă îl apuca un fel de panică : odaia i se părea prea goală, despuiată de podoabele ei ; unde erau covoarele, parcă se răriseră, le număra în fiecare seară înainte de culcare și dimineața după ce-și bea cahveaua, singurul lucru la care nu renunțase cu nici un chip. Unde era tabloul ce-i înfățișa pe bunicul său, Theodosis, și pe mătușa Calista ? Cine-l luase ? Ori îl vînduseră ? Nu-l vînduseră, el, Hrisant, le ceruse să-l ducă undeva, în altă odaie că nu mai putea să sufere privirea interogativă a bătrînului. Îl aduseseră la loc, atîrnîndu-l în perete și o săptămînă beizadeaua avusese impresia că totul e cît se poate de bine, în ordine, nu lipsea nimic, slugile erau credincioase. Numai seara, înainte de căderea întunericului, odaia parcă redevenea strimtă și ceva îl constrîngea : dulapurile negre, masive, de lemn de nuc, cu încuietorile lor de metal, cu zăvoarele lucrate cu ciocanul de fierarii țigani, îl asediau. Simțea că nu mai are aer și deschidea larg ferestrele ; afară cădea o besnă abia ciuruită de puținele lumini slabe de pe podurile Bucurescilor, numai parfumurile florilor de salcîm, dacă era primăvară, îl mai scoteau din frică sau vreun chiot de fată care se sbătea în brațele cine știe cărui hăndrălău. Și în ultima lumină a zilei i se părea că zidurile nedeslușite ale caselor din jur cresc și-l constrîng, ca și cînd ar vrea să-l sufoce. Aprindea toate lămpile și-atunci mobila veche și greoaie creștea, gigantic ; îi venea să strige, să cheme pe cineva, dar i se făcea frică și numai nevoia de a pune în ordine sfeșnicele, vechile Sinaxare și cărți grecești, mucurile de lumînare ce trebuiau aruncate afară, îl liniștea. Simetria lucrurilor din odaie, scaunele și pernele de piele aruncate pe covoare, anularea dezordinei create tot de el, îl împăca, stingîndu-i teama. În primăvara celui de-al doilea an, după ce se întorsese, ceruse lui Afenduli să puie jos, cu arvaniții lui, toți copacii din jurul ferestrelor și aceia, nemirîndu-se de nimic, îi tăiase și atunci parcă panorama orașului

văzut de mai departe îl mai liniștise, crescuseră distanțele și nimeni nu putea să se suie în crengile bătrînei lui livezi și să-l spioneze sau să tragă cu pușca ; locul putea fi citit ca în palmă. Dispăruseră și sgomotele pe care le făceau marile lor coroane de frunze cînd izbucneau furtuni neașteptate și crengile uscate, mai ales, toamna, sgîriind geamurile și dîndu-i un frison prin oase. În primele luni uitase de Trimis, aici era greu să-l găsească, deși cei din Eterie știau la urma urmelor unde se putea întoarce și tot l-ar fi dibuit, dar pînă atunci mai era, probabil că-l căutau prin orașele italiene ; întîi scormoniseră Venezia și pe urmă luaseră la rînd toate tîrgurile, bănuind că el căutase adăpost în cine știe ce păcătoasă urbe ; asta-l făcea să se încuie noaptea cu niște drugi de fier, puși de-a curmezișul ușilor care-i luau multă vreme, să le deschidă dimineața, pentru a putea să primească slugile în odaie. Îi era și rușine de ei, dar îi și amenința cînd credea că-l privesc cu un fel de veselie lipsită de orice respect. „Ce vă holbați așa, am condus treburi politicești mari, pe capul meu cele trei imperii au pus aur mult, nu vă mai miraţi atît și spuneți-mi dacă se ivește vreun necunoscut în ogradă, și întăriți paza, și nu lăsați pe nimeni să-mi calce pragul, fie ei și prieteni, și asta, zi și noapte. Care mai sare gardul, ca Vasilică Ghica și alții, trageți cu puscile în ei, să se învețe minte să cadă pe capul omului ca iarna pe casă...“ După care iar pica în letargiile acelea prelungite, uita în ce zi se află, ba chiar în ce an, ca mai încoace, dacă se aducea vorba de Săptămîna nebunilor, promitea lui Iusufache sau lui Caliarh că nu o să se scurgă o lună și o să deschidă porțile și o să iasă cu trăsura aia a lui, cum nu mai văzuseră Bucurescii, la Herăstrău. Dar vremea trecea, slugile nici nu mai îndrăzneau să-i mai aducă aminte de sărbătoarea promisă, aveau nevoie de bani, logofetul abia mai făcea față cererilor, de la Hrisant nu mai scotea decît cu greutate niște acte vechi, și ele nemaivalorînd nemic ; cum avea să se convingă imediat ce ajungea prin cancelarii, la creditorii nemiloși ce le aruncau cît colo, arătîndu-i alte înscrisuri mai vechi ce anulau valoarea hîrtiilor aduse de el. Și sluga se bătea cu pumnii în cap și pleca de-acolo înjurîndu-și birjerește stăpînul. Dacă-l lua la rost pe beizadea, Hrisant se făcea că nu-l ascultă, privea pe ferestre din mirador, ori învîrtea încet, desgustat manivela minavetei care scotea din arcurile ei niște melodii grecești sfîșietoare. Și-atunci beizadeaua se înduioșa și își aducea aminte de patrida și Caliarh pleca cum venise,

adică fără să obțină ceva de la el. Tot cotrobăind prin poduri dăduse peste niște dele, pline de hîrțoage, care arătau că mai aveau cîte ceva, niște pămînturi de care Hrisant nu-și mai aducea aminte, ce puteau fi și ele făcute bani. Le pusese în bătaie, le vînduse pe nimic, pentru că era presat de creditori și mai întîrziase, cu cîteva luni bune, dezastrul ce se arăta înaintea lor. Beizadelei nici nu-i mai pomenise de ele, deși acela se prefăcea că se uită cu atenție în hîrtiile pe care era obligat să le semneze, dar nepricepînd nimic. Vorbea mai puțin cu cei din jur, frazele i se rupeau la jumătate, pe neașteptate. Secretarul livonian încercase de cîteva ori să afle ce avea de gînd stăpînul său, dar el se gîndea la o veche împrejurare de la Venezia și cînd își dădea seama unde se află, tăcea, privind dușmănos la celălalt. Vorbele îi veneau greu pe buze, o greață de cuvînt îl silea să tacă ceasuri întregi. Ceva se rupea în Hrisant, se destrăma, ăsta era cuvîntul, ar fi trebuit să se îngrijească, să aducă un doctor, pe Palamiriu, de pildă, dacă mai trăia, să-i dea ceva : miere, balsam, ulei de sunătoare, aloes, ori zeamă de varză ; dacă nu, aveau să sosească cioclii ce erau oameni bisericești ! Dar și aceste porniri se stingeau în el. Un om nou în casa lui l-ar fi turburat sau obosit.

Odată Iusufache îl prinsese pe Hrisant furînd mîncare din farfuriile ce le adusese Sultana ori Rafira pentru el. Se închinase în ascuns și nu mai spusese la nimeni. Era limpede că boerul lor nu mai era în mințile sale. Adică nu mai avea el ce să mănînce, și măcar de-ar fi mîncat ! Dar nice atîta nu făcea : găseau slugile resturile pe sub paturi, ori în dulapuri ; felurile, răcindu-se, sleindu-se, puțind, aducînd șoarecii și gîndacii, dar nu puteau să-l certe pentru că s-ar fi făcut foc, îi scotea cu înjurături din odăi, făcîndu-i pe ei de nebuni și de apucați. Ciudat lucru, și asta o observaseră și alde Iusufache, și secretarul livonian, și Caliarh ; firea i se schimbase cu totul într-o vreme. „Are o troahnă“, spunea fiul Militrisei, „îi trece“ ; devenea brusc vesel fără vreun motiv, rîdea de ce-și aducea aminte și cînd observa privirile lor curioase, țintindu-l, cădea brusc într-o posomorîre adîncă, se încuia în filegorie și nu mai primea pe nimeni cîte două sau trei zile. Atunci îl auzeau trîntind zăvoarele de fier și după o înțelegere tacită, de mai demult, îi lăsau urcioare cu apă sau vin la ușă și tăvi cu mîncare ce rămîneau neîncepute. Pe urmă iar devenea prietenos și îi încerca cu întrebări ciudate și perfide : dacă știau ceva despre caseta aceea cu bijuterii

pe care el o ascunsese pe undeva, pe aici, prin multele odăi ale casei ; dar ei nu știau ce să-i răspundă și atunci Hrisant se înfuria și îi dădea afară făcîndu-i de hoți și prefăcuți, amenințînd că va aduce oamenii Agiei să-i cerceteze. În cîteva zile de luciditate cercetase cu o atenție încordată toate colțurile odăilor, ciocănise pereții cu degetele, ascultînd unde ar suna a gol ; ba se vîrîse și în căminul plin de funingine, cercetînd dacă nu cumva atîrnase de vreo funie sau de vreo sîrmă lădița aceea cu scule. Pe urmă se adîncise într-o cercetare îndelungă a memoriei : nu le dusese cumva în remiza cailor, acolo unde nimeni nu ar fi bănuit că pot fi ascunse asemenea lucruri ! Nu în ieslea animalelor, dar undeva sus, sub căpriori ? Nu-și mai amintea nimic din acea primă zi a sosirii lui la Bucuresci, dacă atunci nu ascunsese acolo lada cu bijuterii, atunci numai în casă erau, în cine știe ce ascunziș, dar unde era acela ? Nu mai ținea minte nimic, ceasurile de noapte, ninsoarea, sloata, ploaia de afară, atît își amintea ; alergătura slugilor prin curte, ordinele scurte ale logofetului, salamalecurile slugilor ce se prefăceau a avea treabă multă, dar să se fi dus la grajduri cu cutia, parcă nu ținea minte.

Într-o noapte, prin fevruar, așteptase pînă ce nu se mai auzise nici un sgomot prin curte și pe la bucătării și cînd crezuse că toți adormiseră, privise afară la ninsoarea tăcută, lentă, cu fulgi mari, care așternea un omăt gros pe pavelele curții. Arnăuții ațipiseră și ei pe creștetele zidurilor, nici nu-l auziseră cînd ieșise cu un felinar, pregătit din timp, în curte, și, pășind în zăpada moale și afînată, intrase în grajdul care mirosea a animale bușumate, a fîn și a balegă. Caii mai arătau frumoși, puternici, îl simțiseră, sforăiau ca și cînd le-ar fi fost frică și el îi potolise dîndu-le zahăr, încă mai avea mintea limpede pe atunci, știa la ce se putea aștepta, și trăgînd cu urechea afară dacă nu cumva arvaniții se vor fi trezit, atîrnase felinarul într-un cui și cu o scară ascunsă în fîn pe care o știa de multă vreme cercetase podul în care nu se mai aflau decît pături împuțite, cîteva haine vechi de rîndaș și o ladă cu cuie. Cercetase totul cu migală și pipăise cu mîna lui fiecare locșor unde s-ar fi putut ascunde prețioasele scule. Nu dăduse de nimic, numai păianjeni și gîndaci foșgăind speriați, miros de prav răscolit și tocarea măruntă a cailor ce ronțăiau fînul. După vreo doi ani, uitînd de vizita nocturnă, mai încercase o dată să vadă dacă nu cumva aici ascunsese lada cu bijuterii, dar se reîntorsese disperat în casă, dîndu-și seama că nu mai ținea minte nimic, nici

că mai fusese o dată în grajdul acela în care acum nu se mai aflau decît patru cai, pentru că doi dispăruseră, omorîţi de foame şi ceilalţi abia se mai ţineau pe picioare, despuiaţi de frumoasele lor şei, cu muşchii tremurînd în puţina lumină a felinarului. O clipă avusese impresia că nimerise în alt grajd şi fusese descumpănit, pe urmă ieşise afară şi abia mai recunoscuse casa în care se reîntorsese. Zidurile erau goale, nu le mai păzea nimeni ; chioşcurile de pîndă, pustii, lipseau scînduri din ele şi nu mai adăposteau pe nimeni. Bătea un vînt nemernic de noapte, vîntul curgole, cum îi spuneau săracii, vestind ruina şi moartea. Parcă nici scările nu mai arătau ca înainte, bucăţi din rampele de mermer şi zidurile se mîncaseră pe sub ferestre, zărise şi vreo două geamuri sparte prin care viforul acelei nopţi arunca grămezi de zăpadă. „De-aia mi-e frig mie cîteodată şi nu ştiu de unde vine răceala, şi ard mangalele degeaba, iar slugile astea nu-mi spun nemic, de parcă aş fi mort, ori nebun..." Cuvîntul îl speria, avea în el o ameninţare neştiută ; oare era cu adevărat nebun ? Ştia unde se află, frica de Trimis parcă îi mai trecuse, dar cîteodată se scula din somn şi tresărea, părîndu-i-se că umblă cineva pe la fereşti şi auzind cum ruginesc cheile în uşi. De atunci cerceta în fiecare noapte încuietorile şi punea cîte un dulap în dreptul uşii. Ferestrele aveau gratii de fier, dar se mai şubreziseră. Îl pusese pe Caliarh să le întărească şi le încercase el însuşi rezistenţa. Nu mai dormea chiar atît de liniştit, se scula asudat, cu părul măciucă, i se părea că în rama uşii apăruse Trimisul, avea o faţă prelungă, de apă sau capul unui decapitat, învelit într-un ciorap de mătase. Tresărea, urla, aprindea repede o lumînare şi făcea înconjurul odăii, cercetînd fiecare colţ, ascultînd sgomotul curenţilor reci de sub uşi care-i clătinau flăcăruia lumînării. Pe urmă, cu timpul, i se înfipsese în minte ideea că de fapt secretarul livonian era Trimisul, dar nu o mărturisea. Avea toate datele pentru asta : era tăcut, ştia tot ce făcuse, cu cine şi cît cheltuise, dar de ce-l lăsa încă în viaţă ? De ce nu-l sugruma ? Era atît de lesnicios, doar un om ca el putea să-l dea gata numaidecît, fără să se împotrivească. Poate era mai perfid, poate aşa i se ordonase : să-l chinuie cît mai multă vreme, să-l facă să umble pe pereţi de frică. Dar dacă îl otrăvea ? Nu se gîndise niciodată la asta, şi lipsa lui de

poftă de mîncare oare nu de aici se trăgea ? Și poate tot o consecință a acestei frici era faptul că mai tîrziu avea să se laude fiului Militrisei și al contelui Goncearov că se trage din ultimul împărat al Bizanțului și că atunci cînd Imperiul de la Stambul se va prăbuși și creștinii vor pătrunde iar în orașul sfînt, va deveni primul basileu, după atîta amar de vreme... Părîndu-i-se că vede pe fața aceluia un fel de neîncredere, încercase să-l convingă, strigînd la el și umblînd în sertarele dulapului cu acturi, în căutarea dovezilor pe care nu reușise să le găsească niciodată pentru că după asemenea crize îl apuca iar o incertitudine. În ce loc se afla ? Trăgea atunci pe nări din eterurile învechite, pe urmă cădea într-o muțenie de cîteva zile, cînd nu mai primea pe nimeni, rămînînd nemișcat în fața ferestrelor și privind orașul acela prăfuit. Secretarului livonian îi spusese odată, luîndu-l martor, că era de față cînd era să se distrugă Venezia și el o salvase. Acela îl privea ca pe un nebun, neștiind ce să mai creadă. Ce fel de distrugere a Veneziei ? Un incendiu, o creștere a apelor ? Dar nu întreba nimic. Pe urmă iar cădea în îndoiala plină de neliniște, întrebînd dacă e seară sau e dimineață, dacă a mîncat ceva sau se spălase pe mîini, pentru că de frica de a fi otrăvit își freca de cîteva ori pe zi mîinile cu săpun, cu o îndîrjire cumplită. Cînd se mai liniștea deschidea „Oglinzile Domnitorilor“, condica de ceremonii pe care i-o trimisese în dar Nikita Akominat sau Depasta, ori Zygomalas, nice asta nu mai știa, și citea cîteva ceasuri fără să înțeleagă nimic din literele ce-i deveniseră streine ; o făcea ca să-l găsească secretarul livonian așa și pentru a putea să-i spună că se pregătea pentru ceremoniile viitoare ale Bizantionului, cînd se va așeza el în tronul acela de aur și va conduce lumea creștină, scăpată de mahometanți. Atunci căpăta o privire de vizionar, se încrunta și vocea urca pînă la o demență solemnă, și fiul Militrisei își făcea iute de treabă în alte încăperi, și el rămînea singur, deodată, simțind pe neașteptate mirosul puturosului de oraș care-și trimetea izurile prin ferestrele deschise : un amestec de pulbere, umezită, de cereale vechi ce se descompuneau, totul amintind ceva grețos ce aducea cu susanul încins de soare în coșurile simigiilor de la Curtea Arsă ; ceva de pepene borșit și scurs pe pavelațiile unsuroase, un

aer rînced în care se prăjiseră, în cazane, gogoşi şi plăcinte, ori seminţe, un fel de prav de zahăr, de rahat locum pe care se aşezau muştele în amiezele albe, goale, fără suflet ale Bucurescilor...

*

— Tu suferi de boala prinţilor, de melanholie, îi spusese odată Hrisant, Herului Lucrezia Vimercatti, privind la peştii dragon din acvariul dăruit de ea, două animale vorace ce se pîndeau, gata să se sfîşie şi pe care le ura din toată inima încă de cînd le văzuse prima oară.

— De ce crezi asta ? întrebase la rîndul său femeia, cu o curiozitate leneşe.

— Pentru că totul te nemulţumeşte.

Poate că avea dreptate. Să te scoli de dimineaţă, să mănînci, să lenevești, să te duci să joci cărţi sau să faci listonul, iar să mănînci şi pe urmă să lenevești din nou în aşternuturi pînă spre seară, cînd trebuia să te hotărăşti în ce casă să mergi şi cu cine să te întîlneşti ; dacă era cazul să întîrzii la teatrul Grimani pînă la sfîrşitul acelor tragedii franceze, nesărate sau să pleci la mijlocul unui act, după ce priveai complice la prietenii din alte loji care şi ei înţelegeau că e vremea să se adune undeva, sub vreun acoperiş. Dar toate aceste se repetau şi deveneau plicticoase. În loc de răspuns, îi astupase gura cu palmele : „Eşti un barbar. Tu nu înţelegi viaţa celor de aici. Va trebui să te convingi de cîtă libertate m-am bucurat şi mă mai bucur !“ „Atunci de ce ţi-e frică de soţul tău ?“ „Pentru că el nu suportă să fie înşelat.“ Altă dată îi spusese că „o împrumută“, adică o lasă cu alţi bărbaţi numai pentru a-şi atinge scopurile. Care era adevărul şi dacă toate acestea erau adevărurile, de ce i le spunea cînd ştia bine cît o iubeşte ? „Nu pot să-ţi dau nici o explicaţie“, spunea ea cu un aer absent. Era poate numai o strategie de femeie, voia să-i lase impresia că nu-i poate aparţine în întregime niciodată, că putea fi a oricui dacă ar fi avut vreun capriciu, fără ca el să o poată împiedica. Aparţinea mai întîi bărbatului său, individului grosier care se purta cu ea brutal, care o sechestra săptămîni întregi în casă şi cînd scăpa, Herula avea aerul rătăcit al celor ţinuţi multă vreme la întuneric şi jura că nu se mai întoarce la el, dar după cîteva ceasuri se ridica speriată şi alerga înapoi, în mormîntul de marmoră al casei lui Vimercatti, în care, de cele mai multe ori, Attillio nici nu se întorsese, pentru

că la asemenea despărțiri el pleca la vînătoare sau se înfunda în cine știe ce speluncă cu jocuri. Era modul său de a o pedepsi. Herula îi amintise și de brutalitățile lui și, curios lucru, faptul nu-l mirase, prea îi semăna lui Vimercatti ca să n-o creadă. Îi arăta trupul plin de vînătăi, carnea ruptă în unele locuri și tocmai umilința femeii pe care o iubea îl făcea să o dorească mai mult și să caute s-o ocrotească. „De ce nu-l lași ?“ o întreba contrariat de răbdarea ei. „Pentru că nu știi ce greu se divorțează la Venezia. Nu ai auzit de biserică, de gura lumii, de răsbunările soților ? Ar trebui să mă ascund în fundul pămîntului, dar el tot m-ar găsi cu sicarii lui. A mai avut o nevastă pe care a ucis-o. Și nu i-au făcut nimic ; aici numai femeia e vinovată...“ Pe chip se ivise o rătăcire tulbure, dar un instinct îi spunea că Herula îl minte de fiecare dată, că dincolo de aceste grozăvii se ascundeau altele, și mai și, o complicitate între cei doi. Unele lucruri auzite de la Christo îl făceau și mai bănuitor, dar ea rezista oricăror capcane ; răspunsurile la unele întrebări erau destul de ciudate, dar dacă insista, ea nu-i mai răspundea, cădea într-o muțenie nesfîrșită și atunci Hrisant nu mai încercase niciodată să treacă peste rezerva din care nu reușea s-o scoată. Îl lăsase să înțeleagă limpede că există un prag peste care nu va fi în stare să sară. Atunci părea dușmănoasă, îl ura cîte o zi întreagă, și trebuia s-o îmbuneze și alerga la bijutieri și iar trebuia să care gondolierii trandafiri galbeni de Isfahan, ținuți pe gheață și aduși pe ape cîteva zile, și roze de Siria, iute ofilite, ce trebuiau stropite de cîteva ori pe zi de servitorii ce se înmulțiseră în palatul Caragua. Giovanni Basadonna nu mai prididea cu comenzile și alergăturile în oraș. Trebuiau organizate partide noi ; Hrisant lăsa atunci la mesele în jurul cărora se așezau sume mari, și lui Christo, și lui Vimercatti și totul se schimba ; Herula devenea prietenoasă, păstra numai o tristețe bolnăvicioasă în tot ce făcea, avea presentimente, spunea că visele n-o înșală : o să moară curînd, tocmai îi ghicise o țigancă care locuia într-o speluncă de pe Latto della Rabbia. Îl ruga să se poarte frumos cu ea pentru că viața sa era scurtă — o știa de la prima cuminecătură, cînd preotul o privise cu o milă nesfîrșită și-i spusese mamei sale că e prea gracilă și expusă tuturor răutăților lumii și ar trebui să se îngrijească, mai ales de suflet, să n-o lase din mîna ei și s-o ducă cît mai des la biserică pentru a o întări cu rugăciuni. Da, avea dreptate, suferea de melanholie, boala prinților, cum spusese el atît de frumos, dar de ce nu-i povestea ce-i ascundea pentru că îl

simțea, era un om secret, nu se înșela, nu-i așa ? Nu se înșela, dar nu putea să-i facă mărturisiri pentru că în viața lui erau amestecați foarte mulți alții și i-ar fi pus în primejdie. Ea nu ajungea niciodată la întrebarea de care se ferea Hrisant cel mai mult : de unde avea banii pe care-i cheltuia ? Era cu adevărat un prinț răsăritean, cum văzuse cîțiva pe aici, ruinîndu-se și pe urmă punîndu-și capăt vieții pentru că risipiseră totul, nebunește ? Herula părea cînd calculată, atentă la darurile pe care le primea, cînd dezinteresată, uitînd inelele dăruite pe scundele tabernacole din jurul patului. după care își amintea că avusese un colier pe care un alt bărbat i-l dăruise cu un prilej, și-l întreba dacă nu-l lăsase pe aici. Asta îl mîhnea. Darurile lui aruncate pe cine știe unde și cele ale altora, uitate prin colțurile nesfîrșitelor odăi ce se ruinau parcă secret, deși abia fuseseră restaurate de zidarii lui Alfano Stradiotte. Și tot farmecul iubirii lor căpăta o inconsistență nedorită. Nimic nu era sigur la această femeie, ea surîdea cîteodată unor amintiri ; un gest al său o trimetea în trecut, evocîndu-i un alt bărbat cu care făcuse dragoste cine știe în ce oraș și în ce loc. Ba mai avea și voluptatea de a povesti prin ce case trecuse și prin cîte paturi ; vorbea de locuri suspecte, murdare, pline de lume care o privea ca pe o putană și ea se simțea astfel, o putană, dar asta îi dădea o ciudată veselie, putea el să înțeleagă așa ceva ? Nu putea, dar îi venea s-o ucidă și chiar îl lăuda pe Vimercatti că o chinuie, dar el nu reușea să se înfurie și ea îl sfida : „Haide, lovește-mă !“ Îl conjura și el fugea atunci, o lăsa singură și nu o mai găsea și nu știa zile întregi de unde s-o ia pentru că acasă servitorii lui nu erau primiți de servitorii ei, care mințeau cu nerușinare, spunînd că doamna era plecată la Ascoli, la niște rude cu soțul, și ei se întorceau și spuneau ceea ce auziseră și o furie fără margini îl făcea să alerge după Christo pe care abia îl găsea și să-i ceară sfaturi : De unde s-o ia ? „Întîi trimite-i ceva, spunea el, asta mișcă totdeauna inima femeilor.“ Și iar alerga pe la bijutieri să găsească un lucru nemaipomenit și împăcările dintre ei erau teribile ; Herula uita de toate primejdiile pe care le invoca și nu se întorcea acasă nici nopțile. „Mă va omorî, mă va omorî ! spunea cu o adevărată voluptate. Și ce bine va fi să mor pentru tine ! Abia aștept, trebue să mă duci la San Michele cu gondola, să pui o mulțime de flori peste cosciugul meu de argint. Nu-i așa că o să fie un cosciug de argint ? Și flori, foarte multe

flori, și mai ales să nu plîngi, să privești numai cum mă așează în cavoul familiei mele. Trebue să te duc să vezi acest cavou", spunea cu aceeași tristețe jucată. Și-l dusese. Era o dimineață de septemvrie, cînd Venezia își luase aerul ei tragic de toamnă, palatele devenind spectrale, dimineața, și la amurg de o culoare pală, moartă, roșcată sau galbenă, și apele neclintite. Gondola în care se aflau se mișca ușor pe canale și ciprii negri în ora dintre dimineață și amiază aveau o gravitate măreață ; locul, insula toată mirosea funerar, a tămîie și a smirnă, un fum înecăcios de lumînări plutea peste ierburi ; ziua morților, și preoții slujeau cu glas tare, capetele plecate ale rudelor celor pomeniți asudau în soarele scurs al zilei de toamnă. Herula avea în priviri ceva fanatic, o lucire ca a doritorilor de moarte, există astfel de indivizi care poartă în priviri dorința morții, cu o fericire ce nu poate fi ascunsă, un fel de forță irezistibilă de a-și apropia moartea. Lumea era amară în acel ceas, unsprezece, cînd băteau clopotele, de undeva din campanilele Veneziei, și ele aducînd aminte de moarte, de trecerea spre o altă lume. Mii de lumînări albe și galbene ardeau pe morminte proaspete. Exista în tot acest spectacol o beatitudine căreia Hrisant nu-i scăpase și probabil că ea, Herula, asta dorea, să-l familiarizeze cu evanescența existenței. Privea mormintele roase de apele lagunei cu îndărătnicie și-i arătase un mausoleu ruinat din margine, pe care vremea aproape îl înjumătățise. „Aici voi fi îngropată, spunea și într-o noapte cosciugul meu de argint va fi luat de curenți și îngropat în mîl". El nu avea abulia tragică a Herulei ce i se întipărea pe chip și-i strecura în suflet o spaimă fără nume, și atunci trebuia să înțeleagă de ce voia să smulgă vieții tot ceea ce aceasta putea să-i dea. De aici desfrînarea agreabilă pe care în unele clipe ea o nega, contrazicîndu-se : „Dar tu nu înțelegi că te mint, că nu mă gîndesc decît la tine, ce, ești nebun, prost sau ce mai ești ?" Cînd s-o crezi ? În asemenea clipe de dăruire iresponsabilă cînd se umilea, cînd cerșea să fie mîngîiată sau în clipele acelea de refuz cînd înțepenea lîngă el și nu scotea ceasuri întregi vreun cuvînt, privind numai prin perdelele ce începeau și ele să miroasă a vechi pentru că tot acest palat emana din el igrasie, era un loc arheologic în care părea imposibil să eviți ceea ce evoca el însuși : trecutele chipuri ale altor femei ce se iubiseră poate în același loc, între aceleași

ziduri, în fața aceluiași foc ; din septemvrie Basadonna făcea focurile în toate încăperile pentru că Herula era friguroasă și atunci cînd zilele erau călduroase totul devenea insuportabil aici, în încăperile înalte, prea încinse, ca iarna, și ferestrele nu se deschideau niciodată, erau înțepenite și nimeni nu reușea să le desfacă pentru a lăsa să intre din afară aerul trist al toamnei venețiene, cînd cerul era de un albastru degradat, aproape albicios și numai exploziile porumbeilor din văzduh, zborul lor înalt mai turbura tăcerile lungi, insuportabile ale acestei femei în stare să rămînă mută atîta vreme. Hrisant simțea că înnebunește atunci și lupta peștilor dragon din acvariul întunecat îi vorbea de sfîșierea lor nemărturisită, peștii le semănau, voiau să se distrugă reciproc și nu reușeau, lui îi treceau atunci prin cap cele mai nesăbuite bănuieli și răsbunări ; cine știe cu cine fusese cu o zi înainte și unde, cine știe ce vorbe îi spusese necunoscutului cu care se iubise și acum se gîndea la ziua trecută, la îmbrățișările pe care voia să nu le uite și gelozia îl rodea, ar fi vrut ca ea să fie bolnavă, să fie silită să stea lîngă el, să o îngrijească, să aducă pe cei mai buni medici din Venezia la căpătîiul său, numai așa Herula i-ar fi aparținut cu adevărat ; numai așa nu ar mai fi putut să facă aluziile despre lucruri vagi, care-l scoteau din sărite evocînd ceasuri la care probabil visa cu chipul încremenit, cu o delectare morbidă și atunci iar evoca insula San Michele, cu mormintele ei proaspete în care ar fi vrut să se afle, în cavoul rece de marmoră al familiei pe care i-l arătase. Era monumental, aducea cu tot ce construise Vimercatti în viața lui : coloane puternice, niște plăci de marmură enorme, de parcă sub ele ar fi trebuit să fie înhumați uriași, dar se mira văzînd că era pe jumătate distrus, cărat de ape și ros de sarea mării. Și odată plecați de acolo, ceva se insinua pe chipul ei, un fel de pecete funerară, un sentiment agonic pe care nimic nu-l mai putea clinti : Herula părea o ființă destinată morții, el trebuia să știe asta în tot timpul și să n-o turbure. Nici trandafirii cît niște capete de copil cu mirosul lor dulceag nu o scoteau din răceala ce o cuprindea, parcă înghețța, obrazul devenea translucid, toată ființa ei emana o depărtare fără speranță. O ura în acele clipe și îi treceau prin gînd idei ucigașe. Poate ar fi fost mai bine să termine, să se mîntuie de neînțeleasa iubire. O absență morocănoasă se stabilea între ei, nimic nu-i mai unea, o înstrăinare fără posibilitatea de a fi distrusă creștea irevocabil

în amîndoi, trebuiau foarte multe zile după aceea pentru a ajunge la căldura, la nebunia din alte dimineţi cînd ea sosea pe neaşteptate, încărcată de flori şi de flacoane mici cu eteruri cu care-l îmbia, amestecîndu-le într-un vin auriu pe care declara că ea însăşi îl preparase, ceva spumos ca şampania, cu un gust aducînd cu Setuva sec, cu gust amărui, de rodie necoaptă ; îmbătîndu-l repede şi dîndu-i o senzaţie de plutire, de împăcare şi atunci îmbrăţişările lor aveau un elan ce nu putea fi măsurat, dragostea lor, ceva pustiitor, disperat, fără speranţă. Atunci i se părea că pe scări aude paşii lui Vimercatti şi că el era gata să pătrundă în încăperea plină de perne, de umbre, şi ele aurii, la amiază, în septemvrie şi că-i va ucide aşa cum erau, goi, în uriaşul pat comun. Pe urmă totul scădea, o regăsire stupidă, o cădere amară lua locul pasiunii. Herula plîngea fără să ştie de ce, obrazul i se chircea, parcă îmbătrînea ; remuşcări sălbatice o cuprindeau, se întreba de ce se află acolo şi-l privea ca pe un strein şi o depărtare glacială se construia în ei, un îngheţ lua loc acelei călduri înfricoşetoare care-i unise. Se depărtau unul de celălalt, înstreinaţi, reci şi îndușmăniţi parcă pentru totdeauna. Singurătatea de după dragoste, acea distanţă ce putea să ucidă iubirea, îi chinuia alte cîteva zile ; ea fugea, lipsind cîte o săptămînă. La început, un fel de uşurare îl fericea pe Hrisant ; atunci bătea cluburile aristocratice, lăsa să curgă ducaţii pe mesele de joc, mai şi cîştiga pentru că nu era chiar un ageamiu şi nu voia să aibe aerul unuia care cumpără toată societatea şi pe urmă iar era apucat de melanholia sfîşietoare pe care parcă Herula i-o transmitea. Christo îi aducea cîte o actriţă tînără, proaspătă, cu ceva lilial în privire, şi îl îndemna să se culce cu ea. „Sunt discret, suntem bărbaţi. E mai bine aşa ; îţi va trece, nu vezi că Herula te devoră, cui pe cui se scoate“. Dar primele îndemnuri se topeau după cîteva clipe. Fata surîdea prostește, spunea ceva necuvenit cu glasul baritonal al actriţelor ce făceau zilnic exerciţii de impostaţie şi nuanţa vocii ei îl supăra, avea în ea ceva vulgar şi o îndepărta cu o mică atenţie, un inel sau o brăţară ieftină trimisă a doua zi prin Basadonna, care se mira de atîta gentileţă faţă de asemenea fiinţe. Şi din nou absenţa Herulei îl făcea să sufere ; se întreba unde putea să stea ascunsă sau ce voiajuri făcea şi cu cine, îl întreba pe vărul ei dacă are idee pe unde se află. Christo dădea din umeri : „Cine ştie ? Parcă spune cuiva, nici bărbatu-său nu ştie, te bănuie pe tine, dar cel puţin tu eşti acum înscris pe lista lui, lumea te crede cicisbeu, nu pari periculos, deşi eşti frumos. Am avut şi eu grijă să

le spun la toți că te culci cu mine și cu alți bărbați, asta nu scandalizează pe nimeni aici, nu-ți face grijă. În felul acesta totul este cum nu se poate mai bine.“ Și Hrisant primea totul, așteptînd-o resemnat, mereu cuprins de panică, după trecerea mai multor zile, că nu o va mai vedea niciodată. Așa cum apăruse în viața lui, așa putea să dispară, fără nici un fel de explicație, fără păreri de rău. Herula îl certase de cîteva ori : ,,De ce ești atît de apucat, nu știi că în dragoste, cineva trebuie să piardă, și nu voi fi eu aceea care va pierde, și atunci de ce nu faci ceva ca să te aperi, să nu te aud că nu ți-am spus-o...“ Dar astea erau răutăți, credea el, numai jocuri pentru a-l face să creadă cît e de nesigură și pe urmă iar plîngea pe umerii lui și-i spunea cît de bine fusese cu el și că nu-l va părăsi niciodată pentru că e tînăr, și puternic, și frumos, și are un fel de a poseda femeile, sălbatic, cu disperare, ca unul care a mai murit odată și știe ce-i aia viață și cum trebuie trăită... Hrisant se întreba atunci dacă el o iubește mai mult pe ea sau totul era numai o închipuire, dacă nu întîlnise de fapt o mare mincinoasă, și atunci căuta s-o scuze : avea toate motivele să fie așa, o păcăliseră toți, trăise greu, fusese săracă ; de aceea nici nu-i trecea prin cap să se despartă de bărbatul său, pentru că, așa cum era, simțea lîngă el un fel de siguranță pe care alții nu reușiseră să i-o insufle. Vimercatti o tolera, cîteodată o trata ca pe o soră ; sigur că părea violent și nedrept, că o punea să se prostitueze, dar era o practică veche a bărbaților de aici și tocmai din această scîrboasă existență emana siguranța viitorului ei, cu el nu putea pierde... ,,Dar bine, atunci, el, Hrisant ce însemna ?“ Herula Lucrezia se gîndea cîtva timp și spunea cu inocența criminalilor. ,,Știu eu, altceva, un lucru nou, necunoscut. Nu am aflat nimic despre tine, nici nu vreau să aflu...“ ,,Nu-i adevărat, mă spionezi, vrei să știi de unde vin și ce am făcut, am să-ți spun totul odată și o să te sperii...“ Ea rîdea nepăsătoare : ,,La ce ți-ar folosi ? Dacă ai afla ce lucruri mi s-au povestit ! Nimic nu mă mai poate îngrozi pe mine...“ Și cu asta îl descuraja ; îl umilea ; de cele mai multe ori, nici nu părea dispusă să cunoască ceva despre el, îl privea ca pe un strein, de parcă l-ar fi întrebat : ,,Dar tu cine mai ești ? Parcă acum te-am văzut prima oară. Oare cu tine m-am culcat sau abia acum ne cunoaștem ?“ Asta îl scotea din sărite. I se părea îngrozitor să-și dea seama ce puțin însemna pentru o ființă ca ea. Și atunci de ce comedia cu ducerea la San Michele ca să-i arate locul unde voia să fie

îngropată, de ce poveștile cu gelozia lui Vimercatti ? Toate acestea te puteau duce la nebunie. Uneori Herula trăgea obloanele și aprindea numai lumînări în jurul patului. Atunci îi plăcea să se privească în oglinzi. Buzele palide îi împrumutau chipului ceva tragic, o disperare cu care se și lăuda : „Nu-i așa că acum sunt și mai frumoasă și că mă iubești mult de tot, că vrei să mori cu mine ? Aș dori să ne înecăm, ai curaj ? Mergem spre Murano, știu eu un loc care-mi place, răsturnăm gondola și nu ne mai întoarcem ; sunt niște nămoluri din care nu mai scapă nimeni, acolo merg sinucigașii cînd vor să termine cu viața. Putem s-o facem și într-o dimineață, devreme de tot, vrei ?“ Bătea din palme, se bucura ca de o fericire ce le-ar fi aparținut numai lor. „Voia ?“ Sigur că voia, dar acea dimineață, sau seară, sau noapte, nu sosea niciodată, pentru că totdeauna după astfel de invitații pofta ei de viață parcă creștea, atunci organiza cele mai nebunești petreceri cu Vimercatti, atunci îl chemau la Tivoli, unde Alfano Stradiotte îi cumpărase și lui o vilă de țară și încingeau niște chefuri de cîteva zile. Gelozia lui lua forme îngrozitoare în acele ocazii ; Herula se purta ca o hetairă cu toți, devenea provocatoare, și ghicea că totul era făcut numai pentru el, tinerii amici ai lui Christo erau luați de braț și Herula dispărea cu ei în locuri ascunse, ivindu-se după o vreme cu un aer triumfător, sfidîndu-l. De cîteva ori Hrisant părăsise serbările lor, jurîndu-se că nu dorea s-o mai vadă ; se culcase chiar cu cîteva din femeile atît de slobode ale societății lor, ba chiar și cu o prietenă de-a Herulei, care, cu siguranță, avea să se laude că trecuse și prin patul ei, dar toate astea îl costaseră pentru că fusese greu s-o reîmpace ; fugise de el un timp, îi trimisese vorbă prin Christo că se îndrăgostise de un actor de la Grimani cu care se simțea foarte fericită, ba și apăruse cu el la o reuniune ; un friulan frumos, cu niște ochi arzători, cu ceva devorator pe chip, vag aristocrat, vag numismat, cu proprietăți la Malamecco, trăind din expediente fără s-o arate, după care toate prietenele Herulei alergau, și atunci îi dorise moartea, se dusese la biserică, el, care nu era credincios, și se rugase să se îmbolnăvească, nu actorul, ci Herula, să ajungă pe moarte pentru a putea să o salveze, recîștigînd-o în felul acesta, dar lucrul nu se întîmplase și zilele treceau îngrozitor de greu, aflase de la Christo că de Vendemmia, Herula plecase cu Vimercatti și cu acest Gentille Labra — la l'uccellagione — vînătoarea cu șoimi, la el, la țară. Nu-l mai ajutau nici eterurile, nici vinurile cu care încerca să se amețească, nici jocurile de cărți la care cîștiga, spre

hazul prietenilor care spuneau că atunci cînd cîștigi la tarocchi, pierzi în dragoste. Rătăcea prin Venezia care i se părea pustie, năzărindu-i-se că o zărește într-o gondolă, urmărind zadarnic pe niște îndrăgostiți necunoscuți, fericit totuși că nu fusese ea cu altcineva. Zilele treceau greu, goale, începea să-și închipuie ce face Herula în acele ceasuri ce nu-i mai aparțineau, cum se culcă cu frumosul actor sau cu soțul său și se jura că nu se va mai atinge de ea niciodată. Christo îl compătimea, avea totuși o afecțiune pentru el, poate era o veche ură de refuzat sau plătea trădarea Herulei în ce-l privea, pînă și amănuntele astea îl scoteau din sărite, dar de ascultat îl asculta.

— Ar trebui să-i dai o lecție, îi spusese acela într-o dimineață pe cînd își beau cahveaua lîngă Teatrul Grimani (cînd îl revăzuse pe Barbaro Vimercatti, fratele lui Attillio, care, curios lucru, îl salutase ca pe un vechi amic, deși nimeni nu le făcuse cunoștință. „De ce mă salută ăsta ?“ îl întrebase pe vărul Herulei și el îi răspunsese brutal, cum îi era obiceiul : „Îți ia măsura la cosciug !“ „Ce vrei să spui ?“ „Că în curînd o să ai nevoe de el...“)

— Cum adică ?

— Simplu. Să te încurci cu altă femeie, s-o aduci la tine și să o ții cîteva săptămîni. Herula va afla și atunci intră în joc riscul : cît le cunosc, de obicei vin ca niște mielușele la cel trădat, de frică să nu-l piardă, dar în ce-o privește pe ea, aici nu am nici un fel de siguranță. S-ar putea să fie exact pe dos să nu o mai vezi niciodată. Ești în stare să riști ?

— Da, spusese imprudent și cu o oarecare mîndrie.

— Să vedem. Dacă vrei îți fac cunoștință cu o femeie din buna societate, se numește Daria Fini, face parte dintr-o familie foarte bogată și acum nu are pe nimeni, abia l-a lăsat pe unul dintre cei mai frumoși bărbați din Venezia cu care a trăit cîțiva ani, e un moment propice. Cred că asta ar scoate-o din sărite pe Herula. Încerci ?

— Încerc...

Christo îi ajutase să se întîlnească. Era una dintre acele frumuseți venete care făceau victime sigure ori de cîte ori întîlneau un strein pentru că păreau disponibile oricînd, fără a avea aerul că sunt femei ușoare. Blondă, cu un păr ca paiul, nu arăta cei 30 de ani pe care-i avea, dar nici aerul copilăros al altora pe care Hrisant nu-l suferea, și asta ghicise Christo cînd o alesese. Carnală, violentă, bine crescută, ascunzîndu-și apetența pentru viață prin-

tr-o exprimare vagă, politicoasă, dar atentă, lipsită de aerul suferind al celeilalte pe care Hrisant îl iubea dintr-o nevoie de a proteja, asta nu ştiuse Christo, deocamdată corespundea dorinţei lui de a o substitui pe Herula. Era veselă, rîdea din orice, bea cu plăcere vinuri uşoare, amuzîndu-se la cele mai nevinovate glume, era abordabilă fără a primi repede intimitatea, dar iscînd o prietenie mai curînd decît un fel de a subjuga, cum era în cazul celeilalte. Prea deschisă, prea accesibilă totuşi nu rezistase decît cîteva săptămîni. Plimbări cu gondola, apariţii la Grimani, în loje, în grup cu alţii, dar ceilalţi înţelegînd că Hrisant îi plătea Herulei, totul părea că merge bine, reacţiile soţiei lui Vimercatti nu se cunoşteau, nici un svon, nici o şoaptă, nimeni nu ştia unde dispăruse cu actorul ei ; se vorbea de un voiaj în Sicilia, cu soţul şi cu amantul, şi asta mai mult îl chinuia pe Hrisant decît pe ea ; jocurile de cărţi nu-l mai amuzeau. Daria Fini simţise că ţine loc de umbrelă amoroasă şi-l părăsise fără nici o explicaţie. Christo era furios, îl făcea de naiv, de copil prost ce nu mai avusese de-a face cu femei adevărate. Nu cu cîteva daruri scumpe se repara asta, va avea de atunci o reputaţie rea şi asta costa la Venise. Cel mai mult trebuie că se amuza chiar Herula de aventura lui. Pierduse totul, jucase greşit, nu avusese tăria de a o face pe cealaltă să creadă că măcar ar fi posibil ca între ei să se întîmple un lucru serios. Era pierdut, nici Christo, cît era el de experimentat în asemenea afaceri nu ştia ce soluţii să-i dea. Trebuia să aştepte şi dacă va avea un mare noroc, atunci putea fi posibilă o împăcare.

Nu trecuse multă vreme, şi ocazia de a o recîştiga se ivise mai curînd decît bănuiseră amîndoi ; Vimercatti trebuia să plătească urgent o sumă destul de mare pe care nişte poliţe o garantau, dar nu mai avea nici un ban, pentru că, după bunu-i obicei, pierduse la tarocchi, ultimele economii.

— Despre cît e vorba ? întrebase.

— 45 000 de taleri austrieci.

— Ce trebue să fac ?

— Să aştepţi.

— Cum adică ?

— Bine. El nu mai are credit pe piaţă...

— Nici fratele său nu o să-i dea ?

Christo rîsese ca de o glumă bună.

— Cine, Barbaro ? El vrea să-l vadă în sapă de lemn. Îl urăşte din tot sufletul, dacă vrei să ştii. Şi-au disputat o moştenire şi a cîştigat Attillio, asta nu se iartă o viaţă...

— Şi-atunci ?

— Atunci datornicul trebuie să vîndă tot, ori să se mute din oraş, ori aşa ceva, Herula nu va răbda. L-a mai scăpat de cîteva ori din asemenea situaţii, dar acum nu mai are unde alerga...

— Înţeleg, preţul mi se pare însă umilitor...

— Vrei s-o mai vezi sau nu ?

— Vreau.

— Atunci ?

— Bine, aştept...

— Va veni la tine. Nu va trece o săptămînă. Te povăţuiesc ca pe un frate. Lasă-te greu, umileşte-o. Spune-i că nu vrei să mai auzi de ea, că te-ai săturat. Să se ducă unde-o vedea cu ochii, destul cu cîte ţi-a făcut. Înţelegi ?

Înţelegea. Aşteptase. Nu trecuse o săptămînă (mai tîrziu avea să-şi dea seama că erau înţeleşi, dar atunci totul părea atît de firesc !) Venise. Era cernită, nu mai avea aerul agresiv de altă dată, părea că suferise îngrozitor şi însăşi prezenţa ei în palatul Caragua o umilea nemaipomenit. Asta îl pierduse : nenorocitul lui de orgoliu, credea că o va umili, că ea va cerşi, că îi va promite să-i devină slugă, otreapă, ceea ce, la drept vorbind, nici nu i-ar fi plăcut.

— Ştii de ce mă aflu aici ? îl întrebase cu aerul acela al ei îndepărtat.

— Nu.

— Nu ai aflat nimic de la Christo ?

— Nu, jucase Hrisant comedia mai departe.

— E vorba despre Attillio...

O lăsase să povestească, credea că asta îi va face rău, toată mărturisirea plină de detalii : că era un jucător înrăit ştia, că se afla într-o situaţie absolut de nesuportat, afla acum tocmai pentru că era obligată să recurgă la el, care era ultimul căruia ar fi îndrăznit să-i ceară un lucru atît de îngrozitor, dar nu mai avea altă ieşire, toată lumea îl ştia pe Attillio, era un rău platnic. Nici măcar nu-i cerea suma aceea cu împrumut. Trebuia să-i dea pur şi simplu fără să se mai gîndească că îi va fi restituită vreodată. O înţelegea el ? Pentru asta îi oferea tot ce avea : bijuterii, putea să amaneteze ce mai avea, numai să nu se desonoreze atîta timp

cît mai era soţia lui. De altfel, căsătoria lor nu mai putea să dureze, totul era pierdut, să ştie bine, dar timpul era necruţător şi venise la el în numele unei iubiri ce se pare că se stinsese în ce-l privea şi nu-l ruga, voia numai să ştie ce putea să facă fără să iasă umilită din urîta afacere, pentru că, dacă s-ar întîmpla aşa, ea şi-ar lua viaţa. Nu era vorba de bani, era în joc onoarea unei familii cunoscute. După ce va fi ieşit din îngrozitoarea situaţie îl va lăsa pe Attillio şi cînd totul va fi uitat, va fi liberă pentru cine o va iubi atunci, pentru că el, iată, se dovedise, la rîndul său, infidel şi se încurcase cu o femeie ca Daria Fini, toată Venecia vorbise, nu se putea ca să nu afle şi ea...

Şi, un plîns sfîşietor îi curmase vorbele precipitate ; era disperată, voia să moară, nu ar fi plecat din palatul Caragua fără promisiunea lui că va face totul pentru a-l salva pe nenorocitul de bărbat cu care trăise atîţia ani ! Atîta dorea, după aceea putea să i se întîmple orice : el s-o dispreţuiască ca pe o femeie de stradă, să o sfideze în public, era vorba numai de salvarea onoarei unei vechi familii, repetase cu o insistenţă dureroasă.

Atunci îşi dăduse seama Hrisant cît de slab era. Primise fără să clipească să-i ofere suma, fără nici o pretenţie. În ceea ce priveşte relaţiile dintre ei, Herula nu avea nici o obligaţie. Putea să se întoarcă la actorul acela al ei şi să trăiască cu el. Dacă voia să ştie, pe Daria Fini nu o mai vedea, nu mai aveau nimic comun, poate că vor rămîne prieteni, dar asta nu ştia nimeni dacă se va întîmpla ; de obicei, în asemenea cazuri, nu mai există întoarcere, era o chestiune care nu-l privea decît pe el.

— Totuşi nu pot pleca aşa, spusese Herula privind încăperile din care parcă avea să dispară pentru totdeauna.

— Ce vrei să spui ?

— Nu primesc decît...

— Decît ce ?

Îl privise cu aerul ei disperat, rece, îndepărtat. Nu înţelegea ? Ce era ea, o putană de doi bani căreia îi oferi o sumă de bani şi o dai afară pe uşă ? Nu, astfel nu se puteau încheia legăturile dintre ei, dar nici ce trebuia să spună nu ghicea Hrisant.

— Probabil că o să rămîn la tine. Banii îi voi trimite cu cineva. Se va şti de unde i-a luat Attillio şi eu în cazul acesta nu mai pot sta cu el nici măcar un ceas...

Era ceva nebunesc în ceea ce spunea. Adică se vindea cu adevărat pentru soţul ei, asta era un fel de a spune că nu o interesa

atît onoarea soţului, cît onoarea ei, dar cum ? Rămînea aici, numai pentru că se îndatorase la el ca să-l salveze pe Attillio, ce fel de om era atunci el, Hrisant, şi ce avea să spună lumea ? Că o cumpărase, pur şi simplu...

I-o mărturisise deschis.

— Da, chiar aşa, e mult mai logic şi mai onorabil pentru toată lumea...

— Dar divorţul despre care spuneai că e atît de greu de acordat de către biserică ? Toate acestea cum vor fi evitate ?

— Nu-mi pasă de nimic. Attillio se va opune la divorţ, sunt sigură, dar nu mai are nici o importanţă pentru mine. Vreau să stau cu tine de-acum, nu mă va mai vedea, înţelegi ? Trebuie pedepsit pentru cele ce a făcut, probabil că ştii că mai m-a pus de cîteva ori în situaţia asta, dar nu mai pot să-l rabd. Îi voi da o lecţie...

Hrisant simţea că cel umilit, între ei trei, era el acum.

— Asta nu pot să primesc eu, spusese.

Herula se roşise.

— Cum adică nu poţi să primeşti, dar ca să ştie toată Venecia că trăieşti cu mine ai primit ? Asta nu crezi că putea avea consecinţe ? De unde vii tu ? Din ce locuri unde femeile nu înseamnă nimic ! Înainte de toate, şi tu şi Attillio, trebue să salvaţi reputaţia mea...

„Ce se mai putea salva în asemenea împrejurări din reputaţia unei astfel de femei ?“ se întrebase Hrisant, uluit de întorsătura lucrurilor. Şi mai ales ce mai putea să-i spună ea în asemenea împrejurări ? Un gust amar însoţea despărţirea lor ce nu mai avea nici un fel de sens, nici împăcarea, însă cum să-şi dea seama că atunci greşise, pentru că nu o rupsese cu ea ; pe urmă totul fusese atît de firesc.

Trecuseră cîteva săptămîni. Ea plecase la Vimercatti a doua zi, acesta îl poftise la el acasă cu mai mulţi prieteni la o cină, ca şi cînd nimic nu s-ar fi întîmplat, ceilalţi nu aveau aerul că aflaseră ceva ; dealtfel, la Venezia se ştia ce trebuia ştiut, nu ce ar fi vrut toţi să ştie. Datoria fusese onorată, viaţa lor în trei decurgea ca mai înainte, cu aceleaşi reuniuni, cu lume, cu jocuri, cu spectacole la Grimani şi plecări neaşteptate la Tivoli. Numai Christo dispăruse ca orice codoş care ştie cînd să se retragă. Mai

rămînea ca el și Herula să se împace. Orașul i se părea strein, dușmănos, se gîndea la o retragere sub pretextul unei afaceri încurcate ; ar fi fost cel mai bun lucru pe care-l putea face, dar treburile nu luară întorsătura logică pe care o doreau toți. Golul pierderii acelei iubiri aproape de neînțeles nu putea fi atît de ușor umplut. Părea simplu : fug și gata. Dar unde fugea, și de ce ? Intrase într-un joc mult mai grav decît bănuise. Era foarte greu să lase totul baltă și să se dea bătut. O insatisfacție fără margini îl rodea. Ceva îi scăpa la această femeie ; ea nu-i aparținuse cu adevărat nici măcar o clipă ; era trista realitate. Se jucase cu el, era limpede, părea un copil păcălit și mîndria lui nu suporta să părăsească scena atît de ușor, trebuia să se știe că nu ea cîștigase jocul, dar pentru asta ar fi trebuit să se întîmple un lucru neobișnuit și el nu se întîmpla.

Reîncepuse viața lui trîndavă, cu jocuri de cărți ; pe Trimis îl uitase, parcă nici nu ar fi existat vreodată. La „Lanterna", nu mai intrase niciodată, o ocolea instinctiv ; nu aveau decît să-l caute, era prea tîrziu pentru a mai putea da îndărăt. Trebuia să meargă pînă la capăt și acel capăt era obscur, plin de primejdii. Și din frica latentă ce se năștea în el, se iscară imprudențele ce-l aruncară pe un drum fără ieșire. Tot mai des simțea nevoia să ia eterurile cu care Herula îl obișnuise ; nevoia de a ieși din realitate devenise tiranică, nu voia să mai știe de răul pe care-l făcuse și de care suferea și cînd vrei să nu mai știi că există ceva ce ți-e potrivnic te prefaci că acel rău a dispărut. Hrisant nu mai avea în față un viitor incert ce trebuia să înceapă din momentul în care va termina banii și cînd va trebui să se întoarcă. Restul nu conta. Această nebunie de a deveni hoț, de a trăda o idee nu era un lucru de care era vinovat. Aproape fusese împins la faptele pe care le săvîrșise, nu era o scuză, sigur că un om cinstit s-ar fi întors cu banii Eteriei înapoi și ar fi căutat pe un ipsilotat ca să-i predea, spunînd că nu a găsit pe Trimis, dar cine ar fi fost acela ? Ce mavrofor nenorocit care ar fi zis bogdaproste pentru o pomană ca asta ? Cei buni, idealiștii, tineri alumnieli, tinerii luminoși fuseseră uciși, care scurtat de cap, care chinuit în beciuri și gîtuit, care aruncat în Bosphorion. Unde erau ei, Riga Velestinul, unde Depasta, unde Codrika, Cigala ? Morți cu toții, putrezind în pămînt, trădați, vînduți. Principiul fusese trădat de cei mai puțin îndrituiți s-o facă : de Ipsilanti, de Cantacuzen, de Caravia care furaseră o

sută de mii de ducaţi înaintea bătăliei de la Drăgăşani şi dispăruseră cu ei, lăsîndu-i pe proştii din Batalionul sacru fără arme. Parcă Hrisant nu fusese acolo şi văzuse : în loc de ghiulele, nişte care cu pietre ; în loc de fitile pentru tunuri—paie, în loc de pusci — lemne ; în loc de instrucţie, baluri la Tîrgovişte ; în loc de eroism, certuri pentru muieri între Ipsilanti şi Cantacuzen. Ce folos că Riga Veleştinul aruncase sămînţa şi că viitorimea avea să culeagă roadele ! Care viitorime ? Petrecăreţii de la Viana, cei ce diluaseră otrava înaintea bătăliei decisive ca să nu moară, vorbindu-le ca la nişte proşti despre viaţa viitoare în care ei ar fi trebuit să fi şi intrat la cîteva ore după băutul cucutei în comun, divina senzaţie că te duci şi te baţi pentru a ajunge, oricum, în ceruri pentru că turcii nu aveau să omoare decît nişte morţi ; de aici nemaipomenita lor ardoare de a ucide cît mai mulţi duşmani şi furia lui pe care nu putea s-o uite în vecii vecilor cînd se trezise într-un morman de cadavre, viu, după o zi, nevenindu-i să-şi creadă ochilor că mai trăia ! Şi nu era singurul, mai scăpaseră vreo doi, şi ei minţiţi, plini de răni, dar vii, păcăliţi de hilarul, acum, discurs de îmbărbătare al şefului lor, cel ce fugise primul din bătălie şi ei, nemaiînţelegînd nimic dintr-o asemenea întîmplare se consolaseră că, totuşi îşi va găsi şi el sfîrşitul, oriunde s-ar găsi, că doar sorbise primul din cupa aceea din care gustaseră cu toţii. Cum mai puteai să mai trăieşti după o asemenea crudă desiluzie, cînd aveai 22 de ani şi aflaseşi mai pe urmă că Ipsilanti murise la Viana, la 33 de ani, beat sau ucis probabil de unul dintre supravieţuitorii masacrului de la Drăgăşani ! Ceea ce nu mai putea fi reparat în ce-l privea era faptul că nu el fusese cel ce-i dăduse lovitura de graţie trădătorului. Şi atunci toate torturile morale pe care le încercase o vreme păreau simple copilării. Revoluţia murise ; nu mai credea nimeni în ea ; lui i se încredinţaseră prin hazard banii şi multă vreme vrusese cu adevărat să-i predea Trimisului pentru cauză. Dar cum orice lucru murdar, murdăreşte totul în jur, era limpede, nimic nu avea să mai facă din el un idealist. O ştiuse de la plecare, dar încă cinstea lui îl oprea de la orice lucru nepermis, dacă omul Terzimanului ar fi sosit la vreme, ar fi predat banii şi s-ar fi întors în ţară, trăind din veniturile moşiilor lui. Pe cînd aşa...

Venezia de iarnă, numai brumă şi aburi, ceva şters, amorf, un oraş strein, numai conture ghicite ; palatul Caragua, un mormînt.

Totul se degrada, el locuia sus, unde nu venise niciodată Herula Lucrezia, într-o încăpere simplă, cu ferestrele încărcate de perdele grele prin care lumina vagă a lui decemvrie abia pătrundea, lăsînd pe podele un fel de zăpadă spectrală. Focuri mari trosneau în căminul uriaș de piatră și ecoul pașilor lui Basadonna care aducea eteriurile sau furișarea secretarului livonian avînd să-l mai întrebe din cînd în cînd de ce nu merge la petrecerile din acea iarnă la care era mereu invitat, spre mirarea prietenilor săi ce nu știau ce să mai creadă.

Poate atunci se născuse urîta stenahorie pe care nu mai reușea să și-o alunge...

*

— Azi-noapte a mai murit un cal, spusese Iusufache, parcă fără părere de rău. Dacă nu mai are cine să-i îngrijească ! Au fugit grăjdarii, au luat ce mai aveau de luat de la logofetul Caliarh și, poteca ! Or să moară și ceilalți, au ajuns niște mîrțoage, trei mai avem, e mai mare păcatul de ei ; stau la întuneric, unul a orbit pe la Crăciun, nici nu ți-am mai spus, măria ta, ca să nu te supăr...

Hrisant nu-l asculta. Privea cerul alb, gol, de afară, sub care se urzeau halucinațiile amiezei de iuliu a Bucurescilor, o văpaie fierbinte, un cer sticlos, înalt, fără paseri. Băltărețul nu mai bătuse de o săptămînă. Mirosea a nămol uscat. Plopii de la locurile Prințipului Zamfir arătau ca lumînările, erau drepți, aproape că nu mai aveau crengi, le mîncaseră vipiile verii, cădea rar cîte o frunză și pînă ajungea jos pe pămînt, beai o cahvea, se rotea leneșă, căutînd golurile de aer, parcă și, pe urmă se răsucea într-o parte și-n alta. Bine mai era să privești, să nu te gîndești la nimic. Toți erau plecați pe la moșii ; altă dată, și el, la vremea asta, sta pe la Gliganul, pe la Potroci ; era june pe atunci, petrecea cu muierile tinere. Doamne ce mai făceau ! Memoria îi juca feste ; nu-și mai aducea aminte în ce an se află, la cîte o trezire bruscă din somnurile scurte și agitate, confunda numele celor pe care-i striga să-i aducă un pahar cu apă sau o dulceață, cu servitorii lui de la Venezia. Semănau între ei, aveau parcă aceleași chipuri neidentificabile ; niciodată nu-i privise prea mult și nu-i ținuse minte. Erau numai nume și plecăciuni, nește răspunsuri la cererile lui : „Dă-mi aia, dă-mi aia...“ Și ei aduceau, după care nu-i

mai vedea, dispăreau, mersul le era furișat, pașii nu li se mai auzeau.

De undeva, din depărtarea albicioasă și ștearsă a panoramei orașului se auzea cadența unui cîntec soldățesc : „Rața“, parcă așa-i spunea, o horă de trupeți, dar totul devenea fantasmagoric. Readormea și visa scurt că e urmărit de Attillio și de fratele acestuia, Barbaro, care avea un vraf de hîrtii în mînă, cu care îl amenința. Străzile erau ude, parcă plouase, el aluneca și îi era frică că va fi ajuns de cei doi. „Asasinii, asasinii !“ striga și gîfîia, asudase și cînd se trezise văzuse iar chipul de lemn al lui Iusufache. Acesta fuma alături, nu mai avea nici urmă de respect pentru el ; așa-i dacă slugii nu-i dai bani...

Îl mînca barba, îi crescuse sălbatic și nu mai umblase în ea cu foarfeca. Era cînepie, și murdară ; își vedea chipul într-o oglindă aburită de deasupra patului larg în care zăcea în chioșcul de priveală de atîta vreme. Iusufache se ruga de el să mai coboare, că nu e sănătos ceea ce face, dar nu-l asculta ; trupul i se îngreunase, îi era lene să se și spele, deși la lucrul ăsta încă mai ținea, nu se putea suferi murdar ; își schimba mereu rufele, dar îl mînca barba, era năclăită, ar fi trebuit să cheme un bărbier de la Baia Mitropoliei, să-l radă ca pe Fleury, cel frumos ca luna, cum spusese careva. Dar ce-i trebuia ? I se părea că aude un havus curgînd, dar pe seceta asta nici sacagiii nu mai ieșeau la soare, numai dimineața de tot mai strigau cu glasurile lor ruginite : „Apă, apă ! Eau, Oooo, pe franțuzește, că, de, ne franțuziserăm, Eau, Oooooo ! Ia apa, apa, ia cu donița, ia cu sacaua, două parale, două parale...“

— Ce spuneai, Iusufache ? întrebase, prefăcîndu-se că nu-l văzuse fumînd de față cu el.

— C-a mai murit un cal, și că mai avem trei, și gata.

— Ce cal ? Care cal ? se mirase beizadeaua peste mintea căruia iar se așternuseră uitările lui dese.

— Calul de la carozza dată în dar de contele Burckhardt, de la Sibii.

— Ce spui ? Ia te uită ! Și-ai cui erau caii ăștia ?

— Ai domniei tale, ai cui să fie ? Caii ăia pe care nu i-ai pus încă niciodată la trăsură să ieși din curte, să te vadă lumea și să moară de necaz...

Hrisant rîsese mărunt, ca și cînd ar fi auzit o glumă bună.

— Ce spui, mă Iusufache ? Nu am ieșit din curte ? Dar la Săptămîna nebunilor ce-am făcut, mă ? Nu am poroncit eu slugilor de la grajduri să-i înșeuze, să le pună harnașamentele aduse cu bani grei de la Viana ? Nu dansau oamenii pe străzi și eu aruncam cu poli de aur în dreapta și-n stînga ? Și cum îmi mai pupau mîinile și mă bravoseau, ai uitat, ori ce ?

Avea un rîs lancaviu, ca un schelălăit de cîine bătut, cineva din el nu avea încredere în ceea ce spunea, dar se ținea tare.

— Și femeile care-mi umpleau casa ? De nu mai reușeai, nici tu, nici secretarul să le dai pe scări afară ? Alea ce erau, mă ? Dar fîntînile artizicești pe care le-am făcut și aruncau apa mai ceva decît cea a lui Mavrogheni ? Ei, ia spune ?

Iusufache îl privea ca pe un venit din lumea aiialtă : „Ia te uită, a nebunit de tot boerul nostru, săracu'! Zice că a trecut Săptămîna nebunilor, că a jucat și a petrecut lumea, visează cu ochii deschiși, nu, că e trăsnit rău ! Și-acum îl blestemă Bella Cantacuzen și Rosetescul ei care s-a ruinat, vînzîndu-și trei moșii ca să-i cumpere ei carozză de Viana, ca a săritului ăsta, ce să mai vorbim de rochiile și podoabele aduse cu mare cheltuială de bărbatul Neranțulei Mavrodin ? Parcă Sofnica Comnen nu luase pielea după cei trei amoraţi cu care se culca cu rîndul : unul lunea, unul mirecurea și altul sîmbăta ? Lumea vorbea, se află, se știe, se spune... Dar Lizica Ipsilanti, cu babacul ei ce nu mai avea de niciunele ? Tot ce mai strînsese pe fundul lăzii, dă-l pe petrecerea care nici măcar n-a avut loc : cumpără aia, adu, cară, rochiile s-au tăiat toate în lăzi, că a venit mazilirea Domnului, fuga lui, pe urmă Sfînta a mai luat și ea ce-a găsit în viață, fugi, care prin striinătăți, care pe la moșii, cheltuială mare cu doftorii, cu înmormîntările, au făcut averi cioclii Bucurescilor ! Și dumnealui vorbește de Săptămîna nebunilor ! Măcar Pulcheriţa Mavru a nimerit bine pe unde a ajuns ; cît despre Catrina Russet, ea, cu cîinii săi cu tot, s-a scufundat prin Rusia, cine știe pe unde se mai află. Au cu toatele ce povesti, cum le-a tras boerul nostru clapa și cum mai rîdea cînd veneam eu cu știri : „Cine s-a mai curățat, Iusufache ?“ Și eu îi spuneam, și el mai scotea de pe unde mai scotea cîte o liră turcească și mi-o punea în palmă ! Bacșiș pentru că îi aduceam la cunoștință răutățile pe care le făcuse ! Cum soseam cu o veste proastă, cum îmi umplea palma cu un stamboliu, sau cu ce se găsea.“

Hrisant iar aţipise. Era o zi măreaţă de vară, cum îi plăcea slugii. Iarna destul trăseseră frigul cel mare pentru că pădurarii uitaseră să mai aducă lemne boerului, banii se împuţinaseră de tot. Vînduse tot, cu o frenezie de nebun ; credea că va mai trăi numai trei zile, şi-acum se strîngea gura sacului. Iusufache ar fi plecat la cafineon, să mai afle veşti, ceva, că din astea se mai ţinea, dar iar ar fi trebuit să dea ochii cu curioşii ce-l iscodeau şi-l luau peste picior : „S-a dus Hrisoscelu, e curăţat !“ ziceau aceia cu o bucurie neascunsă în priviri. „Da de unde, e niţel bolnav, dar cînd s-o pune pe picioare, atunci să vedeţi ! O să-i cerşiţi din palmă, dar el n-o să vă bage în seamă !“ „Pe dracu ! E plin de datorii, ruinat, a tocat tot pe unde a stat, pe acolo. Cît despre sculele de aur cu care tot vă lăudaţi, unde sunt, Iusufache, că pînă acuş ar fi trebuit să le scoată ! Să le arate ! Nici heretisirea la Domn nu şi-a făcut-o, de ruşine. Noroc că acela a fugit şi a scăpat, că-l blestemau surorile lui, de mincinos şi de amăgeu...“ „Eu le-am văzut, spunea Iusufache cu multă convingere, dar l-a luat o toană, pînă îi trece. E sgîrcit ; altfel vă făcea bucuria !“ Nu-i convingea : „Dacă ar fi aşa, n-ar vinde, că i-a mai rămas praful de pe tobă ! Noi nu ştim parcă ! Vai de capul lui ! Nici Săptămîna nebunilor n-a ţinut-o, cum fusese vorba. Care l-a crezut şi-a vîndut şi sufletul şi-acuş n-are nici cu ce hrăni caii arăpeşti, mă rog, altfel nu se putea, mîrţoage la carozze vieneze nu s-a văzut ! De cumpărat birje în Bucuresci pe sărăcia asta cine mai cumpără ? Iusufache, ţine minte de la noi, strînge bani de înmormîntare că nu o să ai cu ce-l duce la groapă pe boerul tău“... Răutăţi omeneşti...

Intrase şi secretarul livonian, întrebînd :

— Tot mai doarme ?

— Doarme şi mai deschide un ochi, pe urmă iar îl ia apa...

Îl priveau amîndoi ca pe un mort.

— A slăbit, îi tremură mîinile, nu ştiu cît o mai duce. Seara, cît e de cald peste zi, îi e frig şi-mi cere să-i fac focurile, nu mai are sînge în vine...

Secretarul privea cu groază spre beizadea ; nu cumva se prefăcea şi auzea tot ce vorbesc ei ? Dar Hrisant susura uşor în visele lui de amiază. Era cald, zăpucul intra în valuri prin ferestrele deschise.

— De-ar trage o ploicică pînă-n seară, zisese Iusufache.

— Aş, nu vezi, totul — sticlă...

— Ce este ? întrebase pe neașteptate beizadeaua.

— Nimic, ce să fie ? Așteptăm...

— Ce așteptați ?

— Logofetul e pe la Tribunale, se judecă pentru branișteа de la Pociovalișteа. Noi ce facem ?

Hrisant se uita la ei ca la alte alea.

— Să vă băgați un deget undeva și să mă lăsați în pace !

— Nu-i plăceau veștile proaste, nu voia să știe de ruinarea lui, cum începeau cu socotelile — și Iusufache, și secretarul, și Caliarh — îi dădea afară. „Descurcați-vă ! De ce vă plătesc ?“ le striga, dar cum să te descurci ?

Servitorul dispăruse. Celălalt ce mai aștepta ? Se visase lîngă Monastirea Cordeliarilor, din Pera, era cu Riga Veleștinul și făceau calemburguri, petreceau, rîdeau, și-acuș veniseră ăștia cu rahaturile lor, să-i turbure tihna. Ia te uită ! Ca prin vis își aduse aminte de cele spuse de Iusufache.

— E adevărat că nu s-a ținut Săptămîna nebunilor, că eu am uitat ?

Iusufache, nu și nu, că nu s-a ținut...

Secretarul livonian nu știuse ce să-i răspundă, dăduse să scape de întrebările lui, dar Hrisant nu-l slăbise :

— Vorbește, de ce mă minți toți și mă amărîți ? Nu am împărțit eu bacșișuri și pietre ? Nu le-am dat eu la toate curvanele astea cîte un briliant ? Că un sac am avut și nu-l mai găsesc ; nu am deschis havuzurile ce cîntau prin piețe și pe la poduri ? Nu erau străzile pline de echipaje lăcuite à la Daumont și cai faleрați ? Așa o sărbătoare nu s-a mai văzut în Bucuresci de pe vremea lui Hangerly... De ce taci ?

Secretarul livonian prinsese din sbor dorința celuilat de a fi mințit, chiar dacă după aceea ar fi protestat și l-ar fi făcut mincinos.

— Da, cum ? Era înghesuială ca la scoaterea crucii, și ce de trăsuri !

— Nu-i așa ? Nu-i așa ? se bucura beizadeaua. Mai spune că eu am uitat.

— Păi, veniseră toți : care în butci, care în trăsuri ordinare, cu cai de dîrvală, dar nu era unul pe jos. Cel puțin boierii se aflau toți cu nevestele, împodobite cu diamanticale, cu zgripțori, cu lefți, cu paftale. Cantorul de avis a dat și un anunț : ce bofeturi cu bune dulcețuri, ce ușurare omenească ; oameni foarte literați

au scris la gazeturi. Atît au mîncat, atît au băut, că trei săptămîni doftorii au recomandisit numai iarbă de curăţenie. Au ars lampele cu untdelemnuri şi unturi de peşte, ziua şi noaptea ; nu mai era cine le stinge. Tînărul ucenic hipocratic, Meschitz au greşit pravurile de l-au făcut pe boer Biţă Brâncoveanu să se cace trei zile la rînd, că avea o boală de şezut. Şi ceilalţi se rugau de el, pe afară, pe lîngă latrine : „Boer Biţă, cine e constipat nu ocupă tronurile ! Lasă-i şi pe alţii să se deşarte !“ O, unde-s zilele trecute şi moarte... ofta el, minţindu-l cu convingere.

Dar tocmai siguranţa celuilalt îl făcuse bănuitor pe Hrisant. „Asta mă trage pe sfoară, uită-te la el, nici nu clipeşte ! De unde să se fi ţinut Săptămîna nebunilor ?“ Îi venea să rîdă. Parcă se ridicase o perdea de pe mintea lui şi vedea totul limpede, dar acuş nu mai putea să dea îndărăt, cel puţin avea un martor mincinos care-l ajuta, cu asta îi mai potolea pe alde Caliarh, pe sluga Rafira sau Sultana, sau cum naiba îi mai spunea, şi pe Iusufache. Găsise cel puţin o scuză de ce nu mai are parale şi-i şi convenea să se laude că trecuse printr-o mare încercare bănească, ceea ce mai scuza lipsa sumelor cu care trebuia să acopere cheltuiala casei.

I se făcuse pe neaşteptate o foame mare. De obicei abia gusta, bea mai mult ceaiuri în care amesteca eterurile lui, care-i dădeau starea aceea de visare din care nu mai ieşea, dar de data asta o foame cum nu mai avusese de ani de zile, îi rodea stomahul.

— Vrei s-o chemi pe Rafira sau Sultana, ori cum îi mai zice ?

Secretarul livonian nu întreba niciodată de ce. Se ridicase şi-i poruncise lui Iusufache care pîndea lîngă uşă :

— Vezi că are nevoie de bucătăreasă, nu ştiu ce vrea. Adu-i-o.

Femeia se înfăţişase, avea pe chip o compătimire care nu-i scăpase beizadelei. „Asta-mi plînge de milă !“ Dar nu-i mai păsa. Ar fi mîncat licurini, nişte hulubi în papioturi, sorbeturi.

— Aş bea un vişinap, zisese cu dulceaţă.

— Da, cum nu ? dăduse ea să fugă pe uşă.

— Stai. Roşiile s-au fiert ?

— Nu, că e abia iuliu...

— Aş fi băut un bulion şi pe urmă să-mi frigă Iusufache un miel tîlhărit, tu ce zici ?

— Ce să zic ? se mira femeia cu mîna la gură, care nu-l mai auzise pe Hrisant cerînd de mîncare de nu-şi mai aducea aminte de cînd.

— Da' zumaricale mi-ai face ?

— Nu-i sezon... zisese aceia.

— Ia te te uite, nu-i sezon ! rîsese beizadeaua ca de o glumă bună. Mă, v-aţi boerit la limbă. Da dacă am eu, aşa, un kief ?

Iusufache îi făcea semne că poate să-i aducă orice zumaricale, că tot n-o să guste nimic, pentru că e dilit, nu mai ştie ce vrea şi de ce...

— Da, cum nu ? se mirase ipocrit Sultana sau Rafira, sau cum îi mai zicea.

— Şi pîine de Spania, dacă se întîmplă...

— Nu se întîmplă, dar o să trimit la simigii pe careva ; te duci tu, Iusufache ?

Acela minţise că se duce cît ai clipi din ochi.

— Şi supă de clapon, niscai icre de ştiucă ce pohte m-au apucat ! se mira singur. N-aş vrea să am greaţă de băutură, să-mi cadă greu. Să nu ne păgubim la scrierea îngerului pentru puţintica dulceaţă a mîncării, cum zicea dumnealui velitul Antim din Iviria...

Cei doi se uitau unul la celălalt. Secretarul livonian privea afară pe fereastră la amiaza strașnică de vară ce arunca clăbuci de aburi, secînd fîntînile Bucurescilor.

— Mi-e dor de nişte dropioare, mai făcuse visător Hrisant şi de un vin snob... Nu se adresa nimănui, vorbea singur, amintirilor. Doar o sticlă cuvioasă şi prăfuită bine.

— Ce zăduf, ce sete, ai dreptate, boerule, oftase Iusufache. Ce-ar fi să mai petrecem, că de mult nu am mai făcut-o. Şi-a trecut ceva vreme... Pui un prun în pămînt, pune şi-o doagă-n pod, ziceau bătrînii noştri.

— Mă, dar tu te-ai înţelepţit rău de tot.

Sluga se gîndea că vinul tînjise destul în poloboace, s-o fi acrit de mult, dacă nu l-or fi băut albanezii cei ce plecaseră, ori grăjdarii. Ceva mărunţiş mai avea pus deoparte, nu se lăsa el fără o para, ar fi alergat să-i facă beizadelei o plăcere, dar ştia că totul nu era decît o toană a nebunului ce nu se mai mişca din filegoria lui şi nici măcar foame de-adevărat nu simţea. Visase probabil că petrece pe undeva, pe la moşiile lui şi îşi adusese aminte de mîncarea dulce de morcov, de marule, de bob verde murat, ori de marinată de stacoji, dar ia să-i puie o masă, că-l ştia : odată strîmba din nas ca şi cînd i-ai fi dat otravă. De doftori, să nu audă ; de doftori şi de mîncare şi, uite că odată înviase ! Ca mîine o să joace în baluri cotilionul, şubeta ori cadrilul lăncierilor ! Pe

dracu ! Era surpat, îl ţineau pravurile şi eterurile pe care le sorbea. Numai el ştia ce păţea cu spicerii ca să-i mai vîndă cele otrăvuri fine din care beizadeaua se ameţea în visele lui plăcute, ieşind din cea lume ! Noroc cu doftorul Hrista, înfocat eterist şi el ; acesta îi scria cu litere fără cusur reţetele pentru farmaciştii ce nu se lăsau duşi, fiindcă, spuneau ei, îl omoară pe Hrisant Hrisoscelu cu acele droguri şi să-şi ia răspunderea cine voia, ei nu şi-o luau ! Şi cît mai costau toate pravurile astea, că vînduse o jumătate de moşie pe 8 000 de lei, cheltuiala numai pe anul ce trecuse.

— La ce te gîndeşti, Iusufache, de nu dai poruncile şi nu mi-o scoţi pe muierea asta de aici ?

Sluga îi făcuse semn cu ochiul Rafirei ori Sultanei, sau cum îi mai zicea, adică : fierbe şi tu ceva pe foc, pune pe nişte farfurii, că el tot n-o să guste, că nu mai are stomah, e o ruină pe dinlăuntru... Şi aceea ieşise.

Erau de tot singuri, cu livonian cu tot ; trebuiau să mai spună ceva şi nu ştiau ce. Despre ploaie să zică, despre soitarii din Tirgul de păduchi, ori că dăduseră foc Momîii de paie care, de obicei, anunţa venirea primăverii, dar asta se petrecuse cu trei luni în urmă ; acuş umblau paparudele, nişte ţigănci după care alerga cu limba scoasă Teodat, pularnicul, nebunul cu ţucalul de la Mitropolie, şi acela, ferindu-se de cuţitele potcovarilor şi argintarilor care le iubeau pre ele şi pe alţii nu-i lăsau să se apropie.

Hrisant era chinuit de un gînd vechi, voia să-i prindă cu şoalda.

— Ori la Săptămîna nebunilor au fost şi măscăricii talieni, că eu i-am tocmit, le-am dat destule parale ?

— Au fost, făcuse sigur de el secretarul livonian, care ştia mai bine să intre în joc şi mai uşor.

— Dar Geamala au jucat-o ?

— Au jucat-o, cum nu ?

— Şi pehlivanii arapi au înghiţit săbii ?

— Au înghiţit.

— Dar prezicători de la Hindea au fost ?

— Fost.

— Măi să nu vă deochiaţi ! Şi Sgabercea, nebunul Dudescului ?

— Cum nu ? Cel ce rupe gîtul porumbeilor şi-i mănîncă cu pene cu tot. A fost, şi Dună — măscăriciul boerilor, şi Manea al lui Dumitrache Ghica, şi Bărbucică şi Chimiţă.

— Acela, Chimiță, tot în stofă de mobilă umblă îmbrăcat ?

— Tot.

— Dar farmazonii ? Dar broscarii cu maimuța ?

— Toți, jucau și strigau și măria ta i-ai umplut cu funduclii. Erau și nemții halterofili, cu ghiuleaua, iar popa Ciupelnițeanu umbla cu un cal viu în spate de l-au deșelat pînă la urmă și l-au dus la spitalul de orfanotropi, să-l vindece că se dăulase și i-au pleznit boașele.

— Da' stambulioții ? Au jucat ei printre cuțite și au scos căciuli din alte căciuli, bătîndu-le cu biciușca ?

— Au scos, făcea ca papagalul, secretarul livonian...

— Mincinoșilor ! strigase deodată Hrisant Hrisoscelu, lăsîndu-l pe fiul natural al Militrisei și-al contelui Goncearov cu gura căscată. Visuri, kimere, istericale, nevricale, visați, de ce atîtea alucinații ? Afară, afară !

Ieșiseră speriați, făcîndu-și cruce, blestemîndu-și ziua cînd se tocmiseră să-l servească. Beizadeaua rămăsese singur. Nu era trist, nu gustase gluma, pentru că pînă în urmă cu cîteva clipe crezuse el însuși că Săptămîna nebunilor avusese loc ; nu era posibil altfel, doar luase toate măsurile, doar cheltuise tot ce mai avea pentru a scoate lumea din casă, cu muieri îmbrăcate în rochii de terțanel, cu fulii de diamante, gherdane, inele și brățări, cu fionguri de panglici mov și cîrmezii, cu paftale de aur, ca pe vremea Zincăi Golească, cu șaluri beldar ca la începutul veacului, după moda veche, și ei, berbanții, cu mătănii de odogaciu sau chihlimbar în mînă ; încă pe sub giubea, cu cepchen, din fir și tarabolusul pe ureche ; pe cînd angliștii, riderșii, franțuziții bonjuriști „en habit à la franque", loghiotații, perceptorii de limbi streine sfidau pe cei dogiți, învechiți în moda altui secul ce se dusese. Vasilică Ghica îmbrăcase redingota albastră, ori visase el, de nu-și mai aducea aminte, arăta lung și deșirat, cu haina sugrumată pe talie și încheiată în față cu nasturi de mătase, ceea ce îi împrumuta un aer de cocoș. Parcă Ionică Greceanu nu purtase, atunci sau altă dată, pantaloni de cașmir pe picior, cu supieuri, cravată de muselin, pălărie tare, de castor și pantofi cu tocuri înalte ? Se dusese vremea ammaestraților fanarioți ! Cît timp trecuse, părinții lor fuseseră artiști în iahnii și baclavale și ei ciripeau franțuzește și nem-

țește, răsipeau moneda curgătoare la britisch-biliard, ori ighiordum ca pe nemica și dansau passe pied-ul și matradu-ul napoletan, fără să le pese ; parcă el, Hrisant, ce făcuse ?

Și din nou o durere surdă îl lua în stăpînire. Nu era fricǎ, nu era nici măcar melanholie că pierduse o femeie cum nu mai întîlnise ; numai sentimentul acela de risipă a vieții fără scop cînd începuse totul cu violența tinereții, cu atîtea speranțe și scoposuri nobile, și-acum ce se afla în urmă ? Nimic, semănînd totul cu vidul acestei după-amieze înfricoșetoare de vară, cu vipia, cu nădușala care-i curgea pe spinare și cu frigurile de seară, cu intrarea în lumea lui falsă, a eterurilor din care nu mai reușea să iasă... Mereu obscuritatea lividă a zilelor goale, fie iarnă, fie vară, culoarea ternă a aerului saturat de prav sau de o uscăciune care-l înghețа ; focurile cele mari nemaiajungînd răcelii din oasele lui și, mai ales lihtisul, boala orientului, acel gol fără sațiu în care intri și de unde nu mai reușești să ieși, turburea stare de așteptare, fără mișcare, fără gînduri, numai o supraviețuire dureroasă în care se rupeau niște văluri și se trezea mereu în trecutul pe care-l ura, dar de care nu se putea desbăra. Venezia, canalele, marea mugind în zori, clopotele, umezeala, jocurile luminoase ale apelor, o imobilitate din care nu reușise să scape nici măcar acolo, tavanele pictate de la palatul Caragua, fuga lui pînă la Viana, urmărit de creditori, de șacalul acela de Barbaro Vimercatti, cel ce reușise să pună ghiara pe el, așa cum îi prevestise Christo. Trăise frumos în tinerețe, „puțină gramatică, puțin Descartes“, după moda timpului și-acum se prăbușise într-o viață aruncată. Mereu gîndul la viața dublă a Herulei : pe cine iubea ? Se împăcaseră, dar sărbătoarea durase puțin, reapăruseră bănuielile, reproșurile, geloziile, o punea să povestească ce făcuse cu Gentille Labia, cu falsul numismat, vagul actor, friulanul care vîna cu șoimi. La el nu se gîndise ? Ce făcea el, Hrisant, în acel timp ; nu-i spunea nimic suferința aceea teribilă, zilele goale, cînd Venezia era mai tristă decît cimitirul San Michele, cînd sciroccoul bătea violent și zidurile se încălzeau, luau foc și era singur, privind încăperile pustii, oglinzile reci și întunecate, streine fără chipul ei, bezna verde, întunecoasă a interioarelor părăsite ? Dar el unde era, și ce făcea în acest timp ? îl întrebase Herula cu acea glaciaritate în glas a tuturor desamăgiților ce vor să-și ia revanșe amare,

părăsiți la rîndul lor cu aceeași cruzime ? Cum arăta tîrfa de Daria Fini, era înflăcărată, ca ea ? Cunoștea mîngîierile pe care numai o curvă trecută prin bordelurile cairote știa să le acorde bărbaților ? De ce se mai plîngea ? De ce nu așteptase ? De ce voise s-o facă să urle de gelozie ? Degeaba lacrimile, reproșurile, acum era prea tîrziu ! Da, îl iubise pe actorul acela, pe vagul numismat, cum îi spunea el, pe friulanul cu moșii la Malamocco, unde era foarte frumos dacă voia să știe, iarba catifelată, strugurii brumați, aduși pe tipsii de argint, argint de pe vremea Cruciaților, cum se lăuda. Și ce mai scîncea acum, cînd totul era trecut, mort, ceva ce fusese, ce nu mai putea să se întoarcă, nu vedea că tot la el se întorsese, că se afla aici ? Avea încă un soț, nu se gîndea la agresiunile lui brutale din unele dimineți ? Pe Attillio nu era gelos ? „Taci !“, o ruga, astupîndu-i gura cu palmele. „Tu mă stîrnești. Fiecare clipă de iubire e altfel și ne aparține numai nouă ! Nu au nici o însemnătate cei ce au fost sau or să vină. Trebue să învățăm că iubindu-ne, murim ; că iubirea, ea însăși moare atunci“. Reverberațiile Veneziei pe zidurile ce putrezeau și ele, se erodau ca iubirea lor cu fiecare ceas, cu fiecare zi trecută. Atît de puțin într-un atît de profund sentiment ! Și nici o milă din partea nimănui, a niciunuia, numai o devorare reciprocă, Hrisant privea la cei doi pești dragon, cum se pîndeau, probabil că nu dormeau niciodată, doreau doar să se sfîșie. Mîinile ei în obscuritate, brățările sclipind mort în lumina scăzută a interioarelor palatului Caragua ; afară, ciclamele, anemonele și migdalii radiind în soarele iute de dinaintea toamnei, mozaicurile lustruite, portocalele din vazele de argint întunecat ; dincolo de ferestre, grădinile orașului se opăreau în fierbințeala amiezei. Ceasuri ucise în reproșuri, în strigăte acoperite de sărutări false, ce voiau să ia locul altor sărutări de mai mult ; un plictis ucigaș, golul înaltelor încăperi pe plafonul cărora jucau reflexele apelor clocite și strălucitoare ale canalezzo-ului, cu unduiri galbene, vinete, violete, după decantarea luminii strecurate prin perdelele ciuruite de soare. „Știe că ești aici ?“ o întreba. „Știe.“ „Și nu te omoară încă ?“ „S-a obișnuit.“ Asta îl scotea din sărite. Sunt lucruri care se tac într-o situație ca a lor, dar ea avea plăcerea de a rupe portocala cu dinții, nu s-o cojească, o mînca precum copiii, stropind în jur zeama parfumată, asta îi amintea violența, cruzi-

mea și lipsa ei de scrupule. Bazinele de afară plesneau în soare, se auzea piatra crăpînd. O iarbă sălbatică, uscată se tîra sub ferești ; ceruse să nu fie cosită, nici nu știa bine de ce.

Și el, singur, aici, în chioșcul unde sta în priveală, în filegoria lui atît de săracă după fastul palatului Caragua, ascultînd cum se scurg zilele și cum melci, libărci sau gîndaci rodeau pereții, devorîndu-i cu o dușmănie înmiită de foame, probabil, pentru că nu mai găseau nimic în magaziile lui, magupiile nu mai ardeau de atîtea focuri și resturile nu mai erau cărate la gunoi cu roaba pentru că nu avea cine să mănînce ceea ce pregăteau bucătarii ; aceștia fugiseră odată cu cizmarii și croitorii curții neplătiți cu lunile, furînd ce găsiseră... Claustrarea, imobilitatea timpului în care se închisese ; totul ar fi trebuit să-l ajute să uite ceea ce nu avea să reușească să uite vreodată. „Ce-ți spune cînd te întorci ?“, o mai întreba. „Nimic, nu mă întreabă nimic, nici unde am fost, nici cu cine, dar știe.“ „Nu a vrut să te ucidă vreodată ?“ „Cum să nu ? De cîteva ori“. „Și cum ai scăpat ?“ „Nu știu“. Rîdea, avea atunci rîsul acela trist pe care-l iubea cel mai mult. Îi propusese din nou să-l părăsească ; ea fusese de acord, nu mai amintise de greutățile pe care le-ar putea avea cu biserica, dar totul fusese uitat. Se prefăcea că nu mai știa de promisiunea de a-l lăsa pe Attillio. „Sunteți complici, îi spusese cu brutalitate. Altfel nu înțeleg nimic din ceea ce faci“. „Nici eu nu înțeleg, dar nu aș putea trăi cu tine.“ „Ce înseamnă că nu ai putea trăi cu mine ? Ce, ăsta e un fel de a trăi ?“ Herula se indignase pe neașteptate. „Unde te crezi ? În haremurile voastre stambuliote ? În insule ? De insule am fugit, vreau să trăiesc cum trăiesc, nu mai întreba nimic.“ O ura din toată inima, ea devenea imobilă, cădea într-un fel de catalepsie care îi înghețа trupul de care nu se săturase. Era rece, crispată, ca un lemn, nu mai avea pe chip nici o frumusețe ; îl uimea cît de repede se putea schimba. Se lăuda dacă era sgîndărită că e sătulă de dragoste pentru că, nu mai departe de o seară, se dusese cu actorul ei care revenise și scheuna pe la ușile casei lor și se istovise de atîta foame a bărbatului care parcă ieșise din pușcăriile Veneziei, de la Piombi, din carcere, avea o insațietate pe care nu știa de ce o provoacă tuturor bărbaților, își dădea el seama de asta ? De cîteva ori vrusese s-o sugrume, știa că-l minte sau îi plăcea mai degrabă să fie așa, și atunci îl apuca o furie demențială. Se certau și Herula se jura pe morții ei de la San Mi-

chele că nu o să-l mai vadă niciodată în viaţa ei, că nu vrea să mai ştie nici cum îl cheamă şi-i arunca brăţările şi inelele lui pe care ar fí vrut să le svîrle în canal, dar geamurile palatului Caragua erau înţepenite, aerul intra prin nişte lucarniţe de sus, nu ajungea pînă acolo pentru că le-ar fi svîrlit în mocirla puturoasă a canaletto-ului...

După care urma tristeţea iremediabilă a zilelor de despărţire cînd Hrisant nu se mai înţelegea cu nimeni. Degeaba veneau Christo şi ceilalţi la el, îmbiindu-l la jocuri şi la serate muzicale ; nu ieşea din odăi, tăcea ; nici măcar lui Stradiotte nu-i mai dădea ordine ; secretarul livonian îi gonea pe toţi, spuindu-le că în asemenea clipe era mai bine să nu fie văzuţi. În acele momente de singurătate îşi propunea să cheme alte femei, Christo putea să-i aducă cîte voia, să se iubească cu ele cîte o săptămînă, să bea vinuri franţuzeşti şi să părăsească palatul care nu-i mai plăcea. Ceva sleit lua loc pasiunii pure de la început. Se minţiseră, iubirea nu mai putea să renască ; dar venea, deodată, o după amiază cînd se auzea de undeva, de jos, o uşă deschizîndu-se violent, cineva striga de acolo că a sosit, şi el nu răspundea, şi, deodată, ea apărea în încăperea cu pereţii poleiţi, cu mobilă întunecată şi smulgea perdelele şi soarele de afară pătrundea înlăuntru, invadînd încăperea înaltă şi descoperind ungherele familiare pe care le uitase. Era îmbrăcată în rochii transparente, albe sau roz, sau viorii ; alerga pînă în locul în care se afla cu braţele deschise, cu un avînt ce nu putea fi descris, şi o avea în braţe, toată, numai tinereţe şi disperare, şi lacrimi, şi scîncete, şi minciuni : „Nu mă crede, tot ce ţi-am spus nu e adevărat, mă ierţi, mă ierţi ? Spune că da pentru că altfel plec imediat, nu ai să mă mai vezi niciodată...“ Şi nu o lăsa din braţe şi ea avea pe chipul alb urmele unei boli ireversibile, chiar îşi inventa boli năpraznice, fără nume, ce aveau s-o răpună, primele semne se şi iviseră spunea ; medicii îi dădeau foarte puţin de trăit, dar ei nu-i mai păsa de nimic. Ştia el ce simţea în acele clipe ? De ce nu aflase că femeile mint pentru a fi dorite mai mult, era o veche lecţie învăţată de la mamele mamelor lor, şi el, prost şi uituc ce era, credea toate basmele pe care i le spunea ? Era nebun, sau ce era ?

Atunci reveneau trandafirii galbeni de Isfahan, şi rozele de Siria, bijuteriile filigranate, cum numai mîna meşterilor venezieni ştiau să facă, batiste, mousseline, parasole, evantalii, hermeline, cîini brack pentru soţul ei ; colivii de aur cu canari, după

moda orientală, guși de vulpe de Mosc, mărgăritare, ceasornice englezești cu surprize, șaluri de Halepa, ba și o trăsură, și iar se auzeau vorbe mari, și se făceau promisiuni nesăbuite și jurăminte ce nu erau ținute decît cîteva săptămîni ; reîncepeau vînătorile și jocurile de cărți la care Hrisant pierdea nebunește dintr-o vanitate de sinucigaș. Pentru el nu mai exista decît un singur sfîrșit, ruina, moartea, ștreangul de mătase sau otrava...

*

Din cînd în cînd, lenea stupidă în care se complăcea era întreruptă de cîte o veste proastă pe care tot Iusufache i-o aducea : turbaseră saxonii de vînătoare, îi apucase și pe ei stenahoria ; stăteau închiși, dăduse boala în ei și se mușcaseră sălbatic, trebuise să-i împuște pe rînd ; Hrisant nu-i mai auzea amușinîndu-se prin curte ; era o liniște ce-l scotea din sărite. Doar ce mai bătea cu puscile la amiază din Turnul Meridian, sau răzbea strigătul din dealul Mitropoliei al nebunului de Teodat, care se răstea la necuviincioșii ce nu țineau rîndul la punerea lumînărilor. În rest, orașul părea ucis, numai un nor de praf albicios învăluia turlele ; de la hanurile din jur, spre seară, un svon de lăutari se tîra spre feresstre. Și atît. Se ducea viața lui... Celorlalți ce le păsa ? Petreceau, se făcuse pîinea și mierea, și vin mult, cum zicea Iusufache, parcă cu o invidie neagră față de alții ; adică, pe ocolite, el, Hrisant, scăpătase, nu mai avea ce arunca la răspîntii, parale, să audă boerii pîrîcioși și mincinoși că nu ajunsese la salamet. Slugile îl părăsiseră ; nu-i mai mîncau lacherda, scrumbiile și sardelele, ajunseseră la semințe de dovleac, mai mare rușinea, se duseseră la alții și-l povesteau ; nu se mai putea face nimic. „Dar or să vadă ei, îi amenința Hrisant față de secretarul livonian, să audă și aceʼla, în genunchi se vor întoarce și vor cere să-i primesc în slujbe, dar să nu mai aud de ei...“ Nu-l credea nimeni ; usturatele lui cuvinte nu însemnau nimic, o știa, mai bine decît toți, chiar el. Și, ca să pară că nu-i pasă de pagubele ce se înmulțeau, îi spunea lui Iusufache : „Las' să mai treacă o zi-două și ies în tîrg, să m-arăt. O să scot din banca lui Rosenthal, că am înscrisuri, bani cu ghiotura și o să ne cumpărăm alți cai și alți cîini de vînătoare. Ce mai dau din clanță bărbierii, că tu de-acolo le afli pe toate ?“ Iusufache atîta aștepta, măcar cu asta se mai spăla în fața beizadelei, și-i arăta că el rămăsese al său credincios : „Ce să mai spună ? Au scos prosopul

în băţ, afară, în faţa prăvăliilor şi se uită la canarii din colivii şi la buchetul de flori cu care îmbie muşteriii. Ei duc veştile proaste, le dau tutun, mă uit la ceasornicul englezesc cu care m-a cadorisit măria ta şi ei mă întreabă : „Încă nu l-ai vîndut, Iusufache ?“ „Încă nu, să vă crape vouă leibărul, uite aşa ! „Da' jupîn'tu ce mai zice ?“ „Ce să zică, zice că să-l pupaţi undeva. Pe la dekemvre se pune pe picioare şi vă arată el, nădăjduim ceva rodire de coconi...“ Cu asta-i lăsa cu gura căscată pe curioşi, Iusufache. Adecă boerul nu căzuse în starea eunuhilor, mai putea, ocărîte isprave se ştiau despre el, din tinereţe, dar că după ce-l făcuseră de scurs şi fără snagă, rîsul Bucurescilor, să mai afle că pune jos şi că va mai avea şi niscai moştenitori, asta era prea de tot. „Vă lăudaţi voi !“ făcea careva şi Iusufache pleznea de furie. „Cum adică, ne lăudăm, îşi însuşea el pluralul acela măgulitor. Habar nu aveţi cu ce femei a trăit el pe-acolo, pe la Venezia. Am aflat totul de la secretarul livonian, pe el să-l puneţi să vă spuie, vi se face părul măciucă.“ Că aceia îl mai întrebau : de ce, la o adică, beizadeaua nu mai ţinuse Săptămîna nebunilor ? se oprea să zică, să nu-l supere. Între ei, ai casei, aşa rămăsese, că petrecerea cea mare se ţinuse şi că boerul fusese generos, le împărţise tuturor darurile aduse de la Cetatea Dogilor, dar cum să crezi într-o minciună atît de gogonată ? Mai rău era că fiul natural al Militrisei şi al contelui Goncearov o luase de bună şi numai ce-l auzeai şi pe el : „Mai ţii minte, Iusufache, ce-am mai petrecut la Săptămîna nebunilor ?“ „Cum ?“ se mira sluga, cu aerul că nu-i vine a crede cele ce auzea. „Ce te prosteşti atît, ori ai tîmpit şi tu, ca toţi băşinoşii ăştia de boeri, plini de barbe şi goi de minte, boeri de pungă ? Ai uitat mesele frumoase de le-au pus boer Hrisant, mistuirile de foc cînd a dat cu arteficii şi cu bombe de se luminase cerul ca la focul cel mare ? Orï 'nu mai vor să ştie că stăpînul nostru au vrut să le treacă vremea din privit, că altceva nu mai au ce face, spun snoave, mănîncă rahat şi trag la lulele ?“ „Nu, că s-a sfărîmat şi ăsta“, gîndea Iusufache, se umple lumea de nebuni, mîine, poimîine, o să mă auzi şi pe mine povestind cu ficlenie cum ne vom fi veselit cu toată pripa la Săptămîna nebunilor !“ Şi dacă era pe aşa, las-o cum ai pus-o ! bea apă de putină, şi zi-i că-i şampanică... Încă n-am ajuns la mezaturi, dar nici departe nu suntem, pînă atunci măcar să petrecem... Se vede treaba că secretarul trăsese luna asta în piept aer de Snagov şi acela nu-i priia. Aşa se întîmplă cînd averile sunt rău agonisite şi lumea se nebuneşte, ori se preface, pentru că el, Iusufache nu

credea că Hrisant al lor era chiar într-o ureche : se ferea de dînsul, așa, ca să nu-l mai întrebe nimeni de ce-a pătimit pe acolo, pe unde a fost, altfel de ce ar lua-o rasna ? După ce vorbești cu el, de parcă nu ar avea nemic, odată o cîrmește cu minciunile, într-un rătăcit curs al planeților, pentru că, dacă voia să știe beizadeaua, asta era, trebuia dus la descîntătoare, deasupră-i veghea Saturn, cel plin de plumb, cu relele lui...

Și, ca să-l mai distreze, Iusufache îi povestea că în tîrgul păcătos al Bucurescilor se deschisese o Înaltă școală de hățuri lungi, adică de dresat caii, de ședeau aceia în două picioare și jucau în cerc, ca la circ, și toate demoazelele și angliștii, și riderșii se înscriseseră acolo și făceau poze academice pe armăsari, stravaganțe plutarhice, cum scria în foglietele de le zicea acum gazeturi, în libelele sale, fratele lui Theodosie Zigomalas, un grec ca și Hrisant, ce influa cu scrisul lui în opiniunea publică. Și iar se mira beizadeaua : „Mă, Iusufache, eu nu te mai țin pentru că nu mai am cu ce te plăti, tu ai ajuns de vorbești mai bine ca mine." Asta îl mulțumea pe Iusufache mai mult decît orice. „Vezi, boerul tot boer, cugeta el în sine, dacă te mai ridici la minte, nu se supără, te bagă în seamă. Are frăgezimi sufletești, că de-aia era bună pricopseala învățăturii și cînd ar avea el vreme, că vorbise cu secretarul livonian, s-ar apuca să citească cărți și organe matematicești sau ar tocmi un dascăl latinesc să-l deprindă cu lucrurile subțiri ce se arătau acum în lume. Parcă alții erau mai breji decît el, numai că știau pe dinafară Gnomele lui Esop și Homer, urmaseră scholana și uite că-i porunceau lui, cel fără de nice o învățătură ! Pe Iusufache îl băteau de mult gîndurile astea pentru că tot scodolind pren poduri ca să vadă ce să mai vîndă din casă, dăduse peste „Tomul uitării" și „Panoplia dogmatică", două cărțoaie din care-i citise livonianul din grecește de cîteva ori și, Doamne, ce mai învățături erau acolo, să tot asculți și să te destupi la cap ! Auzise el, îl întreba acela de „Politichia" lui Aristotel, dar de „Cuvintele aurite" ale lui Pithagoras ? De unde să audă, că trăise prost, numai lăcuste nu mîncase, ca sfinții părinți în deșerturi. Și secretarul îl trimisese la un grec sofialeu, unul de avea dugheană lîngă „Ochiul lui Dumnezeu", unde se vindeau pantofi cu cataramă, știa el ? Dacă știa, o să-l găsească că nu prea avea clienți, sta cu un pudel bine pieptănat în brațe, afară, că o tarabă era toată negustoria lui, și să-i spună de cine-i trimis și să-i dea niște cărți de învățătură, și-atunci,

pe Sfîntul Mihail al Sinoadelor, o să vadă el, Iusufache ce carte o să-l înveţe că tot nu mai aveau ce face cu nebunul lor de boer, ce nu mai ieşea din parigoriile sale. Se dusese sluga : acolo, altă lume, numai desmădulaţi, loghiotaţi de prindeau muşte, poeţi, cum li se spunea, cu pălării clacă şi pantaloni colanţi, femei groase, dar boite, vorbind franţuzeşte, şi-n jurul lor ţapi tineri, nişte păpuşei de cafenele, cu plete lungi, îmbrăcaţi în doi coţi de postav roşu, legaţi la gît cu o panglică de-i zicea lavalieră, după moda de la Paris, cu jiletci galbene ca mierea, à la republicaine, cum auzise de la secretarul livonian, scurtă pînă la genunchi, cu colţuni de mătase, ori în pantaloni albi, moi şi surtuce de prunelă, trăgînd din ciubeice şi învîrtind zariflîcuri ori suveniruri mitologice în deşte. Avusese ce-i povesti beizadelei o săptămînă, pentru că de învăţătură tot nu se apucase. Grecul sofialeu îi dăduse cîteva tomuri, dar Iusufache adormea pe ele, după ce citea cîteva rînduri despre Alfavita sufletească. Prost se născuse, prost avea să moară, ce-i trebuia lui ; aşa că să nu se mai mire boer Hrisant că mai scăpa cîte un cuvînt mai altfel pe gură. Beizadeaua rîdea de se prăpădea şi ivea de unde nu se ştie cîte un leu de argint otoman şi i-l dădea : „Ia-l, Iusufache, să ai cu ce plăti cahveaua, să mai afli". Aceluia îi răsărea faţa de bucurie, lua bănuţul şi, cu ce mai avea, mergea în Tîrgul de păduchi, a doua zi să cumpere niscaiva mărfuri pacotile, că altceva nu-i mai dădea mîna. Veneau vremuri grele, ar fi plecat la alt boer, dar se legase sufleteşte de Hrisant ; ar fi fost mai mare ruşinea să-l lase la greu precum alţii. Măcar el avea haz, îl mai distra oleacă cu novitalele sale : ba că în tîrg veniseră arhitectoni cu planuri măreţe de acheducturi şi fontane publice ; ba că Domnul cel nou o să ardă Condica datornicilor şi-o să se şteargă toate ruşinile, paremii de-ale domneştilor adiotaţi ce promiteau şi niciodată nu se ţineau de cuvînt, dar scutelnicii şi sărăcimea trăgea nădejde, ce altă ceva să facă ? Mai venise şi un hindiu-harap care sărea peste şase bivoli deodată, ori se lega de coada unui cal şi-l ţinea pe acela în loc, asta la bîlciul din Mahalaua Calicească, minuni ce atîta groază de limbi de om nu poate povesti, ba că Marula Korban se desfăcuse de soţul său, ori că Ionică Greceanu căzuse din nou în fapte de curvie, ori că Elisafta Balş a rămas săracă de soţul ei pe care l-a găsit la Grădina Darea la semn cu alta şi de atîta materie de iubire s-au încăierat şi acela a plecat de-acasă ; lumea trăia, îşi vedea de-ale ei...

Se plictisea repede, aţipea în timp ce sluga vorbea de ale lui fără să se mai oprească. Căsca plictisit, dar Iusufache nu înţelegea, ori îi era milă de el şi voia să-l scoată din gîndurile negre ce-l păşteau de multă vreme. Totul era rupt în memoria lui, ba se visa la Turla Jalikioscului privind ceasuri întregi la jocurile apelor, la ciprii ce fumegau în amurg într-un abur ; ori întindea mîna şi i se părea că atinge carnea Herulei pîrguită în lumina roşcată a lumînărilor aprinse în palatul Caragua. Alături acvariul întunecat, plin de plante putrede lăsa să se vadă pînda celor doi peşti dragon ce se aşteptau unul pe celălalt. „Unde eşti ?“ întreba şi auzea glasul lui Iusufache şi asta îl scotea din minţi : „Nu ai plecat ? Ce mai îndrugi acolo vrute şi nevrute. Du-te, voi a sta singur“. Şi sluga pleca umilă, privindu-l ca şi cînd l-ar fi certat : „Ce-ţi veni ? Ce ai cu mine ?“ Dar avea nevoie de tăcerea din jur ca să se întoarcă în acel trecut din care nu mai voia să iasă.

Venezia rece, iarna, ca o poză de dagherotip, cu ceva metalic în cerul strein şi el singur, focuri încă arzînd în căminele şi ele reci, streine, interioare austere, fără viaţă parcă, deşi acolo fusese ea şi nu se ştia dacă se va mai întoarce vreodată, pentru că totdeauna gustul pentru moarte o făcea să spună lucruri ce-l înfricoşau. „Adu-ţi aminte că va veni o dimineaţă al cărei apus nu-l vei mai vedea“, îi repeta Herula Lucrezia Vimercatti un principiu iezuit şi pe urmă îi pomenea de morţii ei de la San Michele, care o aşteptau, morţii ce o apăsau cu memoria lor, cei ce trăiau încă în fiinţa ei atît de mistică, pe care-i visa şi-i blestema. „Sunt mereu cu mine, spunea, nu mă slăbesc nici o clipă, grei, uriaşi, mulţi. Haide să ţi-i arăt“, şi-l ruga să o însoţească în gondola care o aştepta lîngă poarta lor secretă, dar el nu avea chef de cimitire, de trandafirii fanaţi de pe marmora îngălbenită de vreme în care soarele mort de la cinci după masa, iarna, lăsa un fel de spumă albicioasă numai, o aureolă. Pe Herula o chinuiau oglinzile pe care le acoperea cu perdele de cîte ori intra în înaltele odăi ale palatului. Plafoanele ce se înnegriseră repede de fumul lumînărilor şi arătau iar a vechi, a ceva trecut, ciudat lucru, nesfîrşitele odăi îi dădeau o furie de a umbla prin ele, de a se ascunde, şi el o uita o vreme şi pe urmă îşi dădea seama că ea plecase poate sau îi făcea numai răutăţi, lăsase la vedere un colier sau o batistă, sau un şal străveziu, şi o striga, şi nu o găsea ceasuri întregi pentru că ştia să folosească toate ungherele secrete ale acelei case închiriate pe

care el încă nu le descoperise. O striga ca și cînd ar fi chemat-o în apă, perdelele grele vătuiau glasurile, se instaura, mai ales iarna, o besnă moale, cenușiu-portocalie sosită din evantaliile focurilor, din recele cer de afară, ce avea în el o frică. O implora : „Să nu pleci în noaptea asta, nu pot să suport întunericul și singurătatea". „Nu plec, iubitule, spunea și dispărea pe neașteptate și el o căuta, voind să ghicească unde s-ar putea ascunde și nu reușea s-o găsească decît tîrziu, cînd, sub cine știe ce scară se auzea un rîs răutăcios care putea să însemne orice ; dar uneori pleca cu adevărat și el zadarnic implora pereții reci pentru ca ea să se arate ; era departe, în cine știe ce sală de jocuri sau în casa ca un gheţar a lui Vimercatti. Atunci ar fi vrut să moară, atunci ar fi vrut să vină Trimisul, să-l gîtuie, dar nu se arăta nimeni. Afară ploua, o ploaie subțire, sîcîitoare. Ceasurile treceau greu, se plictisea, nu-i venea nici să citească, arunca cărţile pe podele, fuma, auzea cum putrezesc fructele în vazele de argint, uitate pe podele, urme ale trecerii ei pe aici, mici flacoane cu eteruri, totul îi aducea aminte de nebunia ei cînd se deslănțuia, cînd intra în cada în care aruncase mai înainte trandafirii galbeni de Isfahan, cu ţepii cărora își sfîșia sînii cu o voluptate turbată, tot trupul ei fiind repede umplut cu rîuleţe de sînge roșu pe care Hrisant le sorbea ca și cînd ar fi vrut să-i ia puţina viaţă, cîtă mai era în acele clipe de uitată voluptate, cînd nu mai știau cine sunt, doi îndrăgostiți pierduți în acest oraș uitat pe lagună, și Herula îi striga în urechea însîngerată. „Fos mu, acum aș dori să mor ! Sinfono ?" „Sinfono !", spunea el. Trandafiri striviți, căldura înăbușitoare a încăperilor roase pe dedesubt de un cancer al varului ce ploua mărunt peste cearșafurile în care se învăluiau, răniți amîndoi, arși, privind plafoanele aurite și afumate, atît de îndepărtate. O căldură zăpușitoare le ardea carnea. Hrisant simţea o ameţeală dureroasă și ar fi vrut să deschidă ferestrele mereu închise ale palatului Caragua, pecetluite parcă pentru totdeauna în chenarele lor de plumb ca și cînd ar fi fost zidiți de vii acolo. „Să fugim, spunea Herula sufocată și ea de acele ziduri, altfel vom muri..."

Memoria lui se întuneca, nu mai știa unde se află : la Bucuresci, în torpoarea lui Iuliu, cînd arșița mușca din frunzele de salcîmi ai mahalalei Scorţarului sau în planturoasa Cetate a Dogilor care în luna aceasta era deșartă pentru că toată lumea pleca în vilegiatură încă din iunie, după ziua sărbătoririi sfîntului Anton din Padova...

Totul era turbure. Numai mirosurile, altele, Bucurescii nu aveau izul de vanilie și scorțișoară, esențele exotice ale piețelor asurzitoare din Cannaregio sau Dorsodure ; vara mirosea a boșar și a tei, ultimii tei ce mai lepădau florile lor în uliţe ca pe un dar întîrziat al întîrziatelor veri, uitate parcă în cer de sfinți și aruncate ca o pomană peste Bukurli... Nu mai erau campielli plini de gondolieri care, la ceasul amiezii, jucau borèle sau lippa cu derbedeii desculți, în lipsă de mușterii. Clienții lor se aflau prin viile de la Treviso unde strugurii abia începeau să se coacă și arătau ca niște perle, de culoarea galbenă a ochilor de pisică. Golanii cîntau sub ferestre „Gerusalemme", uliţele mișunau de berete albaneze și vînzătorii de biscuiți își strigau mărfurile. Treceau cu lăzi în cărucioare neguțătorii de bagigi și portocale, cei mai mulți armeni, cu chipuri smolite și glasuri groase ce se întreceau cu mugetul clopotelor Marangorei, chemînd spre ateliere pe meseriașii băuți de cu seară, care nu mai aveau chef de lucru în ziua aceea. Între ferestrele caselor joase de dincolo de canalul de la Santa Croce atîrnau rufele multicolore ale spălătoreselor cu ziua, plimbate pe frînghii mînuite dintr-un loc într-altul cu ajutorul unor rotile neunse ce scoteau strigăte ascuțite ca paserile mexicane, vîndute la San Giacomo, duminica pentru a însufleți apartamentele celor bogați. Treceau curvele ieftine în mulette, înjurîndu-se în grai friulan cu puturoșii ce dădeau să ațipească în soare pe cheurile încărcate de coșuri de pește și acoperite cu saci umeziți pînă se îndura vreunul dintre ei să le ridice și să le care în depozitele din apropiere unde gheata lăsa să curgă un rîu plin de paie tocate, murdar și împuțit. Pe la prînz cînd, cu timpul, scădea marea, sosea un fel de barcă dosăditä, încărcată cu înecații culeși din lagumii în noaptea ce trecuse. Trupurile țepene erau aruncate ca buștenii pe pavimentul încălzit și cine avea neamuri dispărute trecea să le vadă, să facă recunoașterea. Din cînd, în cînd, cîte o muiere scotea țipete ascuțite și-și lovea cu palmele obrajii, într-o disperare teatrală, mortul era vîrît într-un sac și-l cărau cu o roabă spre mahalalele îndepărtate. Dar la toate astea Hrisant nu privea decît cînd rămînea singur și-l măcina urîtul. Atunci smulgea perdelele încărcate de prav și se uita prin geamurile turburi la mulțimea confuză mînată de griji ce alerga spre locuri necunoscute, ori la leșinul de la amiază al hamalilor. Pînă se auzea Realtina, clopotul de la San Giovanni, ce marca sfîrșitul zilei de muncă, zăcea în așternuturi, ucis de oboseală. Se adunau nopțile pierdute în tripourile de la Ridotto și

ceasurile nebune petrecute cu Herula care pica pe neașteptate, grăbită, privind în jur, ca și cînd ar fi bănuit că cineva își petrecuse noaptea aici, în palatul Caragua și ea căuta vreo urmă, punîndu-l să jure că-i este credincios, și neîmpăcată își rupea șalurile de mătase cu care-și acoperea obrazul pentru a nu fi recunoscută de careva. „Hrisant, spune că nu o mai vezi pe Daria Fini, Christo mi-a spus totul, te vizitează în lipsa mea...“ Mințea. Orice ar fi făcut ticălosul de verișor al Herulei, dar să-l vîndă dacă l-ar fi văzut cu o femeie, asta nu ! Ar fi fost descalificat, nu ar mai fi putut să iasă în lume, era o lege bărbătească, nescrisă pe care o respectau pînă și pungașii ce dormeau noaptea pe bacul de pe Rio de Verieri... „Ești nebună!“ îi spunea, rîzînd și necrezînd-o. De fapt se scuza că pica neanunțată pentru că pe urmă mărturisea singură : „Mi-a fost dor de tine, voiam să dorm puțin aici...“ Într-o dimineață, parcă presimțind că va sosi, adusese cu un gondolier un sac de perle ordinare pe care le risipise ca pe un pietriș în atriumul acela în care ea își pierdea mereu săpunurile. Erau mici, mărunte, cîteva mii, costaseră destul, pentru că dacă le vindeai una cîte una sau înșirate pe sfoara unui colan puteai lua un preț bun. La început, Herula nu-și dăduse seama că pietrișul alb de dinainte fusese înlocuit, dar pe măsură ce se apropia amiaza și soarele pătrunsese prin îngustele ferestre, perlele începuseră să licărească, scoțînd o lumină nelumească, ca și cînd un foc rece s-ar fi aprins pe neașteptate și iradia din mozaicul atriumului. „Ce se întîmplă ? îl întrebase, vine de undeva o lumină supranaturală. Sunt fantome ?“ Era speriată, nu înțelegea nimic, se ridicase într-un cot și privea spre locul acela pe care Hrisant presărase perlele înaintea venirii ei. „Ghici ! ?“ O luase de mînă și o adusese în fața bazinului în care pluteau pești manciurieni, roșii, cu cozi fastuoase. Pusese neîncrezătoare tălpile pe falsul pietriș și simțise răceala catifelată a perlelor ce păreau ochi omenești pe care călca. Și tot ce fusese pînă atunci, spaimă și reținere se transformase într-un dans sălbatic. „Ești nebun, ești nebun ! striga. Ai făcut toate astea pentru mine ?“ Îl sărutase fericită ca un copil, se plecase peste măruntul pietriș prețios și prefirase printre degete perlele care curgeau unele peste altele scoțînd un sgomot de ghiață sfărîmată, pe urmă și le aruncase printre sîni și le lăsase să curgă de-a lungul trupului, să le simtă răceala. Ochii îi străluceau ca într-o nebunie. „Nimeni nu m-a iubit așa, spunea gîfîit, gata să-l înăbușe cînd se arunca

asupra lui. Unde ai învățat toate astea ? În puturosul vostru de Orient ? Spune ! Spune !“ Dar el nu mai putea să răspundă pentru că îl sufoca cu gura ei sălbatică. Urmase apoi o lungă, nebunească îmbrățișare și pe urmă dormiseră cîteva ceasuri și ea se sculase, plîngînd. Visase ceva teribil, nu voia să-i spună ce, probabil morții ei o chinuiau în coșmare, era suptă, desfigurată aproape, avea o privire pierdută. „Ce-i cu tine ?“ „Nimic“, spusese, dar se temea de ceva venit din fantasmele ce o bîntuiau. Ar fi vrut să plece, dar nu se îndura. „Am fost atît de fericită azi, spusese, încît mi-e frică ; totdeauna cînd ești prea fericit trebuie să ți se facă frică, înțelegi, fericirea se răscumpără cu multă suferință, tu o știi ?“ O știa, dar nu voia s-o spună. Se îndreptase spre locul acela în care lumina perlelor se stinsese, mocnind numai ca un foc înăbușit. Prin perdele nu mai sosea decît o mușiță tremurătoare, mai mult cenușie. Herula se aplecase spre grămada de perle și le cărase spre ușa care dădea spre balconul ce spînzura deasupra canalettoului, singurul loc prin care intra aerul în încăperile oculte ale palatului Caragua, aruncîndu-le în apa neagră acum, lăsîndu-le să curgă printre sînii ei ca și cînd ar fi vrut să le mai simtă încă o dată tandra mîngîiere rece și ascultînd cum plescăie lovind valurile, cu o bucurie de copil ce face șotii. „Trebuiau restituite mării“, spusese la sfîrșit cu gravitate. „Te superi pentru ce am făcut ?“ „Îți aparțineau, puteai să faci ce vrei cu ele.“ Noaptea înăbușită de vară sosise, în sfîrșit. Gondolierii se trezeau din lunga lor somnolență de peste zi, era ceasul cînd îndrăgostiții săraci sau uitați ai Veneziei ieșeau din cotloane și voiau să simtă răcoarea lagunei. Țînțarii turbați năvăleau spre focurile aprinse pe Fondamenta. Soseau în haite iuți, bîzîind, însetați de sînge, trebuiau trase iute perdelele. Era vremea cînd blondele femei ale orașului își încercau rochiile și obrajii lor de piersică erau ciupiți de lacomele insecte ce găseau pe unde să se strecoare. Curvanele Veneziei le blestemau, își puneau spirt pe pielea delicată sau aprindeau plante odorifere ce lăsau un miros ascuțit de piper sau de ambră, un miros ucigător care le alunga. Adevăratele doamne sau tîrfele nobiliare părăsiseră orașul și Herula îl anunțase că peste două zile pleacă cu Attillio Vimercatti pe Brenta cu il burchiello, împreună cu prietenii, să-și facă villeggiatura del Sante, „poți să vii și tu“, spusese în treacăt, ca și cînd ar fi vrut să-l lase să înțeleagă că ar fi mai bine să nu

vină. „Nu m-a invitat soțul tău, cum să fac ?“ „La astfel de voiaje nu se invită, te prezinți, pur și simplu, dacă știi de unde să iei barca, înseamnă că cineva te-a chemat, nu o mai face pe supăratul. Iei o gondolă și ne aștepți la Mestre, eu am să fiu pe punte, o să-ți fac semn cu o eșarfă roșie, asta-i tot, ai înțeles ?“ Se îmbrăca repede, grăbită ca și cînd i-ar fi fost frică să nu întîrzie undeva. „Și cine mai vine cu voi ?“ „Nu știu, bărbatul meu se ocupă de fleacurile astea...“ În cîteva minute dispăruse, o mai văzuse fluturînd o mînă în gondola lui care o aducea și o lăsa din nou pe peronul casei Vimercatti. Cîteva ceasuri își jurase sieși că nu se va duce pentru că nu astfel se invită un om ca el la o petrecere mai lungă, cu acele fraze derizorii, cum ai lăsa dispoziții unui servitor, dar gelozia îl lua din nou în stăpînire. În astfel de ocazii nu lipseau cicisbeii mai vechi sau mai noi ai acestei femei, avea un bun prilej de a vedea ce-i mai fac „grajdurile“, cum spunea ea cîteodată. O s-o învețe el minte, o să-i umilească pe toți neisprăviții ăștia săraci, care se dădeau drept conți și baroni deși erau numai niște scăpătați cu nume ilustre. Îl chemase pe secretarul său livonian care era bun în astfel de împrejurări și-l pusese să-i caute cea mai frumoasă gondolă din Venezia pe care o încărcase cu covoare și cu un cort de mătase argintie, cu luciri nemaipomenite în acel amurg al întîlnirii cînd în delta de la Mestre se ivise cu destulă întîrziere acel burchiello, încărcat de lume, strigînd și cîntînd în același timp, un fel de corabie a nebunilor, care abia își făcea loc spre intrarea rîului. Se aprinseseră felinarele de bord și Hrisant zărise silueta subțire a Herulei care agita într-adevăr o flamură. Cîntau din ghitare cîțiva inși îmbrăcați în vestminte de sărbătoare, tocmiți din timp, totul avea ceva carnavalesc, cum erau toate la Venezia. Vimercatti probabil că începuse de pe acum un Panfil pentru că nu se arăta ; pe puntea de lemn se aflau mai multe femei decît bărbați. Beizadeaua desluși chipul smolit al lui Gentille Labia, flancînd-o pe Herula, îmbrăcat într-un costum de pirat cine știe de unde închiriat. Era sigur că acest tînăr nu va lipsi, dar părea prea tîrziu pentru a mai arăta vreo proastă dispoziție. Urcase pe o scară de frînghie la bordul corabiei, părăsindu-și însoțitorii din gondolă. Îi întîlni pe vechii cunoscuți de la vînătoarea de vulpi, organizată de Vimercatti : baronul Campagna, scund, cu ochii lui iscoditori, cu o agresivitate reținută în priviri; marchizul Mazzacoratti cu

cu soţia lui Maria, născută Otrante ; Luisa Ottoboni, Mathilde Faggiano şi baroana Giovanelli, sora lui Vimercatti ; nu lipsea tînărul Fiano, şi el în preajma Herulei, vorbindu-i sîsîit, gesticulînd agitat, toţi în costume pestriţe de marinari. Herula îl întîmpină cu un zîmbet care nu spunea nimic, aproape cu răceală, urmărită de femeile din jur, care ştiau povestea lor, desigur, dar nimeni nu-şi permitea să arate asta. Gianni Faggiano, ca totdeauna asudat, sosise din pîntecul corăbiei care părea foarte încăpătoare, pentru că de jos se auzeau strigătele jucătorilor de cărţi ce se grăbiseră să-şi omoare timpul pe acest bastiment lent ce abia înainta prin noroaiele rîului secat de arşiţe.

— Ce faci ? îl întrebase repede Herula, după ce dăduse salutul către doamne şi însoţitorii lor.

— Bine, dacă pot să spun aşa...

Îi întinsese un pahar cu un vin amărui pe care-l luase de pe tava purtată pe punte un valet în livrea şi ciocnise cu el.

— Te bucuri că eşti cu mine ?

— Sunt mulţi care se bucură că sunt cu tine aici ; soţul tău, Gentille Labia şi chiar tînărul Fiano...

— O, mai sunt, nu i-ai văzut pe toţi, rîsese ea cu un glas reţinut. O să ţi-i prezint...

Apăruse Christo care nu putea să lipsească de la această petrecere.

— Ei, te-ai acomodat ? îl întrebase. Nu ai un aer prea fericit. Suferi de ceva. Aici trebue să zîmbeşti tot timpul, altfel lumea o să creadă că eşti constipat. Hai mai bine să-ţi arăt unde ai să dormi. Dar nu ţi-ai luat puşca ? se miră. La Bassano va fi o vînătoare de mistreţi, dar nu-i nimic, avem cîteva în plus pentru gură-cască de felul tău...

O luase înainte, coborîseră pe o scară ce scîrţîia îngrozitor şi intraseră pe un coridor de lemn, luminat de un felinar de vînt. Aerul era îmbîcsit de fum, undeva se auzeau puternic glasurile jucătorilor ce se tachinau cînd ceilalţi pierdeau vreun pot. Îi deschisese uşa unei cabine înguste cu două paturi şi i-o arătase :

— O să dormi cu mine, dacă nu cumva vrei să stai pe punte. Sunt şi acolo locuri pentru cei mai puţin mofturoşi, dar nu te sfătuiesc, ţînţarii or să-ţi muşte pielea de o să-i pomeneşti. Lasă-ţi bagajele aici...

Îi luă geanta de piele în care îşi adusese schimburile şi i le aruncă într-un dulap.

— Vrei să te speli ? îl întrebase, arătîndu-i un lighean de argint și un vas cu apă. E cam strimt aici, dar ne descurcăm noi. Știi ce ai de făcut : du-te întîi și joacă cu Vimercatti, lasă-i ceva pe masă, doar nu ești prima oară cu el. O să-l facem să se simtă bine. Pe urmă totul o să-i placă.

De afară se auzea glasul puternic al marchizului Antonio Mazzacoratti care-l pisa pe ducele Corigliano că pierduse un rond. Ceilalți rîdeau în gura mare, hohotind amuzați de mutra pe care o făcea probabil cel ce pierduse.

— Cine se mai află pe punte ?

— Păi, pe contele Luchesi Palli îl cunoști ?

— Parcă.

— Mai a venit și Barbaro Vimercatti, te sfătuiesc să-l cîștigi lăsîndu-i ceva în ghiare. Cu viața pe care o duci, nu se știe cînd o să ai nevoie de el... Un cămătar este întotdeauna necesar și trebue îmblînzit.

— Așa îmi urezi ? Să ajung la mîna lui ?

Christo rîsese mînzește.

— E mai bine să știi ce te așteaptă, decît să te miri ce te-a găsit.

— Mi i-ai spus pe toți ?

— Nu. L-am uitat pe părințel.

— Ce părințel ?

— Pe Mocenigo Bezzoni. Herula are grijă ca totdeauna toate generațiile sale de amanți să fie de față : trecutul, prezentul și viitorul...

— O, avem și viitorul cu noi ? Cine ar fi ? întrebase cu o ciudă grea.

— O să-l ghicești, jocurile noastre nu permit desvăluirea unor secrete. Ele trebue să fie aflate... Mergi sus sau te duci să joci ?

Jucase pînă spre zori. Era ostenit de moarte, femeile dormeau de mult în cabinele lor. O dimineață murdară, nădușită, încărcată de nouri se ivea undeva, din stînga Brentei. Platani, obloanele somnoroase ale vilelor ruinate de războiul cu Napoleon, țînțari care nu-ți dădeau pace, ciupind sălbatic, o boare umedă, fierbinte încă de la ceasul acesta matinal, undeva spre dealurile înverzite : Treviso, Castelfranco, Monfiumi și Padova, distanță pe care leneșul lor vas avea s-o parcurgă în cîteva zile, cu opriri și petreceri, cu nămolurile ce făceau să eșueze burchiello-ul, cu trasul pe

uscat și căratul în trăsuri pînă la alt punct unde altă corabie îi aștepta, cu servitorii gălăgioși ce făceau transbordările, prilej pentru femei de a-și schimba rochiile, punîndu-și cisme cînd era cazul, pentru a traversa mlaștinile și locurile noroioase.

Hrisant fumase îndelung, singur, pe urmă coborîse și dormise cîteva ceasuri, trezit de clopotul care bătea anunțînd prînzul. Se spălase în grabă, pe Christo, pe care-l găsise dormind, nu-l mai văzu, se sculase înaintea lui. Pe punte se da un vin frizando, șpriţat, șampanică de Asolo. Bărbaţii se bărbieriseră, arătau proaspeţi chiar după o noapte de joc întărîtat. O ploaie caldă curăţase puntea înghesuită de cîntăreţi și marinari aflaţi în treabă, de jucători încă năuci de somn, dar cu priviri aţîţate de ușoara băutură care-i scotea din mohorala nopţii trecute.

— Qui si bebe anche bene... spusese, în hazul celorlalţi, Gianni Fagiano, cerînd încă un pahar din Suavele ce făcea o spumă albă în cristalul de Murano.

Se întrebau cum au dormit fiecare, cît au cîștigat în seara trecută. Vimercatti, deobicei cu o mutră plouată de parcă-i tot tuna și fulgera, îi dădea ocol lui Hrisant, întrebîndu-l ce-a mai făcut și de ce nu răspundea la invitaţiile repetate pe care i le transmitea prin soţia lui ? Nimeni nu schiţa măcar vreo schimă de rîs la auzul acestor cuvinte. Păreau înghеţaţi, absenţi, priveau fastuoșii copaci în haine de vară și Hrisant îi răspunsese că multele ocupaţii îl împiedică să vină la petrecerile lor atît de dese.

— Înţeleg, înţeleg, zisese contele. Afaceri diplomaticeşti. Mi se spune că eşti un om foarte important.

Dorea să-l măgulească, să-l facă să se simtă bine între acei duci și marchizi scăpătaţi pentru care seninătatea cu care pierduse cu o seară înainte 10 000 de reali la jocuri rămînea un mare mister.

— Uite-l și pe părintele Bezzoni, spusese careva. El nu bea decît limonadă, rîsese acela.

— Vorba proverbului : nu se scufundă vreun burchiello pe care să nu se afle un călugăr, un student și-o curtezană, conchisese Barbaro Vimercatti, și el bine dispus în ziua aceasta atît de turbure.

Valeţii serveau frutti di mare, marinarii de la lopeţi strigau în cor, opintindu-se să scoată corabia din nămoluri. Apa scădea, se pregăteau să facă transbordarea. Vilele Grimani, Finni și Alessandrini se zăreau prin stuful Brentei, locuri parcă părăsite, sub

cerul vînăt. Aerul era din ce în ce mai înăbuşitor, Venezia prăfuită rămăsese undeva în urmă, nu se mai vedea de mult, se aflau într-un ţinut muşcat de seceta verii, ierburile erau pălite, din ele sburau iute paseri, se auzeau primele împuşcături şi bufnetul fazanilor care cădeau greoi în apă. Femeile încă se dichiseau în întunecatele cabine ale corăbiei, dregîndu-şi la lumina lumînărilor, în faţa oglinzilor, zugrăvelile de pe obrazele devastate de noaptea ce trecuse. Camerierele alergau, de colo-colo, pe coridorul întunecat, încurcîndu-se una pe alta, se certau în fugă ; bucătarii pregăteau la pupă mîncărurile calde, mirosea a peşte prăjit, a ulei şi a condimente. Vîslaşii cu cagule roşii pe capul încins de efort se apărau de ţînţari şi înjurau în gura mare. La drept vorbind, Hrisant nici nu înţelegea de ce făceau nebunii ăştia plimbarea pe Brenta. Totul era incomod, aerul devenea din ce în ce mai pestilenţial, se loveau unii de alţii, era sgomot, se întindeau cortile colorate care să-i apere de soarele ascuns de nori, se întinseseră iar mesele de joc pe punte, pînă spre seară nu avea cu ce să-şi omoare vremea. Probabil că vor dormi la vila Foscari, îl înştiinţase Christo care le ştia pe toate, dacă la transbordare nu vor avea dificultăţi, dar ceata de servitori ce avea să facă decît să care şi să-şi blesteme zilele vieţişoarei lor ? Se aşterneau covoare pe punte, chitarozii cîntau uşor să nu le supere urechile, suiţi pe un fel de estradă; la provă erau şi pînze, mai făcea şi vîntul cîte o treabă dacă avea să înceapă să bată. Probabil că în ziua aceea nu adia nici măcar vreo răsuflare de aer, aşa încît catargele rămăseseră goale, arătînd cerul cenuşiu.

Herula nu se ivi decît tîrziu într-o rochie albă, amplă, sugrumată pe mijloc cu o bantă de moar care o subţia şi mai mult.

— Cum ai dormit ? o întrebase Hrisant.

— Cum se doarme pe un asemenea vas. Spune-mi, am auzit că te-ai ruinat aseară, mi-au spus femeile. De ce faci toate astea ? Vrei să mă plăteşti ?

Avea un fel direct de a intra în subiect, îl stupefia cu întrebări ca acestea.

— Cînd se joacă, se mai şi pierde...

— Da, dar tu pierzi mereu...

Îl certa ? Îşi bătea joc de el, nu ştia niciodată. Doar Christo era cel ce regiza toate acestea, el îi spunea ce trebue să facă şi nimeni nu avea aerul că e jignit.

— Îţi place ? îl întrebase Herula, arătîndu-i Brenta.

— Nu ştiu ce găsiţi voi amuzant în aceste plimbări...

— Schimbarea locului, chiar dacă e mai neplăcut ca la Venecia...

Asta era. Tînărul Fiano le dădea tîrcoale.

— Te las, îi zisese, am un concurent dîrz. Nu te slăbeşte din ochi.

— O, Mario ! îl strigă. Ce te guduri ca un căţeluş ? De ce nu vii încoace ?

Îl sărutase ca pe un verişor, adică în fugă, abia atingîndu-i cu buzele obrazul asudat. Ce e cu tine ? Roşeşti ca o servitoare...

Celălalt nu mai putea să spună nimic, vorbele usturătoare îl făcuseră să fie şi mai încurcat.

— Ei, haide, haide, apropie-te, Hrisant n-o să te urască, deşi ar avea destule motive.

Mereu vorbele în doi peri, mereu insinuările ce-l muşcau de inimă.

— Mai bine ar fi să vă las pe amîndoi să vă jigniţi cît vreţi, zisese Herula rîzînd de ei şi văzîndu-i cît erau de încurcaţi. Pînă la urmă vă descurcaţi voi...

*

Ziua trecuse greu ; se încurcau unii cu alţii pe puntea îngustă, femeile chicoteau, servitorii, şi ei, abia îşi făceau loc cu gustările şi cu paharele ce iute se goleau. Christo dispăruse, ca şi părinţelul, lipseau, şi Herula, şi tînărul Mario Fiano ; în schimb Hrisant nu mai scăpase pînă spre seară de Barbaro Vimercatti care-l cerceta discret de unde are atîţia bani şi cum de nu-i cheltuieşte mai bine ? Ipochimenul îl plictisea, avea o curiozitate agresivă, ţi se vîra în suflet, cu surîsul lui unsuros de cioclu ce te măsura. Aflase că în după amiaza aceea mai pierduse 4 000 de scuzi, spunîndu-i în treacăt că dacă va termina banii pe care-i luase asupră-şi, ţinuţi de livonian cu grijă, poate să-l împrumute contra unei semnături simple alte cîteva mii ? „Cu plăcere“, răspunsese sec, bancherul. Secretarul nu bea, nu prea mînca şi abia aţipea din cînd în cînd, lăsînd impresia că deşi se afla între prieteni se teme parcă de hoţi ; e drept că locurile aveau o reputaţie rea, dar erau mulţi, aveau arme cu ei, părea greu de închipuit că cineva ar avea îndrăzneala să-i atace, oricum, suspiciunea lui

părea jignitoare pentru ceilalţi, dar n-o spuneau, îl priveau, cu aerul că-i făcuseră favoarea să-l primească printre ei. Fiul Militrisei şi al contelui Goncearov îndrăznise numai spre seară să-i atragă atenţia lui Hrisant că pierduse destul pentru cît timp trecuse de cînd se urcaseră pe il burchiello, dar beizadeaua dăduse din umeri ca şi cînd ar fi vrut a-i spune că asta nu avea nici o importanţă, să-şi vadă de ale lui, şi îl întrebase, unde dormise ? Livonianul îi răspunsese că pe punte, cu toţi ceilalţi, cu bucătarii şi valeţii, unde parcă era mai plăcut decît jos în burta corăbiei cu aerul ei stricat de lumînări şi de atîta suflare omenească. „Şi ţînţarii ?“ Secretarul era obişnuit cu ei, nu-l mai pişcau, se săturaseră de sîngele lui, glumise. Se nămoliseră înainte de a ajunge aproape de vila Foscari, pe mal însă, nevăzuţi, îi însoţeau cîţiva ţărani cu care şi bivoli ce fură puşi să tragă cu frînghiile corabia de pe mal şi cînd nu se mai putu, coborîră şi bagajele le cărară servitorii. Drumul de ţară era prost, birjele ce-i aşteptau hurducăiau, dar toţi ţipau de o plăcere falsă, găsind că tocmai dificultăţile ivite făceau bucuria călătoriei, şi apoi la capătul acestei chinuitoare căi de pămînt îi aşteptau gazdele lor ce se tachinau, urîndu-şi un partener nou în noaptea aceea, cum era regula nescrisă a lumii lor, lucru ce-l umplea de mirare pe Hrisant.

— De ce se ghilosesc atîta ? îl întrebase pe Christo.

— Pentru că s-ar putea să dormi la noapte cu Luisa Ottoboni, care nu se mai află în prima tinereţe şi dacă nu o să-i faci faţă, o să rămîi compromis pe viaţă.

Beizadeaua nu înţelegea.

— Cum adică ?

— Cum auzi. Înainte de a ne culca se face tragerea la sorţi şi, cum ţi-o fi norocul...

Hrisant îl privise năucit.

— Vrei să spui că s-ar putea să am parte, să zicem, de sora lui Vimercatti ?

— A, asta încă mai poate fi iubită dacă nu va fi lună la noapte, ca să n-o vezi, mai prost ar fi să te însoţeşti cu Mathilde Faggiano, pentru că ea nu doarme în astfel de ocazii nici măcar o clipă...

— Nu se poate !

— De ce să nu se poată, dar pe ce lume trăieşti ? Chestiunea e veche, nu noi am inventat distracţia. Poate ai noroc să rămîi

fără parteneră și atunci o să-ți găsești o fetișcană din cele care ne gătesc și după care se omoară marchizul Mazzacoratti.

Christo rîdea de se prăpădea de încurcătura lui. Se gîndea la același lucru ca și Hrisant, adică la insul cu care va dormi Herula Lucrezia.

— Mai ai o șansă : să fiu eu norocosul, dacă nu vei fi tu. Putem să ne înțelegem, ți-o cedez pe verișoara mea și mă voi resemna cu ce-mi oferi, dar asta o să te coste...

— Totdeauna se întîmplă astfel de lucruri cînd plecați pe Brenta ? mai întrebase, tot nedumirit, Hrisant.

— Aproape totdeauna. Să știi că nu se clipește, nu se comentează. Totul e să ai norocul de a nu vîrî pîinea într-un cuptor rece, cum zicea Periandru din Corint. A doua zi toată lumea se poartă ca și cînd nu s-ar fi întîmplat nimic. Dar mai sunt și gazdele ; Foscari are două fiice superbe : pe Madona ! mi-aș dori una din ele. Nici nevastă-sa nu e rea. Are cu 23 de ani mai puțin ca el ; e a treia, s-a măritat abia de doi ani, fetele sunt din prima căsătorie...

Se înserase bine, se auzeau strigăte din delta mică a Brentei, silueta vilei Foscari mai purta cîteva urme de soare, înainte de a se scufunda în magma întunericului, după ce o zi întreagă se ascunsese în nouri. Tufe de iarbă leșuită de vipii se sbăteau ușor la un vînt nedecis. Mirosea a ghiol, noroiul fusese tăvălit peste zi de cete de mistreți. O alee de carpeni ducea spre scările monumentale. Remizele erau arse, și pe aici trecuse războiul, încă în aer mai plutea un miros vag de fum. Sere, havuzuri fără apă, secate, jupuite, bazine în care se aruncaseră gunoaie și bălegar de cai ; niște lebede abia mișcîndu-se pe un cot al Brentei cărînd mîlul dintr-un fel de grădină în formă de labirint, colivii uriașe în care se sbăteau leneș vulturi bătrîni, roși de păduchi, cu privirea aceea ce nu se poate descrie, a paserilor captive, cu o pleșuveală ce le dădea aerul unor arhiepiscopi ; în jur : centauri, tritoni, cam ciobiți, bazinele nu mai aveau decît mîzgă pe funduri, totul emitea o tristețe fără sfîrșit, dar însoțitorii lui Hrisant nu păreau să bage în seamă ceva, vorbeau tare, se tachinau pe chestia pierderii la joc din seara trecută sau făceau aluzii la norocul nopții următoare. Flori sălbăticite invadau aleile neîngrijite de multă vreme ; tufe de mirt și merișor, un imens plictis de după-amiază risipită se instaura în sufletul lui Hrisant ; ar fi dormit, aerul era înăbușitor, dar odată ajunși în fața unei porți de fier descoperiră cu toții faclele înfipte în fațada roasă de vreme și lacheii în livrele de pe trepte, drepți, solemni, pudrați,

ca și cînd ar fi fost uitați acolo de o mie de ani. Nu clipeau, păreau ireali în fracurile lor verzi, roase și aurite, cu chipuri albe de cabotini și cu perucile, mîncate și ele, îngălbenite, dar asta se văzuse mai tîrziu cînd Hrisant trecuse pe lîngă ei și își dăduse seama că erau toți bătrîni, abia mai ținîndu-se pe picioare. De sus, prin ușile deschise ale unui vechi salon, o încăpere cu plafonul acoperit de oglinzi, albăstrite de vechime și ele, crapuloase, ca niște solzi de crocodil, soseau sunete de flaut. Cineva îi conducea spre locurile unde aveau să doarmă ; lumina, înlăuntru, nu era orbitoare, lămpile emanau raze discrete, galbene ce învăluiau totul într-un fel de aură, și ea veche, cum vechi era totul în vila Foscari. În spate, pe cînd se spălau în micile odăi ce țineau loc de băi, utilate cu tot ce trebuia, după un drum lung și ostenitor, auziră cîteva carozze ce soseau de undeva din apropiere, probabil. A doua zi aveau să le vadă ; niște trăsuri arhaice, cu herburi abia distinse pe ușile joase, landouri cu coroane ducale pictate cu aur, tapiserii roase, damascuri în care vremea lovise discret, cai ce erau înșeuați rar și stăteau în ham ca pe rug, cu birjari, și ei solemni și stranii, în haine de catifea, prea strimte, dar toate acestea le uitai ; și pe marchizii de țară, și pe conții cu genealogii inventate, cînd intrai în înaltele încăperi, cu pereții matlasați, cu uși uriașe și clanțe de aur, pe care nu se știe cum soldații francezi, care dormiseră în aceste iatacuri regale, le cruțaseră, cu geamuri pe care ploile de pe Brenta și rarele ninsori înscriseseră hieroglifele lor verzui în cristalul geamurilor.

Panoplii, fotolii, paturi cu polog, dulapuri de stejar, cufere cu chivăre de fier intarsiat, tablouri afumate, în rame grele, cu scene de vînătoare, pictate de maeștri provinciali, covoare arse pe alocuri, urmele militare ale tuturor războaielor ; în sfîrșit, cămine uriașe în care de toamna pînă în martie ardeau bușteni acum numai niște guri afumate prin care intra un curent secret ce mai răcorea încăperile și alunga mirosul de vechiu atît de persistent. Servitorii cărau bagajele aduse de musafiri, ușile se deschideau după niște bătăi discrete în tăbliile lor din care pica rumegușul și se iveau valeții aceia care arătau de 80 de ani, cu perucile îngălbenite și livrelele prea mult periate, aducînd pe tăvi de argint pahare cu băuturi răcoritoare. De jos, din curte, se auzeau hămăituri de cîini, se pregătea vînătoarea de a doua zi, cineva alerga

de colo-colo pe pietrișul rărit al curții ; se dădeau ordine, undeva ardeau focuri mari, într-o bucătărie aflată într-o aripă îndepărtată a palatului. Volteggiatori locali dădeau tîrcoale intrărilor, servitorii abia ținîndu-i dincolo de porțile de fier, mirosiseră ca niște cîini că era rost de o masă pe veresie din ceea ce ar rămîne de la banchetul ce avea să înceapă aproape de miezul nopții. Se pregăteau fazani, potîrnichi, claponi, rațe de India, asta o află de la Christo, un mare mîncău, care, după ce-și schimbase vestmintele, dăduse o raită pe la bucătării ca să știe ce îi aștepta. De sus, din loggia orchestrei, se auzeau sunete de ghitare, cineva cîntase pînă atunci la o spinetă, salonul sunase ca o biserică, dar acum muzica era veselă, un gong discret îi anunță că gazdele îi așteptau și oaspeții începuseră să coboare...

De pe rampa scării, salonul vilei Foscari părea invadat de verdeață : perdelele care le ascunsese priveliștea la sosire, fuseseră date deoparte și salonul părea o imensă seră ; arbuști de un verde crud sau plante exotice în butoaie cu pămînt se înălțau spre tavan, mesele erau ascunse după tufe artificiale, în havuzuri translucide se mișcau sub o lumină spectrală pești argintii. În jurul vaselor de porcelan de Murano, valeții cărau vesela și gustările. Se ardeau tije chinezești aromitoare, lăsînd în aer un fum exotic și din loggia orchestrei fuseseră lansați porumbei cu zurgălăi la gît, un stol întreg care umplu uriașa încăpere cu un clopoțit dulce ce dură puțin, de un mare efect.

Hrisant văzu abia cînd atinse ultima treaptă, mesele încărcate cu salate uriașe, grămezi verzui de lămîi, fazani cu bețișoare de santal în cioc, încremeniți de parcă ar fi fost împăiați, fripturile în sosuri parfumate din care bucătarii tăiau cu sîrg pe măsură ce oaspeții luau loc pe îngustele și incomodele lor scaune, privindu-se, căutînd să se recunoască și să se grupeze după simpatii. Deasupra fastuoaselor mese la care se așezaseră : imaginea răsturnată, feerică a acestora, știrsă fantomatică în oglinzile vechi. Trufe, stridii, mortadela în vase de argint, caș de Piacenza, lăptuci, morcovi, păstrăvi, sturioni, paste de Genova, sturzul de Peruggia bine ars, gîște de Romagna, prepelițe de Lombardia, totul se învălmășa în privirile uluite ale oaspeților. Vinurile grele și ușoare erau cărate în butelci învelite în rafie, turnate în pahare și gustate de gurile experte ; muscaturi, vinuri dulci, brognoli de Friuli, vinuri de Candia, seci, tari, mai ușoare, toate îl amețeau

pe Hrisant prin neomenească abundență. Mai tîrziu aveau să sosească și tortele uriașe, în caturi, înghețatele roz sau de fistic, cu frișcă sau cu bordaj de ciocolată, adevărate piramide. Era cu neputință să-ți închipui că pe aici trecuse războiul. Muzica stinsă din loggia orchestrei îl făcuse melancolic. Herula se întreținea cu Salvadore Foscari, gazda, căruia beizadeaua îi strînsese mîna la sosire, în ușa de la intrare, unde marchizul îi întîmpinse împreună cu soția lui, o doamnă înaltă, indiferentă, între două vîrste, plină de bijuterii, cu aerul acela straniu și teatral al celor puși în situația de a arăta că sunt fericiți să primească atîta lume la masa lor ; Attillio Vimercatti se așezase între cele două fiice ale marchizului, într-adevăr frumoase, dar lipsite de aroganța mamei, figuri palide, în rochii de vară ce le împodobeau cu discreție. Barbaro și Christo atacaseră piesele tari ale expediției, cum glumise vărul Herulei pe drum, adică pe soția lui Mazzacoratti și pe baroana Giovanelli. Spiritele se încălzeau greu, vecinii de moșie ai marchizului, provinciali în gesturi și în frazele găunoase pe care le auziseră cine știe la ce ultim banchet de prin cine știe ce loc, se sileau să lege o amiciție rapidă cu noii veniți. Aceștia li se păreau cu adevărat niște nobili, dar rămîneau posomorîți cu tot vinul pe care-l îngurgitau, silindu-se să se înveselească cît mai repede, ceea ce se și întîmplă în cele din urmă, spre bucuria tuturor.

La înghețată, cînd turnurelele reci, stropite cu sirop provocară strigăte de admirație, mai ales femeilor, bărbații cerură cahvele și fumară țigări de foi după o modă recentă. Mesele de joc luară pe nesimțite locul celor pe care se aflaseră grămezile uriașe de cărnuri și pești, salate și fructe ce se descompuneau lent în vasele de argint, din cauza căldurii. Prin ferestrele deschise intra un miros amărui de nămol. Cîinii chelălăiau în țarcurile în care fuseseră închiși, li se aruncau resturile de mîncare și oase ; se auzeau mîrîiturile înfuriate ale celor mai lacomi, cîte un schelălăit, și înjurăturile servitorilor. Cei ce nu jucau Panfil făceau curte femeilor, de dănțuit nu se dănțuia încă, dar, peste două sau trei ceasuri, numai pătimașii la tarocchi mai rămăseseră în jurul meselor rotunde, aflate după perdelele de catifea, separîndu-i de ceilalți.

— Nu joci ? îl întrebase Herula Lucrezia Vimercatti pe neașteptate.

Se aflau pe balconul care dădea spre Brenta luminată de o lună ruginită. Jos, în curte, alergau încă slugile bete și ele de-acum, după ce băuseră resturile din carafe. Niște păuni se strigau impudic, era umezeală, broaște și paseri de noapte trimeteau mesaje amoroase în văzduh. Chitarozii încercau corzile, cîteva perechi începuseră să danseze într-un colț al salonului.

— Nu.

— De ce ? Ai pierdut prea mult ?

— Sunt obosit.

— Îți pare rău că ai venit cu noi ?

— Cîteodată trăim prea mult ; una e să exiști și alta să petreci...

— O, ce vorbe înțelepte.

Nu erau singuri, cîteva perechi se ascundeau în umbra balconului.

— Probabil că ești așteptat. Soțul meu de cînd vrea să te jupoaie !

— Astă-seară o să am noroc. O să-mi scot banii pe care i-am pierdut. Să știi că mai și cîștig, din cînd în cînd.

— Mi-ai mai spus-o, de ce crezi că o să cîștigi ?

— Am o bănuială, așa...

Herula rîsese stins, cu glasul ei gutural ce-l turbura de fiecare dată. Ochii îi străluceau, avea o privire ironică.

— Te gîndești la loteria femeilor. Poate mă cîștigi pe mine...

— Și dacă nu te cîștig ?

Ezitase o secundă, pe urmă răutatea învinsese.

— Va fi cu atît mai bine, mîine de dimineață o să vin la tine după ce o să mă culc cu un bărbat care nu-mi place...

— Nu glumești ?

— De ce aș glumi, totdeauna așa mi se întîmplă. Doresc pe cineva din grupul celor ce mă însoțesc și mereu cîștig un nătărău care nu știe ce să facă pentru a-mi place, ori e stîngaci, ori e neputincios și de cele mai multe ori mă întorc în culcușul lui Attillio și el rîde de mine...

— Nu vrei să vorbim despre alte lucruri ?

— De ce ești atît de laș ?

— Nu sunt laș, dar ție îți place viața asta ?

— Nu suntem niște sfinți. Tu vii din răsăritul sclavelor și nu suporți. Aici lumea e mai deschisă...

— Și mai imorală...

— Imoral e să nu iubești...

— Tu pe cine iubești, Herula ?

— Nu știu. Poate pe tine, atît cît am să te iubesc, poate pe un altul cînd îi va veni vremea...

— Și te poți culca în noaptea asta cu oricine ?

— De ce nu ? E numai un amuzament. Cînd eram o putană, primeam cîte cinci-șase bărbați într-o zi. Erau și mai mulți cîteodată, asta nu mă împiedica să mă duc la iubitul meu, seara și să-i aparțin ca în prima noapte cînd ne cunoscusem.

Hrisant nu înțelegea.

— De ce te uiți așa la mine ? Îți spun numai adevărul. Pot să mă culc în seara asta cu cretinul ăla de Fiano, sîsîitul plin de coșuri încă pe obraz, care mă adoră de doi ani, și ce-i cu asta ? E ca și cum ai mușca un fruct acrișor, nepîrguit. Altceva e să iubești. Voi sunteți plini de prejudecăți, credeți în viața viitoare, în nepăcat, în mîntuire. Nu există mîntuire pentru om...

Trebuia să recunoască că așa era, dar nu o spuse.

Herula se apropiase de el și-l sărutase cum ai săruta un bolnav.

— Dacă te vede cineva ? întrebase Hrisant.

— Pe Brenta nu se vede nimic, așa sunt jocurile în societatea noastră, nimeni nu se supără. Crezi că Attillio nu mă înșală ? Și încă cum !

— Atunci gelozиile lui, amenințările că te va omorî ?

— Cuvinte, dragostea e altceva.

Totul era spus rece, sigur, dar el tot credea că femeia glumește.

— Ai haz...

— O să-ți dovedesc foarte curînd că nu e așa...

— Vrei să spui că-ți este indiferent cu cine o să te culci în noaptea asta ?

— Nu, dar nici nu o să-mi pară rău și, pe urmă, nimeni dintre noi nu are voie să strice o lege nescrisă...

— Este o lege nescrisă ?

— Chiar așa, asta ne face să suportăm viața stupidă pe care o ducem. Crezi că are vreun haz să te culci de atîția ani cu același bărbat ? Numai orgoliul vostru este de vină. Nu știu dacă mă înțelegi...

Hrisant ar fi vrut să plece în clipa următoare, să-i lase pe toți și să aștepte zorile, undeva în cîmpul de lîngă Brenta. Se simțea murdărit, o umilință mistuitoare îl încerca. Da, orgoliul lui era de

vină, vechi prejudecăți, poate, dar mai poți iubi o femeie după ce auzeai ce spune Herula ?

— Hrisant, tu chiar mă iubești ? Atît de mult ? Hrisant, tu ai putea să mori din cauza asta ? Taci ! Nu spune nimic, nu vreau să aud idioțeniile pe care le aud de la toți cei ce mă adoră. Înțelegi ?

Deasupra Brentei treceau paseri negre, parcă agonizînd, abia mișcîndu-și aripele, erau amețite de lumina sură a lunii sau erau bolnave ? Pluteau numai, nu sburau...

*

Toate acele zile fuseseră otrăvite de gelozie. Hrisant încercase de cîteva ori să părăsească Foscari, dar nu reușise, cineva se ivea de fiecare dată și urmă un joc de Panfil sau de tarocchi ; pe urmă fusese vînătoarea unde Mazzacoratti se rănise ușor la o mînă; nu-l slăbea nici Christo care-i aducea știri despre Herula ; înainte de a se face loteria femeilor, ea și cu fata cea mare a gazdei spuseseră că sunt bolnave și se retrăseseră în camerele de sus, lăsîndu-i pe bărbați să întindă cărțile pînă în zori.

— Dar tu de unde știi ? îl întrebase.

— Eu știu tot, tu nu-i vezi pe ceilalți la mese ?

— Lipsesc cîțiva, constatase beizadeaua.

— Dorm, i-a toropit oboseala drumului și vinurile grele.

Nu era prea convins. Jucase totuși turbat ca să uite, cîștigase de cîteva ori la rînd. Vimercatti părea iritat, se posomorîse, aștepta de la el altceva, dar Hrisant era hotărît să le arate că nu stau la masă cu un ageamiu. În zori erau curățați cu toții ; nici Barbaro nu scăpase, se jurase că nu mai ia parte la nici o partidă ; el era bancher ; ce, voiau să-l decaveze ? Plătise caniota pe care gazdele o luau tacit, împărțise bacșișuri la servitori ; aceștia erau numai plecăciuni. Herula nu apăruse ; aflase mai tîrziu că fusese la vînătoare cu cei ce nu jucaseră, însoțită de Mario Fiano, vînaseră vulpi ; mistreții îi așteptau la Pizani, unde hăitașii încercuiseră pădurea din jurul castelului. Abia a treia zi convoiul se pusese în mișcare, cu larmă într-o confuzie de bagaje, servitori, uituceli ale femeilor ce trimeteau cameristele să le scotocească odăile în care dormiseră în căutarea dresurilor și a piepteni lor lăsați prin sertare. Hămăiau

cîinii, lacheii solemni primeau ultimele bacşişuri în palmele mereu umplute cu monezi.

Brenta era turbure, deasupra treceau raţe sălbatice, careva trăgea păgubos după ele, se auzea ecoul văilor din jur, în pomi alicele smulgeau crengi ce sunau uscat ; cerul era tot vînăt, aerul înăbuşitor, o enervare creştea în fiecare ; erau prea mulţi, isbucneau scurte certuri, iute potolite. Se aduceau carafele de la Foscari ; în cănile de lut sau în paharele subţiri de Murano curgeau spumoasele vinuri uşoare, albe, roz. Se mînca puţin, unii dormeau toropiţi de zăduful din jur ; ţînţarii erau alungaţi, arzîndu-se mirodenii pe punte ; pe la amiază monotonia copleşitoare îi vîrîse pe toţi în pîntecul întunecat al burchiello-ului şi abia la şase, spre seară, începură să iasă la aer, cu feţele umflate, mohorîţi, cerînd iar de băut. Herula se ivi tîrziu, avea o agrafă de argint în păr, faţa îi era suptă, palidă, lumina unui felinar de vînt îi împrumuta un aer spectral. Faţada vilei cu coloane egipţiene, galbene în palida lumină a amurgului, de la Pizani, opera lui Palladio, se arăta. Foscari şi orăşelul Castelfranco rămăseseră în urmă. Călătorii văzură zidul ce încercuia pădurea. Copacii găunoşi, nişte cedri sau stejari, ori paltini vechi, sunau sec în vîntul stîrnit de învolburarea apei care aici era mai lată şi mai puternică. Porţile magnifice de fier erau deschise, un custode, şi el în frac, îi aştepta pe pontonul aflat ceva mai departe. Cabriolete cu doi cai, trăsuri cu şase, berline închise, în total vreo zece echipaje, îi aşteptau. Nu vedeau pe nimeni în afara acelui bărbat cu părul sur. Christo le spuse că gazda murise în urmă cu şapte ani, dar puteau să se simtă ca la ei acasă ; erau servitori, aveau ce mînca, o rudă îndepărtată îngrijea de toate acestea ; o s-o întîlnească puţin mai tîrziu ; un bătrînel oacheş, cu mutră de podgorean, care îşi spusese numele : Pandolfo, afabil, plin de humor, glumind cu ei ca şi cînd s-ar fi cunoscut de multă vreme. Se urcaseră în trăsuri, căruţele ce urmau birjelor or să le care bagajele ; nimeni nu-şi mai aducea aminte cu ce venise, de asta se ocupau servitorii. Merseseră în grup, pe jos, înconjurînd uriaşul bastiment de piatră ; clădirea purta şi ea urmele unor schije ce sgîriaseră coloanele de piatră. În spatele curţii ardeau focuri, vînătorii de a doua zi se pregăteau să intre în corturile lor, cu cîinii alături. Fumul de crengi abia se tîra deasupra peluzelor arse de soarele zilelor trecute. Acelaşi miros de mîl, de putred, de grajduri ; în jur, larma veselă, iscată din te miri ce a vizitatorilor, pe urmă instalarea în camere abia luminate de lumînări înfipte în

sfeşnice de argint, un curent secret într-o clădire prea rece, mai puţin primitoare ca aceea de la Foscari ; ancadramentele puternice ale plafoanelor abia văzute din păturile acoperite cu blăni, faclele de pe coridoarele nesfîrşite, marmura prea multă şi bazinele din jurul ferestrelor ce luceau în lumina săracă a nopţii de vară, îl făceau pe Hrisant să se simtă strein de toată acea mulţime gălăgioasă ce-l înconjura. Nu-i plăceau înghesuiala de lucruri şi de fiinţe, vocile răstite sau răguşite, poruncile mereu repetate şi se întreba ce caută el între amicii Herulei, de ce nu rămăsese la Venezia ? Spre miezul nopţii se auzi chemarea la masă ; nu mai era ca la Foscari, li se servise o cină vînătorească, şi un vin tare, aspru ce se lăsa băut, dar nimeni nu protestă, erau sătui, abia aşteptau să se culce, deşteptarea era devreme, cînd încă noaptea se îngîna cu ziua. Christo îl întrebase dacă merge la mistreţi, dar el refuzase ; nu-i plăcea carnagiul ; să se ducă ei, care or vrea.

— Înţeleg, vrei să rămîi singur cu Herula, zisese rîzînd cîineşte celălalt.

— Da de unde. Ea nu merge la vînătoare ?

— Ai mai văzut femei la mistreţi ? Ai humour... accentuase cuvîntul ultim. Te priveşte. Ţi-am mai spus ; nimeni nu întreabă nimic, nimeni nu se miră de nimic. La revedere...

Dormise mult, pînă pe la unsprezece. Castelul Pizani era pustiu, vîntul uşor mişca frunzele arborilor seculari ai parcului din jur. O linişte desăvîrşită urma acelei foiri de coroane bătrîne. Nu se auzea nimic, nu ştia ce să facă. Christo plecase din zorii zilei, nu dormeau împreună, slavă Domnului, loc era pentru toţi. Se întorsese în clădirea rece şi pustie. Piatra de pe jos era acoperită, ici şi colo, cu preşuri de ţară, se vede treaba că lucrurile cele mai bune fuseseră ascunse. Nu se vedeau decît nişte mese de stejar şi scaune croite. grosolan. Perdelele erau rărite de lumina soarelui, mirosea şi aici a vechi, a locuinţă părăsită. Căminele, două în dormitorul lui, nu înţelegea de ce ; unul mai mic într-un perete şi altul pe un colţ, cu un trepied în faţă între două coloane, probabil locul pentru femeile casei, unde altădată vor fi stat torcătoarele, îi dădeau nu ştia ce sentiment de singurătate. Bănuia că mai se aflau şi alţii în uriaşele odăi de ţară, solemne ca nişte cavouri, cu multa lor piatră, cu bîrne ce susţineau tavanele simple, albe altădată, afumate şi ele. După un ceas pierdut în faţa ferestrelor coborîse pentru a doua oară cu o greaţă abia stăpînită. Nu

mîncase mult, dar băuse sălbatic pentru că vinul greu îi plăcuse și-l durea capul, i-ar fi trebuit ceva care să-l dreagă, dar nu știa cum trebuiau chemați servitorii, ei fuseseră destui de puțini și cu o seară înainte. „Mă descurc pînă la urmă" își spusese și coborîse în sufrageria, și ea pustie, așteptînd apariția cuiva. Acela se ivise, nu era Pandolfo, ci un fel de intendent, cu glas spărtigos care bătuse din palme, chemînd servitorii, doi, îmbrăcați ca niște argați de țară cărora le porunci ceva, întrebîndu-l în cele din urmă și pe el, dacă nu greșiseră cerînd puțină brînză și lapte ? Era exact ce dorea, spusese la rîndul lui Hrisant, fumînd pînă ce, după o lungă aștep-

tare, o femeie scundă și iute îi așternuse pe masa scrijelată un șervet alb, curat pe care așezase un coș cu pîine, o uriașă piramidă de brînză de capră și o cană cu lapte bătut.

— Ia te uită, se auzi glasul Herulei din spatele său, te-ai sculat atît de tîrziu ! Cum de nu ești la vînătoare, care e o ocupație bărbătească ?

Rîdea, Hrisant se sculase în picioare și o invitase să se așeze. Bărbatul acela lipsit de amabilitate se ivise iar, o întrebase scurt ce dorește, mai mult hotărînd el ce avea să-i aducă buna femeie care-l servise și pe el.

— Dar tu ? De ce te-ai sculat atît de tîrziu ? Aseară nu s-a jucat și alte lucruri nu-mi închipui să se fi întîmplat fără ca să le aflu și eu...

— Nu se știe, rîsese ea scurt, cu un aer prefăcut de vinovăție. Aș mînca niște castane coapte, am să-i spun acestui om foarte dezagreabil. Tu ce bei ? A, lapte ! se miră după ce și gustase din cana rece de lut, privindu-l sfidător cu buzele pline de urme de smîntînă. Chiar, de ce nu te-ai dus la vînătoarea de mistreți ? Nu ești prea brav...

— Crezi ? se mirase Hrisant.

— În locul meu nu ai gîndi la fel ?

Rîdea, sosise femeia cu o bucată de unt galben și cu un fel de pîine de țară, neagră.

— Vrei ? îl întrebă.

— Nu doresc decît să te privesc...

Rîsese. Erau singuri.

— Ei ? Cum a fost ?

— Ce să fie ?

— Femeia cu care ai dormit la Foscari ?

— Nu a fost nici o femeie...

— Pe cine minți ? Christo mi-a spus tot.

— Christo e un mincinos. Despre mine a povestit ceva ?

Îl sfida, luase iar oala de lut și băuse din laptele adus pentru el. Își întinsese apoi cu un cuțit cioplit grosolan, untul pe bucata de pîine pe care o tăiase ca un pădurar, sprijinind-o de pîntece :

— Vrei ?

Îi oferise o altă bucată pe care așternuse untul galben, surîzînd :

— Să ne închipuim că sunt soția ta... haide, mușcă !

Hrisant mușcase.

— E bine așa ?

— Cred că da.

— Nu ești sigur... Să ne dezmierdăm cu lapte și cu miere.

— Unde e bărbatul tău adevărat ?

— La mistreți, moare după așa ceva. Faci bine că nu mergi cu el la vînătoare. Nu sta în bătaia puștii lui, s-ar putea să greșească o dată, deși trage foarte bine.

— Ce vrei să spui ?

— Că e în stare de orice.

Iar poveștile ei...

— Cum poate fi cineva gelos pe o nevastă pe care o oferă altora ?

— Asta-i altceva. Un joc de societate. Știe că te iubesc...

Mințea, îl privise drept în luminile ochilor, sfidîndu-l.

— Mi-ar place să cred toate cuvintele tale...

Mînca cu poftă, parcă nu-l mai auzea, era preocupată să nu scape vreo firmitură pe masa grea și scrijelată.

— De fapt, de ce nu ai încredere în nimeni ? îl întrebă după o lungă și îngîndurată tăcere. Numai oamenii care mint nu au încredere în ceilalți. Ți-a trecut frica ?

— Frica de ce ?

— Nu știu. Te iubesc cîteodată cînd te crezi singur în mijlocul celorlalți. Ți-este frică de ceva, nu știu de ce anume...

— Se vede ?

— Se simte, eu miros frica la oameni, cum simt cîinii.

— Să zicem că mi-e frică. Asta poate să schimbe ceva între noi ?

— Poate. Femeile caută oameni siguri cu care să stea multă vreme.

— Și cu mine nu ai putea sta mai multă vreme ?

— Nu cred. Ești alunecos, ascunzi ceva. Mă uit la ochii tăi.

— Ai vrea să știi ce ascund ?

— Poate, dar nu sunt sigură. Mi-ai spus cîte ceva, trebuie să ghicesc restul, dar e foarte greu. Nu vrei să umblăm puțin ? Undeva, pe aici, e foarte frumos, sunt niște lacuri.

Soarele se arătase în sfîrșit. Ardea puternic, dar umbra verde a platanilor făcea plăcută plimbarea. Rochia ușoară de vară, aproape transparentă o întinerea mult, își strînsese părul cu o fibulă de aur cu briliante, sus, în creștet. Paloarea îi dispăruse, se cunoștea că dormise mult. Dar ceva strein creștea între ei de fiecare dată după un timp.

— Lumea vorbește despre noi și, iată, nici măcar nu ți-a trecut prin minte să mă săruți, deși suntem singuri.

— Mai avem timp...

— Crezi ?

Se îndepărtase puțin ca s-o vadă cum umblă, cu pașii aceia prelungi, amînați, legănîndu-se ușor, știind că-i stîrnește dorinți după fiecare mișcare.

— Dacă te-aș lua cu mine ? o întrebase pe neașteptate.

— Unde să mă duci ? Mă așteptam să-mi spui asta. În Răsăritul vostru plin de primejdii, unde averile se topesc peste noapte, unde sunt descăpățînați oamenii care rîvnesc la tronurile altora ? Attillio mi-a spus că ești un pretendent la un tron șubred. Nu am simțul aventurii, prefer mocirla Veneciei, care este o mocirlă aurită, mult mai atrăgătoare decît necunoscutul în care mă chemi... Și pe urmă totul s-ar distruge. Crezi că pe Vimercatti nu l-am iubit ? Sau pe alții. Fugi dacă ții la mine, cel puțin așa o să-mi aduc aminte de aceste zile. Îmi place tot ce mi se refuză... Sunt nestatornică, Hrisant, o fiică a mării, gata să plece unde va vedea cu ochii. Pe Attillio nu l-am părăsit pentru că el e cel la care te întorci de fiecare dată. Tu nu ai putea suporta așa ceva, te cunosc bine.

Îl îmbrățișase cu o duioșie ce-l umilea.

— Și să știi că m-am culcat și cu Mario. S-a întîmplat la Foscari, tu nu ai să crezi. Într-un loc ascuns. Sub o scară. Îmi plac la nebunie aceste lucruri făcute împotriva a tot ce este obișnuit.

— Mă minți, spusese el cu o siguranță dezarmantă. Vrei să mă faci să te urăsc, n-ai să reușești...

Femeia îl privise ca pe un bolnav.

— Cît eşti de naiv ! E adevărat, ţi-o jur. Aş fi fost gata s-o fac cu oricine.

— De ce ?

— Pentru că-mi place primejdia. Aş fi vrut să mă prindă Attillio şi să mă omoare. Asta gust eu, spaima de a fi prinsă.

Hrisant insistă :

— Nu cred nici un cuvînt din cîte ai spus...

— Nu ai decît să nu crezi, dacă l-ai întreba pe Christo, el ţi-ar spune de cîte ori mi s-au întîmplat lucruri dintr-astea ! Pe cînd trăiam şi cu el, Madona mia, cîte i-am făcut şi lui ! Trebuia să fiu moartă de mult, dacă nu m-ar fi ajutat norocul.

Era incredibil, dar Hrisant se hotărîse să nu o creadă. Se prefăcea a fi vesel, o veselie stranie care o irita pe Herula Lucrezia.

— Mai bine, spune-mi cît mai durează plimbarea asta care m-a scos din sărite ?

— O, eşti exasperat de noi ! Nu-ţi placem, suntem prea frivoli... Măcar o mărturisim, nu avem haremuri...

— Pe acolo, de unde vin eu, nu sunt haremuri. Tîrfe avem, ca fiecare. Din toate rasele, cu adevărat nişte minuni, unele dintre ele...

— E bine de ştiut, cînd Attillio o să mă alunge, am cel puţin unde să merg, sper să mă ajuţi...

O apucase de umeri şi o smucise ca şi cînd ar fi vrut s-o împiedice să mai spună ceva, cu o furie reală, încărcată de o dorinţă de a o ucide parcă.

— Nu încetezi odată cu toate minciunile astea ? Cine dracu eşti ?

— O tîrfă grecească, de ce mă împodobeşti atît ? Visătorule !

Alerga înaintea lui ; rochia albă de vară în care soarele ardea ca o torţă îl făcu să o urmeze. Nu o ajunse, ea se pierdu sub umbra copacilor ; o strigă ; nu voia să se arate.

Spre prînz, Hrisant îi părăsi pe neaşteptate, fără nici o explicaţie, căutat de secretarul livonian care abia îl găsi în palatul Caragua, după o alergătură de două zile. Cu ce ajunsese aici, cum, nu întrebă : era fericit că nu-l uciseseră tîlharii Brentei cum crezuse toată lumea. Stăpînul său zăcea tăcut pe un pat, în jur se simţea mirosul eterurilor ; se afla între vis şi viaţă, perdelele lăsate ascun-

deau arșița de afară ; nu schimbaseră nici un cuvînt între ei, atunci crezuse pentru prima dată fiul Militrisei și al contelui Goncearov, că Hrisant va muri, dar lucrul nu se întîmplă.

*

Agonica Venezie era pustie în acea vară fără sfîrșit. Pînă spre seară nu se auzeau decît cîinii hoinari, hălăduind pe sub ziduri, mușcîndu-se turbați de căldură. Pe canale, nici o gondolă, numai somnolența amiezii, turburată rar de un clopot ce parcă bătea singur, lovit de vreo pală stingheră de vînt, iute curmată de nemișcarea aerului. Parcă toți fugiseră din orașul acesta. Podurile de lemn aruncau o umbră subțire în apele puturoase. Un întuneric palid domnea în încăperile pustii. Marea lehamite a orașului se simțea în tăcerea lui nefirească. Cerul de la amiază, aproape alb nu se mai umplea de paseri. Porumbeii, somnolenți și ei, se prăbușeau pe acoperișurile de olane cu bufnituri mari. Mirosul de pește putred invadase ulițele, în camerele din palatul Caragua arseseră mirodeniile în vase de argint, pînă în septemvrie și lumina de afară nu pătrunsese aici. Herula nu dădea nici un semn ; nici el nu o mai căuta. Nu o aștepta, era prima oară cînd simțea nevoia de a nu se mai ridica din așternuturile fierbinți. Nu mînca mai nimic, bea doar ceaiuri și trăgea pe nări pravurile cu care-l obișnuise femeia ; odăile erau pline de cutii de fildeș în care erau ascunse hașișurile. Luîndu-le, Hrisant regăsea lumina și o feerie rece, ca și cînd ar fi intrat într-un ținut de gheață. Sub ziduri, rar cîte o gondolă era legată de un stîlp, i se părea că ea sosește, dar se înșela. Pe scări nu se auzeau pașii pe care i-ar fi cunoscut dintr-o mie. „Pe unde-o fi acum ? Și cu cine ? Îmi plătește...“, gîndea înfricoșat totuși că nu o va mai vedea. Ar fi primit-o oricum ar fi venit și de unde, dar nu mai avea energia de a ieși din întunecatul și vechiul său palat. Slugile așteptau poruncile ce nu mai erau pronunțate, secretarul livonian, la sfaturile lor ar fi trebuit să cheme un medic, dar el știa ce-l rodea pe Hrisant, nu mișca un deget. „Îi trece, le spunea, cunosc boala asta.“ Din ziduri pîndeau rele necunoscute, blesteme vechi, orașul te lega de el, aici te întorceai dacă voiai să fugi ; reveneai ca un milog, te strecurai pe sub ziduri, îl cerșeai din memorie. Degeaba promitea el lucrurile cele mai răzbunătoare, era legat pe veci de mirosurile, de parfumul secret, de tăcerile sale, de lumea amestecată pe care o știa

dincolo de obloanele închise, numai un murmur stins pe canaluri și cîte o melodie obosită la ghitară. La San Michele marea fura încet mormintele în ceasul acela, valurile tulburi băteau în maluri ; trecea un preot în sandale de lemn, cu un pește uscat agățat de frînghia cu care își legase mijlocul, îi auzea glasul cu care binecuvînta copiii, îl văzuse de cîteva ori ; se ivea pe la prînz pe sub obloanele lui ; unii mureau a doua oară în acest oraș, cum se întîmpla cu el. Venezia fusese parcă furată de orice ființă vie, o liniște sepulcrală se înstăpînea pe ziduri, soarele fugea pe lagumii, pîrjolind totul, prăvăliile erau închise de mult, numai seara se mai auzea clănțănitul obloanelor. Sciroccoul scotea nebunii din balamucul de lîngă Arsenal și aceștia mușcau fetele tinere de sîni sau de gît, urlînd de plăcere, urmăriți și bătuți de tații acestora și sluțiți cu pumnii. Mai cădea cîte o ploaie scurtă, caldă ce făcea și mai rău nervilor ; pe Hrisant îl durea capul, trebuia să ia iar pravurile acelea care-l retrimeteau într-o dulce toropeală. Abia spre seară, ce spunea el spre seară, pe la ceasurile apropiate de miezul de noapte se auzeau viorile din San Marc cîntînd în piața pustie la cafeneaua Florian pentru nu se știe cine. Orașul era gol, pustiu, părăsit de toți. Hrisant își vedea chipul în oglinzi, slăbise, credea că va muri. Visa urît, Trimisul i se arăta parcă sub un chip smolit de turc sau de arab ; lunile de după septemvrie erau departe; asta îi spusese Herula odată : „cînd nu mă vei mai vedea, așteaptă-mă într-una din zilele de luni..." Nu primea pe nimeni înăuntru, cobora rar să guste cîte ceva, mai mult fructe și limonăzi, nu mai reușea să citească nimic. Nici Christo nu dădea nici un semn, toți erau plecați cine știe pe unde, puțin le păsa de el. Nici măcar nu putea să spere că vreo ploaie lungă de cîteva săptămîni va face ca Venezia să fie inundată, să acopere palatele și bisericile, și piețele, să le fure și să le ducă undeva în larg, să piară odată pentru totdeauna blestemata cetate ! Numai niște bufnițe din podurile Procuraților mai cobeau, asta la cîte un miez de noapte. O căldură fetidă îl înăbușea. Simțea că se sufocă, transpira, deschidea ușile spre balconul dinspre canaletto, de afară venea tot o duhoare pestilențială de vară, și iar ardea bastonașe tibetane cu miros amărui de plante necunoscute. Streinele ziduri ale palatului Caragua îl copleșeau; se visa strangulat, îl vedea pe Trimis la capătul patului, se scula amețit, plin de o sudoare fierbinte pe frunte. Și-o amintea lîngă el pe Herula în puținele lor întîlniri de pînă atunci, în patul cu polog, străjuit de

coloanele răsucite de stejar. Totdeauna simţise depărtarea dintre ei spre sfîrşitul zilei. Totul începea violent cu o posesiune disperată, cu mugete şi lupte, ca şi cînd ar fi vrut să se devoreze unul pe altul, pe urmă îngheţau amîndoi, ca şi cînd ar fi stat într-un mausoleu rece, disperaţi că se urăsc fără să ştie de ce, cu sentimentul că îşi furaseră unul celuilalt ceva ; tăceau, dormeau scurt, nu se priveau, o înstrăinare desgustată îi făcea să rămînă încremeniţi ceasuri întregi, apoi dorinţa venea spre ei, îi hăituia, o mîndrie prostească îi silea să nu trădeze nici unul ceea ce simţeau, fiecare aşteptîndu-l pe celălalt ; o atingere întîmplătoare îi făcea să se aprindă din nou, cu o furie nestăvilită ; cu o remuşcare turbată şi ceea ce fusese pînă atunci strein, între ei, devenea un foc uriaş. Li se părea că dragostea lor a murit şi tot ce contribuise la asta trebuia să fie distrus. Şi glasurile lor rosteau mari jurăminte, iute uitate şi se certau peste un ceas numai, geloşi pe trecutul lor, pe timpul cît nu fuseseră împreună. Herula devenea iar rigidă, nu se mai mişca, trupul îi îngheţa ; Hrisant nu îndrăznea s-o atingă, desgustul de dragoste îi făcea să se urască iar. Călcau blănile aruncate peste mozaicurile reci, femeia desfăcea obloanele şi un aer stătut venea de afară, împreună cu larma de noapte a oraşului. Nu ştiau cîte ceasuri erau şi dacă nu cumva Attillio o căuta. Şi iar sentimentul acela de spaimă că o va pierde îl făcea să se întoarcă spre ea şi s-o îmbrăţişeze, ca şi cînd nu ar mai fi fost posibil s-o vadă vreodată. Certurile scurte şi violente erau uitate, reproşurile deveneau cuvinte dulci, neinventate încă de nici un îndrăgostit, un fel de rugă spusă cu gura închisă, un murmur de plăcere şi implorare ; o tăcută recompensă pentru tot ce ieşea urît din gura lor în momentele de furie. „Nu ţi se pare că suntem închişi într-o piramidă ?“ întreba Herula, neliniştită dintr-odată, ca şi cînd acest lucru ar fi fost adevărat. Pe canal alergau nouri luminaţi de fulgere, furtuni magnetice loveau acoperişurile Veneziei, împroşcîndu-le cu frunze şi crengi rupte, cu cadavrele porumbeilor loviţi de trăsnete. Parcă cineva ar fi bombardat oraşul cu bolovani.

— Noi ne iubim cu adevărat ? o întreba Hrisant.

— Nu, ne mintim numai că ne iubim, spunea ea cu un glas strein, rece şi îndepărtat.

— Tu nu crezi în nimic...

— Tu crezi ?

— Nu știu.
— Atunci ?

Obloanele scîrțîiau în furtuna violentă. Gondolierii rătăciți strigau după ajutor, dar nu-i mai auzea nimeni. Felinarele fuseseră stinse de vînt, aveau să-i pescuiască alții a doua zi din larg, cărîndu-le cadavrele rigide, vinete ce trebuiau înșirate în piețele umezite și încărcate de resturi ; pe urmă soseau rudele să-i recunoască, asta era tot, ce le păsa lor de ce era afară ? La vremea asta șobolanii Veneziei apucați și ei de stenahorie ieșeau din ascunzișuri și invadau magaziile de cereale din depozitele de la Castello ; în biserici se aprindeau mii de lumînări pentru sufletul celor duși pe mare, flăcăruile lor luminau pereții și în cafenele oculte se juca biribisso, tîrfele nobiliare se pregăteau să-și părăsească amanții, întrebîndu-se cu ce se vor întoarce la soții lor pentru că gondolele nu se mai mișcau pe o astfel de vreme.

— Vrei să pleci ? o întreba, simțind-o neliniștită.
— Nu. Vreau să vie Attillio să ne omoare pe amîndoi.
— Știe unde ești ?
— Bineînțeles.
— Și de ce nu o face odată ?
— Vom afla cînd îl vom vedea în ușă...
— Servitorii n-or să-l lase să intre.
— Nu-l cunoști. Nu-l poate opri nimeni... Vrei să rămîn ?
— Da.
— Bine...

Dar se răzgîndea. Gondola lui o ducea pe orice timp și la orice ceas din noapte unde ar fi vrut. Avea un om care ar fi înfruntat orice furtună ca să-și facă datoria.

— Plec, spunea, te simt, nu mă mai dorești...

— Nu e adevărat... urla el, exasperat, vreau să mă scol mîine de dimineață și să-ți văd obrazul, să-ți citesc gîndurile...

— N-ai să poți citi nimic, rîdea Herula. Au încercat mulți și nu au reușit.

Goală, umblînd ușor spre atriumul, dincolo de care se aflau băile, pășea peste rozele de Siria, le privea cu regret cum se fanau, lepădate pe mozaicurile lucioase ; își umplea cada cu buchetele acelea ce se opăreau sub apa fierbinte ca și cînd nu ar fi vrut să le lase cuiva.

— De ce faci asta ? o întrebase odată.

— Le iau cu mine, nu înţelegi ? Nu mă pot întoarce acasă cu braţele pline, Attillio îmi trimite şi el trandafiri, dar sunt alţi trandafiri, pe aceste roze le ucid, nu vor mai fi nici măcar ale tale... cît voi lipsi... Înţelegi ?

Acum nu mai era nici ea, hălăduia cu solozzierii ei, la vînători, prin vilele lor de vară sau cine ştie pe unde, puţin îi păsa că el putea să plece şi să n-o mai vadă ; dar, chiar, de ce nu avea el curajul să încheie socotelile încurcate de la Venezia ? Îşi făcuse în cîteva rînduri bagajele, dar lichidarea celor ce lăsa aici era mai complicată decît credea. Secretarul livonian spunea că are nevoie de cel puţin o lună ca să termine totul ; dacă voia să se ruineze nu avea decît, dar nu era bine să apuce cine ştie încotro ; răbdarea era sfetnicul cel mai bun. Răbdarea şi o laşitate nemărturisită care-l ţinea legat de acest loc blestemat, speranţa că într-o dimineaţă, amiază sau seară o s-o mai audă pe scări sau coborînd pe cheu din gondolă ; de aceea nici nu ieşise atîta vreme, şi atunci totul va fi ca mai înainte. Ea va rîde de prostia de a se fi certat, dar, ce, parcă se certaseră ? Era o toană numai ; el se jignise ca un prost şi lumea o să-i reproşeze mojicia de a-şi fi părăsit prietenii fără un cuvînt... „Îngerii cerului rămăseseră în carnea lui", cum zice poetul.

Pe urmă memoria i se turbura, timpul începea să se destrame ; nu mai ştia dacă la sărbătoarea Vendemmia, cînd pe dealurile de la Asolo se culegeau viile, se împăcaseră sau dacă în încăperile de la palatul Caragua ea îl pusese să jure că vor merge împreună la Capela Madonei Nicopeia, care se afla undeva sau în închipuirea ei, pentru a se lega pe veci. Dar ce însemna o veşnicie ? Cîteva zile sau săptămîni, şi pe urmă iar dispărea sau îi trimetea vorbă că-l iubeşte pe altul şi-l lăsa să joace cărţi cu Vimercatti şi cu ceilalţi stricători de bani pe care oraşul ăsta îi strîngea din toată lumea. Acolo pierduse el o sută de mii de taleri într-o singură noapte şi Barbaro îi oferise alţi bani şi-l pusese să iscălească nişte hîrtii pe care nici nu le citise, spre spaima secretarului livonian care îl trăsese deoparte şi-l sfătuise să nu mai facă astfel de imprudenţe pentru că nu cunoştea lumea în care se vîrîse ; dar cine-l ascultase ? „Barbaro Vimercatti, ca să zic aşa, mi-e cumnat, spunea rîzînd mînzeşte, nu mă ruinează el, şi la urma urmelor nu-i mai păsa de nimic ; o să mănînc seminţe de dovleac în Pera şi am să-mi aştept rîndul la

domnie și măcar să am la ce mă gîndi", vorbe păguboase ce aveau să se adeverească dacă nu o să-l asculte pe el, fiul Militrisei și al contelui Goncearov ruinat și el prin lume.

Petrecerile se ţineau lanţ, toată societatea veselă din jurul lor îl privea ca pe un nebun la care te uiţi cu înţelegere, și nu o dată abia ascunsa privire compătimitoare a marchizului Mazzacoratti sau a baronului Campagno îl făcuseră să simtă un fior ascuns în inimă, dar de dat înapoi nu mai putea da, era ca un om aruncat în mare care nu știe să înoate și face ce poate. Trebuia să-și joace rolul pînă la capăt, altfel ceilalţi ar fi rîs de el. Sfaturile secretarului livonian nu mai aveau nici un fel de răsunet.

Serile de la Asolo erau dulci, prelungi ; după-amiezele treceau vesel sub un soare ca o piftie de aur, bătea un vînticel ușure, se aduceau coșuri cu struguri brumaţi, ţinuţi la întuneric, răcoroși ; femeile își schimbau mereu rochiile, aveau pălării mari de paie de orez ca să nu li se înnegrească obrajii, iar bărbaţii nu se mai ridicau de la mesele de joc. O terasă care da spre miază-noapte îi apăra de ultima vipie a verii. Christo îl sfătuia să nu mai întîrzie atît cu Herula prin viile culese că s-ar putea să-i vadă argaţii gazdei și, cu gura lor spurcată, să se spună una și alta și atunci Vimercatti ar fi trebuit să facă ceva, să se supere ; altceva era să fie, ei între ei, care nu aveau prejudecăţi, și altceva să te lași bîrfit de slugi ; dar Hrisant nu mai vrea să știe de nimic. Își pierduse orice prudenţă, aproape îl sfida pe bărbatul Herulei care se prefăcea că nu vede nimic. Contele Luchesi Palli încercase și el odată să-i facă o aluzie, dar nu ţinuse seama de nimic pentru că i se părea că ipocrizia generală nu mai avea nici un rost ; toată lumea știa despre ce era vorba, nu aveau decît să-și bată gura ; el tot o va lua pe Herula Lucrezia de la bărbatul ei, și atunci ce atîta tevatură, nu le ajungea că la jocul de cărţi, îi lăsa să cîștige sume nevisate, ceea ce cu adevărat le potolea nevoia de a vorbi pe socoteala lor ?

Se certaseră acolo, în vila marchizului Ottoboni sau nu mai ţinea el minte ? Totul se întuneca în mintea sa. Dacă nu ar fi auzit bătaia tobei de seară și ţucalul lui Teodat, pularnicul din Dealul Mitropoliei, s-ar fi crezut încă la Venezia. Mirosul de nămol era altul decît cel al canalelor ; asta mai distingeau nările sale dedate eterurilor. Uliţele puturoase ale Bucurescilor aveau mirosul lor inconfundabil : amestec de gunoaie stătute, de fumuri ca pe vremea ciumei mari ; guzganii ce și ei puteau a hoit, mișunînd prin curtea

care rămăsese ca un maidan de la fuga arvaniților și dărîmarea gardurilor ; lacurile trimeteau și ele un damf de pește stricat, unde mai puneai pravul ca o plapumă la amurg, deasupra turlelor pisate și, mai ales, mușțele cît unghia ce se aruncau asupra omului ca și cînd ar fi vrut să-l devore și hoiturile de cai, rupte de cîinii pribegi ce hăpăiau ca la marile ospețe. Iusufache umbla cu cățuia de mirodenii prin casă, pre jos și urca din ce în ce mai greu scările ce duceau în filegorie pentru a-i mai primeni aerul și Hrisant îl întreba :

— Dar ce fac bestiile alea de tot mănîncă ?

— Nu sînt ai noștri ; saxonii au turbat, rupînd ostrețele, și duși au fost de cînd nu mai avem carne de vițel să le dăm...

— Cum, nu mai avem carne de vițel ? se mira beizadeaua, dar logofetul ce face ?

— A fugit și el, înaintea cîinilor. Nu l-a plătit măria ta, pe un an și jumate...

— Ce vorbești, Iusufache ? Și de ce nu mai vindem noi ceva, o moșioară, un cot de pădure, ceva ?

— Pentru că nu mai avem ce...

— Avem, de ce să n-avem ? Să-mi aduci cărțile bătrîne ale moșiilor ca să rămînă socoteala curată, luminată.

— Dar ce, așa nu e curată, luminată ?

— O fi, dar ai uitat cîte ceva. Locurile domnești de la Șindrilița...

— S-au dus...

— Dar locul sterp de trei prăvălii de lîngă hănișorul din Ulița lipscanilor ?

— Păpat, că domnia ta te-ai învoit să fac acturile. Să ți le aduc ?

— Dar banii din bănci ?

— Care bani ? Bancherii nu se mai lasă înșelați, nici măcar cu vreun credit mic...

— Și diamanticalele mele unde sînt ? Ori le-ați furat ?

Iusufache îl privea cu milă ; Hrisant simțea nesfîrșita duioșie din ochii servitorului său și asta nu mai suferea.

— Să te duci repede la Rosenthal și să le dai pe toate, dar nu pe oricît, că sunt pietre cum nu se mai găsesc în Evropa, să nu te înșele ; ai auzit ?

— Bine, bine, făcea acela cu o compătimire ce-l scotea din sărite pe Hrisant...

— Și să-mi pregătești puscile pe care le-am adus. Săptămîna viitoare merg la vînătoare.

— Puscile le-a pus în mezaturi logofetul Caliarh, cît a mai stat aici ; pe nemic ni le-au luat...

— Nu se poate ; mă duc la Princepe și îi pîrăsc; slugi mizere și mișei și neputernici, așa credeți voi că mă înșelați pe mine ? Unde sunt hainele mele de vizită ? Cele cu butoni de aur, să mă îmbrac, acuș mă duc la Măria Sa și vă arăt eu vouă... Nu auzi, ce mai aștepți ?

Iusufache se uita la el ca la un nimeni.

— De ce nu te miști ?

— Nu vrea înălțimea ta să mă asculte ? Princepele pe care-l știe măria ta a pierit în diastima vremii ; acum au venit altul ce te-au uitat că nu te-ai dus cu cîrja să faci heretisirea și te-au scos din cele condici, abia dacă îți mai știe careva numele ; multă lume a pierit în vremea cuviincioasă de cînd ai sosit aici ; alde Neculai Negruzzi, alde Kostaki Kiriazi, de-i zicea măria ta Cap de lubeniță, s-au trecut cu toții după ocărîte isprăvi...

— Ce spui, Iusufache ? se mira beizadeaua, și eu ce-am făcut în acest restimp ?

— Ai dormit, ori te-ai gîndit la ale dumitale ; pe la locurile pe unde ai fost și ai risipit, că secretarul livonian ne-a povestit tot, cum dădeai de-asvîrlita cu talerii și funducliii turcești, de parcă i-ai fi dușmănit, și cum te-au jupuit talienii ăia cu tîrfele lor de muieri...

Era parcă o poveste despre altul. Frînturi vagi, o Venezie ștearsă, uitată, de parcă ar fi fost o stampă arsă.

— Ce-a mai tocat măria ta, îl atingea el cu cuvintele, cîte jocuri ca să-ți treacă vremea din privit ; ...alde dumia ta spărgea mesele și le punea iar și o luai de la început ; de-acum, nemic în nepioasele tale mîini : dacă n-ar fi Iusufache să mături, să spele, să gătească, să cîrpească, să tragă la gherghir, ca muierile, pravul s-ar alege...

— Păi muierile noastre unde sunt ? Sultana ori Rafira sau cum i-o mai fi zicînd ; cu țigăncile bucătărese și cu spălătoresele de aveau treabă cîte o lună ?

— Fugite, toate...

— Unde să fi fugit ele, cînd sunt roabele mele ?

— Ei, unde ? Unde au văzut cu ochii, că ne cîntă cucu-n pungă ! Hrisant nu înțelegea.

— Atunci m-au golit hoţii de ce am avut şi cine să fie hoţii, dacă nu voi, apropiaţii mei, tu şi cu secretarul livonian, cu logofetul Caliarh ?

Servitorul îl privea blînd :

— Nu vrea măria ta să mai bea o cahvea, că asta mai avem, de orice ne putem lipsi, dar de cahvea, nu... Cerşim, furăm, cahvea este. Mai ales că înălţimea ta, doar te atingi, ca paserile de mîncărurile de urzici de vară şi de pilaf, dacă e iarnă...

— Cum ai zis ? Mîncăruri de urzici ? Păi asta mănîncă mitocanii, cum o să mănînc eu urzici ? Ori ai uitat cum te porunceam eu la Săptămîna nebunilor ? Nu le-am dat înaltelor feţe, hulubi în papiloturi, salce de hrean cu migdale amare, sarailii şi baclavale ; nu le-am destupat pelinul ţinut în butoiaşe de teiu ? Ce tot mă minţiţi voi ca pe un prost ? Ori mi-aţi prăpădit averea ? Cămările erau pline, nu luam noi la vremea asta miel fript cu salată de fetică ; fazan şi potîrnichi ? Dar cocoş fript, ori mezelicuri făr de care orice masă e de neînchipuit ?

— S-a dus vremea cînd măria ta îmi porunceai : „Ia, pune neşte mese frumoase, Iusufache“, şi eu mă dădeam peste cap, cu ţigăncile bucătărese şi cînd totul era aşezat, să ne tihnească şi nouă, şi celor boieri plini de barbe şi goi de minte, odată ce te răsgîndeai : „nu-i mai chema, Iusufache, că n-am kief de ei“. „Şi cu mîncările ce facem, măria ta ?“ „Dă-le la ciini, că ei sunt mai credincioşi !“ Asta spuneai, şi ce mai prăpăd de peşte ! Îşi blestema zilele Rafira ori Sultana, sau cum naiba le mai chema, că le-am uitat şi eu, totul a fost o sfărîmare în zadar...

Iar privirea aceea plină de milă pe care Hrisant nu o mai putea suporta. Îl dădea afară din filegorie şi acela greu se mai îndemna la o astfel de invitaţie ; nu-l mai asculta nici el, dar se va însănătoşi odată şi-odată, şi-atunci o să-i arate el lui şi altora că lihtisul îi trecuse şi se va ridica în scări şi să te ţii ce-or să mai vină la uşa lui cu cerşutul, într-o nesuferită ruşine, ficleni şi nesătui, dar pe toţi o să-i dea afară ! Şi, mai întremat, îl chema cu un clopoţel de-l avea la îndemînă, cerîndu-i oleacă de vin, să se dreagă.

— Nu mai e ! spunea sec Iusufache, parcă cu o satisfacţie ce-l scotea pe boer din sărite.

— Cum aşa ?

— Bine. Dacă vrea măria ta apă de putină de la puţul Consulului frances, două parale doniţa, şi ăştia numai eu ştiu de unde-i mai scot în fiecare zi...

Hrisant se supăra și nu voia a-l mai vedere cîteva zile, cînd nice nu se mai atingea de mîncare, o uita la capul lui, rozînd cîte o cojiță de pîine învechită și privindu-se în oglinzi ; nemairecunoscîndu-se ; din apele lor murdare răsărea un chip sfoiegit, palid, cu ochi pustii în care bîntuia nimicul. Hainele erau vechi, ponosite, roase, decolorate, numai primeneala o schimba des și Iusufache se blestema că mai sta lîngă beizadea ; trebuia să se spele din patru în patru zile rufele, își bășicase palmele, soda îi rosese degetele, parale nu mai avea să cheme chivuțele sau spălătoresele ; el deretica, el stropea dușamelele putrezite, vara, cînd începeau să se știrbească punînd în primejdie viața stăpînului care se văita în gura mare :

— Te-ai înțeles cu secretarul ca să omorîți ! Scoateți lemnele din podele, doar-doar o să-mi rup gîtul și să mă moșteniți, dar nu vă merge, ticăloșilor, așa să știți !

Iusufache își făcea o cruce apostolească și scuipa în sîn :

— Doamne, s-a zărghit măria ta, să nu fie cu păcat, doar ne vezi că noi am mai rămas...

— Să taci, șarpe de Eden, că te știu eu ! O să-mi fac testamentul, ia să-l chemi la mine, mîine, pe Vasilică Ghica să-i spun ce las, și cui...

Iusufache rîdea cu gura pînă la urechi :

— Ce să mai lase măria ta, pravul de pe tobă...

În Hrisant se deștepta fălosul risipitor de altădată, lăudîndu-se și crezînd cîteodată cele ce spunea :

— Așa credeți voi ! Mai am bani, în bănci, la Viana, și la Pești ; să mă caute baronul Burckhardt, cel de mi-a dăruit carozza ; la el am lăsat cele mai scumpe scule, că nu eram nebun să le aduc încoace, să le furați voi. Ca să nu mai vorbesc că am dosit și sacii aceia cu perle și cu pietre scumpe...

— Cu care m-am făcut eu de rîs la prețăluitori, de erau nește rășini și sticle ; și ei rîdeau cu gura pînă la urechi de mine, venitele hiare !

— Ce tot spui, Iusufache ? I-ai pus să le bată cu ciocanul ? Să le cerceteze ? Să vadă dacă sunt adevărate ?

— Dar, cum ? Se spărgeau în măsele ca nucile, nu alta, ori te-au păcălit pe măria ta, ori ai fost vreun prost...

Cuvîntul îl speria pe Hrisant. Ia te uită cum îi vorbește în față sluga lui ; l-ar fi omorît, dar i se făcea lehamite, nu mai avea nice puterea să se mai supere ; mai bine să se prefacă a nu înțelege

cele ce-i spunea și cînd o putea, o să-i arate el ce merită ; așa se vorbește cu un boer de viță ?

— Ce-ai zis ? Ce-ai zis ? se prefăcea a nu-l fi auzit.

— Ce să zic ? Că te-au păcălit pe măria-ta, că ești tare bun la suflet și de-aia ai ajuns într-o astfel de dărăpănare sufletească și calicească...

— Cum adică, calicească ? se indigna el. Nu mai avem noi acoperiș ? Nu mai avem cu ce să ne arătăm altora împodobiți de bunătăți ? Nu mai avem cu ce să fim foarte milostivi asupra celor scăpătați ? Ori casa noastră a ajuns un țarc fără gard ?

Iusufache se așeza nepoftit pe fotelul îmbrăcat în mițe de lîngă patul lui Hrisant.

— Cam așa ceva. Uite, boerule ce mai avem, asta-i toată averea noastră... Și prefira printre degete cîțiva puișori, bani mărunți de cîteva parale. S-au dus galbenii împărătești, s-au dus livezile, s-au dus pădurile, logofetul le-a vîndut pînă la una, am rămas sărmani în curgătoarea lume... cum scrie la Cheia Înțelesului...

Hrisant își aducea aminte de prietenul lui și de ceea ce pretindea el că mai are de lăsat altora :

— Du-te acuș după Vasilică Ghica, am a-i spune ce rămîne de pe urma mea, și cui ; dacă ești cuviincios, ceea ce bag seama că nu mai ești, o să te alegi și tu cu ceva...

— Nu mai vine Vasilică Ghica la domnia ta, ai uitat oare cum nu-l primeai, cum sărea el gardurile ca să te vadă, crezînd că o să se aleagă cu ceva ? Acuș nu te mai scoate din rău agonisit și căzut în multă boală, să mă ierți c-o spun...

— Cum adică ?

— Ei, s-a ajuns și el, și-a luat o trăsură Victoria, cu patru cai, nu se mai dă jos din ea, salută cu jobenul de parcă-i Princepele. Numa ce privește cu coada ochiului și care are meriton, îi dă bună ziua, care nu, se face că plouă...

— Parcă noi nu avem carozză, și încă ce carozză, numai oglinzi și catifele și șase armăsari ungurești de mănîncă foc. Uite, numai de al dracului, duminică le punem hățurile și ieșim la Herăstrău, să-l învățăm minte...

Iusufache îl privea cu o milă nesfîrșită. Se obișnuise cu uitările beizadelei, deși nu credea în ele, mai curînd bănuia că o face pe prostul.

— Care cai ungurești ? întreba.

— Cum care cai ungureşti ? Armăsarii cu care am venit noi de la Sibii... ori te-ai tîmpit la cap...

— Au murit de mult, făcea amarnic Iusufache.

— Nu se poate ! striga cu glasul slăbit Hrisant. Voi mă minţiţi, i-aţi vîndut, ori ce le-aţi făcut ?

Sluga se mira că nu ţine minte cînd i-a spus de multă vreme că nu mai aveau ce le da de mîncare, că se împuţinase finul şi că unul dintre ei orbise, stînd în întunericul grajdurilor şi că mai bine i-ar fi trimis duminica în Ceair sau la concursul de poze academice, călare, cum se făceau de la venirea noului domnitor, dar el se încăpăţînase, şi-i lăsase să piară cu zile, de nemîncare şi tînjală.

Hrisant, supărat, deodată, nemaiputînd să suporte atîtea veşti proaste îl dăduse afară.

— Piei ! Să nu vă mai văd pe niciunul, slugi necredincioase ce sunteţi, şi risipitoare, şi duşmani ai mei. Marghioliţi, rău sfătuitori şi ruinători ai averii..

Afară se treceau tomnaticii trandafiri suavi ai Bucurescilor, ducînd cu ei în mormîntul de aer tot ce mai agonisise vara... Hrisant se închidea în el, parcă timpul ar fi împietrit în jur, nu mai ţinea minte zilele şi lunile ; nu mai ştia unde se află, poate unele sgomote familiare sau mirosuri ciudate de mîncăruri îi mai aduceau aminte de vechi mahalale sau de Venezia. Se credea cîteodată în palatul Caragua, ori la viile lui Lazu Mavrodin, cînd deflorau ei ţigănci de patrusprezece ani şi acelea chirăiau de plăcere în aşternuturi. O tristeţe ucigaşă îl făcea să stea în nemişcare zile întregi ; nu era durere ceea ce simţea, cît o nepăsare uriaşă ce zidea în jurul lui ceva de nepătruns. Nu primea pe nimeni, îl alunga şi pe Iusufache, ca şi cînd nu ar fi vrut să iasă din acea tăcere leşioasă de vară a Bucurescilor, cînd căldura îi dădea o torpoare dulce, un leşin din care nu ieşea, ca să nu-şi mai aducă aminte de nemic ; orice loc ştiut sau lucru pe care l-ar fi folosit, l-ar fi adus la realitate şi asta nu mai suporta : să ştie că trăieşte. Dureroasa sa absenţă de la viaţă i se părea cel mai frumos lucru pe care-l cîştigase ; cu asta se hrănea, cu senzaţia că alţii, prin nedreptatea pe care i-o făcuseră, îl ajutau acum să treacă de remuşcări, de căinţă. O bucurie sălbatică îl cuprindea atunci cînd îşi aducea aminte de cele trei milioane de taleri pe care le prăpădise în mai puţin de doi ani ; chiar frica de Trimis se prefăcea într-o ciudată voluptate ; puteau să-l caute ; nu aveau să

găsească decît un cadavru ; omorau un mort încă o dată ; el nu mai trăia, și tot ce fusese desamăgire, senzația eșecului, a neputinței de a duce ceva la cap, la care ținuse foarte mult, ideea de refacere a patridei se transforma într-un triumf asupra celor ce-l înșelaseră la rîndul lor ; începea să creadă că atunci cînd se lăudase față de Herula că își trădase pe cei mai buni prieteni : pe Riga Veleștinul, pe Panaiot Codrika și pe ceilalți, spusese adevărul. Ori era adevărat ? Nu mai știa bine nimic ; s-ar fi putut ca el să-i fi vîndut cu adevărat și asta numai pentru că aflase că Ipsilanti se afla cu o tălăniță la Bucuresci în timp ce ai lui mureau la Drăgășani, de otravă sau de glonț ; și deodată o seninătate și o pace sufletească fără sfîrșit îl luau în stăpînire ; el plătise pentru morți, toți cei furați de o izbîndă la care visaseră atîta erau răzbunați. Remușcării îi lua locul vanitatea, iar absența de la viață pe care și-o impusese ce era ? se întreba altădată. O răscumpărare a ticăloșiei, o autopedepsire ? Perioadele de euforie, de bucurie secretă erau urmate de o frică persuasivă, rece, sugrumătoare : și dacă vor veni, dacă acel Trimis era chiar secretarul livonian care-l ruinase mai întîi și-acum se desfăta, privindu-l cum decade ; cum nu se mai bărbierește și lasă să-i crească unghiile ca la morți, cum nu se mai spală ; el care era un tînăr frumos ce iubea femeile, jocurile și caii, și-acum arăta ca un cadavru îmbălsămat în așteptarea, a ce ? Da, ei nu-l mai puteau pedepsi ; dar boala de care suferea, inaniția asta, lipsa de gust pentru mîncare, pentru aer, delirurile lui după ce lua eterurile, visurile false în care trăia, ce erau ? Nebunia în care se refugiase, pentru că era o nebunie să te prefaci că exiști, să suporți insultele slugilor și nepăsarea lor, să te lași terorizat de mereu cererile lor de bani și să simți că numai o moarte aparentă te scutește de a-i mai auzi, nu era chinul cel mai rafinat, nu era pedeapsa cea mai rea pe care o primise ? Nu, Trimisul, dacă secretarul livonian era Trimisul, nu-l va sugruma cu lațul de mătase, îl va ucide cu răbdarea lui și numai atunci cînd va fi la marginea vieții îi va spune că astfel au hotărît ei să-l pedepsească ; cei pe care-i trădase și care-l trădaseră, la rîndul lor, pe el... Ah, numai milă să nu le stîrnească, asta nu voia cu nici un chip ! Și după lungi perioade de somnolență prelungită, urmau nopțile nedormite, ascuțirea auzului, pînda la ideea că sorocul sosise și că totuși Trimisul vine cu lațul. Cu simțurile lui ascuțite deslușea totul în jur : rîcîiala gîndacilor în pereți și păianjenii ce-și sporeau pînzele cu migăloasa lor răbdare ; umbletul șobolani-

lor pe sub podele, în căutarea hranei ; iarba din curtea pustie ce creştea sub lună, trecerea leneşă în zori a unor păsări ce abia lopătau din aripi deasupra oraşului toropit de somn ; clinchetul infinitezimal al unei raze de soare ce bătea în vreo oglindă, toată apăsarea pravului asupra încăperii vechi în care gogea, cu ochii plini de recunoştinţă spre zorii vineţi ai zilei ce venea. Dacă se lumina însemna că va mai trăi, pentru că dacă erau să-l omoare, noaptea aveau să-l omoare ; dar de ce nu şi într-o lîncedă amiază de vară cînd, să fi strigat, nu te mai auzea nimeni, ascuns aici, în încăperile dărăpănate pentru că albanezi nu mai stăteau pe crestele zidurilor, şi ele împuţinate, iar în jur nu mai rămăsese decît un maidan plin de buruieni, păscut de gîşte ţigăneşti ce gîgiiau pe la unsprezece ceasuri, sburătăcind prin noroaiele ce se făcuseră în jur. Iarna, frica lui creştea, teribilele ninsori ce cădeau peste Bucuresci mistuiau tot : case, curţi, rîul îngheţat al Dîmboviţei, cu morile sale încremenite, să fi strigat nu ai fi fost auzit de nimeni ; şi-atunci se ridica din velinţele lui ce începuseră să pută de nespălare şi mai punea un zăvor sau un scaun greu de nuc dinaintea uşii prin care ar fi putut să pătrundă Trimisul, numai să-l audă, că ar fi ştiut el ce face. Unde erau oare puscile englezeşti să tragă cu ele ? Amanetate ori vîndute de logofet, ori furate, în locul lor avea un topor cu care s-ar fi apărat, deşi ştia că nu mai are puteri şi că forţa i se sleise şi că s-ar fi prăbuşit, atît era de slăbit, fără sînge, scurs ca o lumînare şi cînd ajungea să gîndească aceste lucruri, îl cuprindea mila de sine însuşi. Unde era frumosul Hrisant de altă dată ? Unde era forţa lui cînd punea un cal jos la jocurile armăsăreşti din Ceair, la sărbătoarea Domnilor ? Unde zilele pline de echitaţie, unde frumoasele răpuse în pădurile albastre ale Cotrocenilor în care, pe la septemvre, suna prima frunză uscată şi cădea într-un rotocol leneş ? Era angelic, puternic, inocent, mînat de un ideal, asta îl făcuse frumos, generos, delirant, ilogic şi, poate, nedrept cu alţii, dar ce putere emana din el ! Şi-acum ? Cine-l privea din coclitele oglinzi ? Un căzut, un dogit, o vechitură ! Unde erau visurile lui de altădată, unde speranţa că va domni la Vizanţ, că pe monede va fi chipul său, că se vor face sigilii cu numele său ? Amară era viaţa lui, şi toate cîte trecuseră ! Zilele ce nu mai erau, fastidioase, pline de voluptăţi păreau numai o viaţă visată de altul ; cineva îl gîndise ; cineva îl dorea dincolo de ele, sleit, sărăcit, plătindu-i pentru tot ce fusese înainte trufaş, plin de mîndrie, şi-acum nu-i rămînea decît

beatitudinea morții, sfîrșitul de care se temea cu o ciudată voluptate. Epifania morții. Cîtă căldură și plăcere în fiecare ceas trăit în primejdie, și ceea ce îl slăbea îi dădea și forță în același timp ; ce era muritor în el se pregătea pentru distrugere și asta îl umplea de mîndrie. Trăise : dragostea, spaima de dragoste, împlinirea ei și singurătatea de dincolo de dragoste cînd pierzi totul și ceea ce părea cîștigat, al tău, era numai o înșelătoare iluzie...

Gîndirea lui logică se rupea, căuta să lege întîmplări și cuvinte, voia să priceapă ce i se întîmplase ; nu reușea, dînd un înțeles vieții sale ar fi sărăcit-o ; trebuia s-o lase cum fusese, un șir imprecis de fapte, fără vreo explicație, gelozii pe un gest al Herulei, trădarea lui inexplicabilă la urma urmelor, ispita cînd o văzuse alergînd spre biserica Maria della Salute, lașa dorință de a scăpa din lațul iubirii, ori poate chiar dorința de a trăi trădarea femeii ; el, căruia nu multe femei i se refuzaseră, totul devenea de neînțeles... Extazul și frica, ruga și îndepărtarea, refuzul și revenirea în lațul necruțătoarei hierodule, vînatul venind după vînător și vînătorul care caută vînatul, regula nescrisă a celor ce știu să joace, dar trișează și se lasă trișați. Cînd fusese el cel adevărat, cînd crezuse în revoluție sau cînd o trădase și de ce pe un preț atît de la îndemînă ? Ce era un jurămînt și ce era o sărutare ? Cînd o iubea ? Atunci cînd o auzea urlînd în palatul Caragua de voluptate sau cînd îi dorea să se îmbolnăvească pentru că îl părăsea pe neașteptate, ducîndu-se cine știe cu cine și unde ? Cînd era adevărat că exista : atunci cînd o aștepta și ea nu venea și pe urmă spunea cu cinism că nu-i fusese dor de el și că se răzgîndise pentru că se întîlnise cu Mario Fiano, ultimul ei amant, gîngavul băiețel, plin de acnee, cu chipul său lăptos și priviri turburi ; dar, la urma urmelor, putea s-o creadă ? Nu erau destui cei din jur ? Nu era mereu prezentul Christo, mantaua ei de ploaie și vreme rea cînd o părăseau amanții ? Cel ce știa ce-i trebuie și unde s-o ducă pentru a-i potoli stenahoriile ? Cine iubise mai mult între ei doi ? Dar ea, Herula Lucrezia, chiar îl iubise și astfel arăta o iubire ? Goana aceea printr-o Venezie plină de iluzii, unde totul era minciună ; de la palatele răpănoase și igrasioase pe dinăuntru și arătoase, feerice pe afară care aduceau musafiri de pretutindini aici tocmai pentru că irealul oraș creea spaima că poți să te culci liniștit și că te poți trezi pe lumea cealaltă, în fundul lagumiei ; asta probabil că-i atrăgea pe toți ; ideea de a muri odată

cu regala, impetuoasa, nemaivăzuta, unica Venezie... Să mori odată cu sunetele ei, cu oamenii ei, cu petrecerile nesfîrşite într-un delir de culori, mirosuri şi serbări, orgoliosul oraş trăgînd totul după el ; fastul, desnădejdea, speranţele, vanitatea... Pîndele lui pe sub podurile pline de lume, în speranţa că o va vedea într-o gondolă cu altul şi atunci ceea ce îi plăcea să creadă că este numai minciună în stare să-i stîrnească dragostea, e adevărat şi ar fi găsit motivul pentru a o părăsi, dar motivul exista : era soţul ei, omul lîngă care dormea cel mai des ; pe care nu voia să-l lase, doar o implorase să fugă cu el, avea destui bani, puteau să se ascundă undeva în lume ; dar ea refuza cu o leneşă negare : „Nu e nimic de făcut, am mai încercat de cîteva ori cu alţi bărbaţi ; de fiecare dată mă găseşte şi mi se face frică să nu mă omoare, şi-l urmez, şi el rîde de mine, şi-mi spune că dacă nu o să poată să mă mai întoarcă la el, mă va ucide“, ah, vorbele astea vulgare ca între slugi, dar atît de adevărate parcă... Stîrnirea orgoliului, o gelozie adevărată, o iubire atît de cumplită încît să uite de mîndria lui la care ţinea cel mai mult ? Visase pedepse pe care ea nu avea să le ştie niciodată şi după urile iute stîrnite, cumplite în imaginaţie veneau iertările dulci şi dorul de ea, şi iar glasul cu care o întîmpina atît de supus că femeii îi stîrnea rîsul...

Scrinuri aurite, plafoanele vechi, uscate de focuri, ferestrele umezite de bruma de afară, oglinzile reci, îngheţate ca nişte vitralii întunecate, în care mişunau umbre, şi bezna verde din zilele de vară, refracţie a grădinilor oculte, în trepte, din jur, gîndite de Alfano Stradiotte care atîta merit avusese spunîndu-i : „Cît ar părea de curios, nicăieri nu eşti mai singur ca la Venecia unde ai nevoie de decor, de grădini, de copaci şi aici e numai apă şi ziduri, şi trebue să-ţi construieşti ceva în jur ca să te apere de singurătate“. Ştia el cît de singur se simţea în timpul certurilor cu Herula ? O cunoştea dinainte ? Auzise cum îşi părăseşte amanţii şi voise să-l protejeze ? Putregaiul ce creştea din mozaicuri şi pereţii umeziţi, parchetul vechi care pocnea, ca şi mobila, noaptea, la o căldură mai mare, iarna în singura lor iarnă, fîşîitul cearşafurilor, morbidul odăilor înalte, gheaţa, ambra, florile de geraniu din balcoane, aruncînd şi ele un miros funerar în încăperile în care vîntul mişca abia vechile perdele încărcate de prav ; aşteptarea, ura că nu venea sau întîrzia, pe urmă o bruscă afecţiune, ceva încărcat de recunoştinţa că se primejduia şi sosea aici, urmărită de gelozia celuilalt, care-i promitea moartea, şi chiar exaltarea ei la ideea că

Vimercatti va sosi vreodată în palatul Caragua, el fiind singurul care nu călcase aici spre a-i surprinde, și plăcerea femeii de a fi prinsă, de a fi ucisă cu el în același timp, Herula evocîndu-i scurgerea sîngelui lor pe piatra atriumului ; și așteptarea morții între rozele de Siria ce-i plăceau atît de mult, și-atunci, spunea, vor lăsa slobode apele fierbinți în bazinuri și de afară nu se va mai auzi clipocitul vîslelor, și ei vor dispare din această lume pe drumurile de apă ale lagunei. Oratoria deșartă a scenelor de împăcare în care erau atîtea stridențe și lucruri neadevărate, luate ca atare, și reproșuri, și strigăte, și insulte, și pe urmă împăcarea dureroasă ; parcă mai trăise astfel de lucruri, nu era la prima iubire, dar de ce între atîtea femei există numai una singură care ia totul, care îți schimbă viața și felul de a gîndi, pentru care ești în stare de orice fel de umilință ; femeia față de care nu eziți în nici un fel și ți-ai da pînă și moartea fără nici un fel de regret ? Apoi dezgustul de tine și de aceea pe care o găsești asemănătoare cu toate femeile din lume și te miri de ce mai întîrzii în dragostea oarbă care te-a scos din făgașul vieții obișnuite, ba chiar te cuprinde un fel de veselie că ai scăpat de un lucru plin de primejdii, că ești eliberat și că înaintea ta stă viața cu toate plăcerile ei ; alte femei, alte prietenii și senzația că ai terminat cu habitudinea, că n-o să mai auzi aceleași cuvinte, și ești ca pasărea cerului, și nimeni nu te mai poate opri din drumul tău... Asta durînd numai cîteva zile care încep să se lungească și nu mai ai gust de viață și cauți ceva care să ți-l redea. Christo îl părase după el în alte locuri, femeile visate să o înlocuiască pe Herula nu-i spuneau nimic și verișorul ei îl certa amarnic ! „Dacă mă află, trebue să plec din Venezia ! O astfel de trădare nu se iartă.“ „De ce o faci ?“ îl întreba. „Pentru că te văd cum arăți și am cunoscut și eu sentimentul ăsta, pe ea mă răzbun“. „Ai iubit-o cum o iubesc eu ?“ „Cine știe ? Dar eram la fel, căutam alte femei și nu găseam, nu știu ce se întîmplă în asemenea împrejurări. Oricum, dacă vrei să scapi, există o singură ieșire. Altfel o să regreți, va fi din ce în ce mai greu.“ Femeile acelea se sileau zadarnic să-i placă, Hrisant simțea că ceva se ofilește în el, mai rezista cîteva zile și îl ruga pe Christo să facă ceva, să-i împace. Trimetea daruri pe care Herula i le restituia, refuzînd să-l mai vadă. Degeaba căutau bijutierii cele mai frumoase brățări, degeaba îi arătau

pandantive și inele, moarte bijuterii în moarta Venezie în care el nu mai încăpea pentru că dragostea lor fusese pierdută...

*

Visase florile aruncate pe puturoasa Brentă. dincolo de locurile vilei Foscari, un mormînt de ginestre uscate pe care leneșa apă îl căra la vale. Herula privea la grămada fanată, frunze pălite pluteau în jur ; sentimentul că tocmai călătoria aceasta distrusese dragostea lor, îl persecuta și în somn ; pe urmă, pe neașteptate îl visase pe Riga Veleștinul sau pe Codrika, chipurile lor se confundau, careva dintre ei doi vorbea despre musivarii, imnografii, poleitorii și eburarii Vizanțului, totul se încîlcea. Prinții Răsăritului veneau spre el în nesfîrșite convoaie, cetatea curvă strălucea din jumalțurile ei cloasonate, din fildeș, și în Piața Taurului se dădea jertfa, Magnaura măreață încă îl persecuta. Herula trecuse în rochia aceea în care era îmbrăcată cînd o văzuse pentru prima oară, cu părul ei ca o flacără. Erau acolo și Nicolo Depasta și Theodosie Zygomalas, ardeau ruguri în jurul arborelui nopturn care arăta ca un cireș înflorit și Hrisant se mira că nu arde și acela, înconjurat de umbre, cu chipuri pălite de preoți și de savanți. Era sărac-pulbere, cerșea în genunchi ca și cînd picioarele i-ar fi fost retezate. Patricii, consulii și comiții îl priveau de sus, cu milă ; erau așezați în joasa tribună și vîntul le mișca bărbile venerabile, eunuhii palatului mișcînd abia penele roșii, vopsite, de stîrc ale uriașelor evantalii cu care le clătinau aerul din jur. Caii legiunilor bizantine, numai argint și hier, jucau pe loc, plini de spumă. Carneficele sub masca secretarului livonian îl urmărea prin mulțimea ce se strîngea și se desfăcea în fața lui ; pe urmă scena se schimbase, se afla pe Giudecca, peste care parcă atunci căzuse o zăpadă ca făina deși la Venezia ningea rar ; totul era glacial, gracil, prelung, diformat, eterurile lui îi jucau feste, apa avea o crustă albăstrie sau verde, culorile se amestecau, deveneau sumbre ; băteau clopotele, era în ziua plecării, cînd Barbaro Vimercatti îl căutase în toate locantele ca să-i ceară ultimii bani care-i mai avea asupra-i, cu toate actele mincinoase, smulse în nopțile de joc, cînd pierdea nebunește sume neînchipuite și acela îl punea numai să semneze în josul unor foi albe pe care mai apoi le umplea cu caligrafia lui brutală, plină de litere uriașe. Palatele ruginite de vreme aveau o față cărămizie, păreau dărăpă-

nate, un alt oraș, de data asta negru, lua loc feericei cetăți de altădată ; apele urcau spre ferestrele oarbe și acoperișurile plumbuite, sarea lagumiei mînca piatra cenușie și parcă totul pierea, devenea numai o ceață viorie, fără adîncime, peisajul se ștergea, rămîneau numai izvoarele subterane din care țîșneau smîrcuri murdare, toate gurile de canal ale Veneziei aruncau noroaie subțiri, aluneca pe o ghiață, parcă fugea și în urma lui se aflau și Attillio, și Christo, și Barbaro Vimercatti, cerîndu-i banii împrumutați ; asudase, se sufoca în somn, aerul stătut din filegorie îi uscase pieptul, respirația gîfîită se auzea pînă în curtea în care Iusufache mai mătura anapoda, într-o dimineață senină de vară. Visul se întrerupea și pe urmă nu mai avea logică sau se recompunea încît puteai să crezi că te trezișeși și că ești iar în mijlocul palatelor, strălucind de policandele aprinse, spre seară și mirosul de gudron și pepene al Veneziei îi revenea în nări. Promontoriul, Ducalele, Procurațiile, San Marc, lustruite, șterse de vînturi, oamenii fericiți pe terasele cahvenelelor, lanternele gondolelor aruncînd pe ape, șterse serpentine galbene, umezeala de seară a Veneziei, boarea, asudarea fierbinte a sciroccoului, obloanele ce clănțăneau în vînt, gunoaiele plutind sub podul Rialto, o Venezie îngînduratã și posacă lua locul încet-încet orașului plin de viață. Pisici sure, în cete, ca niște șobolani urcînd treptele de piatră, glasuri guturale ce se strigau de departe peste amorțitele grădini de seară uscate de vîntul cald, Hrisant auzea cum se sfoiegesc frunzele de parcă ar fi fost de ceară și se deslușea manfrina sau furlana și femei necunoscute dansau în rochii de mătase și decorul devenea iar lepros, curgea pe ape, macerarea zidurilor semăna cu ronțăitul șoarecilor la amiază, vara, cînd Hrisant îi auzea prin pivnițele umezite unde găseau de hrană cine știe ce resturi, dar nu se afla în Venezia, ci la Toporul, în cîmp, era cald, fierbinte, se stropea cu apă din sfert în sfert de ceas, geaba perdelele de trestie de la ferestre, soarele pătrundea cu forță peste tot, nădușea zidurile, pe vremea aceea Crysafina sau o altă femeie dormea hipnotic lîngă el, tresărea, era beată, se răsucea în pat, îl cuprindea pe neașteptate și îl încălăra iubindu-l încă în somn, cu ochii închiși și dînd țipete mici pentru că nu mai aveau niciunul dintre ei snagă ; era numai o furie a plăcerii, se storceau cu furie, luînd totul unul de la celălalt ; dar acum se afla în Venezia plecării, rece sau în plină vară, zăpada aceea era tot torpoarea lîncedă a grădinilor ostoite de atîta căldură,

mirosul de nămol devenea înăbușitor ; nu era Crysafina, era Herula, cea care venise pentru ultima oară la el ca să-i spună că nu era adevărat ceea ce-i spusese Christo, el nu înțelegea că o veche gelozie îl silea să mintă și că voia să-i despartă ?

Totul se petrecuse într-o dimineață de toamnă, ploua, o ploaie oblică lovea în obloane. Hrisant nu mai voia s-o vadă. Cu o seară înainte, Christo îl vizitase aici ; avea pe față o ticăloasă bucurie, fața-i lucea de căldura veche, stătută de afară, dar și de plăcerea a ceea ce avea să-i spună.

— Ce-i cu tine ? îl întrebase. Arăți fericit ca și cînd ai fi cîștigat la joc...

— Chiar așa și este, spusese celălalt. Am jucat cu Vimercatti aseară, în trei ceasuri i-am luat toți banii. Vrei să-i vezi ?

Hrisant nu avea astfel de curiozități. Christo scosese o pungă de piele și golise pe masă talerii austrieci de argint. Erau mulți, sunau bine.

— Ei ?

— Ce ? întrebase beizadeaua.

— Nu-i recunoști ?

Hrisant nici nu privise spre masa pe care celălalt vărsase într-un gest măreț monedele sunătoare.

— Banii nu au miros, spusese, un taler seamănă cu celălalt, de unde aș putea eu să-i cunosc ?

Christo rîdea cu dinții lui strălucitori, părea vestitorul unui teribil adevăr.

— Numără-i !

— Ai vreo datorie la mine, nu-mi amintesc...

— Numără-i !

— Nu înțeleg !

— Sunt 40 000, asta nu-ți spune nimic ?

Nu înțelegea. Era poate nedormit, făcuse o noapte mică citind „Istoria amorurilor celor mai gingașe ale Parisului“ și nu vedea ce dorea a-i spune verișorul Herulei.

Tăcerea dintre ei devenea stingheritoare.

— Și dacă ar fi 40 000 ce ar însemna asta ?

— Cît ți-a cerut iubita ta alaltăieri pentru mormîntul lui Vimercatti de la San Michele ?

Stupoarea îl amuțise. În cele din urmă reușise să îngîne :

— Nu se poate !

— Ba se poate ! I-am cîştigat de la Attillio azi noapte ! Sunt ai tăi, ţi-i restuiesc !

Hrisant se ridicase şi-l privea cu o uitătură sălbatică.

— Ia-i! Sunt ai tăi, nu ai mei. Sunt cîştigaţi la joc, nu-mi da de pomană, şi chiar dacă ar fi ai lui Vimercatti nu pot să-i iau. Eu, în locul tău, nu aş fi spus un asemenea lucru ! De ce o faci ?

Christo pălise, îl privea ca pe un nebun.

— Dar nu înţelegi că-şi bate joc de tine ? Că te-au ruinat amîndoi ; ea şi bărbatul ei, aşa face cu toţi, eu am păţit-o printre primii şi nu mai vreau s-o păţească şi alţii...

Hrisant îi întorsese spatele şi nu voia să-l mai ştie acolo. Celălalt îşi adunase talerii şi-i vîra în punga de piele, cu siguranţă că nici nu se gîndise cu adevărat să-i înapoieze banii, ahtiat şi sărac cum era, voia numai să-i spună că e minţit de Herula. Da, banii erau ai lui, cu două zile înainte ea venise aici de dimineaţă, cernită, într-o rochie neagră, spunîndu-i că merge la San Michele şi că-l roagă s-o însoţească ; era tristă, abia vorbea, ce se întîmplase cu ea ? o întrebase. „Ce să fie, creditorii îi scoseseră în vînzare cavoul familiei Vimercatti şi trebuia să facă ceva, să depună osemintele celor morţi undeva, în vreo capelă pînă cînd avea să facă rost de 40 000 de taleri cu care să cumpere un alt cavou. „Cum, şi pentru 40 000 de taleri, laşi să ţi se ia acest loc scump inimii tale ?“ se mirase el cu o candoare de care cei doi sau cei trei tîlhari, probabil că rîdeau şi acum. „Nu-i am“, spusese Herula. Nu-mi ajunge că apele au mîncat tot locul din jur şi că piatra a început să se scufunde şi că într-o noapte nu o să mai găsesc nimic din aceste pietre şi rămăşiţe, ca să nu mai spun că risc ca beţivanul de Attillio să mă lase să fiu înmormîntată într-o groapă comună...“

Îi pusese banii pe o măsuţă şi se prefăcuse că are treabă un minut sau două, cît ea ar fi trebuit să-i ia. Dar la întoarcerea în înaltele odăi, banii erau tot acolo. „Ce faci ? De ce întîrzii ? Spui că eşti aşteptată şi că monumentul acela sau ce este va fi vîndut, şi ce se află înăuntru, rămăşiţele celor din familia voastră, aruncate cine ştie unde. Du-te, primeşte-i, nu-mi mulţumi...“ Herula sta neclintită şi privea afară prin ferestrele înguste ce dădeau spre canaletto-ul pustiu. „Nu pot. Nu am să reuşesc să-ţi înapoiez niciodată această sumă...“ „Dar cine-ţi cere să

mi-i înapoiezi ?“ Şi ca să curme încurcătura în care se aflau, dispăruse, lăsînd-o singură acolo...

O auzise plecînd tîrziu cu gondola care o aştepta. Nu o privise. Şi-acum venea Christo şi-i arăta unde ajunseseră acei taleri. Atunci ar fi trebuit să plece, să n-o mai vadă niciodată, dar o laşitate pe care n-o putea birui, îl ţinea pe loc. Cine ştie ce intrigă mai făcuse acest Christo Hrisoverghi ? Dacă talerii erau, pur şi simplu, ai altuia, de unde să-i cunoască el ? Dacă suma coincidea ? De întrebat pe Herula nu putea s-o întrebe, chiar dacă ar fi fost o chestiune de viaţă şi de moarte : nu vrei să scapi pe cineva la care ţii, dîndu-i o sumă de bani şi după aceea s-o întrebi ce a făcut cu ea ! Mai ales pe o femeie pe care o iubeşti. Putea să vorbească despre orice cu ea, dar despre mormîntul familiei Vimercatti de la San Michele, asta, niciodată. Aşa încît tăcuse, suferind cumplit. Ar fi putut să se intereseze printr-un interpus, prin Alfano Stradiotte, sau prin secretarul livonian, dar asta însemna că mai aflau şi alţii despre secretul care era numai al lui şi al Herulei şi un bărbat ca el nu putea să divulge un astfel de lucru. Numai nebunul de Christo să nu apuce să se laude sau să-l batjocorească în cercurile lor ; dar acela nu ar fi fost în stare să facă aşa ceva, cît era de ticălos, pentru că o iubea încă, cu siguranţă pe Herula şi onoarea îl oprea s-o bîrfească, dar cine mai ştia ce se mai putea întîmpla ? Nu-i părea rău de generozitatea lui, cheltuise mult mai mulţi bani de cînd se afla la Venezia, aruncase cu ei, ca şi cînd ar fi vrut să-i termine mai repede, suferea numai la gîndul că cineva ştia cît fusese de ridicol şi cum o crezuse pe femeia ce nu avea nimic sfînt. Răbdase, se mira numai că ea nu-l mai căuta, deşi nici el nu-i mai dăduse nici un semn ; tot Christo venise spre seară, peste vreo săptămînă şi-l întrebase neliniştit :

— Ce-i cu tine ? Eşti bolnav ? Herula întreabă de ce nu te mai arăţi ?

Hrisant nu-i răspunsese, îl găsise stînd cu lumînările neaprinse în odăi, cu nişte struguri dinainte, din care ciugulea nepăsător.

— Ce să-i spun ? mai întrebase după un timp celălalt. Sper că nu vrei s-o laşi să înţeleagă că ai aflat de la mine ce-a făcut cu banii tăi ?

Hrisant nu răspundea în nici un fel.

— Bine, atunci să pricep că nu vrei s-o mai vezi ?

Plecase spre ușă, dar se întorsese :

— Totuși, o explicație se cuvine să-i dai, nu înțelegi ? Altfel va bănui. Inventă ceva ; că ești bolnav, că te-ai îndrăgostit de alta ; tăcerea ta nu o va face decît să ne urască pe amîndoi. Măcar dacă ai demnitatea de a uita ceea ce ți-am spus, du lucrul pînă la capăt, prefă-te că nu știi nimic ; trimete-i un dar, niște flori, minte-o, numai să trecem peste momentul ăsta, dacă nu vrei s-o pierzi, mai ai vreme să dregi ce ai stricat...

Zăcuse cîteva săptămîni în încăperile în care nu mai pătrundea decît secretarul livonian cu portocale și băuturi reci. Toamna venise cu nesfîrșite ploi, sîcîitoare, apele negre ale canaletto-ului nu-l mai îndemnau să iasă, făcuse focurile mai devreme deși nu era atît de frig. I se părea că Buranul sgîlțîie obloanele ; măcar de s-ar fi umilit să vină aici, să-i spună ceva, dar rezista, era mai puternică decît el. Citea cîteva ceasuri, măcina plictiseala, se gîndise de cîteva ori să cheme pe vreuna din acele femei pe care le cunoștea și care abia așteptau să le dea un semn, dar i se părea că răzbunarea lui ar fi fost prea meschină. I se năzărea, sau iar auzea țipetele nebunilor pe calli ; ei alergau după putane sau scuipau pe copiii ce-i loveau cu pietre ; ah, ce oraș ! Ce mai căuta el aici ? Își făcuse bagajele de cîteva ori, secretarul livonian îl privise cu scepticism, știa că nu era nimic serios în toate astea ; o să-i treacă...

Nu-i trecuse. Christo, marele maestru al ceremoniilor o adusese cu tot grupul lor de prieteni într-una din serile cele mai întunecate din noemvre ; erau mascați, mergeau la un bal, aruncau cu confetti pe pavimentul dat cu ceară al saloanelor și suflau în trompete de carton, guițînd ca la Carnaval. Costumele de mătase amestecate, veselia tîmpă a musafirilor, faptul că erau băuți și sgomotoși îl indispusese la început, dar cînd o văzuse pe Herula Lucrezia într-un costum de matelot, toată furia lui luase chipul unei înduioșeri ciudate : era un fel de a-i scuti pe amîndoi de explicații.

— Ce faci ? Nu vii cu noi ? îl întrebase, ca și cînd nu l-ar fi văzut de o zi.

Ochii ei mari, arzători, acel trup mulat de mătasea strălucitoare, abia strîns într-o vestă neagră, aerul fericit, un fel de amețeală

în tot ce făcea, o inconștiență dulce, totul îi produse o dorință arzătoare. Nu voia în acel minut decît să-i simtă mirosul cărnii, să-i ia brațul pe care i-l întinsese, ferm, imperativ, căruia nu-i rezistase.

Și nebunia legăturii lor continuase încă în acea iarnă, plină de certuri, de o agonică încleștare. Știau amîndoi că ceva se pierduse, că se îndepărtau tot mai mult unul de celălalt și atunci se iubeau cu o disperare prelungită ; reproșurile curgeau, Herula îl învinuia că trăise în tot acel timp, cît nu o văzuse, cu Daria Fini care se și lăudase că o înlocuise pe ea, pe Herula, dar se înșela tîrfa și nemernica pentru că mai bine mureau amîndoi decît să i-l lase : biete cuvinte mincinoase în care nu mai credeau niciunul dintre ei. Și nebunia inițială revenise : îi aducea bijuteriile cele mai năstrușnice și ea le refuza ; aruncase scarabeii de aur, și lănțugurile cu briliante pe podele și voise să le sfărîme, pe urmă se înduioșa, le culegea de pe jos, cu o piozitate caraghioasă și se bucura ca un copil că nu se stricaseră, reconstituindu-le cu răbdare, punîndu-le la gît, biruitoare, sărutîndu-l și spuindu-i că nici un bărbat nu fusese atît de nebun ca el, Hrisant, și atunci ceea ce mai rămăsese din înflăcărarea dragostei lor, reînvia ; ploile nesfîrșite ale acelei toamne întîrziate și începutul de iarnă îl trăiseră ca într-o beție continuă. Herula întîrzia nopțile la el și cînd o întreba dacă nu-i era frică de bărbatul ei, îi răspundea că abia aștepta ca el s-o ucidă, și că ar fi foarte bine dacă i-ar omorî pe amîndoi ; asta i-ar uni pe veci, ce-ar putea să-și dorească mai mult ? Totul era ca o boală din care nici moartea cea adevărată nu putea să-i scoată, orice ar fi făcut...

*

Pe la amiază, într-o luminată zi de primăvară, Hrisant se trezise cu Vasilică Ghica în filegorie. Era îmbrăcat într-o jiletcă ușoară, purta joben și pantofi de prunelă, sosise într-o trăsură neagră, cu două sirene de argint de-a dreapta și de-a stînga vizitiului ; avea un aer compătimitor de cum intrase, își scutura pravul de pe încălțări și se bătea nerăbdător cu mănușile de bumbac pe coapse, punînd bastonul alături.

— Bine te-am găsit, vere. Am venit să-ți dau o vizită ! îi spusese cu glasul lui cu doagă și atunci Hrisant își adusese aminte că printr-o complicată legătură de familie se cam înrudeau, cum se

înrudeau cam toți boerii în Bucuresci, dar era prima oară cînd o afla.

— Șezi, îl invitase Hrisant, deși prezența oricărui strein în încăperea lui, din în ce mai sărăcăcioasă, îl mîhnea, dar acum nu se mai putea schimba nimic pentru că nu mai avea paznici, nu mai avea slugi, dacă nu-l punea la socoteală pe ultimul său drept credincios : pe Iusufache, dus în dimineața aceea după încurcatele trebi lăsate în seama lui de beizadea.

Vasilică Ghica, ras bine, dat cu parfumuri, inspecta cu un ochi sever încăperea.

— Faci copilărește de nu șezi, zisese Hrisant.

Celălalt nu-i răspunsese, scruta cu un ochi sagace filegoria.

— Ăsta-i claustrul tău ? Toată lumea vorbește că ești bolnav și că nu vrei să te îngrijești. Mulți se bucură că ai scăpătat și că o să le lași o suvenire pietoasă, mai ales de la pozna pe care le-ai făcut-o cu Săptămîna nebunilor, dar eu te-am iertat. Chiar am venit spre a-ți oferi ceva bani, dacă ai avea trebuință...

— Eu ? se mirase Hrisant. Cum să am trebuință de bani, sunt bogat...

— Pe dracu, bogat ! Toată lumea știe că ai vîndut ce-ai mai avut și că te caută creditorii din cele striinătăți, și băncile. Pe cine minți tu ?

Hrisant se ridicase în coate și-l privise sfidător :

— Să nu mă ridic de aici să-ți arăt diamanticalele pe care le-am adus, că n-aveți voi, cu ai voștri, strămoși și urmași, nice cît sub unghie, și o să vă speriați... Nu mai intriga și tu, și-mi face numele de rușine. Sufăr, o să-mi treacă, o să merg la medici să iau ierburi, leacuri. Mai bine, că tot ai venit, spune-mi ce mai e pe-afară ? Dacă o vezi pe Doamna, dă sărutări de mîini de la mine și spune că abia aștept s-o văd și să-i prezint omagiile. Dacă n-ai greață de băutură să-l chem pe Iusufache și să-ți dea o vutcă, ceva, că știu că folosești, mai ales în vizite...

— Nu, nu-i nevoie. Mă aflu în dulce, acum mănînc nuci. Am băut aseară destul și dacă o mai țin astfel nu o să mai fiu harnic la femei, mă lasă cîinele, nu te supăra că te refuz. Am fost și eu nebun de cheltuitor, dar mi-a trecut ; nu vrei mai bine să te duc la spicer, să-ți dea ceva, un balsam, un ulei de întărire, o apă de plumb, aloes, ori să-ți puie frunze de varză acră la inemă, ori să-ți facă vreo baie de șezut, să te umplu de binefaceri...

— Nu-i nevoie, vere, spusese Hrisant, nu te uita la mine că

am slăbit și că sunt palid, nu am mai ieșit din casă, asta e, dar mă dreg eu, nu avea grijă...

— Cum vrei, dar să știi că s-au înmulțit vindecătorii, știu nește frizeri care ți-ar pune lanțete, ți-ar vîrî niscai clistire undeva sau să-ți dea droguri purgative, că nu te simți bine, parcă eu nu văz, că văz... S-au deschis și nește stabilimente evropenești, cu apă rece, sămurită și caldă pentru ușurarea omenească. La Baia Țiuloaicăi ai putea face o cură de apă, avem dohtori în Bucuresci cu bun ipolipsis, faci rău că nu te cauți... Oricare dintre ei ți-ar precurma boala de care zici că suferi. O clismă, acolo, ți-ar face să-ți revină pohta de mîncare, de ce te ferești ? De ce nu bei niscai pelin să-ți facă foame ? S-a inventat și-un panaceu : Morison, nește hapuri ; le înghiți și te învie, nu de alta, dar iar mă întreabă muierile de tine, cît te-ai dărăpănat ? Nu mai dau năvală încoace, că nu le mai îmbie nimic, și nu te-au iertat că le-ai ruinat, pe ele și pe ai lor cu nebunia ta, cu serbările acelea de nu au mai avut loc...

— Nu-i adevărat ! se supărase Hrisant, vorbind cu o convingere nebună. Poate ai fost tu plecat în timpul acela ; întreabă pe toți : ce trăsuri, ce petreceri, ce fîntîni artizicești, am dat cep la 40 de butoaie de vin, curgea șampania ca rîul Doamnei, numai spume, și fetele, cum mai erau ele împodobite și cine le-a împărțit, izmarande, perle de Venezia, și lănțuguri, și inele cu zarimf, zăbăluțe de argint și pinteni pentru echitație la Herăstrău ?

Celălalt nu-l mai contrazisese, dădea numai din cap ca și cînd ar fi ascultat pe careva întors de pe Steaua Păstorului.

— Hai mai bine să-ți torn ce mai e pren Bucuresci. O știi pe-a lui Cușcungachi, pe Calița, podoabă negrăită, de, că acuș s-a făcut și ea de măritat, pe cînd te-ai întors, abia repeta alfabetul. Nu, și nu, s-o ia pînzarul Carabet, s-o ducă în așternut cu miros de busuioc și iarbă mare, tînjea, ce mai, după ea ; a tocmit trăsură, cai, cu marafet, vinul fierbea în boloboace, s-au făcut strigările ; au adus lăutarii de la Puțul cu zale, cînd colo, ce să vezi, mirele pe la miezul de noapte a găsit ușa spartă ! Scandal, bătaie, sînge a făcut-o. Au rușinat-o, au pus-o pe mătură ca pe o curvană, cu rudele lui, că are cinci frați, cum știi, a plîns ; mirele cît era el de înalt și cocorat, de năduf au chemat pe Arghira de la Podul de pămînt și-a îmbrăcat-o în mireasă, a umplut-o de bani și-au petrecut trei zile. Pe mireasă au dus-o la Spitalul nemernicilor și se află în judecăți cu Carabet care-i cere tatălui despăgubiri pentru rușinea fă-

cută față de venirile de musafiri ce le-a suportat în casa lui, ca încornorat ce era.

Pe uliţe trecea aparul cu putina lui şi striga păgubos :

— Ia apa de băut ! Eau, Oooo, apă, apă, ia apa, ia apa...

Oraşul părea deşert, soarele încropea, primele muşte bîzîiau, izbindu-se de geamuri. Pe Vasilică Ghica îl apucase desgustul, dar parcă agonia înceată a celui ce atît îl dispreţuise odată îi făcea bine, avea să-l povestească la cafineon, să-i facă pe ceilalţi să-i plîngă de milă, ba, de-al dracului, o să le ceară să-i aducă fiecare ceva bani, ori scule că era tare scăpătat...

— Şi Princepele cel nou, ce mai face, cu ai lui boeri, s-au terminat dresul Curţii şi mai pălăvrăgesc aceia ca înainte, ai novităţi ?

— Cum nu ? se bucurase Vasilică Ghica, căruia îi răsărise de bucurie că i s-a făcut o asemenea îndemnare.

— Ei ? Ei ? tresărise bolnavul din patul lui.

— S-o luăm pe rînd, să nu scăpăm ceva, le ticăi oaspetele. Pe nemernicii din jurul lui, îi ştii : Stau în Scripturi şi preacurvesc cu plăcerile de sub pîntec ; se aruncă asupra meselor strălucite şi spun altora să se sfiască spre a nu se îngrăşare ; cu sfat bun beau vinul şi săracilor le lasă apa de Giuleşti ; trăiesc într-o vieţuire deşartă şi cer celorlalţi să se umilească ; se scoală tîrziu, şi-i mînă pe ai lor la treabă din zori de ziuă ; de multul banilor şi de sătui, nu mai termină cu predicile ; sunt umpluţi de răutate şi invidii şi Princepele, care-i drept, vrea să le mai taie din coaie : să-i mai scurteze pe la subsori, pe unde puroiesc ; ei chiţăie şi trag libele injurioase. În faţă îl preamăresc şi pren locuri ascunse îl batgiucuresc, dar mînia e dracul întristării şi veninul şerpilor. Domnul clocoteşte între ziduri şi-l dor intrigile, dar nu poate singur, nici să tocmească lucruri necuviincioase nu-i este îngăduit ; vorbeşte în pilde şi ceilalţi se fac a nu-l înţelege, pînă i-o izbăvi odată cu urechea bătută în cuie la răspîntii, să-i mîntuie de colibeturi. Ascultă la mine, o să-i auzi pe nătîngi că ajung la linte, şi la fasole cu apă, şi la vin împuţit, că din băutură li se trage ; se adună şi se îmbată şi pe urmă devin rău îndemnători, ori el nu mai poate, cîtu-i de blînd, aşa că s-a cam pus pe capul lor şi n-are nice o vină după proasta-mi judecată... Dar nu te-am plictisit ?

— Nu, nu m-ai plictisit, tăgăduise Hrisant.

Vizita lui îi făcea bine, deşi încă nu aflase care era scoposul ei cu adevărat.

Vasilică Ghica privea în jur, ca şi cînd ar fi căutat ceva ce ar fi uitat la ultima lui înfăţişare de la care trecuse destulă vreme.

— Ai pierdut ceva ? îl întrebase Hrisant.

— Nu, mă gîndeam numai că tu, nu ştiu dacă te mai uiţi în oglindă, te-ai cam scurs, cad hainele de pe tine, nu mai ai mult ; nu ai vrea să-ţi fac vreo înlesnire ceva, să mă îngrijesc de trupul tău schingiuit pe lumea asta...

— Vrei să zici că mă duc, că vă las ?

— Toţi ne ducem, făcuse Vasilică Ghica visător, omul e mai bine să se îngrijească din vreme de sufletul lui. Mă gîndeam că poate ai mai pus ceva deoparte, e păcat să cadă vreun lucru scump pe mîna slugilor. Neranţula Mavrodin mi-a arătat inelul pe care i l-ai dăruit, să nu te superi, aşa-s muierile, se laudă ; mă gîndeam că poate mai ai niscai bijuterii ascunse ; le-am putea pune la adăpost, că e păcat, văd că totul se ruinează, slugile astea te-au stors de tot ce aveai, se milesc pe la unul şi altul în oraş de parcă ai fi Iov pe grămada lui de gunoi, mai mare ruşinea ; nu e mai bine să mă laşi pe mine să mă îngrijesc de afacerile tale, mai mult de asta am venit. Secretarul te-a lăsat după ce mai mult rîvnise la cele ce mai aveai decît să te ajute, duşman îţi era, ca orice apropiat care-ţi ştie secretele ; în numele prieteniei noastre, zic că ar fi mai bine să-mi încredinţezi ce mai ai, adică bani, acturi, tot ce poate să mai folosească, să te scoatem din mizeria asta, că uite cum ai ajuns...

Hrisant Hrisoscelu simţea că era vremea să-l pălmuie. „Uite ce-şi permitea licheaua, dar cine-l chemase pe el aici să-i socotească ce-a mai rămas din averea sa ?“ Lacomul şi fiara, viermii banchetau pe trupul lui încă viu, Vasilică Ghica vorbea ca logofeţii bisericeşti la înmormîntări. Mai bine cerşitor la Mînăstirea Arhimandritul decît să se dea de viu pe mîna hulpavului ăstuia ; mai bine să intre în defăimarea lumii decît să ajungă la pomana lui Vasilică Ghica...

Nu-l mai asculta, acela vorbea, vorbea, cuvintele sburau pe lîngă urechile lui astupate, îl ura de moarte, dar nu-i aruncă nici o privire şi după ce Vasilică Ghica îşi bătu gura de pomană încă un ceas şi mai bine, înţelegînd că e de prisos şi că numai că nu e

poftit afară, musafirul se ridică, își luă bastonul și jobenul de mătase, făcu un salut : „Păi de azi încolo, cred că n-o să ne mai bonjurim !“ și dispăru, lăsîndu-l singur, nu înainte de a-i aminti că odată cu moartea începea uitarea cea mare și pustiul neexistenței și că nu va avea cine să-l pomenească, dar de aceste lucruri de mult nu-i mai păsa lui Hrisant Hrisoscelu...

Secretarul livonian îl înștiințase într-o duminică de demult, la Venezia că băncile îl amînă mereu, cînd era vorba de scos noi sume.

— Cum adică ? Nu avem acturi bine întocmite ?

— Ba, da.

— Atunci ?

— Vor să mai întrebe, pentru că dacă o mai ținem așa, vor da faliment. În mai puțin de un an și jumătate s-au dus peste două milioane de taleri. Au secat și ei, vor să mai întrebe, colo, colo. Li se pare că risipa e prea mare și că ar mai trebui oprită...

— Nu-mi pasă de ei ; să plătească dacă avem acoperire.

— Avem, dar mai sunt poliţele lui Barbaro Vimercatti. Crezi că el nu și-a luat măsuri ? Joci, scrii, iscălești, nu te uiți, s-au adunat 350 000 de ducați și peste 300 000 de taleri ; nu e bancher în lumea asta care să arunce pe fereastră sumele pe care le cheltuiești.

— Dar mobilele ? Tot ce am pus înăuntru ; ele nu valorează nimic ?

— E cam puțin. Zic să ne strîngem, altfel vom fugi cu coada între picioare. La o nevoie cine ne mai împrumută ?

— Cum, cine ? Prietenii mei ; doar ai văzut în ce societate mă învîrt...

— Nu crede în prietenie la nevoie ; e sfatul unui om mai bătrîn.

Niciodată Hrisant nu se gîndise cîți ani are fiul Militrisei și al contelui Goncearov. Îi privise, avea un chip fără vîrstă, ușor obosit, ca unul care trecuse prin multe. Modestia lui, știința de a tace, și de a nu da sfaturi decît cînd era întrebat, îi plăcuseră beizadelei. Dar acum ce-l apucase ? Erau ei chiar la fundul sacului ? Îl întrebase. Nu era chiar așa, dar nici departe nu se aflau ; trebuia să știe din vreme că-l așteptau zile grele. Îi amintise de moșiile

lui din țară ; le putea amaneta, să n-aibe nici un fel de grijă, nu era un scăpătat. Numai că sfaturile bune nu sînt ascultate, mai ales cînd era vorba de un tînăr ca acest stăpîn al său. Și ziua cea mai tristă sosise. Socotelile, oricît le ura el, erau limpezi : băncile nu mai aveau ce să mai livreze, poliţele lui Vimercatti trebuiau onorate ; unde mai pui creditorii care aflaseră și ei de ruina acestui strein păgubos care reușise să toace cu atîta ușurință într-un răstimp atît de scurt o sumă colosală ? Trebuia făcut ceva ; încercase să cîștige la joc și chiar reușise de cîteva ori, dar ceilalți, în frunte cu Vimercatti, începuseră să-l ocolească, ba erau obosiți, ba trebuiau să plece în provincie după niște lucruri mereu amînate ; nu le mai convenea. Altceva erau partidele în care el pierdea cu bună știință, și altceva, acum, cînd Hrisant avea nevoie de bani, și-și încerca șansa fără cruțare. Mersese în locurile lor de pierzare din bunele zile de altădată, în tripourile de lîngă Rialto, dar cu faliții nu încerca nimeni să joace prea mult ; n-aveau chef să-l vadă fără un sfanț, doar îl cunoșteau de mult și nu i-ar fi stat bine să înceapă a se împrumuta de la alții ; el, căruia îi merseseră toate atît de bine pînă atunci și care nu se uita la bani. Pontau și pe sume foarte mari pentru a-l sili să iasă din joc, dar el mersese curajos și cîștigase de cîteva ori ; se părea că norocul orbesc îl însoțește ; avea memorie, îi luaseră frica ; cît puteau, îl evitau ; plecau de la mese de parcă ar fi fost ciumat. Cu ce cîștigase se mai încropise. Ducea aceeași viață destrăbălată, aruncînd cu banii, sfidîndu-i, îi invita la el, la țară sau în palatul Caragua, la petreceri, dar numărul musafirilor scăzuse simțitor ; veneau numai curioșii și pierde-vară, ca alde Christo sau Mario Fiano ; Mazzacoratti sau marchizul Ottoboni, Faggiano și Vimercatti trimeteau invitațiile înapoi prin servitori, în ideea că erau plecați din Venezia ; dar el știa pe unde se ascundeau, le scria cuvinte usturătoare prin Hrisoverghi care le înmîna leterele injurioase, dar acelora puțin le păsa. Apăruse în schimb Herula Lucrezia, care dormea la el cîteva zile și nopți, dăruindu-i-se cu o frenezie necunoscută.

— Ce-i cu tine ? o întreba.

— Nimic, se mira ea, ce să fie ? A început să nu-mi mai pese de bărbatul meu. Aș vrea să mă despart de el, e și mai gelos, cîte-

odată cred că nu o să mai apuc dimineața care urmează, înțelegi ?...

— Nu ai auzit nimic despre mine ? o întrebase îngrijorat, cercetîndu-i chipul pe care nu se putea citi nimic.

— Ce s-aud ?

— Că nu mai am credite, că bancherii au început să mă refuze și chiar Barbaro nu-mi mai acordă împrumuturi decît cu dobînzi pe care nimeni nu le-ar primi...

— Nu știu nimic, și puțin îmi pasă de faptul că ești sărac. Eu te iubesc și așa, poate mai mult chiar. Nu ai aflat că în fiecare femeie trăiește o soră a bărbatului ? Am să fac totul pentru ca să te ajut. De cîți bani ai nevoie ?

— A, încă mă descurc, nu-ți face griji.

— Spune-mi orice sumă ; pe Barbaro îl conving eu să nu-ți mai ceară dobînzile nebunești cu care i-a ruinat pe atîția. Îl cunosc : e lacom, nu ar fi trebuit să iei nimic de la el ; e josnic, nici pe frate-său nu l-a cruțat...

Pe urmă, uita de toate aceste lucruri, părea înverșunată, asculta vîntul de afară :

— E Bora, bate a pagubă, și doar nu e anotimpul lui. Ce ai să faci dacă pleci din Venecia ?

Ciudate întrebări punea după atîtea sărutări.

— Nu știu. Am să mă întorc acolo, în Răsăritul meu, de unde vin. Am să vînd ce am și am să revin. Sunt foarte bogat.

— Atunci e foarte bine, am să te aștept, nici nu știi ce greu are să-mi fie fără tine.

Obloanele erau sgîlțîite de curentul canaletto-ului. În piețele pustii din apropiere se strîngeau tarabele scoase afară și pînzele care le acopereau. Mirosea a pește stricat ; dinspre lagună se întorceau bărcile grăbite, să nu le apuce furtuna.

— Acum ar trebui să murim amîndoi, spunea Herula Lucrezia. Să închidem obloanele și să dăm foc acestui palat. Focul e purificator. Nu ți-ar place ?

Era frumoasă, cu chipul ei livid în umbra vagă a încăperii. Soarele orb de afară arunca numai o scursură galbenă de lumină. Se auzeau frunzele uscate prematur în obositele grădini ale Veneziei, roase de buran, ceva ce scrîșnea pe granitul unsuros peste

care apele împuţite trecuseră în valuri. Era frig, ar fi trebuit să aprindă focurile cele mari, deşi iarna cam trecuse. Un cer clocotitor rodea asfinţiturile, se făcea şi mai rece în acel oraş deschis spre mare.

— Vino ! îl chema.

Era ostenit, slăbise, femeia avea ceva devorator în tot ce făcea.

— Tu nu simţi cum viaţa ni se duce, cum trece pe lîngă noi ? Să luăm totul de la ea.

Trupul îi era încă tînăr, musculos, alb, sînii puternici, cînd se ridica părea un arcaş plecat la vînătoare, umbla cu paşi mari prin odăile înalte în care încă mai stăruia amăruia căldură din alte nopţi mai fierbinţi, pentru că aici nu ştiai cînd e primăvară, vară sau toamnă ; nici iernile nu erau statornice ; blănile albe pe care se tăvăliseră pînă atunci încă miroseau a trupurile lor încinse. Numai pereţii strîngeau în ei ceva mohorît, sgrunţuros ; se erodau secret, în covoare parcă ar fi tors un milion de molii, mobila grea şi neagră strălucea mat şi troznea noaptea cînd focurile, într-adevăr se reaprindeau şi o lumină mişcătoare se urca pe pereţii igrasioşi. Palatul Caragua avea ceva nesănătos, vechi, putred, restaurările grăbite nu reuşiseră să scoată din zidurile lui rumegătoare pecetea timpului trecut. Ceva salin, muşcător care le făcea sete plutea în aerul odăilor. Nici florile ce soseau mereu cu o gondolă nu reuşeau să scoată mirosul de umezeală şi ruină, de mucegai şi iarbă de mare.

Hrisant o alungase de cîteva ori, amintindu-i de Vimercatti ; ea se lăsa greu convinsă. Îl privea ca pe un bolnav de care trebuie să ai grijă şi asta-l scotea din sărite. Se hotăra greu să părăsească patul uriaş în care rămînea ceasuri întregi singur, fără să ceară nimic servitorilor, golit, fără nici o dorinţă, bînd doar din carafele pe care mereu le schimbau servitorii, un fel de licoare verzuie de lămîie amestecată cu eterurile pe care i le aducea Herula şi care-l scoteau iute din lene. Atunci îşi lua băile, începea să umble, îi era foame, pe urmă vîntul de afară ce nu mai contenea îl făcea să recadă în starea de torpoare pe care nu mai reuşea s-o domine. Adormea, visa, avea coşmaruri, ceva îl rodea secret, un fel de frică de zilele care urmau : creditorii lui încă nu se arătau atît de enervaţi de faptul că el nu-şi achită dobînzile măcar ; Barbaro era mai nesăţios, se prefăcea că are treabă în vreun loc

mai apropiat și că trecuse numai să-l vadă pentru că auzise că nu-i mai mergea atît de bine cu sănătatea, că avea o slăbiciune ce nu-l părăsea, ba îi mai aducea și niște siropuri de întărire, în semn de prietenie. „Îmi ia măsura la cosciug", gîndea Hrisant, vorba lui Christo. Despre datoriile lui nu pomenea nimic, avea numai privirea aceea aţîţată a creditorului care cîntăreşte din priviri cît poate să răscumpere din acele mobile, din covoare și ce mai avea el ascuns prin sipeturi. Nu arăta nici mulţumit, nici îngrijorat, dar beizadeaua simţea că mult nu mai putea trece și vor începe presiunile, și doar el nu era singurul. Sporeau datoriile la bijutieri, la croitori și cismari, la florari...

Și din frica ce creștea pe nesimţite, în el se născuse o ură feroce pe oraşul acela atît de trist cînd ea nu venea, atît de strein în zilele și nopţile, pustii și nesigure și tot fastul lui arăta ca un decor sumbru în care stătea parcă zidit. Nu mai ieșea din odăi pentru ca să nu întîlnească pe cine știe ce cunoscut care l-ar fi privit ca pe un sărman lovit de boala sărăciei sau pe vreun creditor ce i-ar fi amintit niște termene. Noaptea avea lungi coșmare amestecate. Uneori credea că Venezia fusese invadată de valuri și că la ferestrele palatului Caragua, acoperite de obloane Bora ridicase apele. Îi era frică să se trezească și să cerceteze dacă visa sau într-adevăr de afară îl apăsa o masă uriașă de apă. În coșmarurile acelea auzea fîșîitul marilor vase de la sărbătoarea Redentore, scîrţîind și lovind cu catargele lor acoperișul. Într-o noapte, în somn, crezuse că deschisese ușa balconului și privise spre piaţa San Marc. Oraşul tot era verzui, poate eterurile lui fuseseră de vină, dar piatra albă a pieţii, dalele pe care apele revărsate le spălau aveau ceva translucid, alunecau ; nu era nimeni în jur, numai cerul pustiu, și deodată, simţise fărîmarea coloanelor Ducalelor ca și cînd ar fi fost surpate : păreau făcute din nisip și dinspre lagună soseau spumele albe ale mării ce-și întinsese valurile pînă aici. Bucăţi tronconice de piatră sculptată se rostogoleau spre locul unde se afla, dar totul se întîmpla într-o mare liniște, stîlpii păreau grei. el se sufoca simţind că va fi sfărîmat odată cu locul în care se afla și arhitravele crăpau, sgîriindu-i faţa, cornișe, grifoni, frize, toate

păreau de cocă, temeliile de piatră și palafiticolii de sub buzele orașului plezneau ca niște arteficii, baldachinele cu statui se subțiau ca și cînd cineva le-ar fi supt măduva ; ceața le rodea, făcea din ele niște fuse luminoase. Nu era nimeni în pustiul acelei pieți ce se lungea ca și cînd din uriașul ei trapez nu rămăsese decît un culoar găunos, și el întunecat ca și cerul ce contrasta cu acea apăsare a apei, albe, pline de spumă, ce căra totul spre mare : coronamentul fațadei, triglife, himere, dragoni, putti, metope, baghete, lăcrimare, echine, inele, vimperguri în acolade, console, statui furate grădinilor ce se chirciseră și arătau ca uriașe strafide coapte sub un soare lichefiat, aflat deasupra campanilei ce se clătina și ea ca o uriașă lumînare roșie, elastică, gata-gata să lovească bulbii de aramă ai basilicei și caii pontificali ai quadrigei. Nu-i era frică ; ceea ce simțea era numai un mare regret ce se năștea în el la privirea catastrofei ce nu mai putea fi evitată ; apa căra totul și piața rămînea singură ca un stadion de piatră pe care numai rămășițele coloanelor se mai tîrau într-o ultimă sforțare de a rămîne pe terra ferma ; loggiile de piatră erau sdrobite de tumultul viril al valurilor, odată cu sălile hipostile sfărîmate, terciuite, cu cosciugele de lemn ale stranelor de lemn de palisandru, cine știe cînd lucrate cu dăltița și o veselie ciudată îl încerca. Totul se ducea de rîpă, totul era cărat de valul uriaș care spărsese Ducalele, cu ferestre cu tot, cu treflele și cu maurii de bronz ai Turnului orologiului, cu toată acea viață tri-vială, fericită a Veneziei ; poate așa era mai bine, ca apele să înghită totul și el să scape din acest naufragiu și atunci, și Trimisul, și ceilalți puteau să piară ; Vimercatti, fratele său, Barbaro, Christo și prietenii lor care nu mai voiau să-l vadă...

Pe urmă simțea frigul pînă în sînge, de parcă totul ar fi fost de ghiață în el, ca și cum într-un arbore ar crește un altul de cristal, Venezia devenea un fel de cimitir vînăt, în care mai atîrnau puținele resturi de coloane ciuruite, găunoase în care Buranul își cînta solemnele elegii. Campanila se înroșea la un foc sosit de undeva, din adîncurile reci ale lagunei și un mușchi gălbui urca pe resturile ei, funii murdare sugrumau piatra scăpată din dezastrul glacial. Creșteau uriași palmieri pe care sepii și melci urcau tăcut, vătuit, cu o foame neînchipuită, plante și tufe

secrete ale mării, o invazie de mîzgă, rapace, cu rădăcini furioase ce începeau și ele să roadă temeliile crăpate ale pieții și înghițeau cu ferocitate campanila. Totul în lumina unui cearcăn verzui-albastru în care soarele fierbea lent ca un sîmbure. Ecourile unor voci de înecați soseau din larg, cerînd ajutor, glasurile erau ruginite, uriașe, ecourile poate le făceau astfel ; ele se repercutau în ce mai rămăsese în picioare din ferestrele ca niște ochi morți ale fostelor cancelarii, niște văgăuni somnoroase, din care ieșeau caracatițe, și totul se transforma într-o pardoseală plină de mîzgă rece pe care Hrisant aluneca ; o căuta ca în somn pe Herula și din toate vechile palate ale orașului nu mai rămăseseră decît cîteva cupe răsturnate de bronz în care clocotea un abur cîlțos, și trupuri reci, înghețate pluteau deasupra, figurile înecaților aveau numai rînjete pe fețele spectrale și caracatițe înfometate alcătuiau ciorchini străvezii, mucilaginoși, o piftie uriașă ce plutea spre insula San Giorgio Maggiore. Cerul era plumburiu, nu adînc, ca o cupolă sufocantă, simțea că se înăbușe ; vedea San Michele plutind cu mormintele lui de piatră, ca o navă uriașă și din margini se rupeau lespezi pe care erau scrise cu litere de aur numele nobiliare ale bunelor familii. Pe urmă tot ce era sumbru și devorator cădea într-o stoarsă lumină galbenă și din zidurile bisericii Santa Maria della Salute ieșea Herula Lucrezia, cu icoana Verginei Mesapondissa în brațe, alergînd pe dalele pieții. Bazine de piatră se recompuneau în apa ce stagna de data asta, și fîntînile reisbucneau cu șuvoaiele lor de apă cristalină, ciudata înseninare era acoperită de un val mat în care din nou totul se pierdea și se recompunea. Herula Lucrezia Vimercatti dispăruse parcă înghițită de apele clare în care biserici și palate erau spălate. Cearcănul de lumină de deasupra campanilei se făcea roșu și cărămida părea a fi luat foc, pavelele aveau o catifea strălucitoare pe care Hrisant aluneca în căutarea lui înfrigurată. Sub bolțile din care mai ciuruia varul, se zăreau scări cărate de un curent misterios, rampe de lemn, un perete diaconic, cu sfinții lui mîncați de vreme din care curgeau rumegușul și sfeșnicare, și trepte erodate de sare, un mîl ce devenea un rîu mocirlos acoperea totul și scena atît de limpede a San Marcului cădea într-un rîu noroios în care totul se murdărea și devenea schele-

tic. Ducalele erau numai ruine albastre, mîncate de spumă și nimic nu mai amintea strălucirea lor furată de adîncuri ; scoici uriașe clincăind la curenții apelor ; Hrisant se afla pe un fund de mare prin care vedea o altă Venezie, părăsită, fără viață, numai cu niște ziduri răpănoase pe care melci băloși urcau tăcuți. Un rîu mic scurgea mîlul cu o încetineală obosită, și într-un ultim efort de a se trezi, de a depăși acest coșmar, Hrisant mai văzuse ocnele de la Priggione, crăpate, invadate de o paraginǎ verzuie. Sub Puntea suspinelor trecea, într-o gondolă un heruvim abia lopătînd prin nămolul gros, cafeniu, mirositor, cu o gesticulație leneșă, ca și cînd ar fi fost ultimul martor al strălucirii orașului profanat ce nu mai exista...

Afară bătea cineva cu forță în poarta dinspre canaletto. Era probabil Christo cu o veste rea. Îl lăsase să aștepte multă vreme, prefăcîndu-se că nu-l aude...

*

I se făcuse dor să audă o pasere cîntînd. Unde vor fi fiind canarii aceia de patru note, pe care nu-i trimisese Principelui, tot în coliviile lor, ori i-au mîncat pisicile de foame ? Dar caii ungurești, falnici, ce-i băteau pe cei orlofi ai fiului lui Pandele Colportoriul, zis Alexandru Mavrocordat, cel ce speriase Bucurescii cu o asemenea podoabă. Totul pierise în zarea din urmă a vremii. Iusufache se uita la el ca la un nebun cînd mai întreba de ei.

— Ai uitat, măria ta, că s-au stins și lighioanele cîntătoare, și caii, care de nemîncare, care de neiubire, că pe toate le-ai lăsat de rîpă.

Hrisant nu-i răspundea ; se uita numai în cerul adînc al acelei veri. Se simțea slăbit, nu s-ar mai fi sculat din patul lui. Bătea un vînticel dulce, dinspre morile de la Radu Vodă se auzea clănțănitul uscat al roților. Miros de nămol și de gunoi ; undeva, în curțile sparte de amiaza leșinată gîgîiau cîteva gîște. Bătea un clopot în dungă și la Baia Mitropoliei, Teodat pularnicul lovea cu un melesteu țucalele sale ce sunau dogit.

— Cîte ceasuri să fie ? întrebase pe sluga cea credincioasă.

— Nu mai am ceas, l-am lăsat amanet, zisese fără vreun regret Iusufache.

— Nu, că eşti nebun ! Cum aşa ? !

— Bine, cum se amanetează, de luna viitoare nu mai am ce-ţi mai da de mîncare. Şi aşa nu prea te înduri, mai mult cu apă te ţii, dar eu, în schimb, trebue să te spăl, să te curăţ, te-ai uitat în oglindă cum arăţi ?

Nu se uitase şi nici nu dorea.

— Parc-ăi avea o sută de ani. O să prinzi rădăcini în pa-tul ăsta.

— Mai bine ţine-ţi gura ! Unde-i secretarul livonian ?

Iusufache iar făcea un cap mare, arătînd o uluire nemaivăzută.

— Cum aşa ? A uitat înălţimea ta că a fugit acela cu tot ce mai sfeterisise ?

— Nu se poate ! Azi dimineaţă l-am trimis să se ducă la ovreii din Bărăţie să-mi aducă un Sbornic, cu viaţa mitropolitului Haliciu, o carte adîncă spre buna gustare a citirii ! Cum de-mi torni prostii ? !

Iusufache căscase a plictiseală.

— Dacă nu mă crede, măria ta să-l aştepte pînă la Crăciunul viitor. Pe unde o fi el acuşica...

— Azi aş mînca fazan, făcea Hrisant ca să schimbe vorba, cum făcea de cîte ori nu se mai înţelegeau din motive pe care nu le pricepea.

— Terci, asta avem, şi acela că ni l-a adus Lolea, lumînărarul care-şi face pomană cu noi.

— Cum terci ? Nu-mi trebue terci...

Avea un glas slab, tînguitor.

— Atunci o dulceaţă de trandafiri cu apă rece, e tot ce mai am...

— Păi nu ţi-am dat eu tot ce mai aveam, pietrele alea cu care te-ai dus la telali, puteam trăi din ele, zece ani buni...

Iusufache rîdea tare ca un ghiolgan :

— S-au săturat și telalii de pietrele măriei tale, le-am dat una cîte una gîștelor lui Guşe Fotino, de-a cumpărat casele din vecini. Ele, ca neşte tîmpite ce sunt, le înghit ca pe grăunțele de porumb...

— Nu se poate, eşti nebun ! Te-ai dus cu ele la bijutieri, să-i întrebi ?

— Nu m-am făcut de rîs odată cu răşinile cele măsluite ?

Hrisant credea că înnebuneşte : doar servitorul uitase că nu erau pietrele false cu care voise să ia gura tîrgului, ci cele vreo zece-cincisprezece diamante veritabile pe care le găsise din întîmplare în grămada de corespundență și fogliete vechi și în care aruncase, fără să-și dea seama, la sosirea în Bucuresci, geanta aceea cu acturi de la Venezia și lucrurile cele mai prețioase. Pe urmă, o ceață i se pusese parcă pe creier. Nu-l mai întrebase nimic ; cu alt prilej îi spusese din nou să caute pietrele, că nu erau din cele false, dar Iusufache se sbîrlise la el :

— Mai lasă-mă, măria ta, cu prostiile, ce pietre bune ? Sunt neşte sticle, parcă nu le-am văzut eu ? Mai am una, am rătăcit-o pe sub pat pe la mine, o s-o caut și o să mă duc să o arăt, dacă tot ții la asta...

Dar nu se dusese încă. Hrisant nu mai întrebase nimic, era ostenit, ostenit, tot ar fi dormit, doftorii nu-i mai dădeau eterurile pe care le cerea pe o hîrtie scrisă pentru că servitorul nu mai avea cu ce le plăti, erau scumpe și mai și rîdeau de ei amîndoi :

— Să scoată giuvaerurile cu care se lăuda, și să dea odată sărbătoarea aia, de Săptămîna nebunilor, pe care ne-a tot făgăduit-o și nu s-a ținut de cuvînt, tu nu vezi, Iusufache, că boerul tău era scîntit de cînd a venit, ba ne-a mai băgat și la cheltuială pe toți, de l-am crezut și cu ce ne-am ales ? Unul încă și-a pus și sbilțul de gît că și-a prăpădit tot ce strînsese ca să-și croiască haine pentru a lui și pentru el, să facă față la acea pomană de sărbătoare neținută...

Hrisant o lua de la cap :

— Și tu chiar crezi că secretarul meu livonian m-a lăsat și a plecat ?

— Dar cum ?

— Nu l-am omorît eu cumva ?

Avea niște ochi goi, pustii. Servitorul nu se înspăimînta, dar în mintea lui își căina stăpînul.

— Ei, nu, că-i bună ! Păi eu l-am dus la poștalion, o fi pe la el, pe la Riga, prin striinătăți. A plecat sărac ca un ou, cu ce avea pe el, te-a slujit cîțiva ani pe degeaba, vindea ce strînsese, numai ca să te ajute și, cînd n-a mai putut, dus a fost. Să nu te afle mort în vreo dimineață...

Pe chipul răutăcios al beizadelei se arăta un zîmbet plin de șiretenie.

— Ăla era poate vreun frate geamăn al său, dar să știi de la mine că eu l-am gîtuit într-o noapte cu un laț de mătase. Dacă vrei să te convingi, sapă sub scara filegoriei și-ai să-l găsești acolo...

Iusufache rîdea sufocat de atîta greață :

— Ei, cum așa, că nu mai ai puteri, nice să te dai jos din pat ! Cum să-l fi omorît, și cînd, pe acel frate geamăn pe care i l-ai dăruit ? Și pe urmă ar mai fi trebuit să mai și sapi, și pămîntul e tare, și lopată de unde să fi avut ? Și cine să ți-l care, și cine să te ajute ?

Rîdea și el cu o răutate neascunsă, ca și cînd ar fi vrut să-l jignească, deși i se făcea milă de nebunia ce-l cuprinsese pe boer.

— Dacă vrei să crezi, bine, dacă nu, nu...

Iusufache, că tot n-avea ce pierde, îi mai dădea sfoară :

— Și, adică, de ce să-l fi ucis domnia ta pe secretar ?

— Ei, era o taină care ne lega, nu pot a o spune...

— Nu-ți mai dau mîncare la prînz dacă nu-mi mărturisești. îl amenințase într-una din zile, cînd povestea se repetase și curiozitatea lui Iusufache nu mai avusese margini.

— Cum, adică, nu mai îmi dai de mîncare ?

— De ce ți-aș mai da ? Nu m-ai plătit de nu știu cînd, mi-am amanetat și ceasul pe care mi-l dăruisei, atît am mai putut face pentru măria ta, și, dacă vrei să știi, mă țin din pomana vecinilor și stau aici și cînd nu o să mă mai pot mișca, o să murim amîndoi de foame...

— Să murim de foame ?

— De ce te miri ? Nimeni nu mai vrea să știe de noi, ne-au lăsat cu toții...

— Și femeile mele care m-au iubit ?

— Unele au murit, altele au plecat, ce-a mai rămas nu se mai uită într-acoace, au amanți, au cine le sprijini bătrînețele, pentru că sunt bătrîne de-acum, nește babe...

— Ce tot vorbești ? Și Neranțula Mavrodin ?

— Și... Cîtă vreme a curs pe Dîmbovița, habar nu ai. Privește-te în oglindă și o să te vezi. Te-a mai ținut prescura pe care ți-am dat-o și pomana celor din jur, cei mai săraci. Mai bine mi-ai spune ce era cu secretarul, de ce l-ai ucis ?

— Păi nu spuneai tu că nu l-am ucis și că a plecat de bună voie ?

— Ei, glumeam, se vîra Iusufache în jocul nebunului.

— Atunci îți spun. El era Trimisul..

— Ce Trimis ?

— Nu-ți spun decît dacă juri după mine.

— Jur !

— Unii ca aceia să fie procleți și afurisiți și anatema de vlădica Isus Christos și de cei 318 părinți de la Nicheia, așișderea și de vlădicia mea, și să aibe parte la un loc cu Iuda și cu Asia și pietrile, și fierul să se topească iar trupurile acelora să nu se mai topească în veci, dacă vlădicia mea va spune ce a aflat acum. Iusufache îl îngînase, cuvînt cu cuvînt.

Trimisul era cel ce mă visa și trebuia să ia banii și să-l cumpere pe Terziman... dar să nu spui la nimeni un cuvînt ; jură-te și pe oasele mamei tale care zac cine știe unde îngropate...

— Ce Terziman, ce bani ? se mira intrigată sluga la auzul unor astfel de vorbe.

— Lucruri confidențiale, ce știi tu ? Trebuia să ajung Împărat la Bizanț. Ai auzit de Bizanț ? M-ar fi încoronat în Sfînta Sofia și ar fi cîntat coruri îngerești, dar n-a fost să fie...

Basme de dus dintre cei vii, gîndea Iusufache și vechea lui dragoste față de beizadea îi spunea că nu putea să-l lase în voia Domnului, pentru că într-adevăr ar fi murit de foame fără el. Îl știa de tînăr, îl cunoscuse de cînd se întorsese din Pera, pe unde fusese și el, cu cinstitul său părinte și cu toată spița lor boerească, din os domnesc. Dar gîndul la împărăția Bizanțului era prea mult, închipuiri făuritoare de-ale sale, născute din pravurile pe care le mai găsea prin colțuri, mucegăite, vechi, pentru că doftorii din Bucuresci nu-l mai lăsau să le ia și spicerii nu-i mai vindeau.

Între timp, Hrisant adormea pe neașteptate, aţipea preț de un

ceas, cît își mai făcea el treaba pe afară, pe la amurg se scula și-l punea să umble la minavetă. Aceasta se hodorogise, i se stricase un arc, horcăia mai mult decît cînta un marș turcesc, ori o romanță grecească, tristă, tristă. Pe el nu-l supăra la ureche, părea că nici nu mai ascultă, ori îi cînta în cap vechiul instrument care umbla ca lumea în alți ani ce trecuseră, pompoasele zile ale plăcerii și tinereții. Și cerul avea și el o leșie, se împurpura pe urmă ; sub orizon treceau paseri ciudate de cîmpie, negre, plutind leneș, cum leneș era totul în acest oraș, Bucuresci...

Memoria i se întuneca puțin cîte puțin, un șir de fapte nu mai aveau nici o logică și le povestea fără să aibă vreo legătură între ele ; căuta să retrăiască acea ultimă parte a vieții sale de la Venezia, a rupturii de Herula Lucrezia Vimercatti, căutîndu-i un înțeles. Fuseseră epoci în care o credea nebună, cînd ea îi spunea că de fapt el dorește să scape de această dragoste ce-l putea împovăra și svonurile că băncile nu-l mai creditau nu erau decît niște șiretenii ; atunci reproșurile furioase creșteau într-o avalanșă de insulte : „Știu bine ce vrei să faci ; după ce ai trăit cu mine, după ce m-ai compromis, vrei să te întorci în Răsăritul acela despre care îmi vorbești ca despre Paradis, dar mie puțin îmi pasă ; putem vinde tot ce se află în acest palat, și sunt destule, ca să trăim un an-doi, fără atîtea petreceri și jocuri, pentru că ele te-au pierdut ; tu nu pe mine m-ai iubit ; ai iubit luxul acestui oraș ; ai iubit ceea ce dincolo nu ai avut : o femeie ca mine ; această risipă ce te-a ruinat și prieteniile costisitoare ; iubești să iubești ; și anume să iubești în Venezia care este un fel de scenă pe care te-ai arătat ; dar dragostea e ceva mai profund decît îți închipui ; eu o cunosc în toate felurile : iubești ca să iubești cum dorești tu, pentru că ești egoist ; te lași iubit ; nu iubești, te prefaci că iubești; spune dacă nu am dreptate? Dar eu mă voi prostitua, și știu s-o fac, pentru a sta lîngă tine chiar de vei fi scos afară din palat. O să găsesc cu ce ne va rămîne o locuință mai ieftină și o să trăim împreună, puțin îmi pasă de Vimercatti și de tot ce face el ; dacă e nevoie, voi vinde cavoul acela pe care mi l-ai răscumpărat și tot ce mai am, bijuterii, daruri nebune de ale tale ; mai ții minte, mi-ai trimis două zaruri de aur, un dar cum se făcea Dogilor și cu care o să ne descurcăm multă vreme ; am toate tabacherele arabe pe care ai aruncat o grămadă de bani și emailu-

rile scumpe, la care putem adăuga covoarele și mobila ; din păcate, n-o să putem răscumpăra cheltuielile făcute pentru restaurări ; dar dacă Alfano Stradiotte se va bate cum trebue, mai scoatem ceva și de aici ; aș vrea să nu te mai văd atît de îngîndurat, mi se pare că asta îmi dă iar gustul morții ; știi cît mă gîndesc la gondola care mă va duce și pe mine la San Michele, străjuită de îngerii ei de gips auriți...“

Afară vîntul de toamnă mișca frunzele uscate ale grădinii palatului Caragua pe aleile umede și ceața vătuia ferestrele plumbuite ; focurile ardeau cu trosnete mari, umezeala dispărea puțin cîte puțin, uriașele blănuri albe păreau roșcate în jocul flăcărilor, un parfum greu de mosc plutea în aerul veșted ; ceva nu mai semăna cu nebunia de la început ; cu prospețimea inițială a acelei dragoste atît de ciudate ; o oboseală vagă îi lua în stăpînire ; se iubeau cu o falsă foame ; sărutările aveau parcă aceeași intensitate ; dar osteneala era mai grea după aceea ; un desgust al cărnii îi făcea greoi, absenți; tăceau mai multă vreme, ascultînd obloanele sgîlțiite de vînt. Era vremea cînd la Ridotto se pierdeau sume mari și vechiul jucător din el îl rodea pe Hrisant ; se plictisea, ciudat, deși dacă ar fi părăsit-o nu ar fi știut cum să se întoarcă mai repede înapoi. O melanholie stranie îi învăluia. Dragostea lor se ruina, cum se ruinau odăile acestea, și ei o simțeau. Din obscuritatea colțurilor înaltelor odăi casetoanele aurite trimeteau o vagă lumină sporită de focurile ce se stingeau încet. Atriumul și băile verzui păreau niște sere ; peștii cei lacomi se pîndeau dincolo de plantele care le ascundeau trupurile negre și șerpuitoare. Nu reușiseră nici ei să se distrugă unul pe celălalt, Hrisant le vedea numai cozile fastuoase ce se învăluiau, și umbra rece și feroce ce se strecura în spatele celeilalte umbre, și ea la fel de rece și feroce, și priveau la nesfîrșit amîndoi la acest joc al morții ca și cînd ar fi pariat și chiar pariau fiecare în gînd pe cîte un astfel de luptător rapace, dar niciodată ei nu oboseau, noapte și zi se pîndeau neostenit, neadormiți, veghind momentul de slăbiciune al celuilalt ; plantele se ofileau, apa se învechea, trupurile acelea niciodată nu trădau vreo oboseală. Afară vîntul și ploaia măturau fucsiile care scoteau un sgomot sec. La intrarea din spate, acolo aștepta mereu, sub un coviltir, un gondolier tăcut, ca și cînd nu ar fi existat. În Torre del'Orologio orele băteau tîrziu, parcă niciodată exact; ar fi trebuit ca ea

să plece, dar nu pleca, tocmai pentru ca Hrisant să nu o bănuiască că se grăbește, și el dorea să rămînă singur, să-și pună ordine în gînduri, dar Herula nu se mișca ; trupul îi devenea rigid, o simțea cum îl pîndește : „Te-ai plictisit, spunea, cunosc senzația asta, carnea ta nu mai emană un suflu de dorinți, nu mai asuzi cînd mă simți lîngă tine, și sărutările sunt fade". Privea florile ce se fanau tăcut lîngă uriașul pat cu polog, risipite pe mozaic sau pe covoare. Aerul se usca în jurul lor cînd pălălaia creștea, pentru că slugile aveau o știință de a așeza bușteniі într-un fel de piramidă ce scădea ușor, lăsînd sub ea numai un rumeguș pufos, auriu, ce-și schimba culoarea, devenind cînd brun ca berea, cînd galben ca trandafirii de Isfahan, ce-și trimeteau ultimele mirosuri atît de depărtate și ciudate, un miros de deșert, un miros sterp ca aerul din jur. „Soțul tău se ruinează dacă-l mai lași atîta vreme singur", îi spunea și ea se ridica brusc și voia să plece. „Mă gonești, am știut că va veni și clipa asta, spunea, sunteți toți la fel." O ruga să nu plece, ea începea să vorbească fără șir, parcă psalmodiind niște versuri sau spunînd fraze fără șir : „San to fosmu se agapo, den to erata mistico, tha to farnaxo na acusti se disiche Anatoli..." Alături, pantofii de mătase și rochiile mototolite. Îi plăcea să rămînă goală cît suporta frigul, pe urmă se învăluia în blănurile moi, strălucitoare care-i mîngîiau pielea. Își freca sînii cu ele și atunci celulele aținate se ridicau ca niște ventuze din trup într-o voluptate nesățioasă. „Ia-mă !" gemea și se răsucea, ferindu-se de el, depărtîndu-se, și Hrisant trebuia să se tîrască, s-o ajungă, și ea îi scăpa și iar se depărta ; fugea, rostogolindu-se pe recele mozaic care-i rodea pielea, cît mai departe de el ; se apropia de uriașul cămin în fața căruia lua un chip sălbatic, luminată de flăcările potolite, vinete, tîrîtoare și se apropia aținat, dar ea îi scăpa, mereu frecîndu-și pielea de blănurile scumpe. Afară vîntul se întețea, obloanele clănțăneau straniu ca un tropot sălbatic. Pajerele de deasupra scaunelor pontificale, luate de cine știe unde de Stradiotte și de misiții lui, ori de secretarul livonian, aveau un luciu mat în depărtata scăpărare a focului ce mai trebuia alimentat cu bucăți de lemne de care ei uitau totdeauna și urmărirea, tăvălirea femeii pe recele paviment se lungea. Sticlăria și ceramica din pòrtego sclipeau rece. Pe pereții

acestui habitaclu ocult ramele grele de lemn aurit lăsau să se vadă puternicele trupuri veneţiene, portrete de dogarese îmbătrînite prematur în astfel de încăperi, în vestminte sumare, alături de privirea rece, indiferentă a soţilor care se uitau la ele ca la niște streine. Sfinţi cu aureole greoaie învăluiau compoziţiile academice ca să dea un aer cuvios acestor intimităţi. Labirintul aurit al plafonului, obturat de grinzile greoaie, ici-colo, oferea o mai mare adîncime încăperii sub care se simţeau înstrăinaţi și mai mult ; dantelele vechi ale perdelelor mîncate de praf pe la poale miroseau a pustiu, dar ei nu-și simţeau decît trupurile aţîţate ce se urmăreau pînditor, cu o lene sau o aprindere, mereu reînnoite. Stucul închipuind frunze de viţă de vie, stilizate și colonetele ce susţineau unele bolți, și ele de marmoră, măreau și mai mult senzaţia de răceală. Ornamente obscure și stranii se iveau din unghiuri nebănuite, cînd oboseau și stăteau spate la spate, sau unul lîngă celălalt căutînd ceva cu privirile sub plafoanele pe care restaurările nu le scoseseră din obscuritatea lor. Pieile aurite, un goblen ostenit pe care secretarul livonian îl găsise la un preţ convenabil acoperea un perete ; scene de vînătoare cu un inorog : cornul său era de fapt un phalus încărcat de dorinţă ; ochiul lui rece scurma desișurile unei păduri pline de frunze, totul avea luxurianţă, numai vechimea și rozătura cusăturii îi dădeau relief, și nebunia ornamentală continua în niște intarsii de pe un perete ale unei încăperi mici care conducea spre băile luminate tot timpul, acoperite, spre locul în care se aflau, de covoare palide. Chenarele de marmoră ale înaltelor uși opreau toată profunzimea creată de jocul umbrelor și al focului. Prea multe figuri, festoane, capete și busturi în aceste locuinţe prea mari; în cele cîteva clipe de răgaz ale prelungitei vînători, își amintea cu înduioșare de conacele lor de ţară, de casele încăpătoare, pline de lucruri care le micșorau, creînd intimitatea, ele nu aveau aerul muzeal al palatului Caragua. Undeva, alături, curgea o fîntînă ; gura unui delfin lăsa o lavă argintie care umplea un bazin. Neptunul cu trident, greoi și aproape trivial, se scălda în apa lui pînă la genunchi, vînînd ceva ce nu se vedea pe fundul de piatră. Uneori Hrisant arunca acolo perle și mărgăritare care luceau albastru sau

argintiu, mărite de unda transparentă a apei mereu primenite. Piatra de Verona avea o brumă gălbuie de parcă de undeva din fundul micului bazin ar fi stat să răsară niște nuferi. Vaze cu o mărunțită vegetație înconjurau bordurile ; ei ajungeau aproape de ușile uriașe și se rostogoleau dincolo, apropiindu-se de masa plină de argintărie. Deasupra ardea o lanternă, putea să intre cineva să aprindă focurile pentru masa de seară ; era cinci sau șase după amiază, pe canal hălăduiau vînturile ; se auzeau strigăte guturale dinspre Zecca, tineri nebuni se băteau cu sete pentru vreo putană ; Hrisant o ajungea pe Herula, care avea o dexteritate ciudată de a-i scăpa chiar atunci cînd credea el că e mai aproape de a o prinde și iar se rostogoleau pe covoare. Oboseau, dar el nu renunța ; se loveau de ușile grele și ajungeau în vreo galerie, se reîntorceau în aceeași nemiloasă pîndă, curmată de sărutări, de scurte supuneri cînd îi simțea sînii aspri sub el și trupul gata să-l primească, dar ea îi scăpa din nou și el o înjura scurt cu niște cuvinte țigănești, pe care Herula nu le înțelegea ; nu era greu să-și dea seama că însemnau de fapt trivialități ce numai în acele momente puteau fi spuse de gurile lor mușcate și pe urmă ea se prefăcea că a obosit și-l aștepta, și-l lăsa s-o cotrobăie pe mutește, mușcînd-o fără să scoată vreun cuvînt ; mîrîind ca o cățea. Oglinzi obosite, undeva, deasupra sau lîngă ei, repetîndu-le imaginea încordată, aproape confuză a celor două trupuri ce se căutau, și unul dintre ele scăpa de sub celălalt, ca în jocurile peștilor voraci din acvariul opac ; himere, paseri sculptate în picioarele roșcate de lemn, pe care le atingeau cu spatele, și, deodată, ea se lăsa învinsă, privindu-se hăituită într-o uriașă Sansovino, coclită, cu ape grele, neguroase, cu un chip de sălbatică, albă, goală, cu sînii atîrnînd ca niște grele ghiulele, cu părul lăsat pe ochi, de sub care dorința mereu stîrnită îl chema ca s-o posede, stînd ca animalele și urlînd cînd îl simțea, tot, în trupul încordat, plin de bucurie ; și gura ei rostind cuvinte porcoase, mîngîieri și nume necunoscute, de sfinți, de iubiți uitați, de îndemnuri; urlete și implorări într-un limbaj umilitor care ar fi rușinat-o dacă i l-ai fi amintit după aceea, și chinul acela ce se transforma într-un urlet comun de plăcere, se termina cu prăbușirea amîndurora pe mozaicul rece, cu privirile înghețate, reci, stinse ; și ea îl im-

plora să nu reînceapă, dar tocmai asta îl hotăra să o ia de la cap și Herula urla și-l ruga să înceteze, făgăduindu-i orice, dar Hrisant era neînduplecat și începea iar o luptă îngrozitoare ; femeia încercînd să scape dorinței nebunești, aproape fără scop, stîrnită tocmai de suferința ei voluptoasă, sătulă, dar dornică în același timp, din mai ales nemărturisita sete de a se umili, de a-i cere iertare, de a făgădui că a lui va fi, în vecii vecilor, și el, mînios, urînd-o și spuindu-i că nu o crede și că vrea să o sature de el odată pentru totdeauna, și mereu întrebarea : dacă cineva a iubit-o atît de violent cît o iubise el, cu atîta nesațiu și sălbăticie, și ea jurînd că nu, și pe urmă după numai un ceas, rîzînd de el și batjocorindu-l : „Uite unde se afla atletul care-mi cerea să-i spun că nu am mai avut un bărbat ca el", și-atunci ura lui creștea, amintindu-și de alte dăți, cînd fusese păcălit și tot ce mai era viu în el îl făcea și mai sălbatic și o poseda iar cu o demență a simțurilor care o făcea să nu mai știe dacă visează, dacă e gata să moară, dacă îl iubește sau nu ; dacă ce i se întîmplă era adevărat, și dacă nu-i va fi după aceea rușine de ceea ce spusese și, mai ales, de ceea ce dorise să i se întîmple și i se întîmplase cu adevărat și încă la ce mod. Totul vibra în privirile ei ; damascuri și piei aurite, cadrele greoaie ale tablourilor cu dogarese și stinsele mobile, și vagile figuri înnegrite ce privegheau spectacolul cărnii și vîntul făcea să tremure afară obloanele, și parcă i se părea că trăiește în altă viață și că într-adevăr îl iubește, dar el nu o credea niciodată și pe urmă totul se potolea în ura și bănuiala lor veche ; tăceau ostoiți, ascultînd ploaia de afară și el își amintea de Christo, de Mario, de preoțelul acela și de cei pomeniți numai cu numele pe care nu avea să-i cunoască niciodată, șirul nesfîrșit de amanți care o posedaseră poate în același fel și cărora le strigase aceleași cuvinte porcoase și pe care-i rugase la fel cum îl rugase pe el, cerînd puțină milă, dar asta nu însemna decît cîteva ceasuri de ură și pe urmă dulcea împăcare ; era tînăr, trupul lui refăcea iute dorința de dragoste, cu o uluitoare capacitate de a repeta ceea ce repetau de atîtea zile și cînd, în sfîrșit, ceva întunecat, un fel de hău al singurătății se instaura între ei, și ea cu adevărat voia să plece, începeau reproșurile și certurile, și amenințările că se vor despărți

odată-și-odată, tocmai pentru că nu se hotărau să-i spună lui Vimercatti că viața lor dublă nu mai putea continua. Și Hrisant rămînea în palatul pustiu, bîntuit de vînt și singurătatea îi făcea bine, dormea cîte trei zile, abia mîncînd cîte ceva, se simțea bolnav, golit parcă de orice dorință, gata să nu se mai ridice multă vreme. Secretarul livonian se îngrijora, îi spunea că prietenii îi dădeau iar tîrcoale, ce se întîmplase oare, îi minţise Herula că bancherii îi împrumută din nou bani, că mai sosise ceva din țară unde el avea o stare destul de bună, cu care ar fi putut acoperi orice datorie și într-adevăr i se făcea dor de obscurele încăperi de la Ridotto, cu lumea lor amestecată și era încercat mai ales de un dor de revanșă, fiind gata să joace pînă îi va curăța, pînă ce va recîștiga tot ceea ce pierduse prostește în anul ce trecuse numai pentru a le arăta că e bogat și că poate risipi oricît, pentru că avea de unde. Pe urmă începeau jocurile de trei zile și trei nopți, partidele uluitoare de tarocchi și vremea nu mai conta, Vimercatti îl implora să nu-l curețe, pentru că de cîteva ori îl lăsase afif, fără un taler pe masă, dar tot el îl împrumuta ca să-l umilească și mai mult și iar îl curăța, și iar îl împrumuta permițîndu-i în cele din urmă să-și recîștige sumele pierdute, ceea ce îl fericea pe nenorocit.

Spre primăvară plecaseră la Malmocco, în apropiere, pe la vilele altora și încinseseră niște vînători cu lațul la pasere, umblînd prin crîngurile abia înverzite, mai schimbînd decorul plin de ape și vînt ; totul mirosea a iarbă, nu a nămol ; se puneau mese pe covoare, sub pomii abia înfloriți, se mînca miel ; alături susurau niște pîrîuri reci, limpezi, proaspete, în care răceau vinurile de Frascati. Slugi, vînat, grădini artificiale chiar în natura atît de simplă, totul îngrădit de mari ziduri, vegheate de paznici, ca nu cumva cei de afară să arunce vreo privire asupra acestor existențe private pline de petreceri; și iar focuri în păduri, noaptea și dispariții de perechi, dincolo de tufișurile abia înverzite, crude, și țipete de femei parcă violate în care el căuta să distingă glasul Herulei, care pleca cu Mazzacoratti sau cu Gianni Faggiano și o urmărea și o punea să jure după aceea că nici măcar nu se lăsase sărutată, și ea ezita, avea în privirile concupiscente acea nerușinată nemărtu-

risire, pofta și satisfacția că nu era așa, sau că, dacă era așa, asta nu se întîmplase numai pentru că nu dorise să-l înșele pe Vimercatti și nu pe el, pentru că pe el putea să-l înșele și trebuia să-l înșele pentru a-l pedepsi pentru Daria Fini sau alta, care-i ținuse locul într-o vreme cînd se certaseră, lucru ce nu se putea uita, și cearta se întețea ; uitau că se mai aflau și alții de față ; el pleca pe neașteptate în alte locuri, nu revenea cîte o săptămînă, lăudîndu-se că a întîlnit alte femei, Herula ar fi vrut să nu-l creadă, dar îl cerceta bănuitor și făcea totul, cu ajutorul lui Christo mai ales, să-i aducă la cunoștință că nici ea nu stătuse degeaba și că apăruse și altcineva în viața ei în afara celor știuți pentru că viața lor trebuia să le aducă mereu alte schimbări. Minciunile îi rodeau pe amîndoi, îi măcinau, ura creștea. Hrisant voia să fugă pe neașteptate din Venezia, își făcuse bagajele de cîteva ori, dar secretarul livonian îl înștiințase pe vărul Herulei că de data asta totul devenea serios și că s-ar putea cu adevărat să plece. Împăcările nu mai aveau atunci farmecul de altădată, erau pline de insulte și reproșuri, își aruncau unul altuia cele mai triviale cuvinte, pe urmă rîdeau pe neașteptate și își făceau semnul îndrăgostiților înainte de a se iubi din nou înfometați unul de celălalt, dar ceva se stinsese, cuvintele nu mai aveau parcă sens, reproșurile creșteau, despărțirile se lungeau. Ea lipsise mai mult de o lună sub pretextul că Vimercatti o cară în niște vizite prelungite, făcute unor oameni față de care era îndatorat, dar știa că minte, că pentru asemenea vizite nu era nevoie de atîtea zile, și atunci își trimetea iscoadele să afle cu cine petrecea. De cîteva ori avusese surpriza de a afla că Herula Lucrezia nu părăsise Venezia și că stătuse cu niște prietene, încuiate în casă, dîndu-și în cărți ca niște țigănci venite special pentru asta, ronțăind castane și bînd vin. Altă dată, vizitele pomenite avuseseră loc, erau de fapt serbări cîmpenești pe care Herula nu le gusta, dar trebuia să-i facă plăcere și lui Vimercatti, așa că nu mai avea ce să zică. Era parcă stăpînită de o chinuitoare sete a plecărilor și a schimbărilor ; asta o știa, era grecoaică ; se urca în căruțe țărănești, se scălda în rîurile mocirloase de pe lîngă Torcello care mai păstra ceva din primitiva Venegia, cum îi spunea ea, cu un cuvînt vechi, niște bălți puturoase,

pline de palafite și stîlpării pentru cîștigarea terenurilor din lagună, se amesteca cu negustorii de legume, cu suflătorii de la turnătoriile de sticlă, bea must acrit și ieftin, le asculta poveștile cu nevestele pline de copii, furate de la habotnicii părinți, dormea în corturi vegheată de lacheii lui Vimercatti, care pleca dis-de-dimineață după rațe în mica și noroiasa deltă, lăsînd-o singură să fiarbă fructe în niște vase uriașe în care se făceau magiunuri. O fericeau cabrioletele deșchiolate, care o cărau prin cine știe ce sate amărîte unde se întreținea cu femeile unor cărămidari, le cerea sfaturi pentru prepararea unor plante pe care le culegea cu ele din cîmpiile din jurul acelor așezări mizere, unde încă în martie se mai adunau cu roaba verzele din anul trecut, lăsate pe cîmp pentru a hrăni pe cine știe cine și în cuptoarele cărămidăriilor se mai ardeau cărbuni care înnegreau nobilele fețe ale doamnelor venite în aventură în aceste păduchioase cătune pentru a avea ce povesti la întoarcere. Se întorceau în Venezia aduse de cupeurile pline de praf, roase de drumurile proaste, cu niște cai de poștă, și ei dărăpănați, cu picioarele și crupele mîncate, cu ochii scurși, nehrăniți la vreme și osteniți parcă de un secol. Herulei îi plăceau focurile făcute pe cîmp, în micile insulițe încărcate de stuf unde orăcăiau broaștele pe care copiii le vînau și le frigeau pe bucăți de lemn, umezeala de noapte, ceața de dimineață, vîntul călduț de avril, și toate diminețile încărcate de mirosuri nemaipomenite de plante de apă, sălbatice, ghiolurile verzui, șerpii care mișunau printre picioarele lor goale, fără să le provoace frică. Intra în micile bisericuțe sătești, ale fecioarelor, toate muruite, cu turle de piatră și cu icoane primitive, în cimitirele pustii, pline de iarbă, umbla desculță și pe urmă îi arăta tălpile crăpate și înțepăturile de mărăcini și palmele pline de bătături de la ramele primitive ale bărcilor grele și nu scăpa ocazia de a-i aminti că în unele nopți dormise cu pescari tineri care aveau coșerele lor de stuf și nu lipseau detaliile asupra murdarelor paturi pe care nu se așeza decît un țol murdar, dar ce noutate, să te culci cu asemenea țărani, putea el să înțeleagă? Pe urmă totul era desmințit, Herula jurîndu-se că a mințit tocmai pentru a-l necăji pentru că nu știa unde se afla el și cu cine, și de ce nu venise cu ea, să o vadă cum împletea coșuri cu țărăncile și stingea varul în pi-

cioarele goale, plină de vînătăi pe care înainte le dădea drept urmele unor brutalităţi bărbăteşti ! Cununa cu Attillio Vimercatti perechi de tineri, asculta tarafurile primitive care însoţeau ceremoniile, vorbea licenţios în graiul lor, o amuza că aflase cum înjurau acei tineri, cînd nu-şi găseau nevestele fecioare şi le trimiteau la părinţi în darabane, cu caii bătuţi la sînge, intrînd urlînd de indignare în satele ultragiate unde se iscau bătăi cu partizanii socrilor, scandaluri ce se terminau după trei zile, uneori cu morţi, şi cel mai adesea cu răniţi sau chiar cu cîte o împăcare pe bani pentru insulta suferită de fericitul mire, gata să treacă peste neplăcerea suferită dacă i se mai dădea ceva la zestre. Pe urmă, sătulă de atîta mizerie îl chema cu ea în vilele patricienilor venezieni, la Friuli şi Bresciane, să-i arate bazinele lor cu peşti exotici şi scările care aduceau cu minunile celor din Cetatea Dogilor, mereu însetată de noutatea cunoaşterii altor oameni, de a gusta alte feluri de mîncare şi de a asculta complimentele noilor curtezani care o înconjurau de fiecare dată ca un roi nesătul sub privirile ironice ale lui Vimercatti. Acesta nu mai avea aerul fioros din ziua cînd îl cunoscuse, părînd mai curînd părintele Herulei decît soţul ei. Se pierdeau cîte trei pînă la zece mii de scuzi pe zi la cărţi ; Barbaro, care era realist, creştea suma dobînzilor şi Herula auzind acestea îl înjura în gura mare, dar lui nu-i păsa, doar pierdea şi el la jocuri, atît cît socotea că era onorabil, ca să nu pară meschin faţă de ceilalţi ; băncile trimiteau cîte o sumă rotundă de cînd începuse Hrisant să pună drept gaj moşiile lui din ţară pe care secretarul livonian le descria ca pe adevărate latifundii. Hrisant cîştiga, dădea bacşişuri mari, mai plătise din datorii ca să sporească încrederea celor mai bănuitori şi astfel trecu şi vara cu plăcerile şi voiajurile ei, cu anecdotele galante spuse la urechea femeilor chicotind de plăcere, cu plimbarea ocultă de seară şi, mai ales, cu petrecerile neuitate ale nopţilor cînd bîjbîiau în locuinţe necunoscute, în căutarea prietenelor de o noapte...

Toate acestea fuseseră cînd ? Înainte de plimbarea pe Brenta sau după aceea, în care antotimp venezian ? Totul devenea confuz, visa o partidă întinsă de basseta în care cîştiga porceşte ;

auzea rîsul milog al lui Vimercatti, implorîndu-l ca să mai lase ceva pe masă, dar se prefăcea că nu-l vede, îi evita privirile, și, dincolo, în spatele fotoliului său, ros de atîtea spinări de jucători, apăruse figura răvășită a Herulei Lucrezia, fixîndu-l cu ochi arzători.

*

Un cer amar, nourii pieptănau. piața San Marc, ziua aceea nu avea s-o uite curînd. Herula îi spusese în rîs, privindu-l cu o milă nesfîrșită.

— Ar trebui ca înaintea plecării să-ți inviți prietenii ca să petrecem pentru ultima oară...

Nu mai avea nici un rost să întîrzie în Venezia din moment ce totul se încheiase. Pe chipul ei de gips — nici un fel de afecțiune ; totul respira desgustul și răceala. Femeia privea la cerul fraged de afară. De la fereastră, Hrisant zărea Tetrarhii, asudați de boarea unei zile înăbușitoare de toamnă ce aducea aburi dinspre mare ; Sarrazinii păreau cu adevărat niște conspiratori uitați în piatra Veneziei.

— Ce rost mai are ? întrebase.

— Nu poți pleca ca un hoț din acest oraș, ar rîde cu toții și de amintirea ta...

Avea dreptate. O privise ca într-o iluminare și atunci încolțise ideea răzbunării, dar cum să se răzbune ? Cele cinci cupole de bronz ale Basilicii Evanghelistului mocneau în aerul putred. Leul Sfîntului Marcu răsfoia cartea cea mare, cu o aripă de piatră sub-țiată de ceață. Mirosea a frunză trecută de bergamot, cum mirosea la începutul toamnei ; veneau nesfîrșitele ploi, atîta lucru învățase și el ; marea avea să intre în oraș, învăluind acele calli de piatră cu parfumul ei salin. Trecea un covrigar cocîrjat ; din lagună suna clopotul unei corăbii rătăcite ; undeva, aproape, căutînd cheul.

— Andar in Candia, îi spusese Herula Lucrezia, ești ruinat, nu vezi, nici sănătatea pe care ți-o știam cînd ai venit aici nu o mai

ai ; de bani, ce să mai vorbim ? Ce o să faci cu acest palat ? spusese uitîndu-se în jur.

— O să-l las, așa cum este, cu toate lucrurile lui și cu ce am trăit în el...

Crezuse că o va înduioșa, dar ea măsura totul cu o privire înghețată.

— Barbaro se va bucura, zisese în cele din urmă ; o să-ți pună sechestru pe tot ce va găsi la niște sume de nimic, așa face totdeauna ; ar fi mai bine să vinzi...

Nu mai avea nimic din femeia pe care o iubise atît. Simțea și ea, dar nu făcea nimic pentru a-i schimba gîndurile.

— Nu se pleacă astfel din orașul vostru, spuneai chiar tu mai devreme. Cred că ai dreptate. O să-i chem pe toți și o să facem o petrecere de pomină...

Rîsese ca și cînd gîndul acesta l-ar fi făcut fericit.

— Nici nu-ți închipui ce bine îmi pare că vom petrece pentru ultima oară cu toți amicii noștri ; sper că ai să le spui la toți să vină, să zicem sîmbătă, e o zi bună ?

Ea îngăduise din cap, după o scurtă șovăire.

— Să nu lipsească nimeni : trebue să fac invitații ?

— Dar cum ?

— Perfect. Secretarul livonian se va ocupa de asta. Tu vei veni ? Înmormîntările nu sunt prea vesele.

— Pe cine o să înmormîntăm atunci ?

— Dragostea noastră va fi dusă cu gondola la San Michele, acolo unde sunt cărați toți morții... Te aștept deci sîmbătă spre miezul nopții, după obiceiul vostru venezian. Nu-l uita pe Attillio...

— Soții, dacă ai băgat de seamă, nu prea se arată în lume cu soțiile la Venice ; nu e de bun gust...

Își aruncase pelerina de tabarr cu guler de jder peste umeri, acoperindu-și rochia subțire care-i desvăluia gîtul prelung, fără colanul de perle ca niște boabe de rouă, cu care voise de cîteva ori s-o sugrume în ceasurile lor de dragoste. Se oprise în ușă :

— Atunci, pe sîmbătă noaptea... Se latrevo, se potho, ti alo thelis na su pó, gia na pistepsis poso e sena agapo...

Cuvinte dulci, greceşti care nu mai aveau acum nici o semnificaţie.

*

Pe Marchizul Mazzacorati l-ai invitat ?

— Cum nu ? se mira secretarul livonian, palid în acel miez de noapte trecut, cînd în palatul Caragua nu se afla încă nici un musafir.

— Dar pe baronul Campagno ?

— Am lista ; cum trimeteam invitaţia, cum tăiam un nume...

I-o arătă, dar Hrisant nu voise s-o privească. Repeta numele musafirilor ce nu se arătau încă.

— Şi pe ducele Corigliano ? Şi pe contele Luchesi Palli ? Dar pe marchizul Ottoboni ? Spune ?

— Pe toţi. Cu soţiile lor. Care au... Şi pe signor Mario, şi pe signor Gianni Faggiani ; şi pe baroana Giovanelli, şi pe signor Vimercatti şi pe fratele său, Barbaro ; pe signora Daria Fini, şi pe signor Gentile Labia, citea el lista imperturbabil ; şi pe părintele Mocenigo Bezzoni...

— Cine a dus invitaţiile ?

— Beccafumi.

— L-ai controlat ?

— L-am însoţit ; el prezenta invitaţiile ; îl aşteptam în gondolă.

Nici măcar Christo nu venise, pe care nu-l invitase, dar care sosea nechemat acolo unde se întindea o masă sau începea un joc de cărţi.

Privise încăperile pustii în care lumînările ardeau leneş. Un vînt uşor le mişca flacăra ; uriaşele mese încărcate de mîncăruri, fructe şi băuturi îl scoteau din sărite pe Hrisant, şi asta secretarul livonian înţelegea foarte bine.

— Poate mai întîrzie, după prostul obicei venezian, îngînase el, nu prea convins.

Nu-i răspunsese : s-ar fi putut întîmpla şi lucrul acesta, dar ca pînă şi Christo să nu se iveaască pînă la un ceas atît de înaintat, asta nu era lucru curat. Furnizorii se întrecuseră pe ei cărînd vi-

nurile de Soranzo și primii struguri brumați din acel an, strălucind și plini de o sevă chihlimbarie. Erau așezați în piramide, revărsîndu-și ciorchinii aurii peste bordurile de argint ale talgerelor. Se auzea curgerea fîntînilor interioare ; aerul era înăbușitor ; afară, cerul jos, încărcat de ploaia ce se pregătea să asedieze orașul arunca un zăduf ce se strecura pînă în saloane. Pe tăvile uriașe langustele în uleiuri strălucitoare se sleiau de căldură, sosurile deveneau rîncede, se degradau ; francolinii se desfrăgezeau, trebuiau puse bucăți de ghiață peste ei, dar asta le-ar fi alterat gustul, Muscatul dulce, greco și Chiarello de Alba se încălzeau în carafele subțiri de Murano.

Hrisant își privise de cîteva ori ceasornicul. Trecuse de unu, pe canaletto-ul de alături nu se auzeau nici un fel de lovituri de lopeți de gondolă.

Secretarul livonian, neclintit, aștepta lîngă ușa balconului, privind afară. Fulgera ; de departe, pe acoperișurile veneziene băteau primele rafale de ploaie.

— Nu mai vin, spusese.

Celălalt privea nemișcat siluetele palazzourilor. Fazanii copți și rumeniți se uscau, bucătarii așteptau dincolo de uși, abia respirînd, simțind încordarea din aer. Ce nu căraseră din pieţele scotocite trei zile la rînd ? Melci pregătiți într-un unt galben ; sepii și polipi ; țipari și raci cu carapacea subțire, batog și morun, gătit alla Vincentina ; friptură de gîscă, cocoș sălbatic, pîrguit bine, salăți proaspete peste care se turnaseră mirodenii exotice, paverada, un sos picant din scorțișoară, nucșoară și piper. Lumînările se topiseră pe jumătate ; valeții vegheau, pregătind altele, strîngînd cu grijă ceara în mucarnițe. Supele ce trebuiau servite în al doilea salon se sleiau pe sobele bucătarilor. Șampania și dulciurile din al treilea salon erau vegheate de alte slugi care nici nu clipeau în spatele scaunelor pe care în noaptea aceea, după toate probabilitățile, nu avea să se mai așeze nimeni.

Plouase mult și violent ; cerul se curățase spre zori, o lumină turbure luase locul nopții. Orașul se deștepta tîrziu ; numai spre cheu se auzeau glasuri răgușite de marinari abia treziți, trebăluind pe punțile umede.

— Strîngem ? întrebase secretarul livonian.

— Nu. Puteți să vă duceţi să vă culcaţi. Dă oamenilor să bea ceva ; numai să nu se îmbete ; dacă au chef de așa ceva, să meargă în speluncile lor. Așteaptă-mă ; dacă poţi dormi puțin, pe urmă vom vedea ce o să facem.

Își schimbase hainele și coborîse, străbătuse piazzetta, lăsînd în urmă coloanele bizantine. În faţă, la Dogana dell Mar, sfera de aur se umbrise sub cerul vînăt. Văzu silueta sumbră și greoaie a bisericii Santa Maria della Salute. Treptele de piatră și contraforţii îi amintiră cum alergase după Herula Lucrezia Vimercatti peste podurile Veneziei, rătăcind după ea și căutînd-o. Cîtă vreme trecuse de atunci ? Vru întîi să apuce pe Riva degli Schiavoni ; se răzgîndi și o luă spre debarcader ; cheul era pustiu, doar cîţiva hamali se îndreptau spre un mare barcaz sosit de undeva ; puntea lui era plină de saltimbanci. În cuști de lemn cîteva maimuţe tinere și un urangutan cu cap senil se agitau. Bărbaţii înjurau grosolan, veghind la coborîrea lăzilor pline cu instrumentele lor de lucru. O matracucă groasă și vulgară număra banii datoraţi pentru transport. Începuse dealtfel o tocmeală sgomotoasă la care Hrisant privise plictisit. Maimuţelor tinere și agile, doi tineri, un băiat și o fată, le ofereau banane dintr-un coș pe care urangutanul fu cît pe-aci să-l sfarme, dînd să-l smulgă din mîna binevoitorilor. Moimele desfăceau cojile galbene și umede cu o privire înfometată, pe urmă înghiţeau lacom fructul, lingîndu-și cu poftă buzele.

— Minette ! Cecca ! Tette ! striga muierea la ele, nu mai mîncaţi atît ! Și pe urmă se repezise spre perechea de îndrăgostiţi : adresîndu-se, mai ales bărbatului, cu o furie produsă probabil de faptul că trebuia să plătească atîţia bani celui ce-i adusese cu barcazul :

— Bigolante ! Despogia negai ! De ce vrei să-mi îmbolnăvești animalele ! Ecco ! Nu vezi să sunt fragile, inteligente, toată averea mea, la o parte ! La o parte ! La o parte ! Ei...

Și iar număra banii pe care îi aștepta căpitanul barcazului cu mîna întinsă, înjurînd și el că nu se mai termină odată tîrgul. Dar patroana circului nu avea de gînd să isprăvească număratul, mai găsea să mai spună ceva și celorlalți :

— Mille ! Gerelemo ! Agostino ! Fiţi cu ochii în patru că rămînem săraci, număraţi lăzile, vedeţi să nu ne fure careva felinarele. Pînza de cort aţi strîns-o bine ?

Saltimbancii se învîrteau în jurul hamalilor pe care un bărbat slăbănog, îmbrăcat într-un tricou de marinar îi certa în gura mare să aibă grijă să nu strice ceva, pentru că înăuntru se aflau uneltele magice de lucru.

Ordinele femeii nu încetaseră :

— Tassini ! Pasqualigo ! Ce staţi, daţi o mînă de ajutor acestor nepricepuţi care or să ne strice vasele şi baghetele, unde mai pui că le umblă ochii după niscai rochii să le dea curvelor lor diseară. Mă sărăciţi ! Ochii-n patru, ei, tu ce stai, Flagini ? Ia te uită la el !

Matracuca avea un neg pe obraz, buze groase, vinete, era îmbrăcată într-o rochie largă, murdară pe la poale, scuipa din cînd în cînd în sîn, făcînd cruci mari şi mirîndu-se ce sumă putuse să-i ceară căpitanul barcazului. Perechea de îndrăgostiţi, fata într-o rochie roşie, culoare ce începuse să scoată din sărite ceata de maimuţoi şi tînărul pletos, cu ochi senini, terminase să împartă ce aveau de împărţit din coşul lor, golit acum. Maimuţele începuseră să se strîmbe la cei doi şi să se agite din nou, cu strigăte mici şi ascuţite.

— Potoleşte-le ! striga patroana circului celui ce răspundea la numele de Gerelemo. Nu vezi ce fac, nerușinatele, tocmai în ziua sfîntului meu patron...

Hrisant privi cuştile în care masculii tineri din grupul maimuţelor se masturbau cu nerușinare în faţa celor doi îndrăgostiţi. Fata roşise şi se smulsese de lîngă cuşti, urmată de tînărul ei, înjurînd şi el cu sete. Beizadeaua isbucni într-un rîs neaşteptat. Asta era ! Maimuţele aveau să-l răsbune, să plătească pentru insulta de a fi lăsat singur să aştepte în palatul pustiu.

Saltimbancii încă ajutau la descărcatul lăzilor. Erau o ceată de tineri slăbănogi, în tricouri de atleţi sau în bluze de mătase pe care le foloseau probabil şi în spectacole. Cărau trapezele înfăşurate în frînghii şi plasele, cumpenele arcuite cu care pluteau pe sîrmă deasupra pieţelor, avînd pe faţă gălbejeala celor hrăniţi prost şi rar ; pe obrazele smolite de gitani le crescuse barba nerasă de cîteva zile, suferiseră de rău de mare, nu arătau prea fericit, vorbeau o italiană de sud.

Hrisant se apropiase de cel ce părea impresarul sau bărbatul patroanei, Gerelemo și-l întrebase :

— De unde veniți ?

— De la Palermo, dar tu cine ești ? îl tutuise el după obiceiul circarilor, deși hainele streinului nu arătau a fi ale unui om de rînd.

— Ce importanță are ? Vreau să vă invit la mine să dați un spectacol...

Celălalt îl privise ca pe un nebun.

— Atît de dimineață ? Și se întorsese spre femeia lui : Auzi ce zice signorul acesta, vrea să dăm un spectacol poate chiar acum, se mira el ca de o obrăznicie, peste un ceas sau două, după ce noi ne-am tîrît două zile pe mare din cauza furtunii, cu acești bravi atleți și ridicători de haltere ! Ha, ha, ha...

Femeia se apropiase și ea cu un aer compătimitor de Hrisant :

— Dacă ai băut prea mult, Messir, ar fi bine să te duci la culcare. Noi suntem artiști, cum îți permiți ? Suntem nedormiți, animalele sunt surmenate, abia ne mai tîrîm...

Hrisant lăsase să-i scape un pumn de dubloni la picioare. Banii zăngăniră sgomotos pe dalele de piatră și deșchiolații de atleți și echilibriști pe sîrmă se aruncară să-i strîngă cu o lăcomie feroce. Nu mai văzuseră asemenea bani, îi încercau între dinți, mirîndu-se că nu sunt falși, se loveau, înjurîndu-se care să apuce mai multe monede.

— Ei, ce spui ? făcuse beizadeaua, privindu-l cu un surîs cinic. O să mai aveți încă pe atît dacă veniți cu mine...

— Màmmma mia ! strigase Gerelemo. Margheritta, privește, ia banii de la hoțomanii aceia și numără-i că-i înghit și pe urmă trebuie să-i păzim cînd or să-i scoată pe cur !

Matracuca, fără o vorbă, întinsese mîna ei grasă în care dublonii erau depuși cu părere de rău de ceata de năimiți. Unul încercase să tragă chiulul, dar Mama Margheritta nu-l scăpase din ochi și-acum îl dojenea cu un glas amenințător :

— Mille, scoate ce-ai ascuns pînă nu mă supăr, și repede, că-ți dau o palmă de nu te mai scoli !

— Și cu maimuțele astea ce facem, și cu atîtea lucruri ? întrebase cu un aer nefericit Gerelemo pe strein.

— Cheamă hamalii, plăteşte-i că ai cu ce acum, adu mai ales maimuţele. Stau foarte aproape. Întrebi unde e palatul Caragua şi te duce oricine. Vă aştept într-un ceas...

Secretarul livonian nici nu clipise cînd văzuse ciudata ceată care urca scările : în frunte, femeia care răspundea la numele de Margheritta, îmbrăcată într-o rochie verde, stropită cu paiete, cu o mare diademă de pietre false aşezată peste părul negru, strîns într-un coc uriaş. Pe braţele arse de soare jucau cîteva brăţări de tablă, zăngănind la fiecare mişcare. Avea şolduri apocaliptice ; părea că mişcă un munte de untură, faţa îi era lucioasă, se spălase şi părea mîndră de propria-i înfăţişare. Era urmată de Gerelemo, care purta sub braţ o biciuşcă de piele, îmbrăcat într-un frac lustruit de vreme, bine periat, care-l făcea şi mai subţire şi mai înalt, purta joben, un ucenic mai tînăr căra după el un coş cu porumbei şi, într-o cutie metalică, baghetele şi sculele lui magice. Se pudrase gros, femeieşte. Purta mănuşi de bumbac de care era mîndru şi salută cu eleganţă, şi pe secretarul livonian, şi pe Basadonna care, şi el, îi răspunse abia înclinînd capul, fără un zîmbet. Ceilalţi, parcă pentru a marca gradul lor de subalterni, veniseră în tricouri şi pantaloni subţiri de vară, decoloraţi de atîta spălat, curaţi, fiecare avînd un aer cuvios, de gentlemani care au mai fost invitaţi la astfel de spectacole private. Unul ducea în jurul braţelor şi al gîtului un boa enorm care şuera ameninţător. Erau patru sau cinci, tîrînd de cîte un lănţug cîte o maimuţă, şi ele îmbrăcate în costume de circ, nişte veste roşii şi albastre ce le dădea un aer şoltic, pus pe rele. Erau gata să sară din cînd în cînd, dar biciuşca lui Gerelemo le potolea cît ai clipi.

Hrisant îi aşteptase între cele două uşi deschise, spunînd :

— Sunt invitaţii mei ! Mi s-a făcut foame ! N-am mîncat nimic de ieri...

— Şi cu moimele astea ce facem ? îndrăznise Basadonna.

— Ce să facem ? Le aşezăm şi pe ele la masă, că doar din maimuţă ne tragem cu toţii...

— Meravigliosa ! exclamase matracuca de cum intrase în palat, privind în jur şi zăngănindu-şi brăţările de tablă. O să se ducă

vestea în toată lumea circului de această invitație. Messir, scuzați-ne că nu am știut cu cine avem de a face. Am fost peste tot, în Venezuela, în China, în Africa, dar un palat pe dinăuntru, la Venecia, nu am văzut niciodată...

Scosese din sîn un pumn de semințe și le aruncase pe mozaic, ca și cînd ar fi semănat :

— Să fie cu noroc, sunt boabe de orez din delta Nilului, spusese cu mîndrie, unde arunci, încolțește totul și aduce noroc...

Aerul vînăt al zilei trecute lăsase loc unei dimineți albastre, de o paliditate diafană. Dinspre canale veneau mirosurile proaspete de zarzavat ale piețelor și izul de pește abia răsturnat din bărcile ce se întorceau din larg.

— Bine e să trăiești la Venecia ! exclamase Gerelemo, încă năucit de ceea ce vedea.

Îl urmaseră pe Hrisant care le arătă scaunele goale în care ar fi trebuit să petreacă invitații săi de cu seară.

— Luați loc !

— Întîi spectacolul ! spusese cu multă demnitate Mama Margherítta și bătuse din palme spre ceata de circari din spatele ei. Din niște lăzi apărură două borcane cu fetuși în spirt, o bufniță împăiată, cîteva fosile și un clavecin ocular ; șarpele începuse să șuiere pe marmora din fața căminului, unde, cu o perdea sdrențăroasă, agățată pe o bucată de sfoară, șefa acestui trib de vaganzi improviza o scenă. Înghițitorul de flăcări își începuse numărul dînd foc smoalei care scotea un fum gros, iar numitul Agostino anunța programul :

— Messir, o să fiți martor al celui mai mare spectacol de circ din lume : O să vedeți Atlanți năvălind din sferele celeste, Roboți cuceritori ; pe Angelus dubiosus, Mandarini chinezi și pe Maimuța lui Dumnezeu, Inocența întruchipată de marea noastră artistă, Margheritta care a făcut turnee în America, Africa și Asia. Și-acum Concertul angelic, interpretat la trompetă de Maestrul Pasgualigo...

Cu o îndemînare și o iuțeală care-l uimise pe Hrisant, ceata de atleți și ridicători de haltere se deghizaseră, învăluiți în mantii stacojii, în mandarini cu măști de carton pe fețe, luminate spectral de un felinar cu lumînare pe care Mama Margheritta sub chipul

Inocentei, îl agita sub bărbiile artiștilor improvizatori. Agostino, în fracul lui prea larg, care-i ascundea cocoașa, cu fața dată cu pudră și cu buzele vopsite violent declama cavernos :

— Messir, o să vedeți pe Schingiutori, în Pantomima Veneciei, pe cei ce scot inimile din pieptul îndrăgostiților și le aruncă în foc. Ciumații, Cruciații, Papii și cei arși pe ruguri, cu plăgile lor sufletești, chinuiți de demoni pentru că au suferit de viciul infernal al ingratitudinii !

Flangini, Mille și Gerelemo se sbăteau spasmodic, învăluiți în niște sdrențe care altă dată mai avuseseră în pînza lor cîteva fire de aur, dar acum erau ciuruite și scoteau la fiecare mișcare un praf vechi ce se împrăștia sub plafoane.

— Iată-i pe călăii supranaturali, anunța, neobosit, Agostino, iar Maestrul Tassini o să vă joace pantomima lui Prometeu pe care-l sfîșie vulturul...

El însuși își pusese la repezeală niște aripi uriașe de carton, pe care le agita, șuerînd ca și cînd ar fi coborît din ceruri :

— De sus, o să auziți îngerii muzicanți cu goarnele lor !

Făcuse un semn și cei ce jucaseră pînă atunci pe Ciumați și pe Papii blasfematori, arși pe rug, încercară să sune din trompetele lor ruginite, care scoaseră strigăte triviale. Mama Margheritta cu o falcă uriașe de bou dădea și ea semne de nebunie în rolul Îngerului psihopomp, care culege cadavrele de pe un cîmp de bătălie.

Agostino anunța tot mai funebru pe cei cinci cabotini care intrau în alte roluri :

— Și-acum, Messir, Îngerii celești care au cap de cal și aripi de pasere, venind din neant.

Tassini bătea într-o tobă al cărei timpan suna desfundat, anunțînd Cucerirea Imperiului roman. Întîi se auzi tropotul cavaleriei vizigote marcat cu lovituri seci și înfundate, Pasqualigo și cu Mille duceau în spate cîteva mături care simbolizau pădurea Nibelungilor, cum anunța cocoșatul cu un aer înfricoșat. Un spectru care era jucat de Mama Margheritta, învăluită într-un cearșaf alb și peticit, dădea tîrcoale fetușilor din borcanul cu spirt și menea ceva cu gesturi grotești.

Funambulescul spectacol îl amuza pe Hrisant care aplauda sec la fiecare schimbare de subiect, cu o încîntare care îi încălzea tot

mai mult pe circari. Maimuțele, legate cu lanțurile lor de scaune, începuseră să dea semne de neliniște, Urangutanul lua din talere struguri și-i înghițea cu poftă.

— Gerolemo ! strigase de cîteva ori pe ajutorul ei, Mama Margheritta, nu vezi ce face Melchiore ? Cîrpește-l ! Ce mai stai !

Își ieșise din rol, dar repede reintrase în altul :

— Și-acum o să vedeți Gnoza sau Sfinxul sihastru, Torcătoarele, Sabatul diavolilor, pe Pensierosa și Gardienii Raiului și Iadului ! anunța, imperturbabil, Agostino cu vocea lui spartă de beţiv...

Urangutanul mesteca leneș ceva ; trecuse la molechi și la sepii și mai ales sosul paverada îl mulțumea ; pe bărbie îi curgea un fel de zeamă verde pe care o aduna și o vîra în gură ca și cum nu ar fi vrut să piardă ceva. Atleților și ridicătorilor de haltere le lăsa gura apă, dar glasul nemilos al cocoșatului nu-i slăbea :

— Messir, urmează Tabloul vanităților, Nebunia și Moartea, Jocul măștilor și pe Donna ovală cu Oul ei zămislitor. În rolul principal : Mama Margheritta, care a încîntat cu acest spectacol pe Împărații chinezi...

Orchestra improvizată a cabotinilor scotea sunete ascuțite din niște xilofoane. Gerelemo și cu Mille, ajutați de Flangini și Pasqualigo mînuiau cîteva marionete ce simbolizau spiritele rele și spiritele bune. Mama Margheritta, cu o pernă sub rochia de paiete abia se mișca, simulînd greutatea unei sarcini imemoriale. Oul creuzet se rostogoli după niște gemete cumplite pe pavelele palatului Caragua ; era de lemn și se desfăcuse în două la picioarele lui Hrisant care văzu ieșind din el un iepure viu. Ochii Bufniței împăiate se aprinseseră, Tassini prinzînd într-o oglindă o rază de soare și proiectînd-o în spațiul umbros. Urmaseră tablouri vivante : Mesagerii Numărului în care trăznetele scoase de o bucată de tablă lovită cu un melesteu făcea să se înfioare carnea pe Basadonna, neobișnuit cu asemenea spectacole, și Defilarea rabinilor miraculoși și a Zugravilor de infernuri, iar Carnavalul Calicilor fu jucat de întreaga trupă, în frunte cu Mama Margheritta care arunca dintr-un Corn al abundenței flori creponate și sticle colorate.

— Acum se trece Apa groasă, anunța Agostino cu vocea lui spartă, Magii necromanți și Martorii malefici se duc spre Iad.

Schelete umblătoare pictate pe alte cearșafuri defilau sub ochiul lui Hrisant, circarii își schimbară costumele și vocea lui Agostino vesti Pantomima : Oglinda nepreţuită a iubirii :

— Messir, veţi vedea halucinații colorate, coșmaruri adevărate, elementali, lemuri, larve și spectre...

Clavecinul ocular proiecta pe un perete întunecat forme vagi și umbre chinezești. Perdelele fuseseră trase de Mille și în întunericul prielnic de culoarea urii, cum spunea cocoșatul, se arătară demoni în livrele spectrale, copacul heraldic și Nebunii rătăcitori...

Afară, în aerul limpede al Veneziei, ziua se mistuia încet, parcă înghiţită de timp, care e călăul zilei de ieri.

Mama Margheritta se lamenta cu vocea ei groasă, de fumătoare :

— Ceea ce vedeţi sunt fenicși și basiliști, paseri cu un ochi și un singur picior, pustiul Gobi cu golul lui sunător, arhați budhiști și palate de jad, care emană un miros princiar, uitați-vă bine la acești flagelanți, la dresorii de cîini, la blasfematori, la fakiri și profeţii orbi, la minunatele femei care răspîndesc un parfum de ţelină și sunt îmbrăcate în rochii de rouă ; o să vedeți minunate paravane, păduri de bambus, păuni și copaci ce vor fi devorați într-o secundă de fluturi Cap de mort, iată cetele de sodomiţi, histrioni, eretici și sperjuri, ei merg spre Tărîmul întunericului lîngă falsificatori de bani și vizionarii mincinoși, lîngă proxeneţi și curve. Auziți cum îi devoră păsările...

Gerelemo freca un fierăstrău de un lemn și sgomotul lui sinistru dădea impresia unei dureroase masticări. Din cușca răpciugoasă cu care veniseră isbucniseră leneș, abia dînd din aripi, cîțiva porumbei somnoroși, bătrîni, plictisiți de acest spectacol pe care-l jucaseră de prea multe ori. Le căđeau penele și se așezaseră pe masa încărcată, ciugulind boabe de mazăre și orez, murdărindu-și obositele aripe cu sosul paverada. Mama Margheritta se sbătea sub un palanchin străvechi pe care-l purtau cei patru atleți și ridicători de haltere.

— Acum trec Profesorii de imortalitate, anunța neturburat Agostino. Dintr-un coș fură aruncați niște simulacre de lei pipernicițí, ca niște pisici, jigăriți, cu blănile roase și Tassini căra în spinare un coșciug gol de carton, arătînd o mare oboseală și greutate.

— Așa ajung cei necinstiți, clevetitorii, striga cocoșatul, femeile care leapădă înainte de naștere, cerșetorii, efebii, hoții de cămile, geambașii necinstiți, concubinele...

Mama Margheritta lovea niște mandibule uscate legate cu o sfoară și blestema pe bufoni, pe eunuci și pe Regii Mumificați. Apăruse Omul-pardos, întruchipat de Pasqualigo, care era gol pînă la brîu, purtînd în jurul șoldurilor numai o blană de leopard, și ea parcă mîncată de molii. Muzica stranie, licențioasă, insultătoare pentru urechi, îi spărgea timpanele lui Hrisant, dar nu știa nici acum de ce-i plăcuse atît spectacolul acela atît de sinistru.

— Sufletele ticăloase sunt blestemate să spele toată vremea frunze și să jupoaie copaci, cîinele celest le roade oasele, unul cîte unul și Măgarul magic va fi purtat pe spinare de cei mai vinovați, o veșnicie...

Apăruseră și oglinzile fermecate, niște geamuri spoite cu cositor în care fantomele feminine ale Prințeselor defuncte dansau fără sgomot în frunte cu Regina Ciumelor.

— Ceea ce vedeți, anunța cocoșatul, sunt miresele îmbălsămate și aruncate pe rîuri sălbatice ca să ducă răul cît mai departe. Acum urmează finalul, Messir, Cortegiul geniilor, care aduce în casă lumina benefică și norocul, astrologii curții regale chineze și himerele lor, Menestrelii orbiți pentru că au cîntat prost la mesele împăraților...

Muzica funebră se amesteca cu o strălucire galbenă, de ceai, pe care îndemînaticii artiști o produseseră cu o lanternă magică, un abur rugos plutea sub plafoane, o culoare de vară și glasul grav al Mamei Margheritta declama versurile poetului : „Florile, vai, cum se trec, vesele spre moarte...“

— Melchiore ! Melchiore ! Pleacă de acolo, își ieșise iar Mama Margheritta din rol. Și tu, mastega brodo, se adresase lui Gerelemo, de ce-l lași să strice masa ?

Urangutanul, cu capul lui senil, rumega o halcă de carne, mestecînd-o rar, cu atenție. Matracuca anunța cu glas victorios :

— Spectacolul Pantomima Veneciei a luat sfîrșit...

— Bravo ! Bravo ! strigase Hrisant încîntat, îmbrățișînd-o pe femeie. Și-acum la masă !

Perdelele fuseseră desfăcute și lumina senzuală a orașului năvăli prin ferestre, arătînd chipurile spoite ale circarilor. Erau asu-

dați, osteniți, mai bătrîni. Melchiore vîrîse iar laba lui păroasă într-o farfurie și înfuleca nepăsător spre disperarea femeii.

— Flangini, ce faci ?

— Lasă-l în pace, zisese cu lehamite Hrisant, să stea cu noi la masă. E bătrîn ?

— A prăsit multe familii de maimuțe capucine. Cu el cerșeam pe vremea cînd nu aveam circul ăsta. Are mai mult de 30 de copii, dacă nu era el am fi fost săraci, în veci. Să-l fi văzut ce făcea cînd era tînăr : știa să plîngă, juca pe ologul, fura de stingea pentru noi toți : inele, brățări, tot ce vedea. Înghițea obiectele și a doua zi îi dădeam ceva să verse, ori să se cace, scuzați, Messir, asta-i limba noastră, pe urmă vindeam totul și puneam deoparte. L-am adus tocmai din Amazonia, are cîțiva ani bunișori, abia se mai ține, doarme cu mine, nu vă uitați la ce-a făcut, e foarte simțit, știe să poarte fracul, e jongleur, umblă cu cheta prin piețe, toată lumea îl iubește. Dacă vreți să-l cumpărați, vi-l dăm pentru atîta cinste care ne-ați făcut. Dar nu v-am întrebat, cu ce ocazie oferiți acest banchet ?

Hrisant nu-i răspunsese. Privea amuzat la atleții și ridicătorii de haltere, cum mîncau, cu o lăcomie nesupravegheată, lucru care o scosese din sărite pe Mama Margheritta :

— Hei, tu, Agostino, și tu, Mille, lăsați labele voastre puturoase și apucați furculițele, cum v-am învățat ; sunt de argint, ce dracu, ori nu mai știți să le folosiți ? Și pe urmă se întorsese spre el ca să-i scuze : Ce vreți, Messir, se țin cu lacherdă și cu ce le pică, cu mîncări stricate, furate de la osterii, ori cu covrigi. Nu au mai văzut așa ceva, le e și frică să guste din unele feluri.

Hrisant făcuse un semn discret lui Basadonna și celor doi valeți ai casei, să le așeze saltimbancilor cîte ceva în farfuriile de porcelan de Murano. Oaspeții păreau paralizați de priveliștea racilor și francolinilor peste care se presăraseră bucăți de ghiață ; de melcii ușor fanați de nădușala zilei trecute, dați prin unt ; de batogul și friptura de gîscă și de salățile ce se desfrăgezeau. Servitorii luaseră sosul paverada în care Melchiore își vîrîse ghiarele și-l înlocuiseră cu altul. Maimuțele care stătuseră liniștite pînă atunci se agitau, excitate de mirosul mîncărurilor răscolite. Scoteau gemete mici, se smuceau în lanțuri rîcîind pereții.

— Daţi-le drumul, spusese Hrisant, agasat.

— Nu se poate, Messir, protestase Mama Margheritta, nu le cunoşti, nu ştii de ce sunt în stare, or să distrugă totul.

— Nu-i nimic.

Matracuca privise spre Gerelemo cu aerul de a spune : e ne-bun, nu avem ce-i face...

Pasqualigo şi cu Tassini se aruncaseră asupra fripturii de cocoş şi deveniseră mai îndrăzneţi pe măsură ce goleau paharele pe care valeţii le umpleau numaidecît. Nu erau încă chercheliţi, dar pe chipurile lor încălzite urca o veselie tîmpă.

— De ce nu le aşezaţi şi pe ele la masă ? întrebase Hrisant, privind încă o dată la maimuţele neliniştite. Deslegaţi-le !

Mama Margheritta, cu o îndoială ce nu scăpase mesenilor îi făcu un semn lui Gerelemo să le elibereze din lanţuri. Apoi dădu ordine cu strigăte scurte : Tetta, aici ! Cecce, lîngă mine ! Minette, şi tu, Ippolito, staţi la stînga. Dă-mi biciuşca ! poruncise impresarului, ştiu ce le fac dacă nu se astîmpără...

Cristoforo, un maimuţoi tînăr, urcător la trapez, care lucra cu Flangini, după spusele acestuia şi cu Pasqualigo, scotocea în grămada de melci, fără să-i pese de strigătele Mamei Margheritta, care se mira în gura mare :

— Ce v-am spus ? Nu se astîmpără deloc...

Hrisant nu avea însă aerul că e supărat. Făcuse semn să se mai toarne saltimbancilor din vinul Chiarello de Alba şi, curînd, rîsetele se înteţiră. Tassini povestea cum i-a luat foc beregata la o reprezentaţie şi Mille cum a căzut de pe trapez de la zece metri înălţime, cînd era gata-gata să rămînă cocoşat ca Agostino, la care Hrisant privi mai bine. Era un bărbat trecut, cu un chip tragic, aducînd cu mutrele celor de la Ridotto cînd pierdeau. Îşi ascundea bine cocoaşa sub haina lui largă şi lăbărţată care-i dădea un aer comic ; avea o faţă vînătă şi bea în duşmănie, schimbînd vinurile cu lichiorurile aflate la îndemînă, parcă pornit să se îmbete mai repede. Mama Margheritta trăgea cu ochiul la maimuţica Tetta, care începuse să caute ceva în jur. Învîrtise biciuşca în aer şi animalul se întorsese la locul lui, furînd din mers cîteva portocale pe care le descojise cu îndemînare.

— De ce nu le laşi să se joace ? întrebase Hrisant.

— Nu le cunoşti, Messir. Praf or să-ţi facă perdelele şi tot ce mai e pe aici...

— Nu are nici o importanţă, zisese Hrisant, ostenit parcă, dîndu-şi seama că abia îi mai suportă pe cabotinii aceia şi scotocind în punga unde ţinea pravurile lui de peyotl, planta care îi înminuna ochii. Afară, în amiaza venetă, mineralâ, creştea o melanholie surdă din ziduri ; era singur, spera că Herula Lucrezia va veni totuşi, chiar dacă trecuse şi noaptea, şi dimineaţa. O lumină tăioasă îi descoperea cu o şi mai mare cruzime musafirii care începeau să se îmbete ; aveau feţe înduioşate, matracuca începuse să povestească despre grădinile Împăraţilor chinezi şi întinsese un pachet de taroţi pe masă, poruncindu-i să taie şi Hrisant se supusese, mai mult mirat decît curios.

— Nu-mi plac cărţile dumitale, zisese Mama Margheritta. Parcă suntem la o înmormîntare, şi-şi rînjise dinţii strîmbi de sub buzele vinete.

— Nu eşti departe de adevăr.

În momentul acela Melchiore înşfăcase o carafă cu vin şi o golise însetat dintr-o lungă înghiţitură.

— Maimuţele beau şi ele ? întrebase.

— Ca fiecare ! făcuse filosofic muierea.

— Atunci să fie adusă şampania ! poruncise lui Basadonna. care asista înmărmurit la acest ospăţ despre care avea să povestească toată viaţa lui celor ce ar fi vrut să-l asculte.

Cabotinii aplaudară fericiţi că li se oferă o băutură atît scumpă.

Paharele sunătoare de Murano fură repede umplute de către impasibilii valeţi. Primul care goli cupa lui, fu Melchiore, sorbind cu o lăcomie neaşteptată băutura. Tetta, Cecce şi Minette făcură la fel, gemînd mai întîi de plăcere şi mai cerşind, după care măturară cu lungile lor cozi felurile şi tacîmurile de pe masă. Mama Margheritta le smulse farfuriile cu care în curînd începură să arunce pe mozaicul portegoului.

— Pasqualigo şi tu, Mille, ce faceţi ? Legaţi-le, or să spargă tot ce or să găsească...

— Asta şi vreau, o potolise Hrisant. Mai toarnă-le, o să ne îmbătăm cu toţii azi, aşa că nu mai are nici o importanţă dacă se sparge ceva sau nu...

Matracuca îl privise uluită cu ochii ei cercănați :

— Ți-a fugit mireasa în noaptea nunții sau ce dracu se petrece aici ?

— Cam așa ceva, rîsese Hrisant din toată inima, dar nu-ți place ?

Melchiore, care avusese pînă atunci priviri blegi în fundul capului bătrînicios, se însufleța pe măsură ce golea cupă după cupă, pe care Agostino i-o umplea cu furie. Unul dintre atleți îi vîrî și un trabuc aprins în gură, una din acele țigări cu care se întorseseră din lungile lor turnee.

— Prete soto ! strigase muierea lui Gerelemo, vezi să nu mi-l îmbeți sau să dea foc palatului ! Messir, ești mai prost decît mascalțonii ăștia dacă-i lași să se distreze astfel. Lor ce le pasă, dar dacă moare Melchiore suntem sfîrșiți. Cine o să mai buzunărească pe cei ce nu dau bacșiș artiștilor la sfîrșit, cine o să le mai ia femeilor inelele de pe deget și brățările de la mînă ?

Nu o asculta nimeni. Parcă înnebuniseră cu toții, apucați de o fericire oarbă : dansau, strigau unii la alții, se sărutau prostește, iertîndu-și vechi insulte sau iscînd alte scandaluri pe care Mama Margheritta abia le putea înăbuși, urlînd la ei :

— Ce dracu' v-a apucat ? Tu, cretinule, Agostino, pe care te-am cules din Ulița Țîțelor, nu te mai astîmperi ? Și tu, Mille, care cerșeai în Piața Leoncini, nu mai ai nici un respect ?

Melchiore trăgea în piept fumul parfumat al țigării de foi și-l arunca în sus, încîntat. Pasqualigo fu primul care începu să sughită, pentru că prea amestecase băuturile. Tette, maimuțica cu un fund roșu se urcase pe o draperie și de acolo pe un candelabru, care se clătina cu trupul ei cu tot, încolo și-ncoace.

— O să strice totul ! se lamenta Mama Margheritta, dar văzînd că nimeni nu o ascultă, se apucă și ea să bea din răsputeri, pahar după pahar.

Melchiore se prăbușise cu capul în propria-i vărsătură, căinat de stăpîne-sa :

— O să mori, Melchiore, o să mori ! Cine o să ne mai însămînțeze maimuțele urlătoare, cărora li s-a dus specia ! Melchiore ! Melchiore !

Plîngea cu capul adunat în pumni și Gerelemo i-o tăiase scurt :

— Nu mai boci atît ! Maimuțe sunt pe toate drumurile ! Ce tot îl jelești atît ? Ia te uită !

Totul devenea scabros, numai eterurile îl mai țineau pe Hrisant într-o dulce absență. Totdeauna, în starea asta, devenea binevoitor și un surîs înțelegător i se așternea pe buze.

Cecce, Tetta și Minette dispăruseră undeva, în apartamentele necunoscute ale palatului. Secretarul livonian, care supraveghea masa, voise să se ducă după ele, să închidă ușile, dar Hrisant îl oprise :

— Rămîi aici !

Se auzeau țipete mici și ascuțite, bețive, ceva era sfîșiat, perdelele sau atlazurile de pe paturi ; apăruse Ippolito cu un covor pe care-l tîra amuzat, rînjindu-și dinții galbeni. Răsturnase un tabernacol, care se făcuse țăndări și vasele încă sunau lovite de mozaicuri. Basadonna se furișase spre locul dezastrului, dar Hrisant, mai lucid ca ei toți, îi poruncise :

— Nu se mișcă nimeni, lăsați-le în pace !

Cristoforo, fiul lui Melchiore, un urangutan tînăr, căra o ladă mare, cetluită cu fier, un cassoni cu intarsituri arăbești, din care se scurgeau afară mătăsurile luate pentru Herula Lucrezia, uitate aici. Cecce apăruse cu un șirag de perle la gît și se privise într-o înaltă oglindă. Rochii și nimicuri se înșirau tîrîte de lacoma curiozitate a maimuțelor : o casetă de fildeș cu inele și brățări de argint fusese răsturnată pe marmura lucioasă. Minette se bătea cu Tette sub privirile Mamei Margheritta, care se trezise brusc din scurta ei beție :

— Messir, nu poți să faci o asemenea risipă !

Hrisant rîdea fericit ca și cînd ar fi auzit o glumă foarte bună.

— Nu-i nimic, lasă-le...

— Nebunule astea or să le înghită și ce-o să pățim pînă o să le luăm înapoi ! De ce nu le dăruiești, mai bine ?

— Cui să le dăruiesc ? Cea care trebuia să le primească lipsește și va lipsi toată viața de-acum înainte.

Se făcuse o tăcere îngrozitoare. Atleții și ridicătorii de haltere se treziseră și ei brusc din beție. Flangini vîra în buzunarele fraculuí linguriței și furculițele de argint, ca și Pasqualigo, dealtfel, iute

imitat de Mille și de Agostino, cărora nu le mai păsa de nimic din moment ce gazda lor îngăduia tot ce se petrecea în jurul său.

Minette îmbrăcase o rochie a Herulei, ridicîndu-i poalele prea lungi pentru ea, clătinîndu-se beată și privindu-se în oglinzile din jur. Cecce smulsese perlele de la gîtul celeilalte maimuțe și bilele se rostogoleau pe mozaic, iute vînate cu piciorul de trapezist și de cel ce umbla pe sîrmă. Numai Melchiore dormea dus în propria-i borîtură, cu un obraz chircit, gemînd din cînd în cînd, spre spaima Mamei Margheritta, care nu uitase nici ea să fure cîteva tacîmuri și să le ascundă în decolteul care-i desvelea sînii uscați. Ippolito și Cristoforo se băteau pentru un cavedoni, luat de lîngă căminul de alături. Gerelemo abia îi despărțise. Cecce căra într-un colț o cutie cu pălării pe care le încercase pe rînd, spre gelozia Tettei și Minettei. Acestea, de furie, spărgeau pernele cu ghiarele și începuseră să arunce cu fulgii în aer, iscînd o adevărată ninsoare. Saltelele, și ele spintecate, sporeau pornirea lor nebună. Prin ferestrele deschise curentul purta pene de gîscă, totul avea ceva carnavalesc, cel puțin așa vedea Hrisant lucrurile sub imperiul pravurilor lui. Și în acest balamuc se ivise pe neașteptate Christo. Intrase neanunțat, pentru că nimeni nu se mai afla la uși și privise fascinat la Melchiore care, trezit pe neașteptate, se învăluise într-un baldachin verde de damasc și-și pusese pe fruntea teșită diadema de pietre false a Mamei Margheritta.

— Ce se întîmplă aici ? îl întrebase pe Basadonna.

— Nu înțeleg nimic, mîrîise servitorul.

— Și de ce nu faci ceva ?

— Așa sunt ordinele.

— A înnebunit stăpînul vostru, sau ce ?

— Întrebați-l pe el, spusese flegmatic acela.

Hrisant îl zărise în cele din urmă și se ridicase din scaun :

— Îmi pare bine că ai venit.

Christo căutase să citească pe chipul gazdei un semn, ceva care să-l facă să înțeleagă ce se întîmpla, dar beizadeaua părea treaz.

— Ce-i cu tine, totuși ? întrebase noul venit.

— Nimic, ce să fie ? Am invitat pe prietenii mei la un ospăț și ei mi-au făcut cinstea de a petrece cu mine în această frumoasă di-

mineață : uite-o pe Herula Lucrezia Vimercatti, vara ta, și o arătă pe Mama Margheritta, care se strîmba cu limba scoasă la ei ; dumnealui e marchizul Mazzacoratti, făcuse un semn cu capul spre Tassini ; nu lipsește baronul Campagno și, aici, alături, e chiar ducele Corigliano, în costum de atlet de circ. Suntem în plin bal, s-au deghizat ; numai tu ai făcut-o, rîsese crîncen Hrisant, privindu-i chipul ce exprima uluiala cea mai mare. Iată-l și pe contele Luchesi Palli, adăugă, aruncînd un braț spre direcția în care se afla Mille. Marchizul Ottoboni mi-a făcut și el cinstea ; hei, Gerelemo, ridică-te și prezintă-te, spusese și acela, abia ținîndu-se pe picioare, îngînase ceva. Iată-l și pe tînărul Gianni Fiano, care a căzut de pe trapez și a rămas cu o cocoașă, dar nu se observă ; Agostino, fii bun și strînge-i mîna prietenului meu, Christo ; restul doamnelor vor sosi curînd. De ce nu iei loc ? Nu servești ceva, și-i arătă masa pe care farfuriile sparte lăsau sosurile să se scurgă pe pavimentul murdar. Gustă puțin fazan, niște molechi, sunt delicioși, s-au mai trăzvit puțin, dar mai merg. Nu vrei o salată ? Și ea s-o feștelit, dar nu ține seama de asta. Ori vrei să bei ceva ? Șampanie, Muscat ori vin de Salvazio ?

Christo dădu să plece, dar celălalt îl împiedică furios apucîndu-l de gulerul fracului în care rămăsese de cu seară, pentru că era limpede că venea de la un joc și nu avusese timp să se schimbe:

— Ce, vrei să fugi ? Doar ai trecut pe aici ca să vezi ce se întîmplă. Spune, ea te-a trimis ?

— Hrisant, ai înnebunit, e limpede ! Ce te-a apucat ? Nu am văzut-o pe Herula de o săptămînă. Am trecut pe la tine, sperînd să-mi împrumuți niște bani, m-au curățat astă noapte...

Într-o încăpere alăturată se spărgea ceva. Cristoforo se bătea cu Melchiore care îi smulgea o cutie cu jaspuri și cornaline ce se risipiseră pe mozaicuri, curgînd spre locul unde se aflau. Din alte încăperi ale palatului se auzeau țipete ascuțite.

Ippolito, învăluit într-un polog de mătase, se silea să-și distrugă îmbrăcămintea neobișnuită la care privea cu mirare. Cuverturi, moscheti, stofe roz de bumbac, cine știe unde găsite, perne, ducați de aur falși, găsiți în lăzile arăbești zornăiau pe pietre ; saltimbancii se încăieraseră ca să-i strîngă. Melchiore, ostenit și făcîndu-i-se din nou foame, mînca lumînările căzute pe jos dintr-un candelabru

în care se hîțîna Minette. Cristoforo desfăcuse un jeț, cu o atenție sporită, ca și cînd l-ar fi despăduchiat. O Veneră, copie după Giorgio Castelfranco fusese sfîșiată de ghiarele lui Cecce ; totul lua în ochii lui Christo un aer nebunesc și el i-o spuse lui Hrisant după ce băuse pe nerăsuflate cîteva cupe de șampanie.

— Ce-i cu tine ? Ce-i cu tine ? repeta în neștire, privindu-l.

— Nimic, bea cu noi, de ce trebue să pricepi tot ce se întîmplă în jurul tău ?

— Nu vezi că o fac ? Ai să-mi dai banii ? Mă așteaptă încă la joc prietenii noștri, vor rîde de mine dacă nu mă mai întorc, înseamnă că nu mai am credit în oraș.

— Am să-ți dau, tot am să-ți dau ; voi m-ați jefuit, tu și Herula, nu-i așa ? Mărturisește ! V-ați bătut joc de mine. Spune, Christo, pentru asta am să-ți achit toate datoriile, pentru mine totul s-a sfîrșit.

— Ți-am spus doar că e o scursură. Te-am prevenit. Nu eu ți-am mărturisit că banii luați de la tine pentru mormîntul familiei, de la San Michele, i-a jucat Attillio la cărți ? Dacă te interesează ceea ce ți-a arătat, nu era nici măcar mormîntul familiei Vimercatti, l-a mai arătat și l-a mai vîndut cîtorva. De cîte ori bărbatu-său se află în lipsă de bani, ea duce cîte un prost ca tine la cimitir și îi spune că o să se omoare sau că se va lăsa tîrîtă de apele lagunei pînă cînd se va îneca, și voi o credeți, cum am crezut-o și eu.

— Și atunci ce erau vorbele acelea frumoase : Se latrevo, se photo. Filatemu monon, o, Ypsistos gnorizi to megetos tis agapismu ?

— Cuvinte, Hrisant, cuvinte, atît...

Saltimbancii plecaseră, portegoul era deșert, măturat, servitorii mai adunau încă resturile de mîncare risipite pe mozaicuri și cioburi ; găseau din cînd în cînd cîte o perlă rătăcită pe lîngă dalele sgîriate și o ascundeau cu grijă, să nu fie văzuți. Talgerele de argint fuseseră golite și geamurile de cristal sparte erau aruncate în apa caneltto-ului ; încă, în aer, mai pluteau fulgii ușori și albi din pernele sfîșiate. Văzduhul era limpede ; trecuse amiaza, cerul iar se întunecase. Gunoiul princiar al palatului Caragua era cărat afară, resturi de paseri și portocale putrezite, pietre false pe care alunecai

dacă nu erai atent, cîteva din brăţările de tablă ale Mamei Margheritta şi furculiţele de argint, scăpate din buzunarele atleţilor ce nu reuşiseră să le fure pentru că Basadonna le strînsese cu grijă. De un candelabru spînzura un şal venezian de culoarea ambrei, al Herulei. Măşti de la vechiul carnaval pe care Minette sau Cecce le sfîşiaseră erau cărate afară, beteala şi un polog rupt cu furie de Melchiore.

Hrisant privise jobenul de mătase al lui Gerelemo, rupt şi el, şi pătat de sosuri, larga haină a cocoşatului, Agostino, care se bătuse cu Pasqualigo, cercurile jongleurilor şi bagheta maistrului impresar. Saltimbancii îşi uitaseră bătrînul şarpe boa fără dinţi care mai şuiera printre rămăşiţele acelei mese sardanapalice. Vîntul rece, neaşteptat după căldura înăbuşitoare a zilei, umflase perdelele ciuruite de ghiarele maimuţelor, umflîndu-le şi făcîndu-le să măture mozaicul.

— Vine Buranul ! zisese Basadonna, adunînd cioburile unei carafe cu o măturică.

Hrisant nu-i răspunsese. Îl auzea pe secretarul livonian strîngînd lucrurile, în zori aveau să plece. Totul se sfîrşise atît de brutal şi de neaşteptat. Mama Margheritta încă urla pe cheu spre circarii ei :

— Acum să vă văd, tîrîturilor ! Coate-goale ce sunteţi, nenorociţilor ! Melchiore ne ţine pe toţi în spinare, pentru el vin oamenii la spectacol, nu pentru rahaturile voastre de pantomime, şi voi l-aţi îmbătat ! Dacă moare ?... Şi cînd dăduse cu ochii de Hrisant, care-i privea de pe balconul palatului Caragua, îi strigase : Iar dumneata eşti un om bun şi nefericit, nu o să te mint ! Să ştii că nu am văzut nici America, nici Africa, nici China, suntem nişte pîrliţi de circari, nişte ladroni, nişte împuţiţi care nu au trecut de Palermo şi Neapole, toată viaţa noastră ne-am tîrît prin sate răpănoase şi am dormit pe cîmp, cît despre palatele şi grădinile despre care ţi-am povestit, ele au existat numai în mintea noastră, dar nu le-am văzut niciodată. O să mintim şi de aici înainte pentru că nu avem ce face altceva, dar dumitale voiam să-ţi spun adevărul...

Şi plecaseră tîrîind cu ei trupul greu al lui Melchiore, care abia se ţinea pe picioare, avînd un rînjet fericit care-i înfrumuseţa capul senil.

Se trezea năuc, cu senzaţia că nu dormise deloc. Totul se amesteca în coşmarurile lui ; imaginea Trimisului care începea să aducă cu Riga Veleştinul sau cu Codrika ; altădată Iusufache intra mai des în filegorie să-l întrebe ce bune doriri ar mai avea pe la acest ceas de amiază, cînd Bucurescii cădeau în lehamitea verii şi se auzeau trosnind salcîmii. Mirosul lor dulce şi greu, din începutul lui iuniu, trecuse ; acum se uscau primele frunze şi îngălbeneau, bătea un vînticel şi lua neşte roiuri, ducîndu-le spre Tabaci de unde nu mai veneau mirosurile de argăseală dacă nu se isca Băltăreţul ; frunzişoarele păreau galbeni de salbă, pluteau rotund spre bălţile Bulindroaiei şi se aşezau peste scundele acoperişuri. Unde era fericirea şi pururea pomenita ascultare a slugii, ori vorbele lui cuvioase :

— Scoal', măria ta, că azi sunt Sfinţii Sărmani, Sfinţii cei făr' de arginţi, Sfinţii Doctori şi poate te faci şi domnia ta bine, îţi trece bîzdîcul, că mult te-a mai ţinut şi nu te mai lasă...

Dar nu-l mai auzea ; au murise, au se săturase şi-l lăsase ? Era o linişte de cimitir ; mai treceau rar frînghierii, rîndaşii şi croitorii cu vreun vizitiu beat, beţi şi ei, chiuind scurt, mai mult icnind, asta însemnînd că trecuse sîmbăta ori dumirica şi ei făceau blau, adică lăsau puturoasele de ateliere şi înfundau crîşmele.

Vara pleca ; ştia el asta mai bine decît oricine. Cerul albastru era galeş, nourii abia se tîrau mai încoace. Veneau dimineţile afînate, triste de toamnă, cînd îţi ţiuiau urechile de atîta linişte.

— Zilele noastre muritoare sunt ca iarba, zis-a Cuviosul Pavel Tabeul, menea Iusufache, şi el cu o suferinţă în glas şi cu un lihtis adînc. Trecea vremea de tihnă şi senin, ce mai, vara se ducea cu pompă frumoasă şi alai; trebuiau să-şi caute hainele groase de postav de Afumaţi, să adune lemnele mai pe lîngă casă, că odată din năduşala cea de pe urmă a verii, ploua şi, pe urmă, cădea frigul acela ca briciul ce îngheţa zidurile şi numai cu focurile cele mari mai încălzeai odăile bine aşternute, cu masă, cu bucate şi cu cele dulceţuri. Dar vremea asta trecuse cu mare dobîndă ; parcă i se părea lui, ori ăsta era adevărul adevărat : sluga aducea, de nu se ştie unde, colivă şi prescuri, ba un pilaf ce se sleia cu zilele pentru

că pohta lui nu creştea, ori covrigi, uscaţi şi ei, şi, întrebat fiind pentru cine a întins Iusufache pomeni, acela răspundea că pentru morţii lor, ai amîndurora, că erau destui, şi că să nu-şi facă grijă, că e bine aşa. Pe urmă, fără să vrea, ridicîndu-se şi privind spre locul unde mai erau grajdurile, şi ele dărăpănate, fără porţi şi fără nemic în ele, în afara trăsurii lui celei mîndre, cocia de Viana, dăruită de contele Burkhardt, în care acum ouau găinile pentru că, paznicii fugind, zidurile fuseseră lipsite de pietrele de rîu, furate de vecini lacomi. Casa lui mîndră rămăsese parcă în cîmp, nu o mai ocrotea nemic şi nimeni, porţile fuseseră băgate pe foc cu un an în urmă, deşi el nu-şi crezuse sluga, pentru că nu mai aveau nici un butuc de lemn în curte, şi nici plopii săi înalţi nu se mai vedeau ; în alte trei ierni de mai 'nainte, şi ei daţi focului ce cu mare lăcomie îşi făcuse muncile sale.

— Au tu vrei să mor de moarte silnică ? îl întrebase pe Iusufache.

— De ce, măria ta ?

— Cum de nu mai stă nimeni să mă păzească şi unde e mîndrul gard de piatră şi foişoarele albanezilor ?

— De cînd au plecat, săracii, bată-te să te bată, că mereu uiţi. Ce foişoare ? Ce gard ? Ruine, asta mai avem şi buna nădejde că ne vom mîntui pren sărăcia cea mai amară, umbră de domn ce-ai mai rămas...

Un frig i se strecurase în oase şi nu mai întrebase nimic, ca nu cumva al lui om de nădejde să-i dea vreo veste proastă. Altădată tot fără să vrea, văzuse o femeie bătrînă aducînd o farfurie cu supă fierbinte din care ieşeau aburii şi se întrebase pentru cine venea buna fiinţă, iar cînd Iusufache îi întisese lui acea fiertură sărmană, era cît pe ce să i-o arunce în faţă, de furie, fără ca sluga să bănuiască de ce o face, pentru că îl găsise trîntit în patul lui şi nu-i trecea prin cap că Hrisant ştia că primeau de pomană ca nemernici ce ajunseseră. Beizadeaua nu întrebase nimic, se întorsese numai cu spatele spre peretele coşcovit de umezelile atîtor anotimpuri şi plînsese încet, vrînd să rămînă singur şi să nu stîrnească milă. Iusufache pricepuse şi se făcuse nevăzut cu farfuria aceea încă aburind, cu tot. Multă vreme Hrisant nu-i vorbise şi acela îl pîndea cît dormea şi îi lăsa pe masă turtiţele cu susan cumpărate pe

cîteva parale, ori vreo varză călită, într-un castron ieftin, și aceea luată tot de pomană, de la cine știe ce biserică din Ulița Mărgelarilor. Mai pe urmă, băgase de seamă că și hainele putreziseră pe el, erau rupte și cîrpite, cămășile abia îl mai țineau, și ele date la tinda bisericii Sfîntul Ioan Nou, unde, probabil că sluga se ducea de Sîmbăta morților. Îl întrebase o dată unde-i erau mîndrele lui vestminte de la Venezia și Viana și Iusufache spusese că i le furaseră slugile la plecare în schimbul banilor pe care îi datorau ei amîndoi.

— Dar cum ? se mira Hrisant, doar mă știu cît sunt de bogat, ia caută tu unde trebue, pren lăzi și scoate pietrele pe care le mai am și care fac averi și du-te la Marchitani și ia-ți nește haine mîndre pentru că mie nu mai îmi trebuesc, nu am trebuință, dar măcar tu să fii îmbrăcat cum se cuvine, să nu rîdă lumea...

— Mă duc, măria ta, spunea el cu o nesfîrșită blîndețe, mîine, mă duc, dormi liniștit, și beizadeaua închidea ochii și se prefăcea că doarme pentru ca Iusufache să plece din filegorie și să-l lase singur.

Atunci se ridica cu greutate din cearșafurile rupte și se privea într-un colț de oglindă și vedea acolo un bătrîn cu un păr cenușiu, albit, nespălat. Cine era cel ce se uita din spatele lui în acea oglindă, spuindu-și că nu poate să fie chipul său pentru că el era încă frumos și tînăr, cu ochii aceia migdalați și asimetrici pe care îi iubiseră atîtea femei !

— Paracletule, îl cerceta cînd îl mai vedea, să mergi în Nicolaie Șelari, lîngă Simigeria lui Antofie și să-mi cumperi un fular de cel de mătase, că am răcit și mă doare gîtul, să-mi înfășor ciolanele, auzi tu ?

— Cum nu, măria ta, răspundea sluga, care niciodată nu-l contrazicea, mai ales cînd era vorba de lucruri netrebuincioase ca acelea pe care i le cerea acum : haine noi, fular de mătase, ba chiar cîte o masă mai aleasă, ca pentru un om mare ce era.

— Să se fi scurtat atît veniturile ? se mira, să nu mai avem noi de niciunele ? De ce nu se ducea el la zarafii subțiri, să-l caute pe Ghenea Ristea, pe care de atîtea ori îl împrumutase cu bani și nu-i mai ceruse niciodată.

— Nu ne mai cunoaște, măria ta, răspundea Iusufache, poate dacă te-ar vedea, s-ar rușina, dar de mine, puțin îi pasă. Spune că

te descurci înălțimea ta, că ai ascunse pietre și ducați, și bani turcești, nu te vaită el, dacă te-ar vedea poate i-ar fi nu știu cum...

— Adică ce vrei să spui ? se supăra beizadeaua și-l dădea iute afară din filegorie :

— Piei ! Să nu te mai văz ! Ce, am ajuns de rîsul lumii, ia te uită ! ?

Și rămînea singur, și nu se mai atingea de covrigii ori de coliva lăsată pe masă de slugă. Bea apă și sughița, nu-i era foame, numai de dorul după pravurile lui se stingea. Căuta, ce mai rămăsese pren pungi dosite sau în cutiile aduse cu el, puterea lor se trecuse, își dădea seama de asta și atunci se înfuria și-l trimetea la spiceri, să-i cumpere, știa el ce, dar aceia nu-i dădeau nemic lui Iusufache, căci ziceau că o să moară dacă mai trage pe nas asemenea nenorocite doftorii, și după o vreme își dăduse seama că foamea năștea un fel de delir sec, alb, și că privind pe fereastră vedea Bucurescii parcă învăluiți de o ploaie de făină, subțiați, apoși, în ceață. Spre Morile Vlădichii se isca atunci un fel de furtună și totul se ștergea, iar el cădea într-un lung leșin și se trezea cînd Iusufache îi turna ceva pe gît, un fel de băutură fierbinte, pe care o înghițea greu și asta îl mai scotea din leșinuri, dar se înfuria pentru că-i plăcea mai mult starea aceea de inconștiență în care se credea din nou la Venezia. Totul nu mai avea contur, reapăreau din cine știe ce colțuri ale minții fumegoasele chenare ale ferestrelor palatului Caragua, plafoanele aurite și chipul Herulei, care se întorsese la el și-l certa drăgăstos de ce plecase fără să o vadă și de ce nu mai așteptase măcar cîteva zile, pentru că fusese plecată cu prietenii ei și cu soțul. O Venezie lăptoasă se alcătuia încetul cu încetul, altădată parcă ar fi ars, avea o fierbințeală amețitoare. Unde era delirul verilor de pe canaletto-ul acela ? Auzea vechile strigăte de dragoste de cînd erau împreună în odăile încinse și ea spunea că fac rău că nu pleacă undeva, în Nord, unde sunt păduri și de ce stăteau ei în zăpucul acela și-n mlaștina Veneziei, dar tot Herula Lucrezia adăuga că e mai bine acolo, pentru că erau singuri și Attillio al ei, nesuferind năduful, fiind astmatic, nu se putea întoarce și atunci orașul acesta le era locul cel mai fericit. O Venezie coaptă ca un fruct prea mult pîrjolit de vară, cu mirosurile ei pe care le învățase de acum, cu acea dulce și somnoroasă frecare a tamariscului din grădini și amara boare de seară a bergamotului ; cu lumina filtrată

prin obloanele de lemn de la ceasul amiezii, cînd femeile dormeau bestial și în uterele lor fecundate de amanți se năștea viața, oh, unde erau „verile tîrzii ale morților", cum recita ea un vers, învățat cine știe unde, în bordelurile cairote sau în casele oculte, unde se iubea cu alții, în cine știe ce alt timp ? Atunci auzea urletele nebunilor ce scăpau de sub supraveghere și hălăduiau pe calli, beți de libertatea dobîndită, și el le arunca dodecari și monede austriece numai să tacă. Era ora cînd pietrele prețioase cloceau în icoanele scumpe de atîta căldură și ametistele se îmbolnăveau în apele lor albe sau verzui, turburate de o infuzie necunoscută, rozîndu-le și degradîndu-le ; o febră intra în metale, în apele stătute, în sticla geamurilor și cupolele de aramă de la San Marc păreau jumătăți de măr putrezit. Pe canalele orașului curgeau gunoaiele de la amiază, ceva borșit umplea aerul de miasme, era ca înaintea ciumei turcești, se speria Herula Lucrezia Vimercatti și aprindea ierburi pălite, ținute în sîn totdeauna și un fum subțire plutea prin încăperi. Femeia se ruga cu glas stins, în grecește și cînta cu glas îngînat : Glike-mu, Stravomeni, Dulcele meu Răstignit... și el o pîndea pînă ce ieșea din frică, plîngea ca și cînd ar fi vrut să-și ispășească toate păcatele pe care le făcuse și, jos, apele moarte ale Veneziei nășteau țînțari, roiuri uriașe ce se strecurau pe sub ușile ce nu se închideau de tot și se refugiau sub pologuri și simțeau că se înăbușe, așteptînd serile cu răcoarea lor. Atunci, din zidurile vechi, ruginite de timp, se ivea o fosforescență care lumina vag în jur ; urla o femeie de urît și ei credeau că Cetatea fusese părăsită și rămăseseră singuri. Nici un cîntec, nici un oblon lovit, numai nouri de forma Bucintorelui, fugind înaintea lunii, care răsărea dinspre Mestre, abia ridicîndu-se din aburii de peste zi, căzuți deasupra lagunei. Venezia părea o halucinație a mării. Hrisant o întreba pe Herula : „Mă iubești ?" și ca nu-i răspundea, devenea răutăcioasă, îl mușca încet și repede cu dinții săi mărunți, ca și cînd ar fi încercat un fruct care-i plăcea, și în el creștea o dorință sălbatică și o răsturna și se luptau obosiți ca două fiare sătule, desgustate una de cealaltă. Iradierea începutului de noapte lăsa un iz de nămol ars, de vară. Sunau leneș scoicile moarte, frecate de cheu, ca niște zaruri; clopotele de seară, dogite, abia auzite le amintea trecerea timpului ; carnea ei

fierbinte îl întărîta iar, și sînii aceia ascuțiți și aținați, și Herula Lucrezia urla : „Lasă-mă, lasă-mă !“, dar el nu o credea și iar se luptau fără cruțare, clopotele deveneau tandre, aveau un sunet moale, în încăperile neluminate creșteau umbre ciudate ca niște nuferi, reflexul vreunui felinar de pe canaletto, proiectat pe tavanele înalte ; afară, grădinile fierte de căldura de peste zi, lepădau acele chiparoșilor și dafinilor ; nespolele se amărau în uriașe coșuri și trandafirii galbeni de Isfahan explodau, umplînd mozaicurile cu petale moarte. Înaintea lor, o noapte lungă, fără somn. Pe la miezul nopții aerul se umezea puțin ; salinitatea mării le usca buzele, sărutările reci îi făcea să se certe : „Nu mă mai iubești“, spunea femeia și-l mușca, singerîndu-i gura, ești ca o tufă de mirt în deșert“, pe urmă plîngea pe neașteptate și începea să se roage cu ardoare.

Se trezeau tîrziu, cînd, în timpanele străvezii de marmură ale bisericilor, soarele ca un melc roșu se tîra spre biserica Ruga Vecchia, Pisanii afumați se arătau glorios în zidurile Procurațiilor, laurul cînta parcă, scirocco-ul încă nu-și arunca strepezitele lui mesaje ; bifore aurii se implantau în Campanilă. Herula Lucrezia dormea ușor, lui i se părea că murise, nu reușea să-i vadă mișcarea inimii sau respirarea, se speria, o scutura ușor, pe urmă mai puternic, întrebînd-o : „Ce-i ?“ „Nimic, mi se părea că ai murit...“ Cerul se albea către prînz, era osificat, li se făcea sete, beau lichiorurile acelea verzui în care ea arunca pravurile sale subtile care îi dădeau un fel de euforie ușoară ca într-o înălțare. Totul înflorea, un frig ușor îi intra în sînge, orașul își pierdea magneficența, devenea fragil în ceața ușoară și, pe urmă, magica amiază se sfărîma, cum se sfărîmau șervetele acelea de zahăr fin la mesele ducale. La fîntînile de lîngă Santa Maria della Salute se strîngeau muierile, așteptîndu-și tăcute rîndul în jurul ghizdurilor de aramă. „Tu crezi, Herula, că acest oraș există sau e numai un vis al nostru ?“ o întreba. Ea îl privea cu o lene plină de voluptate, și-i arunca un trandafir cu ai cărui țepi își sîngerase pielea. „De ce faci asta ?“ o întreba. „Ca să înțeleg ce a simțit Mîntuitorul pe cruce cînd i s-a pus coroana de spini“. Erau desgustați unul de celălalt, de lăcomia fiecăruia, de trufia măgulită în secret ; ar fi vrut amîndoi să se despartă, lui i-ar fi plăcut să dea o fugă pînă la Ridotto, la un joc, dar nu era chip să ieși în fierbințeala de afară ; ea se visa undeva,

lîngă un lac alpin, dorind să audă o cădere de apă, dar rămînea aici, pînă cînd simţea că îl urăşte şi că dragostea lor se primejduia. Patul era fierbinte, aruncau cearşafurile de pe ei şi pe urmă se lungeau pe mozaicul şi el fierbinte, stînd nemişcaţi, privind serpentinele de lumină ce se lăţeau pe plafoanele afumate, la mişcarea uşoară a valurilor de pe canaletto. Aţipeau fără să ştie unul de celălalt, nu intra nimeni nechemat în refugiul lor nupţial ; Basadonna lăsa cu paşi neauziţi fructe în talere, la uşi şi carafele golite erau înlocuite cu altele. Pe la ceasurile patru, cerul era ca un vin trăzvit, de culoarea morcovului ; ardeau mirodenii zadarnic, amuşinînd ca fiarele oraşul ce se ascundea, dincolo de obloanele bine închise. Cîteodată cerul se întuneca pe neaşteptate, soseau nouri ca nişte tauri, ploaia venea iute, cu o putere nemaivăzută. Gura lagunei, plină de nămol, bolborosea şi din depărtare se auzea cutremurul mării, spume iradiau în depărtare, spărgînd aburii salini ; rîuri descătuşate de miresme soseau, de undeva, din depărtare. Pe diguri se aprindeau focurile, măturînd piatra cheului. Din altarele bisericilor deschise pentru cei ce se refugiau în ele de frica furtunii licăreau aurăriile vanitoase ale oraşului. Fulgera undeva şi cădeau trăznete seci cum s-ar fi spart nişte nuci. Şi golul arzător de deasupra Ducalelor, revenea repede, vîntul căra nourii şi cerul se limpezea, soarele luînd locul acelei besne putrefacte care o scotea din sărite pe Herula Lucrezia Vimercatti. Grădinile umezite de furtună scînteiau, ea îl punea să repete : „Zi-i după mine : niciodată altă femeie ! Jură, jură !“ Avea o ghiară în gît care-i sugruma vocea, părea răguşită şi crudă, îl privea cu ochi răzbunători, cu ceva vrăjitoresc şi i se făcea frică. Afară, zidurile roase ale Veneziei tremurau în moliciunea şi fierbinţeala luminii ce revenise. Undeva, cineva ciupea o coardă de ghitară, numai o dată, ca şi cînd i-ar fi încercat elasticitatea şi iar bufnea o fereastră cu un sgomot sec, dinspre Scitia minor, Hrisant simţea o bănuială gravă, un frig verde ce-i îngheţa şira spinării. „Ai să dai socoteală, îi spunea cineva, era poate glasul Trimisului, acolo nu te vei mai întoarce pentru că ai să răspunzi, te aşteaptă laţul de mătase“. Pe urmă crepusculul venea tîrîtor dinspre lagună, băuturile uşoare din carafele răcite cu bucăţi de ghiaţă, parfumele trandafirilor ce muri-

seră de mult pe lespezi cu o ultimă și tragică expiere, îl scoteau din frică și extazul întreținut de Herula Lucrezia renăștea arzător. „Sunt ca un rug, spunea. Vrei să murim ? îl întreba ea. Acum e cel mai ușor, cînd suntem atît de fericiți !“ „Da, vreau, răspundea, și aștepta ceva rău, îngrozitor, un pumnal care să-i reteze beregata, dar femeia rămînea nemișcată lîngă el, cu lacrimile șiroindu-i pe obraji : „Îmi pare bine că ai primit, dar mai putem aștepta, moartea vine ea singură, poate se numește Attillio sau altfel, de cîteva ori am trecut pe lîngă ea...“ Venezia anadyomene somnola afară pe labele ei de piatră ca o rodie în violul soarelui de la amiază. „Murim, spunea Herula Lucrezia, fericită ca de o mare descoperire, ia-mă !“ Orașul cădea în asceza serii, voci femeiești din biserici, pline de ardoare răcneau imnuri spre cerul leșios și viața se ștergea din memoria lor : măști, dansuri, orgoliu, sete de dragoste, lentoare, somn, himere, corupție, nimic...

Treziri pline de spaime ; era în Bucuresci, o știa după mirosul vechi, de haine putrezite și de sărăcie, după gustul sălciu al apei băute dintr-un urcior de pămînt, după imobilitatea luminii prăfoase de afară, după scîrțîitul funebru al aripelor uscate ale morilor de la Radu Vodă.

— Iusufache ! Iusufache ! striga cu glas neauzit, uscat și el, și nimeni nu-i răspundea. De patru zile servitorul nu mai venise. Pe masa de lemn a filegoriei nu se mai vedea nimic, nici urmă de covrig sau de pîine, puțină apă clocită în urcior, atît...

Se tîrîse spre fereastră ca să vadă dacă nu cumva sosea măcar femeia aceea cu farfuria ei de supă fierbinte. Afară nu erau decît cîteva găini clocind ouăle în carozza lui dărăpănată din care nu mai rămăseseră decît arcurile. Paznicul Turnului meridian uitase să anunțe ora. Bucurescii cădeau în somnolență pînă spre seară. Nu se ivea nimeni. Cu o milă, nesfîrșită, Hrisant privise la fanalele de bronz ale trăsurii dată de contele Bruckhardt. Geamurile de sticlă venezianã fuseseră de multă vreme furate. Ușile erau sparte și scara, în formă de plic, ruginise. „Parcă ar fi trebuit să fac heretisirea la domnitor, își spusese, dar cînd asta ?“ Cîtă vreme trecuse ? Și în jur nu mai era nimeni, unde fugiseră cu toții ? Îi era foame, ar

fi gustat o baclava înainte de moarte, pentru că moartea venise, era undeva aproape, sau se înșela el ? Nu se putea să-l fi uitat toți, într-o dimineață urcase cele cîteva trepte care duceau în podul miradorului. Toată noaptea auzise o rumegare surdă care venea parcă din pereți. Era întuneric, nici un ocheț ca să lase lumina. Aprinsese o lumînare și văzuse uluit cum podelele de lemn foșneau viermii de mătase în sute de frunze de dud. Era o căldură de cloacă și coconii albi și aurii străluceau în palide umbre. Lațul de mătase ! Cineva îl pregătea. Nu dormise două zile și două nopți, pe urmă căzuse iar în halucinațiile lui. Se visase la Bizanț, i se arătase Îngerul lui Isaia, erau ipsilotații care-l judecau și pe urmă îl condamnaseră la moarte, purta o cruce, ca Răstignitul ; pe urmă înviase și bea cu Depasta și cu Theodosie Zygomalas în crîșmele alexandrine ; îi servea o femeie cu părul roșu, care semăna cu Herula Lucrezia Vimercatti. Femeia avea gura plină de muște, pe străzi soseau Împărați în haine grele de aur, cu coroanele pe frunte, luminați de o pădure de lumînări și Hrisant auzea răsunătoarele imnuri creștine, spărgînd zidurile de lîngă Pera; decorul se schimba, tiare asiatice luceau în Soare, vedea pe neașteptate Bosforionul și cum jucau capetele descăpățînaților ca niște nuci pe apa trandafirie de la Ot Kapu, și ianicerii, gonind cu săbiile scoase și împrăștiind mulțimile, și pe urmă iar teribile convoaie de preoți, cu fețe negre și bărbii argintii în care mai picurau boabe de ceară, albă, parfumată. Asta simțea în nări : mirosul de tămîie al atleților lui Hristos, cum spunea Ioan Scărarul. Duceau uriașe icoane de aur, cu un Mîntuitor răzbunător, cu o privire rea; unde era veghea acemaților, credința lor, totul nu fusese decît o farsă dar cei fără somn din mînăstirea Spudeilor? Prinții și apostolii lui Dumnezeu trădaseră biserica care devenise mireasă ; spiritul hoardei o ardea pe la poale, setea de îmbogățire, megalomania, teatralitatea, corupția, mormintele faraonice, turnurile strălucite, cavourile grandioase cît niște temple, orgoliul lor nerușinat. Peste chipul Christului militar la care Romaica visase se așternuse fardul ; biserica lor devenise o curvă ; fildeș și jaspuri, ghirlande de diamant, pixide și urne de porfir pentru aghiazmă în locul vaselor de milă din lut ; ferecături de aur, talere, patere, juavere, jumalț cloasonat, marmură și ornament policrom, cîtă zădărnicie ! Paoni și flori în locul spinilor ; parfume în locul mirosului de sînge, pietrei și deșertului îi luaseră loc grădinile trufașe,

carnavalurile în care se juca Răstignirea cu actori beţi ; encomiaştii emfatici, argintul şi trufia, imnografii fără ruşine, poeţii liturgici ce se îmbătau în altare ; patriarşii Răsăritului alături de Împăraţi doripurtaţi în carul triumfal, cîntînd : „Doamne, da nobis abundanciam. Adorna, cursele de cai, hippomachia, cei aruncaţi în rheuma, cei scurtaţi de limbă ca să nu spuie adevărul ; gîtuiţii de sub arcadele Augusteonului, luptătorii suiţi pe măgari cu faţa spre coada asinilor ; Origene ruinînd Bizanţul cu predicile sale, toată melopeea dulceagă a Răsăritului care voia să mute Roma la Constantinopole, o mie de ani de curgere a sîngelui în spatele Răstignitului, Magnaura, Hebdomul, Blacherna clădite pe sărăcia lui Hristos... Unde greşiseră învăţătorii lui ce-l împinsese să trădeze, să risipească banii Eteriei, să trăiască cu spaimă ucigaşă de Trimis, care tot nu sosise, şi căruia avea să-i scape, pentru că avea să moară, murise, murise...

1975—1981

— sfîrşit —

Lector : GABRIELA NEGREANU
Tehnoredactor : CORNEL CRISTESCU

Comanda nr. 1991. Coli de tipar 21.
Bun de tipar 19.XI.1981. Apărut 1981.

Comanda nr. 10483
Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii"
București — Piața Scînteii nr. 1
Republica Socialistă România

CLUB COLECȚIA Povestiri ȘTIINȚIFICO-FANTASTICE

Scanare și prelucrare digitală

de

Anonim

și

CAT Graur

Antwerpen

2026

AVENTURA

SCORPIONUL

COLECȚIA SFINX

fondată în 1895 bpt serie nouă

COLECȚIA SFINX